

NOVIJI PISCI HRVATSKI

STANKO VRAZ

**SLOVENSKA
DJELA**

II.

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA
ZNANOSTI i UMJETNOSTI

D
N H
I

Noviji pisci hrvatski

N O V I J I P I S C I H R V A T S K I
KNJIGA 6.

Urednik

Akademik ANTUN BARAC

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

STANKO VRAZ

SLOVENSKA DJELA

II.

Priredio

ANTON SLODNJAK

ZAGREB 1952

PRIJEVODI
UMJETNIH I NARODNIH PJESAMA

1. CITRAM

Se hapim od Atrida,
od Kadmovega zida,
al citric vsaka nota
brni le od Erota.
Brž strune si prepregnem,
inači je nategnem,
ter počnem pet' od slave,
Heraklove težave,
glas pa Erota hvali.
Tak zbogom bod'te, kralji,
ker glasek strune moje
le od Erota poje.

2. ŽENSKIM

Natura bikom roge,
konjem kopita dala
in zajcem urne noge
ter levom ostre žrela
in ribicam splavoti
in ptičicam peroti,
ter v moža razum d'jala.
Za žensko ni kaj 'mela?
Kaj dala nji? Lepoto.
Predere škit nje strela
in sul'co zlom' ko proto,
c'lo rude žar premore,
ktera lepoto zmore.

3. ROŽI

S Kypridinim cvetjem – z rožo –
Bakhovo povijmo krožo,
venec 'z njenih listov lepih
plet'mo okol' oči slepih,
sladko smejmo se pri pitji,
roža, prvi cvetek v bitji!
Roža – duša mladoletja,
božja radost 'z vsega cvetja,
roža, ki ž njo, zvezde jasne
venčič, med Haritke krasne
stopi sin Kyterin v raje!
Venčaj me ž njo, da pevasje,
Dioniz, 'kol' cerkvi tvoje,
ki 'ma kroglih zizkov dvoje,
z deklico bom plesal fleten,
z lepo rožico opleten!

4. EROTU

Oh, nemil Erot me mlati
grozno s cintinimi bati,
veli, da mi noga teče
črez potoke in črez zgraje,
črez doline in črez gaje.
Vroči pot me v lici peče,
včasi tja do nosa prasne
duša – malo, da ne vgasne.
Ter pak dvigne perutnice,
z mehкими pihlja mi lice,
rekši: »Še se ti ljubit' neče?«

5. LASTOVICI

Al kaj ti čem storiti,
žlabrasta lastovica?
Bi nežne ti peruti,
zgrabivši te, odvezel?
Al raji itak tebi
jeziček kakti Terej
nejaki ti izmeknol?
Zakaj iz sladkih sanj si
mi s svojim ranim grlom
Batila prebudila?

6. EROTU

Jaz hočem ljubit' krotek,
da tak veli Erotok.
Prej sem z okorno glavo
dolgo ne storil pravo.
Vendar on zgrabi ločec,
na pleča hiti točec,
veli, da v boj se stavim.
Ter jaz se brž opravim
ko Ahilej v oklopje
in vzamem škit in kopje.
Ter začnem bit' ga z drogom.
On sproži, jaz pa – zbogom!
Ko nima več strelice,
se razjezi in lice
brž spremeni ko veter;
se hiti mi vsred jeter
ko kok, me vpeša kmalo.
Zastonj mi pokrivalo,
zakaj – čem' bramba zvune,
ko so od znotraj bune?

7. ANAKREONT SAM SEBI

Od mene prav'jo žene:
»Anakreont si sedi,
vzem' ogledalo, gledi:
lasje nehali glavo
ter čelo 'maš plešavo!«
Al mlado še 'mam čelo,
al pak mi že odcvelo,
ne vem. Al vem do volje,
da se starcu boljše
porednost spodobi,
čim bliže je že grobi.

8. VSE MORA PITI

Mat' črna zemlja pije,
'ž nje pa pijo drevesa,
morje pije 'z nebesa,
ker sonce 'z morja sreba
in sonca luni treba.
Čem' čete men' braniti,
prijat'lji, če čem piti?

9. SVOJI LJUBICI

Sliš' ti, malar najčednejši,
malaj, malar najčednejši,
rodijske vmetnosti blago,
malaj, ki m' odišla, drago,
s kako bojo si vedel včasi.
Sprvega ji malaj lasi,
kito črno, lepo, mehko,
kol'ko 'z voska storit' lehko,

zmalaj ji dišeč od mazi,
zmalaj celem' na obrazi,
rujnimi pod lasi vdolbi
čelo kakti slona zobi!
Obrvic ne preseka vlji,
niti skupaj jih speljavlji,
ter naj njene kak device
skrivne bodo trepavice,
zenic modrih robek črni,
al pogled njih žar zagrni,
naj bo celo ves ognjeni
ino moder kak Ateni
ino volhek kak Kiteri.
Nosek pa in lice zmesi,
kak kdo rožo v mleko spusti,
zmalaj kakti Peithe usti,
s kih se smeje kušec sladko,
niže nadra, grlo belo –
vseh Haritek skrbno delo.
Kaj še trupla, ji obleči
v tanki lep obleč erdeči;
ki malčiko kaže kože
skoz' znamenja skrite rože.
Začni! Kip mi v misli zori,
precej, vos'k še ti govori!

10. SVOJIM LJUBEZNIM

Ki listeke mi goste
prešteješ vsake hoste,
ki morskega ti polja
prešteti kaplje volja,
le tebi čem veleti,
mi ljubice prešteti.
Naj prvič iz Atene
jih dvajs'tka ljubi mene,

ter petka in desетка,
 korinski dvojni bereg
 mi celi daje šereg.
 Ahaja mojih 'made
 vse, ki so lepe, mlade,
 ter mojih še Lezbinek
 in ljubičic Joninek
 in 'z Kar'je in 'z Roda
 ljubezen dvajs'tkrat sto da. –
 »Kaj meniš?« – Si postavil?
 Še ne od sirskih pravil,
 nit' sem od njih 'z Kanoba,
 kjer sama je miloba,
 'ma ljub'ca cerkve svete,
 ne pravil sem od Krete.
 Kaj čeva od množine
 'z Gadironske krajine,
 od Baktre, Ind'je dvoje
 ljubičic duše moje?

11. POMLADI

Glej, kak v svetlo mladoletje
 trosijo Haritke cvetje,
 glej, kak po valovji morja
 širi se tišine zorja!
 Glej, kak račica splavava,
 glej seliti se žerjava!
 Sončece zdaj sija jasno,
 trebi nebo čelo krasno.
 Lepo je človečje delo

 'z zemlje s sadovjem pricvelo.
 Žene popike oljica,
 s cvetjem venča se trtica
 in kraj listja k mladem' lesi
 se cveteči sadek vesi.

12. Z D R A V I C A

Ko sladko vince pijem,
si skrbi 'z glave zbijem.
Kaj hasni joč, težave,
kaj misli skrbne glave?
'mam vmret' al čem al nočem,
ak ravno bridko jočem.
Zatorej vince pijmo
in si Lyaja vžijmo!
Zakaj kter' vince pije,
si skrbi 'z glave zbije.

13. S A M E M U S E B I

Myrtini na veji mladi,
lotoski na zelenadi,
radosno čem sreat' pilo.
Erot pak naj oblačilo
z ličjem si na ramo zveže,
s sladkim vinčecem mi streže!

Naše se življenje vlačí
kak na kolevcah potači:
ko oslabe kolenice,
samo – smo prahu peščice.
Čem' ta kamen bi škropili,
čem' zastonj si tla rosili?

Raj' mi, dokler še mi duhi,
maži z rožami osluhi,
zvenči, kliči mi deklico!
Pred kak moram dol v temnico,
kjer pokojnih duš so tropi,
naj mi vsaka skrb odstopi!

14. EROTU

Modrice so Erola
prè z venčeci zvezale
in Lepi ga predale.
Kitera ga zgrešila,
ji prinesla rešila,
naj sinka 'z voze spravi.
Al če itak ga zbavi,
ne gre, raj' če ostati,
ker zna že hlapčevati.

15. SAMEMU SEBI

Ti, kar Tebance kvari,
on Frig'je bitke poje,
jaz sam pak lastne boje.
Konj smrti mi ne vdari,
ne pešci ne ladjari,
al šereg c'lo inaki –
so – njen pogled – vojščaki.

16. KORI

Naj begnot', dekle, včasi,
ko vidiš sive lasi;
naj, če so tvoja leta
v dobi krasni cveta,
ljubezni se odreči!
Viš, k roži se rudeči
'ma beli limbar nesti
ter 'ž njiju venec splesti.

17. EROTEKU

Na rožici Erotek
ni videl č'belce, s'rotek,
al ko v prstek zbola,
te, te mu b'la nevola;
vrešči in z rokco maha
in k materi, poln straha,
k lepi Kiteri teče:
»Oj, proč sem, proč!« ji reče,
»zdaj vmreti 'mam od žala,
me pič'la kača mala,
ko ptič perutnata, jo
za č'belco kmeti 'majjo.«
Na to mu mati reče:
»Če čbelji žalec peče,
čim večji je sirotek,
ki piči ga Erotek.«

18. SKRŽATU

Blažen si mi ti, konjiček,
tvoj je dom dreves vršiček,
'maš za pitev roso jasno,
kakti kralj si poješ glasno,
zakaj to ti vse, vse služi,
kar prezreš, kar kmet prepluži;
tvoji so zeleni gaji,
kdo pa je poljancem raji?
Tebe nikdo ne poškodti,
tebi hvala je povsodi.
Ti veliš, kdaj leto pride,
teb' se srce Pieride,
tebi Febovo odprlo,
ki ti je dal sladko grlo.
To ti dar brez teže, blagi,

modrec, zemljič, pevec dragi!
Ti brez mesa, nikdar v tlaki –
samim bogom si enaki.

19. LASTOVICI

Ti, ljubo lastoviče,
si z letom priletelo,
zdaj 'maš pa z gnezdrom delo:
bo zima zabelila,
greš v Memfido do Nila.
Men' Eros v srcu išče
za gnezdo si torišče.
Občut prheče v meni,
nek' v jajčini še mreni,
nek' pa že 'z prekljuvane.
Mi čivkanje nastane
od 'zvaljene mlajine.
Mlajši Erotič zine,
a starš' ponudi hrano,
ter, kar jih že spitano,
brž druge mi godnjajo.
• Odkod pomoč mi dajo?
Jaz ne m'rem sam obstati,
Erotov vseh pregnati.

20. EROTOVIM STRELICAM

Mož Kiterin v kovačnici
na otoku, na Lemnici,
delaje Erotu strele
vzel železne rude vrele.
Ostro Kiprida vsladila,
v sladek med jo namočila,
Erot pa v žolče črne.
Arej z bitke se povrne,

s težkim kopjem zamahuje,
Erotovem' nasmehuje.
»Bašti težko,« Erot pravi,
»dvigni ga, boš čutil breme!«
Arej strele v roko vzeme,
Kiprida se mu nasmeje,
on pa zdehne, zamedleje:
»Saj so težke, zbav' me, zbavi!«
»'mej je, 'mej!« mu Erot pravi.

21. JULIJANA EGIPČANA

Ko 'z rožic venec spletam,
namerim se Eroti,
ga zgrabim za peroti
in v vinčece namočim
ter z vincem v goltek stočim:
zdaj pak me v srcu peče,
s perutmi me šegeče.

22. GOLOBU

Golobek, ptica mila,
odkod ti takšna sila,
ker dihaš duhe take
ter plavajoč skoz zrake
jih sekajo peroti;
kdo si? Kak posel to ti?

»Anakreon pošilja
do fanta me, Batila,
ki dragi je povsodi,
celo kralju, gospodi.
Kiterka njemu dala,
za pesem me prodala.
Zdaj pevčevem na krili

gledim po naročili.
Odnesem vsaki list, a
vse mu opraviš sčista;
ter, ak bi d'jali prosto
mi odleteti v hosto,
jaz ne bi htel oditi,
raj' hotel hlapec biti.
Zakaj ni letat' volja
mi čez gore, polja,
sedevat' na vrhove,
si hrane brat' sirove:
zdaj pak mi dobro pri njem,
s pogačnim drobtinjem
me hrani s svoje dlani,
napaja, ako treba,
z vincem, ki sam ga sreba.
Ko se napijem, prham
ter pevcu sedem vrham,
pihljam s perutmi čelo.
Ko krilo oslabilo,
na citrah si posedel.
Pojd' zbogom! Vse si zvedel.
Si kriv, da bil mi taki
žlabrav jezik kot sraki.«

23. EROT IZ VOSKA

Fant kip za kup postavil,
ki 'z voska ga napravil,
jaz pak na trg pritečem:
»Kaj hočeš 'meti?« rečem,
»sliš', kol'ko bog 'ma cene?«
On pak po dorsko dene:
»Za kolk set vid, uzam ga,
vndär prštimäj sam ga,
vosku jes vedež nesm,
pak nočem bit, ker besn

Erot u hiž je z men,
däj toräj, däj ti men –«
»Daj mi za krono eno
spajača lepega mi!«
Ti pa me, Erot, vnami,
ak ne boš brž me vnetel,
boš kmalu v ogenj letel!

24. SAMEMU SEBI

Prè lepo za Kibelo,
ko ni še c'lo odrasel,
in na planini pasel,
je At'ja zbolelo.
Kdor s Klarovega brega
od venčanega Feba
tleskečo vodo sreba,
tud' zaboli srce ga:
men' pak za vinsko srago
in za mazilo drago
ter za prelepo dekle
so jetra z'lo otekle.

25. LJUBEZENSKA IN PLESNA PESEM

Venček spleten 'z lepih rožic
naj osluhe mi okroži,
sladko smejte, z mano pijte:
z listjem palice povite
bršljanovim nosi dekle
ter, kakor citre so ji rekle,
pleše na gleženih lehkih;
fantiček pak v lasih mehkih,
ki 'zmed ustnic smeh mu 'zvira,

medtem strunice prebira,
z gladkim grlom se naglasi.
Al Erotok zlatolasi
z lepim Bakhom gre v družino
skupaj z lepo Kiterino,
s polnim srcem vse radosti,
starcem 'zvoljene na gosti.

26. SAMEMU SEBI

Kada mene Bakh obide,
kmalu vsaka skrb odide:
ko bi Krezovo 'mel blago,
bi mi le pet' bilo drago.

Spat', povit z bršljana listi,
rad vse pretrpim v obisti:
Idi v vojno – jaz čem piti,
ti pak, hlapec, 'maš naliti!

Vstati gotovo pijane
laže od mrličev stane.

27. BREZSKRBNEMU ŽIVLJENJU

Gig' men' ne tare glave,
ki Sardske 'mel države:
jaz nikom' nisem jalen,
nit' ne navidim kraljem.

Mem' telu samo milo,
da troši se mazilo.
Zdaj z rožami je vreme
opletat' meni teme.

Če dnes mi je nazoči,
kdo ve, al svit napoči?

Dok dan še ti prijazni,
nalivlji si ter prazni,
na čast Lyaju toči!

Zakaj – zna kuga priti,
rekoč: Zdaj henjaj piti!

28. ZMEROM BOLJ IN BOLJ PLEŠAVA

Zmerom bolj in bolj plešava
ino siva mi je glava,
konec je mladosti lepi:
moji zobje stari črepi.
Oh, življenja dnevov malo
blaženih mi več ostalo.
Torej me pobije solza
večkrat, da me pekla groza.
Had je prepad grozoviti,
ino kdo že tja odide,
on nikdar nazaj ne pride.

29. NI MENI BRAT

Ni meni brat, natočeni kter'
pri kroži pijanče
spominja se svaj in od boja
krvavega;
al kateri od krasnih dari
Muz in Afrodite
ter skupaj govori dragega
od veselja.

30. HČI TANTAL'VA

Hči Tantal'va postala
na Fryškem gorju skala;
Pandion'va pa v ptico
se vrgla lastovico.

Jaz pa bi hotel zrcalo,
kaj v me bi se gledalo;
jaz hotel bit' ruho belo,
kaj dekle bi me 'melo!

Jaz hotel bi voda biti,
znalo b' se z mano vmiti;
jaz hotel bi bit' mazilo,
kaj nase bi me vlilo!

Al zizkom trak postati
al biserče na vrati. –
Oh, bar bil b' šolnič, mila,
kaj bi me ti tlačila!

31. ZVRTAJ HEFAJST LJUBLJENI

Zvrtaj, Hefajst ljubljeni,
'z zlata ti krožo meni,
na nji pa nič od boja!
(Čemu? – Boj ni slast moja.)
Vendar naj bo široka,
kak moči – prav globoka.

Nit' meni na nji treba
z zvezdami, z Vozom neba
nit' črnega Orionu,
Plejad, Boota – ona
m' ne tare luč po glavi.

Vendar mi trs napravi,
na njem pa grozde sladke
in bravkinje Menadke
ter zlato kad naredi

in nji tlačarje kredi
ter še poleg Ęrota
Batil in Lyaj naj bota.

32. E R O T U

Nekdaj, bilo opolnoči,
ko se zvezda Voz potoči
proti naroči Boota
ter, ki vtrapila rabota,
trdno spali že vsi ljudi,
pride Erot, me prebudi
ter na dveri s kljuko trka.
»Kdo je? Kdo kol hiše štrka?
Kdo mi sladke sanje plaši?«
Erot pak veli: »Ne straši
se, le odpri! Dete zvune
sem premoknjeno – brez lune
v trdi noči zaostalo.«
To slišoč se smilim malo,
vstanem hitro, vzamem svečo,
odprem: Dete trepečo,
v roki si zaglednem z lokom,
na perotnem hrbti s tokom.
Sedem si k ognjišči taki,
vzamem rokici med šaki,
ju segrejem ter mu z lasi
moker mraz omeknem včasi.
Ko se pri meni segreje:
»Daj da ločec!« mi veleje,
»moram skusit', al to žila
se na dežji ni skvarila.«
Napne, sproži, v jetra vdari,
da me pikne kak komari.
On pak skače, se kiheče:
»Brat, vesel' se z mano!« reče,
men' se ločec ni pogubil,
ti pa-š v srci rano ljubil.«

IZ ANAKREONTIKOV

Tebe pomilovati,
tvoja usta cveteče
čutiť ustih na mojih,
draže men' bilo bi,
men' od vsake dobrote.
Tebe poradovati
ne bi bal se nikake
kare, niti okovov
rudnih Piritojskih
niti zmerom vrtežnih
Iksiona obročev –
in če Jupiter sam bi
stal nad menoj in z bliskom
me grozil bi zatolči,
nagnil k tvojim bi ustom
usta moje goreče
in tak čakal pogibel.

Φεύγουσι μέριμναι

Vžij si radosti,
vžij se veselja,
dihaj ljubezen,
dokler še tebi
se nasmejava
z licem prijaznim,
cvete – roditna
mladost in radost!
Morda žalosti
ino sovraštva
tak še nebrojno
čaka te mnogo,
'durne zavisti
v skrivnost zavito
časov prihodnjih!

ŽABICA

Deklico nimf, dežu prijat'ljico, pevkinjo mokro –
žabico, ki plesket vodice jo veseli,
iz bronca 'zrezano, kak potnik obečal, daruje,
hudo da žejo, ki ga pekla je, si potišil:
kajti pokazala 'zvir je blodnemu – sladko vegaje –
'z votlega golta ust dvoje mu navajenih.
Ter vabljivi ji glas nasledovavši popotnik
blaženo najde vodo, ki je po nji hlepenel.

LUNA BREZ OROŽJA

Kje pa ti 'maš, luna, lok? Kje tul? Kje sulice ostre?
Lajanje tvih hrtov več po gajeh ne hrumi.
Čemu zamišljena ti zmerom pod mirtami hodiš?
Kaj je to? Pase jelen, glej, se na trati rogljast.
Kaj je ljubavi lok vgodil, črti vsako puščico
sulico 'no, bol smiljenja naučil jo je.

VOLAR

Evnika 'mela za norca me, ko htel sladko jo kušnot',
ter me skregala jezna rekoč: »Poberi se odtod!
Ti me kušovat' češ, volar, siročče? Učilo
ti kušovat' mene, siročče? Nisem se učila
ni seljanca ljubiti, le mestne ustnice gristi,
ne-š ti, volar, nikdar kušoval teh ust nit' v sanji.

Kak to glediš? Govoriš? Po kmetiškem zadržavaš,
kak neslano ti reč golčiš kak žlabrava baba.
Kak 'maš gladko brado, kak mehki so tvoji lasje.
Ustne so ti nezdrave, po rokama pa koža črna,
gre gnusen od tebe slap. Kraj od mene! Pust'!«
To mi povedala brž in v nedra pljunola trikrat
ter me od glave do pet vsega izmerila z okom,
čube obesila ter pogledala mene poprečki.

Latinske

NA CESARJA AVGUSTA

Poslal že zadosti snega 'no grozne
toče zemlji oča je 'no z gorečo
pravo dol v posvetne gradove treskal,
strašil je Mesto.

Strašil ljudstvo, da nazaj ne bi prišel
Pyrhe 'durni čas, ker toži si strašno,
kdaj vso čredo Proteus vis'ko na hribe
žene na pašo.

Kterega boga v porušenje raja
ljudstvo de zvalo? Kak s prošnjo obud'le
bi device svete, Vesto služeče,
malo na pesmi?

Komu de dopustil zbrisan' prevzetnost
Jupiter? Den' pridi, prosimo tebe,
v oblak prebeli rano zaviti
pevec Apolo!

Al raj' ti češ, Eruina smejoča,
ktero oprheče Žal 'no Kupido,
al narod zapuščen ti 'no
stvarnik pogledneš?

Ah, osrden preveč z guranjem dolgim,
kteri rad 'maš boj 'no šišake lahke,
marsovskega pešca oster pogled na
fojnta krvav'ga.

Ah, mladenca v drugi spodobi
nasleduješ tu, letečega sina
žlahrne Maje, fantitelja Cezarja
zvat' se trpiš ti.

Kasno se obrni v nebo 'no dolgo
hod' veseli dol' med ljudstvom Quirina;
naj te ne odnese vihta grozna črez
naše zločestvo –

z'lo razsrden. Raj' tu vel'ke triumfe,
raj' ime 'mej: oča ino vajvoda,
'no ne pusti kufrast'ga meda jokati,
kralj si ti, Cezar.

NA MUNACIJA PLANKA

Hvalijo eni Rodos ali pa Mitilene,
Efezus ali dvo-mornega Korinta
zidi al Tebe, kjer Bakhu, al Delfos, kjeri Apoli
sveto, ali tesalijske Tempe.

Sojo, kterim je sama skrb grad Minerve prečiste
v pesmi primerno poslaviti, ino
vzame naprej postaviti' olive vtrgano šibo. –
Več pa, kjer k časti veliko June

poje Argos, konjem prikladni, bogastvo Mikene.
Mene miroven Lacedemon ne tak,
mene tudi polje rodovitne Larise tak ne gane,
kak domovina Albune glasne

ino bister Anis 'no log Tiburna 'no ograd
sadja, od zvirnatih tokov ves volhek.
Ravno tak ne skoz sivi zdol'c z neba
temnega megle ne tudi dopelja

dežje prevene. Tak tudi ti moder zmisli dokončat'
žalost 'no život poln truda
vlahkoti si, Plank, - - - - -
tabor držali al obsegne te gosta

senca Tibura tvojega. Kdaj je Tevker bežal
v Salamis od oče, da je od Lyaja
zmočene tem'na oplel, kak pravijo, s topolovim vencem,
tak je on žalostnim prijateljem rekel:

»Kam nas koli nese sreča boljša kak oča,
bomo mi šli, o pajdaši, pajdaši!
Nič dvojiti, če Tevker vojvoda – je,
men' je resnično obečal Apolon

dvojno prihajajočo Salamis v drugo deželo.
Močni, ker z mano še hujše trpeli
večkrat ste, moži, zdaj skrbi si z vinom odžen'te!
Jutri mo ladjali v morje grozovito.«

NA ARISTIJA FUSKA

Čisti žitek, od prevzetnosti zdrav, ne
potrebuje mečev mavrijskih, ne strele
niti, Fuscus, shrambe

žmetne od lokov,

če de ladjal on po Syrtah žarečih
al potoval prek nestanovitnega
Kavkaza, po krajih, ktere neznani
moči Hydaspes.

Kajti mene volk v logi Sabinskem,
kdaj jaz pejem mojo Lalago 'no črez
kraj, skrbi gotove, lezem z mišljenjem, beži me,
mene brez brambe.

Deni me, kjer v božni zemlji ni eno
drevo rase vis'ko v leti od zraka,
kteri kraj 'z oblakov sveta, kjer hudi
Jupiter kralj je;

deni me pod preveč bližnjega sonca
kola, v deželo božno na hramih,
Lalago bom ljubil, sladko smejočo,
sladko golčečo.

LICINIJU

Boljše boš, Licinij, živel, po morji
če ne-š plašil se, nit' tud', kdaj nevihte
strašiš se 'no v brodi nevarnem
preveč se stisneš.

Kteri koli zlato srednost si zbere,
tist' zdržan ne potrebuje nesnage
božne koč, trezen ne potrebuje
jalnega dvora.

Hujše bo od vetrov skušana grozna
smreka, vikši turmi z rušenjem večjim
padnejo; 'no 'durno treskajo bliski
v strašne planine.

Upa v hudem stavi v srečnem boji skoz
drugo srečo jako zvižano srce.
Hudo zimsko vreme nam dol pripelje
Jupiter; sam ga

bo odtiral. Ne, če zdaj je hudo, de
dalje tak: da citre tiho modrice
nekdaj zbudijo, nit' skoz natezuje
strelbo Apolon.

Kdaj obsod tišči te, bodi saguren,
močen kaži se 'no z modrostjo sam pri
vetri preveč srečnem k sebi potegni
jadra napeta.

NA VENUS

Venus, o kraljica Knida 'no Pafa,
črti 'zbrani Kypros ino se seli
v hram ves s kinčem, zove tebe Glycera
z dosti kadilom.

S tabo fant saguren, Grac'je s pojasi
razvezanimi, naj se paščijo nimfe
'no brez tebe malo fletna Mladenca,
tak tud' Mercurius.

TORKVATU

Otalil se že sneg; trata se povrne na ledine,
listje pa na drevesa.
Zemlji se spreminjava obraz, naduti potoki
nad brege že stopajo.

Gracija z nimfami in dvoje sestrama drzne
plesati naga kolo.
Ni na nevmrtelnost se zanest', opominja te ura,
ki vnaša blaženi dan.

Zimo segreje zefir, pomlad pretira poletje,
prejde i leto, bo brž
rodovitna jesen sadovje sesipala, ter kmal'
pride drevena zima.

Prešlo hitre vendar povrnejo lune nebeške:
mi pa ko odidemo,
kamor božen Enej in bogat Tullus in Ancus,
prah ino tenja bomo.

Kdo ve, al današnjem' pridenejo jutrišnje čislu
večni bogovi vreme?
Vse lakotnih bo rok naslednikovih se rešilo,
karkoli daš milorad.

Ko si brž sporočil, ko črez te srečo prijazno
sklene Minos soditelj,
ne, Torkvat, tebe rod ne zgovorljivost, niti te spet
pošlje domov pobožnost.

Ker nit' 'z podzemeljske voze sramežljiv'ga Diana
rešila Hipolita,
niti letejske premore Tezej zdrobit' Piritu
pote, svojem' prijat'lju.

ELEGIJA

Hrani vas vir, valovje, kter' iz Etrurije teče,
med gorečima vir psema nikar dostopljev,
zdaj pa, ki j' najžlahrnejša med Baję posvetnimi slapi,
kadar rumeni pomlad spet razodmoči polje:
Ali Persefona men' že čas nazočuje pre'duren.
Mlad'ga, nedolžnega, ah, skončat', bogica, nehaj!
Nisem skušoval, ne sme se česar predrznuti moški,
drzen častljive odkrit' svetkov božice mister',
nit' moja roka za smrt – donesla otrople pijače
kupico, nikomur nit' črnega strupa sem dal;
niti jaz preklet skrivoma sem cerkve nažigal;
nit' se moje skrbi činov nečistih srce;
niti nespametnega misliv' jaz grajo jezika –,
golčal preklete reči proti protivnim bogom.
Ino še niso seri lasje ognusili črne,
niti kuljava starost časno prišla stopaje.

SULPICIJINA

Al je tebi, Cerint, svoje dekle za skrbi vzeti,
dokler trapi men' slabe vročina ude?
Oh, inaç' se meni pretrpet' žalostne bolezni
ne rači, ak ne vem, kaj tvoja tudi želja.
Kajti čemu pretrpet' je meni bolezen, ako ti
z mirnimi prsami si mojo nevoljo nosiš.

ZDAJ KARKOL LEPIH ŽENSKIH JE

Zdaj, karkol' lepih ženskih je, naj toži,
ter kar je lepših fantov, lepših mož!
Vrabljincek vmrl moji je deklici,
vrabljincek, radost moji golobici,
ki bolj od lastnih oči ga ljubila;
zakaj on lizal se ter bolj kak mila
poznala mater, on znal šege njene:
Ni genol se vam z neder, kril ljubljene,
ter skakal sem ter ta okol' deklice,
le zobal z gospodinjine peščice.
Al zdaj on shaja v one temne strani,
odkod vrnitev vsakem' se zabrani.
Naj zlodi vzame tebe, vozo slepo,
peklensko, ki vse požreš, kar je lepo:
vrabljince lepo vzela si na večno,
nemila smrt! Vrabljince ti nesrečno!
Nezgoda tvoja moji ljubi oči
zdaj zmerom s sivimi solzami moči.

LEZBIJI

Ti, Lezbija, prašaš, kušcev kel'ko
bi b'lo mi dost', bi b'lo prevel'ko?
Kol'k' v Libije morji zrnec peska,
ki na Kirensko brežje tleska;
kjer Jupiter proroči v puši,
kjer vrel grob Battu, stari duši;
al kol'kih zvezd po tihi noči
glede na skrivno ljubav oči;
da b' tol'k' mi dala kušcev, mila,
vendar vnetosti ne b' vtešila,
ki ne b' preštet' jih mogli zlobni,
nit' jezik mogel zreč' hudobni.

FABULU

Gostil se dobro boš, Fabul, pri meni
naskorem, če bo sveta volja božja,
al lepo dekle s sobo si priženi
ter dobrih jel se ti naj prinesť ne vnoža,
ne brez soli, smehov – ter ne brez vina.
Gostil se dobro boš, brat srca moj'ga,
ak to prineseš, da Katula tvoj'ga
prepregla mošnjo prek prek pavočina.
Zato pa sladki ljubavi do čini,
ter kar od njih še slajše, lepše kodi:
jaz dam ti mast, ki moji jo deklini
Lepote dale so ter njih porodi.
Njo podihaje, brat, pred boga-š kleknol,
proseč, naj celega b' te v nos premeknol.

AZINIČU

Azinič Marucin, nesrečna roka
ne služi ti lepo pri šali, vini:
speljava ker brisače, ne pusti jih –
Ti meniš, kaj to sol? Nimaš je v glavi:
to grda šega je in nepoštena.
Ne ver'ješ tega men'?' Le verji bratu
Pollionu, kter' tve naj tatbine s šegoj
vred stepe iz glave, zakaj pri šalah
zna dobro zadržat' se in v norijah.
Zakaj, al edenajstic tri stotin se
včakaj, al mi spet povrni brisačo.
Nje cena k tem' mene s'cer ne pobada,
al lep spominek moj'ga je prijat'lja.
Zakaj brisače 'z Setabe, 'z Hibern'je
poslala men' sta daroma Fabul in
Veranij. Te zato so meni drage,
kak moj Veranjolek in moj Fabulek.

PRIJATELJICI FORMIANOVI

Srečno nisi, dekle, nosek vel'k brez reda,
brez lepe nog'ce ti, brez črn'ga gleda,
brez dolgih prstekov, brez suhe čobe,
c'lo reči so ti majčiko pregrobe,
prijat'ljica vtratovalca Formiana?
Ti si v provinciji za lepo spoznana?
Tebe štric stav'jo Lezbije moje zras'i?
O vi bedasti, vi prevrgli časi!

VRABLJINČKU

Vrabljineček, radost moje golobice,
ki s tabo hinca se, te v nadrah varje,
ki kazavec dat' mora ti po sili,
ki draži te, jo ostro kljuvaš v lice:
ko, če ji srcece po meni merje,
ne vem, kaj ljubega se rači mili.
(Da 'ma odžalbico si za bolezn:
al naj, kak mislim, silen ogenj mine)
Ko s tabo si, kakor ona, smem igrati
ter žalostne tolažit' skrb ljubezni,
je men' tak drago, kak bil prè deklini
okorni on' jabolka sad zlati,
ki dolgo varjen pas znal odkapčati.

LEZBIJI

Oj, vžijva si, se ljub'va, srce moje,
ter vse, karkol' surova starost gloje,
po ceni čast'va z vinarjem enaki.
Ak sonce zajde, spet izhaja s traki:
Ko pak luč kratka zajde naj'n'ga sonca,
va v temni noči dremala brez konca.

Daj kušcev jezero, potem stotino,
ter drugo jezero z drugo stotino,
potem spet jezero ter k tem stotino.
Ter, ko va dost' jezer si jih že vžila,
preplet'va je, naj jim ne bo števila,
naj jalni ne bodo nad njimi red'li,
nit', kol'ko sva jih vtrošila, zved'li.

OVIDIJEVA

Vročé bilo! Ur od polovice dneva že poteklo,
zložim ude na sred post'lje na počivanje.
Odprta b'la polovica okna, polovica zaprta:
svetlo bilo kakor skor' sveti se v gajih;
kakor mrak, ki se razprestira, ko sonce že zašlo,
al ko prešla že noč, nit' še celo beli dan.
Taka svetloba, taka je za poštene dekleta,
ker si vedno boječi po skrivanjih gleda sram.
Glej, Corinna pride v podpasano ruho zavita,
na dvoje razčesani 'kol vratu bel'ga lasje:
Tako prè shajala prekrasna Semiramida
v posteljo in Laïda, ljubljena od množine.
'z nje ruho vlačim: ni s'cer redko mnogo zakrila,
vendar pačila si isto z ruho zaslonit'.
Ko se tako pačila, kot ki ne b' premagala rada,
je radovoljno po svi obladana krivici.
Kak mi pred očima stala, ko zagrinjalo
že b'lo v kraj, ni na celem nikjer trupli pomanjka najt'.
Kake rame in kake videl 'no naroči se tikal,
in podoba bobekov, kak bi je tiskal nase!
In kaki pod zrejenima zizkama trebušič napet,
kaka pa stegna, litki kaki cveteči!
Čem' pa vam sosebno vse kažem? Vse b'lo hvale vredno:
ter nago sklenol sem si na svoje telo.
Kar b'lo potem, kdo ne ve? Sva si počinola trudna.
Tako si potrošim jaz večjokrat popoldne. —

DIVINA COMMEDIA

I.

Na steze našega življenja sredi
se v mračnem logi noga ma zateče,
da prava pot ni meni b'la na sledi.

Ah, tak bil, moj jezik težko zreče,
ta log in grozoviti, divji, pusti,
da men' v spomeni že srce trepeče

tak grenki, skor da manje smrt je skuš'ti:
al slavit' blagor, ki ga tam nalazil,
vse kmal' spak drugih pravili ta usti.

Povedat' prav ne vem, kak ta zagazil,
tak močni trudi so me b'li prevzeli,
da taki s prave poti sem zapazil.

Al ta prišedši, bregi kje počeli,
a so taki strahi mi srce zaseli.
Ta doli, dnike kje se že skonale,

ozrem se kvišku, oči so zgledale,
kak zvezdin svet mu ramena posine,
ki spelje nam krepost skoz vsake skale.

Tedaj mi strah pomalo sicer mine,
ki v srca vgodil krvne reke
skoz noč, ki davala mi take brine.

III.

Čez mene steza gre v te grozne puše.
Čez mene pot, kjer večna je bolezen.
Čez mene cesta med zgubljene duše.

Pravičnost ganola Boga, da jezen
postavit' 'z vsemogočnosti me sklene –
najvišja modrost in prva ljubezen.

Pred menoj stvari ni bilo nobene,
zvun večnih torej sem jaz že od veka:
Nehaj vsak up, kdor koli gre čez mene.

To Bog veli, da črno se zaseka
nad vratami, ki se pred menoj stale.
Jaz vpijem: Groza me, gospod, preteka!

Al on mi, kakor mož ne duše male
veli, da tu trep'tat' se ne spodobi,
da malo ne pusti srce tod dalje.

Zdaj v kraj sva prišla, vsaki ki osobi
pripravljen je, ki v Boga ni živela,
kakor sem rekel, božji po podobi.

Ter lepo prime mi roko, me pelja
z veselim licem, kaj mi vzame groze,
kjer človečanstvu skrita je dežela.

Zdih'vanje, jok in strašen cvil 'z te voze
in zraka kam nikdar se ne prizori,
pridere se, da pobijo me solze.

Različni jezik, grozovni govori,
besede žalostne, čemerni kriči,
drtje in pljuskanje z rokami stori

rožljanje tako tamkaj, kjer mrlič
ne znajo, kdaj je dan v ti večni noči,
ko pesek, ki bijo ga burje biči.

In jaz, ki ni še luska mi spred oči,
velim: Kaj pak pomeni hrupa tota?
Kaj to za pleme se tak s togo moči?

On pak pove: Po zraki tem se kota
duš onih šereg vbogi in nemili,
ki zanje ni bila čast ni sramota.

Ti trufni grdi so se pridružili
angeli, ki so z' punta bili v nebi
ni za Boga ne proti njemu bili.

Spodil jih Bog, nebes kaj zgrdil ne bi,
ne hiti v pekla t'mice jih globoke,
naj pekel teh časti ne čisla sebi.

In jaz: Gospod, povej ti meni vzroke,
zakaj te duše tako togovajo?
On pak pove: Brž spoznal boš te moke.

Le-ti nit' upanja na smrt ne znajo,
njih slepi život v taki je nezdigi,
da vsaki drugi križ za slajo 'majo.

Njihov se glas od ust do ust ne plodi
ter njih črti pravica in smiljenje,
ne kramljajva od njih, le glej in hodi!

A jaz ko se ozrem, zazrem znamenje -
bandero, ki tak hitro skoz plah'tala,
da zdelo se obsojeno trpljenje:

Za njo pa tol'ka se množica gnala
in ljudi, da skor' verjeti ni mogoče,
kaj tol'ko duš s sveta že smrt predala.

Ter ko se neke mi spoznati hoče,
oziram se, brž stopi predme tenja
njega, ki se protivil le 'z slaboče.

Ko ta gledim njih, pridem brž do mnenja,
da to je onih trop, ki so nekrivi
pri Bogi in sovražnih brez poštenja.

Te gnuse, ki nikol ne bili živi,
pikali nage zdaj ko človek prvi
komarji in srš'ni nemilostivi.

Ter jim z obraza tekale od krvi
in solz debele kaplje, to pak srago
od tal so srebali odurni črvi.

Ko zapusti pogled moj to nesnago,
prikaže z ljudstvom reka se široka
ter pak velim: Gospod, če ti je drago,

povej mi, kdo so ti in kaj jih poka,
da vsi tak hitro tekajo na brode?
(Toliko v mraku prišlo mi do oka.)

A on veli: To že ti znano bode,
ko bova prišla že na naju poti
kraj žalostnega Aheronta vode.

Jaz k tlem obrnem svoj pogled v sramoti
misleč, da razžalila ga beseda,
in grem do reke zmer' za njim v tihoti.

Prot' nama privesla podoba bleda:
Glej, starček v čolni sivo glavo stresa
kriče: Joj tebi, duš nesrečna čeda!

Ne upaj več ni mislit' na nebesa!
Jaz peljem vas onkraj na večne dnove,
kjer v temi, v ognji, v ledi so telesa.

Ti pak, k' si spravil se med trume ove,
brž, živi duh, mi se 'z teh tenj poberi!
Ko vid', da ne porajtam nič njegove,

veli: Skoz drugi kraj, skoz druge dveri
je pot, ne todej one na prostore,
zate po lažji 'ma bit' barka meri.

Ter vojvoda: Kaj ti ta krič pomore!
Tak, Karon, čejo tam, kjer se dene,
kot se le če, nehaj zato 'zgovore!

S tem brž kosmate lalavke zaklene
njemu, ki z njim prek gnusnih vod se grede.
Kak dva potača mu oči ognjene.

Al boge duše so postale blede,
zaškripale z zobmi prej trudne, nage,
ko grozne zaslišale te besede.

Preklinjale Boga in starše drage,
človečje lice, dedeke, očaka,
čas, kdaj in kje so se rodile – prage.

Ter pak k nesrečnem' bregu se potaka
jočeč, oh, prenemilo vsaka duša,
česar se vsak, kdor brez Boga je, včaka.

A Karon, vrag, 'z očes plamene spušča,
grozeč se ter seganja skup te stada,
z veslico bije, ktero ga ne sluša.

Kakor kadar v jeseni listje pada,
za enim drugi padne, dokler z veje
na zemljo padnola vsa zelenada, –

tak Adamov se zli porod tam šteje.
Na mig bežale duše k njem' po redi
ko ptičice, ko jim ptičar zapeje.

Ter se peljajo prek po reki blede,
in brž ko eno v čolni prek se spremlje,
že druga je na brodi truma kredi.

Moj sin! – lepo gospod veli, – ki jemlje
jih jezen Bog s sveta in smrt nemila,
vsi morajo sem zè vseh krajev zemlje.

In vsaka b' rada precej onkraj bila –
zakaj močno jih božja roka žene –
da b' groza se v smiljenje spremenila.

Todej nikol' ni dobrih duš nobene:
zakaj nad tebo Karon vpil nemilo,
zdaj spoznaš – čemu dal ti opomene.

Ko to veli, brž tak silno storilo
se črno mesto, da brž strah napada,
ko le vpotim se, še mi vsako žilo.

Ter puh nol veter 'z tega solz ograda
ter z vetrom se žareči zor preblis nol,
kateri vsaki čutljaj preoblada,

da pal sem, ko da b' sen mi oči zatis nol.

XXXIII

Odmek nol usta od pre'durne jedi
ta grešnik je, brisavši lasi z glave,
ki samo zgrižena ni bila spredi:

ter d'jal: Ti češ, kaj ustna me spet prave,
nesmiljeno k' srce tišči mi breme,
čeravn' ne zrečem misli, ki me dave.

Al jezik moj če sejat' mora seme,
da ovadilcu, ki grizem ga, sram prirase,
boš zrl pri golči, kak me joč prevzeme.

Ne poznam te, kdo si, po kakem tvoje
je prišlo truplo sem, al pri moji veri,
si Fiorentin'c, č' ne blodi uho moje.

Ter slušaj: To je arciškof Ruggieri
in mene zovejo: Knez Ugolino,
zakaj kraj njega sem zdaj v služni veri.

Vpeljala mene sem njegova psina,
da mu verovavši so m' le vlovili,
in tu umrl, ne treba ti spomina.

Al lahko k tebi ne še govorili
ti glasi, kako bridko smrt mi dali,
boš čul in znal, kak grozno me ranili.

V kletki, ki po moji imen'vali
jo muki, je od znotraj t'mica,
v ki menim še do drugi gladovali.

KANCONA

Kaj bi začel? Kaj, Ljubav, si velela?
Zdaj čas bi bil mi zginot';
al se zamudil dolže, ko 'ma biti.
Oj, ljub'ca vmrla, m' srce s sabo vzela:
tud' čem onkraj zavinoť,
pretrgat' si dolžne življenja niti,
ker spet nje dolom priti
ne upat' več, men' pa se vnoža čakati,
ker ž njo mi radost vsaka
odprhnola, uk v joč se preobrnol,
življenja med v pelinkovec se zvrnol.

Ti, Ljubav, veš, zakaj te srce roti,
zgub je prevelik, strašen;
ker vem, da bol te moj razžali, teži,
tem več še naš, ker, ko se skale loti,
se zlomil čoln moj plašen;
se zagnolo sonce v mračni mreži.
Naj meni b'lo bi leži,
kdo prednjo srečo spet mi nadomesti?
Oj, svet s'romašk', nezvesti!
Do pomil'vanja dosti 'maš pričine,
ves blagor, ki ga 'mel, ti več ne sine.

Proč teb' slava, ni je videt', neti
je vreden bil, dok bila
tukaj na zemlji, cenit', je spoznati,
nit' da te tlačile nje nog'ci sveti,
ker reč tak mila
nebesom more pravo lišpo dati.
Vendar mi ni prestati,
brez nje ne svet ne život se m' ne ljubi!
Njo kličeč joč me gubi,
to še do tol'ke naje me podigne,
le to je vzrok, da duh mi ne odšvigne.

Gorje! Njen lep obraz te lišpa kraje,
ki bi nebesa kitil,
ki blagra k nam prinesel glas sloveči.
Odišel nevidljiv je duh njen v raje
in šlarček s sebe hitil,
ki senčil je mladosti dob cveteči,
potem se tam obleči
drugoč, ter je nikol' več s sebe d'jati,
kjer zrast njen svet' in zlati
še zirkali mo bolj, kol'k' nevmrtelna
lepota več velja ko vsa zemeljna.

ZIVLJENJE TEČE IN NA HIP NE STANE

Življenje teče in na hip ne stane,
smrt pa za njim s širokimi nogami,
vsak zdanji pripetek in minol da mi
ter, kar že mi prihaja: skrb in rane.

Spomin v onkraj, kam še mi duša plane,
in čaka, tol'k' me žge v posvetnem hrami,
da b' davn', ak ne b' se smilil duši sami,
že nehal davat' truplu služne hrane.

Če mal nekdanjost blaga se povrne
spet tožnem' srcu, drugam brž oprte
na čolnek padajo mi vihte črne.

C'lo v brodi burjo najdem, veslo moje
opešalo, so vojke, jadra strte
ter vižaric' mi vžgalo zvezdic dvoje.

OJ MIR MI DAJTE MOJE MISLI NORE

Oj mir mi dajte, moje misli nore!
Še ni zadost', kaj Ljubav, Smrt, Nesreče –
sovražno vse 'znad vrat in krog obteče –
in mi nikak vojščak ne dá podpore?

In ti, Srce, če kaj še se ti zmore,
če men' nezvesto bogaš, kar prireče
ti ljuti vrok, ter onim davlješ meče,
ki men' nasprot tak radi urno bore.

V te Ljubezen tajne poslanike,
Nesreče preselile so vojnike,
Smrt pa spominek rane po obsodi.

Kaj čudo, ak te moj ostanek bega,
nestalne misli te oblačiš z blodi,
zato le ti pričini si moj'ga zlega.

OČI KI SEM JE TAK OPISAL VRELO

Oči, ki sem je tak opisal vrelo,
naročje, roki, nogi in pogleda,
ki splašila sta dušo mi brez reda,
da zdaj drugače sem ko ljudstvo celo.

Teh konder meh, svetlih ko zlato belo
in usten smeh ko angelski, poln meda,
na zemlji bivši, rajske ljub'vi greda,
so drobta zdaj prahu ko cvetje velo.

Jaz pa še živ in tožen, revnemu mi,
ki tak sem ljubil njo, ostal brez luči
in brani čoln, krog njega burja šumi.

Zdaj, zdaj, ti moje ljub'vi glas, zamolči,
ker že vsušil se 'zvirek trudnem' umi,
prihoden pa se plača žitek uči.

NA KRILIH MISLI DIŽEM SE V NEBESA

Na krilih misli dižem se v nebesa
pogosto, ko da b' z one bil gromade,
ki tamkaj svoje hranijo zaklade,
na tleh nehaje šlar telesa.

V srce zazebe od sladkega me tresa,
koj prebledim, ko glas na uho pade,
rekoč: »Zdaj se ti čast in srce dade,
ker z lasmi zmenil šego si peresa.«

Pelja me pred Gospoda: mi poklekne
prose pohlevno noga, naj dovoli,
da včas' pohodiva se v ti radosti.

On pak govori: Vrok se ne premekne,
naj čaka dvajs't al trides't let še doli.
Kaj se ti preveč zdi? Vendar ni dosti.

O BLAŽEN DUH KI NAME OČI JASNE

O blažen duh, ki name oči jasne
obračal milo ko sonce, ki posine,
zdihljeji in govor tvoj mi ne izgine
ter sploh še reči vse so v uhah glasne.

Še sploh zrem tvoj'ga ognja iskre krasne,
zrem nog'co tlačit' trav'co in cvetline,
tak d'vice ne – tak angelčki čine.
'ž njih On, ki pamet ga nikol' ne vgasne.

Ti povrnol se k Stvarniku po blodbi,
nehaje tukaj svojo krasno haljo,
ki spet jo boš dobil po slednji sodbi.

V tem vzela s sveta brž slovo Ljubezen
in Poštenost; je sonce z neba palo.
C'lo smrtna jela sladka bit' bolezen.

KOMAL IN GALBINA

Komal bil Albionov sinko,
nad sto je hribi bil vladatelj,
'z jezero mu srne pile
tokov, 'z jezero hrumilo
skal psov lajanje na lovi.
Jasnilo mu lice mlado,
z roko viteznikom smrt bil.
Eno ljubo 'mel in krasno,
hčerko silnega Konloča,
sonce bila med d'vicami,
njene lasi vranine krila,
njeni psovi slavni lovci,
njeni lok povetrom brizgal.
Srce za Komala bilo,
sta z očmi se sreła večkrat,
shajala na lov se skupaj,
blago skrivši govorila.
Ali i Grumal ljubil d'vico,
grozni kralj Ardvene mračne,
gledal nji po hodu v pušči,
vrag nesrečnega Komala.
Nekdaj zjutraj trudna lova –
(megla ju zakrila drugom),
Komal in Konloča hčer sta
sreła v brlogu s' Ronanskem,
(on počival tam navadno).
Ščitov je po sto, oblekših
s kožoj viselo v brlogu,
in čelad sto glasneg' ocla.
»Stani tu, Galbina mila,
sonce brloga Ronanskeg'!
Srna kaže se na hribu,
hribu Morskem, jaz bom ponjo
šel, al itak se povrnil.
Stani tu, ma ljuba!« reče.

»Vražjeg' Grumala me groza,
 brlog ki Ronanski,« rekla,
 »obiskavlje, al ostanem
 jaz, oščitena z orožjem,
 taki dojdi al moj ljubi!«
 Komal šel na hrib po srno,
 al ga ljuba skušat' htela,
 krasni život ob'ročila,
 odkoračila 'z brloga. –
 Zmenil njo je s svojim vragom,
 v prsih srce mu zatolklo,
 lice je spremenil mahom,
 z mrakom se zakrile oči. –
 Lok nategnil, kak se sprožil,
 v krvi zvila se Galbina. –
 Togoten nazaj sleduje,
 viče ljubo, odgovora
 ni 'z samotnega brloga.
 »Kje si, moje ljubo?« viče,
 nadra nje se dvigat' z'gledne,
 srce tolči kraj puščice.
 »To Konlača hčerka?« reče
 in se sune ji na prsi. –
 Lovci najšli tam nesrečna;
 spava z ljuboj tam Galbinoj,
 krog hrume šumeči slapi
 njij' zelenih grobov in njih
 z'gledne vsak mornar, po morju
 severnem ki priladjari.

GROBJE

Cerkevni zvon zvečera dan poslovi,
 mrkeče 'z graje čeda in skaklja,
 orač se truden vrne proti krovi,
 in svet in tihe zrake men' neha.

10. When he calls, surely shall I hear
 When he says to them, I am here
 Think of him whose prayer shall I hear
 Think of him they love and fear

12. Should his commands resemble
 Those that men in vain may tell
 Then thy heart will softly humble
 With a purity yet true to me.

13. All my faults, my sins, my weakness
 All my sins, my sins, my sins
 All my sins, my sins, my sins
 All my sins, my sins, my sins

14. Every feeling, every thought
 Every feeling, every thought
 Every feeling, every thought
 Every feeling, every thought

15. But he does - all words are idle -
 But he does - all words are idle -
 But he does - all words are idle -
 But he does - all words are idle -

16. For he does - all words are idle -
 For he does - all words are idle -
 For he does - all words are idle -
 For he does - all words are idle -

1. I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be

2. I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be

3. I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be

4. I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be

5. I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be

6. I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be

7. I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be

8. I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be

9. I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be
 I do not know how to be

These are written in
 the same hand as the
 first volume of the
 collection. The paper
 is of the same quality
 and the ink is of the
 same color. The
 handwriting is of the
 same style as the
 first volume of the
 collection.

*Faksimil Urazova rukopisa: Prijepis odlomka Byronove pjesme
Fare thee well! i pokušaj slovenskog prijevoda*

Zakrivljejo se leskni kraji v mrake,
zamolkne veličansko koj nebo,
brne le mirno krilatke žužake
in zvonci daljnih čed cinkečejo.

Zvun 'z turna, ki bršljan ga okrili,
naklanja sova luni se s tožboj
nad tem', ki skrivno gnezdo vznemirili
samotne sedla stari in pokoj.

Med brestjem hrapavim v senčni ibi,
kje nek prhneči kup se zeleni,
nehavši hram na vek v sosednem hribi,
očaki spijo krepostni vasi.

Zefir'k, ki zjutraj divno cvetje ziblje,
spod slamnjaka, kjer last'vica žvrg'li,
kokotov krik in roga hrum ne giblje,
ne 'z proste postelje jih več budi.

Pri kom'ni, kjer k večerji se jim kuri,
več skrbne gospodinje ne brzne,
ne deca tata luka več skoz duri,
kdaj pride, pleza libkat' ustnice.

Pod srpi dostikrat jim klasi pali,
njih ralo grudi brazde paralo,
goved na trate kak veselo gnali,
drvnjačam njih se drevje klanjalo.

Gizdavci, njih pridu se žalit' najte,
domanjih radost', temnega vroku;
posmevaje vel'kani ne slušajte
njih kratko zgodbo – prostega stanu!

Gizdost gramot in veličanstvo, silo
in vso lepoto, zdravje k' njo poda,
neizprosljivo čaka smrti krilo,
pot ji pokaže do pokopa in spelja.

Čestljivci, ne zamer' te njim prostosti,
brez snažnih pametkov če groba ni,
napuhnjene če hvale kor vel'kosti
po cerkve ličnem' loki ne slovi!

Sme urna pisana, brhka podoba,
povrnit trupli dušo zbegano,
sme čast prizvati nemi prah iz groba,
lest zmecat' smrti gluho al uho?

Prhneje morti tu v jami hladni:
srce, nebeški ogenj k' v njem tlil,
in pest bi spodobil bat, ki njo ladni,
al prst, ki b' 'z živih strun vnetost budil!

Al njih očesom ni modrost odkrila
listu, ki z znanjem čas ga vbogatel,
s'romačnost huda žlahtni duh vklopila,
s tem misli tok obilnih vledenel.

Kak neki kamen, k' čisti blesk g' obsine,
v nezmernem' morja dnu leži,
kak neki klije cvet nezren in zgine,
vihar lepoto v pušči vledeni.

Kol'k' selskih Hampdnov prsa nestrašljiva,
protivlje ki se majhnem grozeži,
nek' nemi, neslaven Milton tu počiva,
nek' Cromwell, v krvavi čist vlasti.

Pokornim bogat', svet'valcem velevat',
gibeli strašne groze zanič'vat',
v dežele obilnosti rajske vlevat',
v očesih in naroda zgodbe brat':

ni dal jim vrok: ter skrčil jih krivi,
če branil večjim do kreposti,
ne dal po krvi grožat' 'do stolici,
zapret' ljudem dur' do zaslužnosti.

Trapljivih prave vesti muk tajiti,
tajiti lice srama prostega
al gizde in napuha stol snažiti
s kadihom, ki ga Muza vdimila.

BYRONOVA

Nesrečno srce, si na dvoje,
pa kak se zlomilo na kosič'?
So zate leta skrbi moje
vse b'le potrošene za nič?

Vsak zlomek tebe mi je raje
in draže vsaka trohica
od tega hipa, kar se m' zdaje,
si lepši kipek mojega.

SLOVO

Srečno, srečno, če na veke
ločiva se, stan' srečno,
čeravno srdu ni leke,
srce klelo te ne bo!

Da odprte prsi b'le bi,
na kih glav'ca slon'la tva,
ko sen sladek vhajal tebi,
ki ne bo več takega.

Da b' zazrlo v prsiah oko
vsake misli mrenico,
tam zaglednolo globoko:
teh odsunot' ni lepo.

Če te ravno svet v tem hvali,
nad tem žalcem se smehlja,
pa ta hvala te razžali,
k' drugem' srcu rane da.

Al naj misli te ne kane,
d' srca mahom vgasnejo,
oh, ne ver', da hipne rane
srce s srca strgnejo.

Če me kaka strast skrunila,
ni b'la najti druga dlan
zvun nje, ki me prej grlila,
srcu dat' necelnih ran?

Če še srce se spominja,
kakor moje, ki v njem meč:
grozna misel, ki ne zgine,
je – ne boš ti videl več.

To je grenša reč za usti
ko za mrtve solza lic,
ž'vela va, al bota pusti
naj' postelji ko vdovic.

Češ sprositi' odžalbe na to,
ko bo zrekla prvo reč,
uči hčerko zrekat: »Tato!«
ki je pest'vat' ne sme, streč'.

Ko te z malo rokco boža,
da ti na usta usteca,
misli na molitev moža,
ki si ga veličila.

Če bo ličece ti dalo
njegov kip, ki ga ne bo,

bo ti srce strepetalo
z meni verno še krvjo.

Mort' me slabosti ti znane,
vendar blaznost moja ni.
Ves up, kam se ti noga gane,
vmira vendar pri tebi.

Stresen vsak čut, vsaka žila,
glave, ki ne vgnal ves svet,
ti jo vgnala – me pustila,
zdaj vsa duša mi je led.

Proč je, proč – čemer so reči,
moje pak najbolj zastonj;
al kdo more misli vpreči;
sil'jo v pot, ki gredo ponj'.

Zbogom bodi! Jaz sirota
sam od sreče sem zaprt,
v srci rana, bol, samota,
grenša ne m're mi bit' smrt.

HEBREJSKE MELODIJE

I.

Joč'te se za ljudstvo, jokat'
ki kraj Babela ne henja,
ki oltarji so mu pusti,
ki dežela mu le senja;
joč'te se za sladke glase
vtrgane judejske strune,
žal'te – kjer je Bog stanoval,
le zdaj zločestnik grozni kolne.

Kje je zemlja, kjer b' počival
Izrael s krvavo nogo?
Kdaj bo spet razveselila
sladka pesem Sion vbogo?
Al judejske nikdar pesmi
bolje so razveselile
srca, da poskakovalo,
zaslišavši strune mile?

Narod zmirom skitajoči,
ki ti prsi težko sope,
kdaj nazaj pripeljal bodeš
svoje na počitek trope?
Brlog čaka svoj lisico,
gnezdo golobico milo,
svojo vlast 'ma še človečanstvo –
Izrael pak le gomilo.

Njemačke

JELŠNJAK

Kdo jaše tak pozno po vetri na dom?
To je oče si z malim sinekom:
Kak skrbno in toplo var'je njega,
pestuje s toplima naročima.

Sin, kaj tak trepečeš, se k meni tiščiš?
»Viš, oče, jelšnjaka tam, viš ga, viš!
'ma venec in rep – viš, tam možak.« –
Ne, ni, moj sin, to je megle trak.

»Moj ljubi fant, pojdi', pojdi k nam,
sto pisanih igračic ti dam:
dosti rož pisanih 'ma naš breg,
ter še moja mati nek' zlati oblek.«

»Oh, oče, moj oče, viš ga, viš;
kaj šep'ta ino obeča mi, sliš!«
Na miri, na miri, le bod', moj sin,
to v suhem listji šumlja pohorin.

»Češ iti, ti ljubi fant, z meno?
Moje hčerke do stregle ti lepo.
Moje hčerke rajajo polnočni ples,
te zibale bodo, ti pevale zmes.«

»Oh, oče, moj oče, glej, glej tam prek
jelšnjakove hčeri in mračen breg!« –
Moj sin, moj sin, vse vidim, vse;
to sivo blešči se staro vrbje!

»Me mika po tebi, z obraza si mili,
ak tebi ni volja, te vjamem po sili!«
»Oj oče, moj oče, prijel me je že,
jelšnjak mi to stori, oh, zle mi je, zle!«

Očeta je groza, brž zadirja
z ječechim sinom v naročima;
dotira v dvorišče, glej, skok na skok,
vendar že v krili mu vmrl otrok.

V ZELENADI PTICE GLASNE

V zelenadi ptice glasne
'z grla majhnega pojo,
na pomladnem soncu krasnem
v pušči rožice cveto.
Tak tudi cvete men' srce,
kda mi njena milost na glavi,
ki mi blagor v nadra spravi,
kakor s'roticam sije. –

RIBIČ

Brbùnk šumi, brbùnk kipi,
je ribič kraj brega,
zmerom na vodico gledi,
hladno mu do srca.
In ko sedi in ko gledi,
brž voda stopi v raz;
iz slapkov zburkanih vzkipi
lep, vlažen žensk' obraz.

Zapeje mu in reče mu:
»Kaj vabiš mi živad,
prebrisan človek, zvejan ti,
na smrtnih zrakov hlad?
Oh, da bi znal, kak ribici
je dobro na dni tukaj,
brž v vodo se podurnol bi,
bi laže b'lo ti spodaj.

Se v morji mesec ne krepí
in ljub'ga sonca žar?
Njun kip napol lepše blišči
skoz svetli vodni šlar.
Ne mika te sem globok zrak,
s'jajno-modro nebo?
Ne mika tvoj'ga lica trak
na večno rosnó dno?

Brbùnk šumi, brbùnk kipi,
'no z golo tleska nožico,
srce mu skače, hlepeni,
ko da bi srečal ljubico.
To rekla mu, to pela tam,
že po njem je, gorje!
Mal' vlekla ga, mal' lezel sam
ter koj ga videt' ne. —

PRELJA

Zmirom brnel kolovrat,
ko sem tiho prela,
mož pristopil lep in mlad
h kodlji, kjer sedela.

Hvalil, kar b'lo hvaliti, –
tega ni tajiti, –
kodlji enake me lasi
in enake niti.

Meni več miru ne da,
krotkost zadržnela;
koj se nitka vtrgala,
ki b'la do zdaj cela.

Predena s'cer dosti še
težkih klobek dale,
vendar pa so vse ne b'le
vredne tol'ke hvale.

Čut'la sem, ko k tkalcu šla,
gibat' v nadrah nekaj,
hitrej' mi 'kol' srčeca
gnal krvi je tečaj.

Zdaj pa ko sonce žari,
na belilo nesem,
težko že pogibljem si,
moderc mi pretesen.

Kar se v izbi tihoma
tak na tanko predlo,
vse – kak se goditi 'ma –
zdaj ob dne se zved'lo.

MIGNON

Al znaš za kraj, kjer cvet limonin mlad,
kjer v senčnem listji žolt narančin sad,
kjer vetrič hladen pihlja z modrih nebes,
kjer mirnih mirt in ravnih lorbkov zmes,
al znaš ti zanj?

Oj tja, oj tja
me mika, ljubček,
oj tja bi s teboj šla.

Al znaš za hram? Na stebrih strop sloni,
leskeče streha, v izbah se blišči,
tam kipi name zrejo 'z milih ok:
kaj pa so ti storili, ubog otrok?

Al znaš ti zanj?
Oj tja, oj tja
bi jaz s teboj, moj var'h, odhajala.

Al znaš za hrib, ki po njem pot kot trak,
po megli mezeg stopa, hlipka zrak;
kjer krije pleme zmajsko se v brlog,
je strma peč, 'znad nje vali se tok?
Al znaš ti zanj?

Oj tja, oj tja
je najin sled, moj oče! Pojdiva! –

PEVEC

»Kaj slišim si od vrat za glas,
kaj z mosta zun' brneti?
Rec'te, naj stopi sem pred nas,
rec'te, mu v izbi peti.«
Kralj govori, hlapčič beži;
hlapčič priteče, kralj veli:
»Pustite notri starca!«

»Pohvaljen bod', gospodje, Bog,
pohvaljen, krasne žene!
Kaj za nebo! Kaj zvezdic krog!
Kdo znal bi jim imene?
Kak zlata izba se blišči,
ne gledaj tu, kjer časa ni
se čudit', veseliti.«

S tem pevec brž zažmiril je
in brenknol v strune glasne,
vitezi srčno ga glede,
glede si v krila krasne.
Ta pesem kralja veseli
ter reče, pesem da plati,
zlat lančec pevcu dati.

»Ne davlji zlat'ga lančeca,
vitezu ga dat' reči,
ki bije, da sovražnika
lome se trdi meči;
daj kanclerju to zlato sprav,
naj zraven drugih še težav
to zlato breme nese.

Jaz pejem si ko ptiček prost,
ki v vejičji prebiva
ter s sladko pesmico si dost'
obilne plače vživa.
Ak smem prosit', prosim za to:
podajte zlato kupico
najslajšega mi vina!«

Ter nagne kupico do dna:
To ti je slaja, starec!
»Oh, blažena je gospoda,
kjer je to mali darec!
Če dobro vam, spomn'te se nas,
in hval'te Bogu, kak vam jaz
za tote kaplje hvalim.«

TRI MLADENCI

Tri mladenci šli so prek Dravice
ter postali kraj bele krčmice.

»Krčmarka, al tvoje vino kaj velja,
'no kje je tvoja lepa hčerkica?«

Moje vino je dobro, da boljšega ni;
al hčerka moja na odru leži.

Ko stopijo v svetlo izbico,
položena je v črno tružico.

In prvi 'znad nje je pečo odkril,
je milo pogledal, se žalostil:

»Da bi še živelo, ti mlado dekle,
oh, jaz bi te ljubil od dnešnjega dne.«

In drugi pokrije jo s pečo nazaj;
nemilo jočoč se obrne vkraj:

»Na odru si zdaj, tvoj obraz je bled,
ki verno sem ljubil te toliko let.«

In tretji odrine spet pečo z nje,
ter kušne jo v modre ustnice:

»Tebe ljubil sem prej, tebe ljubim še zdaj,
tebe ljubil bom skoz 'no vekomaj.«

V DUHU POZDRAVLJENJE IZ DALJNIH KRAJEV

Kdaj sonca poznem o zapadi
vštric te podoba se smeji
pod lipoj v cvetni zelenadi
in kimaje spet v zrak zbeži,
to duh prijateljev, teb' zvest,
ki na radost in mir ti jest. —

Kdaj luna ljubno 'z mrakov zira
in ljubav lepše se ti javlja,
skoz cerje, vrbje duh zefira
soglasno-milo prheta
in bolj poskoči ti srce –
to moj je duh, k' okrili te.

Tva misel v blažene zaplava,
kje veščni kraj prehodnosti
in raho tekne kak skušnjava,
al hladka duh se ustnic ti
in trep'ta sveča plah'taje –
to moj je duh! – Ne sumi, ne!

Kdaj slišiš zvezd ob srebra sviti
v hiš'ci tihoj samotnoj
kak glas harmonikin brenčiti,
sodružno reč': Na veke tvoj!
Te sladko spi, to duša ma –
ki ti radost in mir poda!

Ruska

SIVI GOLOBČEK

Zdih'val golobček sivi,
zdih'val in dan in noč,
ko sta ljub'ci ljubeznivi
daleč odleteli proč.

Več ne mucka, več ne poje,
in ne zoblje pšeničice,
skrb tišči mu srce svoje,
skrivši lije solzice.

Z ene vejice na drugo
prhetaje poleti,
in ščakavlje si soprugo,
drago družko z vseh strani.

Čaka – oj, zastonj mi čaka,
'nač mu zgoda sklenola!
Dverhne – strastna ljubav jaka
revnega golobčeka.

Leže v travici ubožec,
kljunek v perjiče vtaknol;
ni vzdihljajev – vmolknol tožec –
golobček – na vek zasnoł.

Spet golob'ca priletela
'z daljnih krajev žalostna –
nad svim ljubčekom posela,
sen budi golobčeka.

Plače, zdih'va, srce vmaga
ji, krog milega hodé.
Al' – ojoj, Violka draga,
drug ti sanja smrtne sne.

Poljske

P O M L A D

Že zopet se sonce povrnilo
z bleskom dan in svojim slavi,
al kaj soncu memu se zgodilo,
da se dotehčas ne javi?

Spet začel slaviček v gaji pesmi,
les se ves mu odglašuje;
ptički zamrače zrake lesni,
a moj ptiček ne spevuje.

Zemlja cvetje že zopet pognala,
sklilo kak nekdanje čase;
pis'nim plaščem trata se navdala,
al moj cvet mi ni prirasel!

Že se žito visoko doklilo
in že skor' je klasje v cveti;
celo polje se zazelenilo,
al pšeničke me ni zreti!

O pomlad, bom te še dolgo prosil?
Gospodar, jaz vsod – žalostni,
s solzami sem kraje te že orosil,
daj mi, ah, še sad radostni!

VRNITEV OČETOVA

»O pojte, deca, pojte vsi, vsi skupa
zgor za mesto ta en časek,
pred čudni kleknite obraz pod stupa,
mol'te božno očenašek!

Domu ni tate: zvečer ga in rano
v solzah čakam in bolesti,
nadute reke, v smrečji zver neznana,
polno zbojnikov na cesti.«

Slišo to deca, tečejo vsi skupa
zgor za mesto, ta en časek,
pred čudni kleknejo obraz pod stupa
in začnejo očenašek.

Kušujo tla, potem v ime Očeta,
Sina in Duha svetega,
pohvaljena Trojica bod' presveta,
zdaj in časa do večnega.

Tu očenaš in zdravomar'jo, vero,
deset zapov'd, roženkrance.
In kdaj zmolili čisla mero,
knjižke vzeli neprestance.

I materi najsvetejši litanije
starši peje brat, a z bratom:
»Mat' najsvetejša,« vsako dete vpije,
»smili se, ah, smil' nad tatom!«

V tem sliš'! ropot po cesti, kola, biče
ter voz znanoviti sprede;
skočili deca in na ves glas kriče:
»Tata, ah, naš tata grede!«

Ozrevši kupec joče se radoma
in z voza na tla skoči:
»Ha, kak še z vami kaj? in kak še doma?
Hlepeli ste li po oči?

Jel' mama zdrava? Tetica? Povejte!«

-----«

To zase pravi in to zase dete,
polno radosti in krika.

»Požen'te!« kupec hlapcem zapovede,
»jaz grem v mesto peš z otroki.«
Gre – al' razbojnikov dvanajst 'z zasede
zavre krog mu pot v obskoki.

Njih brade dolge, sukani mustači,
divji gled, suknje nesnažne,
za pasom noži, bliskni kraj njih meči,

Zavrisne deca, se k očetu vteče,
pod plajš na prsi se skrivaje,
trep'tajo hlapci, bled gospod trepeče,
k zbojnikom roke vzdigaje. –

»Ah, 'mejte voze, vse blago si vzem'te,
naj nam život le ostane,
na s'rote drobnih teh otrok ne den'te
nit' na vdovo žene mlade.«

Mudham a subula viri.
Ad nativitas, sed se quavis
i' d'ambrosia se galbina.
Egosten macad' slange?
Eica' gulo, ogopora
nag' i' amoring, f'orloga.
Ede i' ogop' gulo: vice
naga' i' a' ogop' gulo: vice
the music' later' song.
De Kantara' i' d'ambrosia, vice
Eica' i' a' amring' in parva

L'yeri nigili' both' musonny.
he afterwards walked the hill. But many
and silent rose his steps round the hill
muling of his cope. The flock of the same
name. He fought the dangerous foe. He was
for death along the field. But who was the
the mighty mortal! He threw away his death
brown shield. How arrows found his man,
ly brand. L'yeri i' gulo' any falling
any' d'ambrosia' was' d'ambrosia'
Ede' i' d'ambrosia' gulo' i' d'ambrosia'
Eica' i' d'ambrosia' gulo' i' d'ambrosia'
Eica' i' d'ambrosia' gulo' i' d'ambrosia'

Mudham a subula viri.
Ad nativitas, sed se quavis
i' d'ambrosia se galbina.
Egosten macad' slange?
Eica' gulo, ogopora
nag' i' amoring, f'orloga.
Ede i' ogop' gulo: vice
naga' i' a' ogop' gulo: vice
the music' later' song.
De Kantara' i' d'ambrosia, vice
Eica' i' a' amring' in parva

L'yeri nigili' both' musonny.
he afterwards walked the hill. But many
and silent rose his steps round the hill
muling of his cope. The flock of the same
name. He fought the dangerous foe. He was
for death along the field. But who was the
the mighty mortal! He threw away his death
brown shield. How arrows found his man,
ly brand. L'yeri i' gulo' any falling
any' d'ambrosia' was' d'ambrosia'
Ede' i' d'ambrosia' gulo' i' d'ambrosia'
Eica' i' d'ambrosia' gulo' i' d'ambrosia'
Eica' i' d'ambrosia' gulo' i' d'ambrosia'

Faksimil Urazova rukopisa: Na lijevoj strani prijevod iz Ossianovih spjevova Jamesa Macphersona i odlomak originala; na desnoj strani odlomak slovenskog prijevoda Byronove The Bride of Abydos

Ne sluša četa, en že voz sprežuje,
drug si jemlje konje, tretji
pa d'narje, bato pa kriče – zdiguje,
on' se hlapcem z mečem preti.

V tem: »Stojte, stojte!« vpije zbojnik starši,
nje nehat' veli na cesti.
Spustivši deco in oče: »Tovar'ši,
ite!« reče brez bolesti.

Kupec mu hvali, al razbojnik pravi:
»Men' ne hval'! Povem brez kritve
bi prvi zigral z batom ti na glavi,
če ne b' dečje b'lo molitve.

Kaj zdrav si, to milost ti deca dali,
njim si dolžen život, zdravje;
raj' za to, kar se zgodilo, njim hvali,
kak pa b'lo je, — — — — —

Slišaje zdavna o prihodu kupca
že jaz z mojimi pajdaši
za mestom tu na hribcu sem kraj stupca
štal skrivoma na straži.

Dnes najdem deco, zrvši tja med smrečje,
kak molijo do Boga,
sprv' smeh pobil me pri molitvi dečji,
potem vendar srd in toga.

Pri tem na misel prišle lastne strani
— — — — —

Ah, jaz 'mam ženo, pri njej tudi –
malički je sinek taki.

Id', kupec v mesto, jaz moram v pušo,
vi pa, dečica, en časek
na hribček tec'te, in za mojo dušo
zmol'te tudi en očenašek.«

METULJ IN GOSENICA

»Kaki je to črv rjavi?
Oj, te gnusne gosenice!«
Lep metuljek enkrat pravi.
Odgovor je: »'maš že dolgo letavnice?
Res, med nama ni velik razloček,
tud' vi ste b'li, nedavno gosena, gospod'ček!«

Česke

NEČEM ZLATA JESTVIN NE NAPOJA

Nečem zlata, jestvin, ne napoja,
ne si kron ne titulov prositi,
al če smem si vendar kaj 'zvoliti:
daj mi krila, Slava, mati moja!

Naj na njih bom tja, kjer sela svoja
'majo bratje, mogel se spustiti.
Čehi, k vam, k Hrvatom, Srbom priti,
k Visli, in kje, Volga, zibel tvoja!

Kak metulj na cvet zletava s cveta,
tak po zraku letal bi v krajine
občestvenega slovenskega sveta.

S pašoj toj b' oči premnogoj bavil,
in vam, širom rodi in rodine,
s petjem mater kakor hčerko slavil.

OPOLNOČI KO CELO ZEMLJO SKRIVA

Opolnoči, ko celo zemljo skriva
in zrak in zima snežnate odeje,
vpešana noga klatila od te je,
ki zmerom moje srce jo zaziva.

·Povsod je tiho, samo sever briva
in psalme Bogecu briždžeče peje
ter se z rastrganih oblakov smeje
men' mesečeva s'jajnost ljubezniva.

O vlevlji, svetlo-blodni, men' siroti
devico s'jajno, tebe prosi znanec,
osveti plantave kraj Sale poti!

Saj ni moj hod nit' kradba nit' izdada,
jaz nisem nit' zbegun niti pregnanec,
vse kriva Milekom je mati Lada.

SONET

Povejte, žnjeci, s srpi, ki pšenice
na polji zrele žinkate vi late,
niste li žinkati med vami zlate,
v presvetlem venci videli ženjice?

Pastirji, povejte mi, ki ovčice
gonite bele na zelene trate,
niste li šetati enok se zlate
po trati videli mi pastirice?

Oh, prašam vas, vi drozdje, vas golobe,
niste li: skala, 'zvir, ti cvetna zgraja,
slišali glasa krasne te podobe?

Oh, smil'te ljubavi se zveste joku,
povejte meni, kje zdaj ona shaja,
bar naredite sram nesrečnem' vroku!

DEKLE IN ŠKRJANČEK

Dekle rožice si pleje,
ptiček prileti nad gredo,
jo zagledne, k nji zapeje:
Kaj ti je, dekle? Čem' si blede?

Kak bi moglo bit' veselo,
mali ptiček, moj škrjanček?
Ljubega mi mesto vzelo
v belem Gradci je moj Stanček.

Oh, da b' jaz le perce 'melo,
drobni listek napisalo;
ti pa bi mi z njim letelo,
kam se srce mi podalo.

Vendar perca ne imavi,
nit' za drobni list papira,
torej s petjem ga pozdravi,
da tu meni srce vmira.

BENEŠ HERMANOV

Oj, ti sonce, sonce milo,
se zažalostilo!
Čem' pošiljaš na nas trake,
vboge siromake?

Kje je knez, kje naše rote?
Daleč šli do Ote.
Kdo nas reši 'z roke vraga,
s'ročce, ti vlast draga!

V dolgi vrsti sovražnika
gre Nemca Sasika,
zgrelske božne čez planine
v naše nam krajine.

Dajte, norčeki, kar 'mate,
reči srebrne in zlate,
'nači vam pogori
stanje – hiše, dvori.

Bašti so nam vse požgali,
srebro, zlato pojemali,
odegnali nam govejo,
zdaj dalj k Troskam grejo.

Najte tožit', najte, kmeti,
bo se trav'ca zeleneti,
ki scep'talo, žito,
tuje ga kopito.

Venci cvetni naj mu bodo,
ki vam dal slobodo,
setva se zeleni,
spet se vse spremeni.

Brž se nam vse spremenilo,
glejte – Beneš, naše krilo,
tam v šerege k vojski vika
ljudstvo nad Sasika.

Truma kmetov se zebala,
v les ta, kjer je skala,
vsak vojšak je, z orožjem, s cepi
se prot' vragu krepi.

Glejte Beneša vpred iti,
za njim šereg ves srditi;
moštvo Sasiku se zdira,
ki nas zdaj obira.

Oj, s srditostjo brž plane
besnost v obe strane,
v srcih vre, po žilah kroži
razdraženih moži.

Užgejo se jima oči,
strašno si nazoči,
zdvigne bat se nad batico,
sulica nad špico.

Zgrabita se obe trumi,
kak da b' les v les padnol – šumi
ko grom, bliskavica vis'ka
se orožje bliska.

Grozovit se krič razlegne,
'z lesov vsa zverjad pobegne,
vsak nebeški ptič odprha
onkraj tretj'ga vrha.

Krog razleče po dolinah,
skalnatih planinah:
tu kos meča, sul'ce strte
kakti drva, halje zdrte.

Tak stojita vproti strane
si, nobena se ne gane,
vsajena je peta,
žila litk napeta.

Beneš nazgor nese glavo,
mahne z mečem v pravo,
ta vsa sila koj potegne
ter jim v levo segne.

Zavihrala v levo sila,
se na skalnat lom sadila,
kota vse kamenja 'z loma
Nemcem vprot' vrhoma.

Ide bitka v ravno z brega,
Nemci se puste do bega,
b'lo jim, Nemcem, grozno vpitje –
b'lo pobitje! –

PEVČEVA TOŽBA

Akprem pregnale pesmi 'z domovine
prijatelja rimljanskih so Kamenk,
vendar pozabit' ne m're muz ljubljenk,
niti molče nositi bolečine.

Besede tuje uči se od tujine
ter joče kraj vod Donave ledenih,
odkrivlje Skitom bol ran nesmiljenih –
z glasovi, ki ne bili 'z materine.

Akprem domača pesem mi ne pomaga,
ker jaz ko on ne morem petja nehati,
ki sploh z zavidom, srdom me oblaga,

oh, ne zamer'te, da po mojem brati
v besede bol navčila pesem draga,
ki ni mi gibko pravila jih mati.

PRIMERI LJUBEZNI

1.

Pomlad prihaja, reki, loki, gori
in vsaki stvari gost je preljubljeni,
vsak pevec brž se s hvalo ga spomeni,
ki iz srca obilnega govori.

Le jaz ga ne slavim, ko se prizori,
ne pojem ne od leta ne jeseni,
ampak le žal, sedi ki v srci meni –
me za nje voljo z grenko slajo mori.

2.

Kak on, ki njemu vse vzel v divjem skoki
vihar in vtopil v morja grob neznani,
dok dolgem po valovji bičovani
zadnjič ne vjide k pustemu otoki,

ter tu oplezel vsaki breg visoki,
po ladjah lukal je skrbno v vse strani
se z'lo razveseli, ko 'z daljne strani
bandera kakšna vzide željnem' oki;

tak se jaz veselim, ki mi življenje
je pust otok, ki slapi ga obdajo,
samotne, mrzlo-polne, strašne senje,

ko jaz zamarjam – kdaj pogled po celem kraju
s trepetom je premeril strašne tenje,
le pantlje, ki s klobuka ti pahljajo.

3.

Kak silno hlepeni on, ki v nesnagi
globoki temne ječe mu sedeti,
da Bog mu beli dan bi dal zazreti
in ljubo sonce – luči potok blagi.

Al ko odprejo ječo, on na pragi
stoji in vidi nebo v modrem cveti,
ne ver'je, da je na lažljivem sveti,
tak silno jemlje mu oči dan dragi.

Tak hlepeni mi oko, da zamarja
njo, sonce, ki notranjem' mi životi,
ki dan in noč v nemirnem srcu 'stvarja.

Vendar ko vidim kak kraj moje poti
črez kraso uide vso – ko tiha zarja,
ne upam nit' pogledat' k ti lepoti.

ZAKAJ – KI VREDNA DA NJE HVALO PELI

Zakaj, – ki vredna, da nje hvalo peli
vsi pesniki Homerja od očaka,
ki ni nobena b'la lepota taka
deklic, ki so o njih pevci peli –

oni, ki v njo zamaknjen duh moj celi,
ki ji zaročena misel vsaka,
v slovenske krože hvala se nataka,
ne se po nemški čast ji ne podeli?

Pri nas je šega, da nemški govore
gospodje in gospe ter ki so v gradi

Novogrčke

CIPRSKA ZIBALNA PESEM

Hajaj, hajaj, sinčece mi,
hajaj, da fantičece mi,
spavaj, spavaj sinčece, sladko,
bom te razveselila:
al z aleksandrijskoj slajčicoj
al z misirskoj kašicoj,
k tem' še s Konstantinopolom
boš velevale leta tri,
in še k tem' čez sela tri,
sela tri in kloštre tri,
da po selih, da po vasi
bodeš se sprehajalo,
v treh pa tvojih kloštarih boš
Bogecu se vklanjalo. –

SMRT KICOS-BOCARIDA

Tri ptič'ce so sedele
na mosteci Artenskem,

ena gledala v Janino,
druga gledala v Sulin,

tretja pa sè vseh najlepša
zdih'vaje zakriknola:

Bocaris se je obrnol,
prot' Janini napotil,

naj ukaz bi zapečatil,
naj ga v Burgarel poslal,

naj bi sterjal si denarje,
ki na posodo jih dal.

Ko skoz Arte že odišel
iskat stana si na noč:

stan so brž mu pripravili
pri čevljarju, pri Ridsu,

brž na mizo prt prostrli,
kruha večerjat' dali.

Tri so puške tam slonele
zložene poredoma.

Prva ga vgodila v stegno,
druga na sred srčeca,

tretja pa najbolj strupena
vgodila ga v glavo.

Usta s krvjo se zalile,
pele ter povedale:

»Stan'te, moji vi junaki
ino ti, oj sinek moj!

Kaj pa ni zdaj njega pri vas,
odsekajte mi glavo,

da Turčin nje ne odseče,
da b' tekel k veziru ž njo.

Gledali b' njo sovražniki
z radostjo, vam na žalost.«

ROMAJIŠKI

1.

Minka, ko-š po vodo tekla,
boš mi hip in uro rekla,
naj ti pridem, tam počijem,
in ti ročko 'z roke zbijem,
da boš šla domov brez vode. –
»Kaj si, hčerka, brez posode?« –
»Sem se poteknola, pala,
pala, ročko si razklala.« –
»Ti si se ne poteknola,
al si ljub'ga obinola.«

2.

»Stopi, moja ljuba, s praga!
 Tebe nekaj boli, draga,
 da na laket si desnice
 žalostna naslanjaš lice.«
 »Močno bije srce moje,
 morem li poprašat tvoje?«
 »Kak te zbolelo vbogo,
 naj ti jaz zlahkotim togo?«
 »Čemu prašaš me, neveren,
 moj žal tebi je nezmeren;
 ki si ti meni dal slovo
 ter si iščeš ljubo novo.«
 »Kdo to rekel, moja golobica,
 kdo to pravi, moja studenica?
 Kdo to tebi rekel, moje dekle,
 naj bi mu za teden ure stekle.
 Rekle zvezde? Naj vgasno!
 Sonce? – Naj ne bo več jasno!
 Ako rekla to devica,
 naj ne bo nikdar ženica!«

Španske narodne romance

1.

O KRASNI GOSPE

Krasna ste, gospoja moja,
 bolje še ko sončni trak,
 al bi smel to noč tu spati
 brez orožja, brez straha;
 sedem let preteklo, sedem,

kar ne bil brez orožja,
bolje črni mi je život,
kak je vgasnjeni oglan. –
Lez'te si, gospod, le lez'te
brez orožja, brez straha,
ker mi knez odišel na lov
do Leonskega gorja;
da b' mu ostekleli hrti,
orel sokola zaklal,
da b' ga rezali zamorci
sem do doma od gorja. –
Ko tako se spominjala,
njeni mož prav pride dam.
Kaj si počneš, krasno dekle,
hči oče nezvestega? –
Moj gospod, si lasi češem,
žala prevelikega,
ker me ti pustiš samotno,
na lov ideš do gorja. –
Tako govori mu dekle,
al to nije brez zvijač.
Čigav pa je le-ti konjič,
ki tu spodaj videl ga? –
Moj gospod, moj'ga očeta,
tebi so poslali ga. –
Čigar pa je to orožje,
ki sloni kraj prikleta? –
Moj gospod, mojega bratca,
ki ga tebi je poslal. –
Čigar pa je le-to kopje,
ki ga tukaj vidim jaz? –
Vzem'te ga, moj knez, o vzem'te,
zbod'te mi ga sred srca,
ker sem le-to smrt, o knez moj,
dobro si zaslužila. –

O KNEZU ARNALDU IN MORNARJU

Komu bila taka zгода,
 ko se vozil sred morja,
 kaka b'la knezu Arnaldu
 zjutraj na Ivanov dan?
 Sokola na levi roki
 ide na lov nad zverjad
 in zagledne eno barko,
 ki kretila do brega;
 jadra plahte v same žide,
 vožje sama svila b'la,
 ki po nji zapovedal,
 pesmice je pel mornar,
 da se potolaži morje,
 da potiši se vihar,
 vsaka ribica b'la na dni,
 kvišku je priplavala,
 tičke, ki vis'ko letele,
 so posele vrh dreva:
 Oj ti barka, moja barka,
 naj te zlega Bog obvar'!
 Od nevolje tega sveta,
 ko se voziš sred morja,
 var' te od ravníc almerskih
 ter kjer tesen Gibraltar,
 od zatokov venec'janskih,
 od Flandskega pesečja
 ter zatokov Leonskih,
 kjer nevolja čakat' zna! –
 Dobro sliš'te, kar govoril,
 kar je rekel knez Arnald:
 Za Boga, mornar, te prosim,
 pej, da še mi pesem zdaj!

Al mornarček njemu reče,
taki odgovor mu dá:
Jaz tega nikom' ne pejem,
ampak, ki se men' poda.

3.

O RENEGATU BOVALIJI

'znad Monkajske sem planine
videl priti renegata,
'majo ga za Bovalijo,
Bovalijo za pogana;
sedemkrat se je zamorčil,
tol'kokrat vkristjanil, para,
ter na zadnjikrat, na osmo,
vkanila je prednja strast ga,
vero zapustil kristjansko,
vrnol spet se do Mohama.
To je najhrabrejši zamor^c,
ki onkraj morja odhajal,
do njega so pisma prišla,
da Sevilla je vsa ravna.
Si pripravi ladje, barke,
pešce, konjenike spravlja,
po Guadalquivirji pride,
pleh[']če visoko zastava;
ter na polji 'z blan^j si zgradi,
si postavi hrame tab[']ra,
s tri stotinami šatorov
'z žide in najčist[']ga zlata,
in na sredi vseh šatorov
stoji šator renegata;
na vrhonci, na visokem
jabolko je 'z lep[']ga kamna,
za to leskne se ponoči
kakor sonce sred bel[']ga dana.

4.

O PREKOMORSKI ZAMORKI

Jaz sem zamorka 'z prekmorja,
 lep'ga lica zamorka,
 prišel mi kristjan na vrata,
 da bi me ogoljufal,
 lepo govoril arabsko
 kakor učen Arabčan.
 Odpri, zamorka, mi vrata,
 naj te zlega Bog obvar'! –
 Kak bi ti odprla, s'rota,
 kdor si božji, tebe znam? –
 Jaz sem ti zamor'c, Maçota,
 tvoje mat're lastni brat,
 ker kristjana sem umoril,
 men' na petah že alkad,
 ak mi, duša, ti ne odpreš,
 tukaj vid'la boš me klat'. –
 Kakor sem se jaz skrbela,
 brž na noge skočila,
 rjuho si na glavo vrgla,
 ker ne najšla klobuka,
 mu nasproti tekla k vratom,
 je odprla tihoma:

5.

O KRŠČANSKI SUŽNJI

'z Ronde meni b'li moj oča,
 'z Anteguere moja mati,
 mene pa zamorci vjeli,
 ko bil mir, se ne boj'vali;
 so v Velez de la Gomera

na prodajo me odpeljali,
 sedem dni in sedem noči
 mogla sem na trgu stati,
 ni zamorca ni zamorke,
 ki htela zame d'narje dati,
 ter b'la le zamorska para,
 ki zame dal stotino zlati.
 Vzel s sobo v svoje dvore,
 velel mene v klado d'jati,
 oh, življenje hudo dal je,
 oh, življenje tožno meni,
 'mela tolč' skoz dan konoplje,
 ponoči pa žito phati,
 d'jal mi je koš na usta,
 d' nič ne b' mogla v zobe djati.
 Ter pograbil me za lasi,
 spet me zanje vlekel h kladi.
 Zdelo se nebeškem' Bogu,
 da ga k dobri ženi spravil.
 Ko zamor'c na lov odišel,
 me velela 'z klade d'jati,
 me naslon'la v svoje krilo,
 mi praskala po glavi.
 Za dobroto, ki jo d'jala,
 ona še mi stala dražji,
 v kraj domači me nehala,
 davši mi stotino zlati,
 volja tak nebeškem' Bogu,
 ki me rešil taki tlaki.

6.

ROMANCA O DOŃI ALDI

B'la v Parižu doña Alda
 z don Roldanom vmožena,
 zraven nje b'lo tristo deklic,
 naj bi kratile ji čas;

vsem b'la oprava enaka,
vsem obuv enaka b'la,
vsem obed pri eni mizi,
vsem od kruha enega,
samo b'la le doña Alda
med njimi najstariša;
stotina jih prela zlato,
tkala svilo stotina,
stotina brenkala v strune
doñi Aldi na zabav.
Brnile so jarko strune,
doña Alda vdremala,
zadremavši se ji sanjal
sen pomenka važnega;
razplašena se zbudila
vhajal jo prevelik strah,
s takim glasom zakričala,
kaj začulo se na grad.
Govorile k nji deklice,
ki nji rekle, paz'te prav:
»Kaj vam je, o gospodinja,
kaj se zgod'lo zlega vam?«
»Sanjala sem sen, deklice,
je pomenka važnega,
zdelo se mi bit' v planinah,
krog mene puščina bila,
v doli planine najvišje
vid'la letet' sokola,
vprot' pa priletel mu orlič,
ki mu vel'ko zlega d'jal.
Meni sokol močno splašen
priletel v naroča,
ali orlič močno jezen
'z mojih naroč zmeknil ga,
z drapi perjiče mu puli,
s kljunom mesiče seka. –
Nji pa pravila tak spalna,
paz'te, kaj govorila:

»Isti sen vam, gospodinja,
dobro raztolmačit' znam:
tisti sokol je vaš ženih,
prišel bo 'z onkraj morja,
ta pa orlič vendar vi ste,
s katero se on zdati 'ma,
ta planina pa je cerkev,
tam bota k poroki šla.«
»Ako tak bo, moja spalna,
bom brhko te podarila.« –
Drugi dan, v jutro rano
pisma prišla s tujega,
b'le zunej črne pečati,
pisano s krvjo znotraj:
Njen Roldan kaj vbit na lovi
v Roncevaleskih planinah!

7.

ROMANCA OD KRALJA MARSINA

Svetek bil, cvetna nedelja,
hteli so pasijono brat',
ko zamorci in kristjani
skupaj se začeli klat';
obnemogli že Francozi,
vsi spustili se v begaj,
ali dobro je pobada
večji paladin Roldan:
»Oj, nazaj, nazaj Francozi,
na borišče srcema,
lepše je po slavnem mreti
ko brez slave živ ostat'!«
Spet zagnali se Francozi
na borišče srcema,
brž potolkli o napadki

prvem šestdeset jezer;
po planinah Altamirskih
je odbegnul Marsin kralj,
vitez jezdil le na mezgi,
ker dobil ni konjiča,
krv, ki je od njega tekla,
travico je pisala,
reči, ki jih glasno tožil,
segnole so do neba:

— — — — —
»Žal me je za vse Mahome,
kar na te potrošil, žal,
truplo zdolbsti 'z srebra,
nogi, roki 'z marmora,
dal postaviti cerkev v Meki,
v kateri b' te čestil romar,
še na večjo čast Mahoma
glavo dal še ti 'z zlata,
ponaročil sem ti junakov,
b'lo jih šestdeset jezer,
ter kraljica, moja žena,
druzih trideset jezer. —«

8.

ROMANCA O GAYFEROSU

Pojd'va, pojd'va, stric moj dragi,
koj v Pariž, veliki grad;
vzem'va halje si romarske,
da ne spozna naj' Galvan,
zakaj, če Galvan naj' spozna,
bode velel naj' zaklat',
vzem'va volnato opravo,
svilnate ne jemljiva,
svoja meča si pripaš'va,

kaj va bolj obrambena.
Že na poti sta romarja,
že na poti, že oba.
Skoz noč hodita po stezi,
po grmovji pa skoz dan.
Celo noč po gladki stezi,
celo noč sred gostih zgraj.
Prideta po dolgi poti
do pariškega grada,
vrata najdeta zaprte,
ni je videt' uhoda.
Sedemkrat ga obkrožita,
da bi vhod poiskala,
ter na konec osmokrati
najdeta odprt stežaj,
zapazivši koj sta v gradi,
ljudi prašat' začneta,
al ne prosita za stanek
niti tudi za špital,
ampak prašata za hišo,
kje stanuje knežica.

»Bog vas, knežica, obvarji ...«

»Lepo hvalo, romarja ...«

»Dajte da nama almoštva 'z milosti in češčenja ...« »Pojd'ta z bogom mi, romarja, ničesar vam ne smem dat', zakaj knez mi je prepovedal dat' romarjem kaki dar.«

»Dajte, dajte, gospodinja, tega knez ne bo seznal, rad je daval Gajferos, ko še je tu stanoval.«

Brž ko sliši: *Gajferos*, začne bridko zdihovat', dat' veleje jima vinca, dat' veleje kruheca. Brž ko pijeta, ko jesta, stopi v izbo knez Galvan: »Kaj mi je to, kaj za smaga? Kdo sta tota, knežica? Sem vam jaz ne prepovedal, ne gostiti romarja.« Pri tem kviško zdigne roko, če jo vdariti v obraz, kaj bi lahko bele zobe 'z lepih ustnic zbil na tla. Se zakregata romarja, k svaji ga prisilita, zagovarjata knežico, res

zaslužila ni zla. »Al sta vidva mi romarja, ni pripravljen vama stan!« Segne po svoj meč Gajferos ter ž njim mahne mu za vrat, da se hitro s šinjaka mu glava zvrnola na tla. – Brž se knežica zajoče, rekši jo obide strah: »Kdo sta božja, dva romarja, kaj ste kneza vmorila?«

Brž ji odgovori romar, taki odgovor ji dá: »Jaz sem Gajferos, lasten vaše krvi sem gospa.« »To ne more bit' mogoče, bit' ne more istina, zakaj da jaz na znamenje, vaše srce, glavo 'mam.«

9.

ROMANCA O JULIANESI

Hod'te, psi, hoj, hod'te! Huda
naj pograbi vas steklost!
Klat' po četrtkih prašiče,
'no po petkih jest meso!
Sedem let že temu prešlo,
kaj tu hodim gor in dol,
kaj zbosil si že noge,
kaj mi curi krv na noht,
kaj le pijem krv rumeno,
kaj sirovo jem meso,
ker žalosten Juljaneso
iščem hčer cesarovo,
ki njo vplenoli zamorci
zrana na Ivanovo,
ko v očetovem ogradci
brala cvetja si in rož.
Slušala ga Juljanesa,
v naročah njo 'mel zamor'c,
in solze zamorcu v lice
vsipala se 'z njenih oč'.

GRE FRANCOSKA KRALJIČICA

Gre francoska kraljičica – lepo dekle v suknji novi,
 šeta se proti Parizu k ljubi materi in – oči;
 zajde vboga s prave ceste, zmoti se na svoji poti,
 ter počaka pod pečino, morti pride kdo nji proti.
 Vidi priti konjenika, ki v Pariz ga steza vodi;
 ko zagleda njega dekle, precej tako mu govori:
 »Al ti ljubo, o konjenik, da jaz zraven tebe hodim?«
 »Ljubo mi je, draga, ljubo, ljubo mi je in po volji.«
 Skoči konjenik sè sedla, da od ljubavi govori,
 deklenco vsadi na sedlo, on pa sam posadi za njo se.

ROMANCA O LJUBEZNI

Rano stanem, rano, mati,
 zjutraj na Ivanov dan,
 zaglednem deklenco stati,
 po pobrežji kraj morja,
 sama pere, sama žmiče,
 sama na grm prestira;
 dokler se suknjice sušijo,
 pesem peje – deklenco:
 Oje mi, ljubezen, joje,
 kamo bi jaz iskat šla?
 Slap odteka, slap priteka,
 pesem poje deklenco;
 razčesava svoje lasi,
 češe zlato z rokama:
 Povej, da mi to mornarček,
 naj te zlega Bog obvar',
 al si videl mi ljubezen,
 al jo videl, kam je šla?

ŠKIPTARSKE

1.

Bo, bo. bo, bo, bo,
odpri duri, bod' tiho.

2.

Pridem, pridem in bežim,
odpri dveri, ne vstopim.

3.

Kalar'jotka črnooka,
odpri, naj pri tebi spim.

4.

Bo, bo. bo, bo, bo,
čujem te, ma dušico!

5.

6.

Kalar'jotka črnooka,
kušneš me ter zapustiš.

7.

Če te kušnem, kaj ti hasni,
vendar ogenj ostane dušici.

8.

Ranila tvoja me ljubezen,
ljubil sem te al na bolezen.
(Tvoja ljubav me ranila,
ljubil te, ti žal mi vlila.)

9.

Vnela si me, oj deklico,
d'jala v srcece strelico.

10.

D'narji ni hlepenje moje,
le oči, obrazi tvoje.

11.

Daj mi tvojo le lepoto,
nehaj tvojo plam'no doto.

12.

Jaz sem tebe, oj deklico,
z zvesto ljubil dušico,
ti pa s' zvestega nehala
kakti drevce vsahnjeno.

SRBSKE NARODNE PESMI

1.

Dve cvetlici sta pri dinji rasli:
modri žilnjak in zelena meta.
Modri žilnjak ide na Dolanje,
pa ostane meta pri dinji sama.
Pozdravlja žilnjak njo z Dolanja:
»Duša moja, ti pri dinji meta,
kak še s teboj je pri dinji samoj?«
Odgovori mu od dinje meta:
»Kaj je nebo, da b' bil list papira,
kaj je gore, da b' b'la samo perje,
kaj je morja, da b' b'lo črna tinta;
pa da pisala tri leta dni bi,
ne bi moje spisala žalosti!«

2.

Se izvila bela vinska rozgica
 dol pod belim gradom, gradom Budimskim;
 al to ne b'la bela vinska rozgica,
 ampak bil to lepi Jovo z Maricoj.
 Sta poznala 'nadvá že s' od malih nog,
 od malih nog do dorašene dobe;
 ko b'la doba, kaj bi mlada se že vzela,
 ju razloči kurva, psica budimska.

3.

Se obvila bela vinska rozgica
 'koli grada, 'kol' Budima belega;
 to ni bila bela vinska rozgica,
 ampak bilo dvoje milih in dragih.
 Sta onadvá se spoznala v mladosti,
 al ločit' zdaj na nesrečo morata,
 eden drugem' ob ločitvi govori:
 Idi, duša, idi, srce, skoz naprej,
 tam ti najdeš ogradec ograjeni,
 v ogradci pak grmek rože rumene.
 Tam naberi eno kito rožiček,
 pa jo vrzi si v nedra do srca:
 Kakor vene ona kita rožiček,
 tako vsiha meni srce po tebi!
 Drugo pa tak ob ločitvi govori:
 Ti pa idi, duša, malo spet nazaj,
 tam ti najdeš eno goro zeleno
 in na gori studen'c mrzle vodice,
 in v studenci eden kamen marmorni,
 na kameni ena kupa zelena
 in v kupi ena gruda snegeca,
 pa si vrzi njo v nedra do srca.
 Kakor zgine ona gruda snegeca,
 tako gine meni srce po tebi.

4.

SMRTNA BOLEZEN

Ah, kaj začel!
Ponoči ne spim,
srce mi gori,
muka me trapi,
umreti čem, ah, umret',
duša, rad' tebe.

5.

VELIKA ROSA

Deklica moja,
konja mi napoj! –
Ne morem bosa,
pala je rosa,
konjecu do sedla,
men' pa do vrata,
konju do nosa,
meni do pasa!

6.

ZNANJE

Oj deklica, oj Milena,
sedi meni kraj kolena!
Ker mi nismo divji ljudje,
ker mi znamo, kje se kušne:
Vdovicam med očema,
deklicam pa med zizkama.

7.

CVETI ROŽA

Cveti, roža, in ne gledaj name,
 jaz sem se ti, junak, že oženil,
 ah, z vdovicoj meni neprikladnoj.
 Kodar hodim, za prvim žen'hom žali:
 Prvi ženih, prvo dobro moje,
 dobro meni je pri tebi bilo!
 Rano legla, pozno sem stanola,
 si me budil, v oči si me ljubil:
 »Stani, srce, sonce se rodilo,
 stanoli so naša stara mati,
 dvor pomeli in vode prinesli!«

8.

SMILJ' SMILJANKA

Smilj' Smiljanka kraj vode je brala,
 si nabrala nedra in rokave,
 'z njega splela tri zelene vence;
 enega je zase si pustila,
 drugega pa tovaršici dala,
 tretjega je v vodo spustila
 ter je tiho govorila:
 »Plavaj, plavaj, moj zeleni venček,
 ter doplavaj do Jurjevega dvora
 in poprašaj tam Jurjevo mater:
 Bote, mati, oženili Jurka?
 Ne ožen'te z mladoj ga vdovicoj
 ter ožen'te z lepoj ga deklicoj!«

9.

DA B NESREČNA

Da b', nesrečna, mrzla b'la vodica,
jaz bi znala, kje bi jaz 'zvirala,
'zvirala bi dragemu pod okno,
kjer se dragi slači in oblači!
Naj bi se me dragi moj napojil
ter naj bi na srčecu me nosil!

10.

OJ TI JAVOR

Oj ti, javor, moj preljubi bratec,
svrž pripogni do zelene trave,
da jaz splezam tebi na vrhunec,
da pogledam ti na morju ladje,
al moj dragi bar sedi na ladji,
al plah'ta mu robček po rameni,
kter'ga sem tri leta našivala,
sem všila mu tri žolte zlate
ino štiri svilice rumene.

11.

OJ DEKLICA DUŠA MOJA

Oj deklica, duša moja,
al češ meni ljuba biti? –
Norec, norec, mladi fantič,
'z tega bašti nikaj ne bo.
Jaz čem rajši v krčmo iti
ino zlata kup'ca biti,
kakor tebi verna ljuba.
Jaz pa fantič mlad krčmarič,
pa spet moreš moja biti. –

Jaz čem raj' v kavarno iti
 ino zlata skled'ca biti,
 kakor tebi verna ljuba. –
 Jaz pa fantič kavovarič,
 pa spet moreš moja biti. –
 Ne budali, mladi fantič,
 'z tega bašti nikaj ne bo;
 jaz čem raj' na polje iti
 ino prepelica biti,
 kakor tebi verna ljuba. –
 Jaz pa fantič hiter lovec,
 pa spet moreš moja biti. –
 Nikaj, nikaj, mladi fantič,
 'z tega bašti nikaj ne bo;
 jaz čem rajši v morje iti
 ino bela riba biti,
 kakor tebi verna ljuba. –
 Jaz pa fantič tanka mreža
 pa spet moreš moja biti. –
 Al si taka al inaka,
 moja si po viži vsaki,
 al si tamo ali semo,
 moja si ti, hodi semo!

12.

KAJ TI DUNAJ

Kaj ti, Dunaj, tiha voda,
 zakaj mi tak kalen tečeš?
 Al te jelen z rogom skalil
 al pa Mirče vojvoda? –
 Ni me jelen z rogom skalil,
 niti Mirče vojvoda,
 ampak d'vica, prevzetnica,
 vsako ubogo jutro prišla,
 si peroniko trgala,
 svoje ličece umivala –

13.

SOKOL LEČE VISOKO

Sokol leče visoko,
 krila nosi široko,
 se obrne na desno,
 vrata gradu zagledi,
 al pri vratih deklico.
 Belo lice umivala,
 z obrvema migala,
 nedro se ji zabeli
 kak ti snegec na gori.
 Mladenč poleg nje stoji,
 pa njoj tiho govori:
 »Zakapčaj si nedrinjak,
 da se grlo ne beli,
 naj me srce ne boli.«

14.

DRAGA MOJA SI SE OMOŽILA?

Draga moja, si se omožila? –
 Sem se, dragi, tud' že porodila,
 sineku sem tvoje ime dala,
 da ga zovem, naj mi želja mine.
 Ga ne kličem, pojdi k meni, sinek,
 ampak zovem: Pojdi k meni, dragi! –

15.

OJ DEKLICA DUŠA MOJA

Oj deklica, duša moja!
 Čem dišijo nedra tvoje?
 Al od kut'ne al naranče,
 al od smilja al bosilja?

Oj moj Bože, mladi junak,
ne od ku'ne ne naranče,
ne od smilja ne bosilja;
ter od dušice dišeče.

16.

POD BUDIMOM OVCE

Pod Budimom ovce v senci stale,
zrušila se stena Budim-grad
in zatokla svilovolne ovce
ter pobila dva mlada ovčara:
Marka-Šetijer in Andraša-Mato.
Žal'vala za Markom mati, oče,
za Andrašom niti mat' ne oče,
ampak samo deklica iz sela.
Zanj žal'vala ter si govorila:
»Joj, Andrašek, moje čisto zlato!
Ako bi te v pesmici zapela,
pescica gre od ustec do ustec,
pa bi prišla v ustece poganske;
ako bi te si v rokav našila,
rokav bi se skoro mi raztrgal,
pa bi tvoje ime se pozabilo;
ako bi v pismu zapisala,
pismo ide od roke do roke,
pa bi prišlo tud' v poganske roke.«

17.

TRI DEKLICE CVETJE POSEJALE

Tri deklice cvetje posejale,
na hrib smilje, v doli pa bosilje.
Se navadi neoženjen mladen'c
ter popiplje cvetiče dekličje:
al deklice mrežo so si splele

in vlovile neženj'nga mladenca.
Edna d'jala: Vrž'mo ga na ogenj!
Druga d'jala: Stirajmo ga odtod!
Tretja d'jala: Oj, raj ga obes'mo!
Al govori neoženjen mladen'c:
Nisem zlato, da bi me užgale;
nisem kurva, da bi me stirale,
ampak junak, da b' me obesile
na zlo drevo, na dekličje grlo.

18.

MRAZ ODHAJA

Mraz odhaja – dušica moja,
al pomlad prihaja,
ptice pojo – dušica moja,
rožice cvetijo,
vse se ljubi – dušica moja,
in času ne gubi,
al ti zlato, dušica moja,
neljubljeno drago,
vendar gubiš – dušica moja,
in mene ne ljubiš. –

19.

OB KOLIKIH JE ZDAJ PONOČI?

Ob kolikih je zdaj ponoči?
Draga mi velela priti,
rekla priti, pa ne pride,
jaz jo čakam do polnoči,
al po polnoči domov grem.
Srečal drago sem sred mosta,
nakuš'val sem se je dosta,
usta mi ostale medne,
ravno ko bi jel sam cukar,
jel sam cukar, pil slajčico!

VEZIR-SEJNA

Vezir-Sejna v dinji našivala,
 in po dinji in po rožnem vrti.
 Mati Sejno so k večerji zvali:
 »Pojdi, Sejna, pojdi brž k večerji,
 pojd' večerjat' cukrovih pogačic!«
 Sejna mat'ri tiho odgovarja:
 »Večerjajte, ne čakajte name,
 ni je meni za vašo večerjo,
 ampak mi je za mojo nevoljo.
 D'nes je k meni dragi se prikradel
 ino vel'ko škodo mi učinil,
 cvetje mi po ogradi popipal,
 na šivili svilo mi zamotal.
 Koln'te, mati, ga, obe ga koln've,
 naj v temnico b'le mu moja nedra,
 moji roki lanček okol' vrata,
 naj b' mu usta moje oči spile!«

RAJKO PRAŠA SREBRNO DANICO

Rajko praša srebrno danico:
 »Ljuba zvezdica, nebeška čerka,
 oj, povej, kaj Minka zrana vstane,
 pečolat obleči si na rame?«
 Nato odgovori mu danica:
 Dobri mladenec, ko Minka vstane,
 pečolat obleči si na rame,
 stopi k oknu, solzna gleda name
 ter pak si ogledne prot' zahodi.
 Nato vpije Rajko ter govori:
 »Dobro je, da gleda na danico,
 to mi priča – njeno čisto srce,

dobro je, da gleda na njo – solzna,
to mi priča njeno krotko srce.
Al najbolje, da k izhodu gleda –«

22.

ZIDANJE GRADA SKADRA

Ko počelo se že leto štrto
je zakričala s planine vila:
»Oj, ne trapi da se, Volkašin kralj,
oj, ne trap' se in ne troši blaga,
ne boš mogel podvala postavit',
temu manje še zazidat' grada,
dok ne najdeš dveh priličnih imen,
dok ne najdeš Stoje in Stojana,
ki si bota bratec in sestrice,
da zazidate nju turmi v podval.
Tako se ti podval bo održal,
tako bo ti grad sezidat' moči.«
Ko pak to začuje Volkašin kralj,
si prizove hlapca Desimira:
»Desimirek, moje drago dete,
do zdaj si mi ti bil veren hlapec,
al od zdaj boš moje dete drago.
Vprezi, sinek, konje v kolesa
ter naloži šest tovarov blaga,
idi, sinek, širom bel'ga sveta
te ti išči prilične imena,
išči, sinek, Stojjo in Stojana,
ki si bota bratec in sestrice;
al ju vpleni al za blago kupi,
pa pripelji v Skader na Bojano,
da zazidamo ju v podval turmi,
da bo se nam podval obdržal,
naj bo da nam moči grad sezidat'.«

Ko to hlapec Desimir začuje,
on brž vpreže konje v kolesa
in naloži šest tovarov blaga,
ide hlapec širom bel'ga sveta,
ide iskat dveh priličnih imen;
išče hlapec Stojó in Stojana,
išče hlapec cele tri leta dni,
al ne najde dveh priličnih imen,
al ne najde Stoje in Stojana,
se povrne v Skader na Bojano,
'zroči kralju konje in kolesa
in mu 'zroči šest tovarov blaga:
»Ná ti, moj kralj, konje in kolesa
ino ná ti šest tovarov blaga,
nisem našel dveh priličnih imen,
nisem našel Stoje in Stojana«.

Ko pa to začuje Volkašin kralj,
on veleje brž Radu zidarju,
Rad veleje brž tri sto težakom.
Kralj si zida Skader na Bojani,
kralj ga zida, vila pa razdira,
ne da vila podvala postavít',
temu manje grada sezidati
ter veleva iz planine vila:
»Čuješ li ti, para, Volkašin kralj,
oj ne trap' da se, ne troši blaga,
ne boš mogel podvala postavít',
temu manje grada si sezidat'!
Vas je ravno troje lastnih bratov,
ki 'ma vsaki svojo verno ljubo,
č'gava zjutra na Bojano pride
in prinese zajutrek težakom,
tisto zazidajte turmi v podval,
tako bo se vam obdržal podval,
tako bo vam moči grad dozidat'«.

Ko pa to začuje Volkašin kralj,
on dozove brž dva lastna brata:
»Čujta da, o moja draga brat'ca,

ravno vila iz planine pravi:
Ne da vila podvala postavit',
temu manje grada sezidati,
pa govori iz planine vila:
Nas je ravno troje lastnih bratcev,
ki 'ma vsaki svojo verno ljubo,
č'gava v jutro na Bojano pride
in prinese zajutrek težakom,
njo si zazidajmo turmi v podval,
tako bo se nam obdržal podval,
tako bomo si sezidali grad.
Če je vama, brat'ca, vera draga,
naj noben ne pravi tega ljubi,
ampak naj zgodi se po primeri,
ktera v jutru na Bojano pride.«
In to vero si s prisego dali,
da noben ne pravi tega ljub'ci.
O tem pa je črna noč nastala,
odišli so vsi v bele dvore,
večerjali gosposko večerjo,
vsak gre s svojoj ljub'coj v spalnico.
Ali, glejte, čudo preveliko!
Kralj Volkašin vero je prelomil
ter on prvi reče svojoj vernoj ljub'ci:
»Vari da se, moja verna ljuba,
naj da jutri na Bojano priti,
naj prinese zajtrka težakom,
kajti svojo bi zgubila glavo,
zazidali bi te turmi v podval.«
Vero tudi Uglješa prelomi
ter on reče svoji verni ljub'ci:
»Ne prekan' se, moja verna ljub'ca,
naj ti jutri na Bojano priti,
naj prinese zajtrka težakom,
kajti mlada mogla bi umreti,
zazidali bi te turmi v podval.«
Gojko mlad pa vere ne prelomi,
ničesar ne pove svoji ljub'ci.

Ko se zjutraj zora napočila,
 rano vstali trije Mrnjavčeviči
 ter odišli k zidu na Bojano.
 Zapov'd pride, naj se nese zajtrk,
 red je ravno bil gospe kraljici,
 ali ona gre k nevesti svoji,
 gre k nevesti, ljub'ci Uglješini:
 Čuj da mene, ti moja nevesta,
 nekaj me je zbolela glava,
 ti si zdrava, ne m'rem od bolezni,
 nesi da ti d'nes zajtrk težakom!«
 Al govori ljub'ca Uglješina:
 »Oj nevesta, oj gospa kraljica,
 nekaj me je zbolela roka,
 tebi zdravje, od bolezni ne m'rem,
 veli nama mlajši ti nevesti!«
 Ali ona gre k nevesti mlajši:
 »Oj, nevesta, mlada Gojkovica,
 nekaj me je zbolela glava,
 tebi zdravje, od bolezni ne mrem,
 nes' da nama zajutrek težakom!«
 Al govori mlada Gojkovica:
 »Čuj da, mamka, me gospa kraljica,
 oj, jaz rada tebe bi bogala,
 al še mal'ga sinka ne kopala,
 niti bel'ga platna pobelila.«
 Odgovori ji gospa kraljica:
 »Idi«, reče, »idi mi, nevesta,
 ter odnesi zajutrek težakom!
 Jaz bom tvoje platno pobelila,
 a nevesta sinka okopala.«
 Kaj nakani, Gojkovica neha
 in odnese zajutrek težakom.
 Ko je bila kraj vode Bojane,
 zagledne jo Mrnjavčevič Gojko,
 mladencu se srce razžalilo,
 žal mu je za svojo verno ljub'co,
 žal mu je za sinka v zibelki,

kjer ostane komaj mesec dni star,
pa na lici solze ga pobile.
Zagledne ga njega tanka žena,
krotko ide, dok do njega pride,
krotko ide ter tiho govori:
»Kaj je tebi, moj dobri gospodar,
da na lici solze te pobile?«
Al govori Mrnjavčevič Gojko:
»Zlo je meni, moja verna ljuba,
imel sem jaz jabolko iz zlata,
pa mi padne danes v Bojano
ter ga žalim, pretrpet' ne morem.«
Al ne spoti še se tanka žena
ter govori svoj'mu gospodarju:
»Prosi Boga ti za svoje zdravje,
zlejal boš si jabolko še boljše.«
Te junak še bolje se razžalil,
pa na stran od nje obrnol glavo,
ni mu moči več gledat' na ljubo.
Al sta prišla dva Mrnjavčeviča,
prišla svaka Gojkovice mlade,
pograbila jo za bele roke,
odpeljala v grad na uzidanje.
Brž prizvala Rada, Rada mojstra,
Rade pa velel brž tri sto težakom.
Al se temu smeje tanka žena,
ona misli, da je samo šala –.
V grad jo djali, naj b' jo zazidali,
oklopilo jo tri sto težakov,
oklopilo z drevjem in kamenjem,
prizidali kletko do kolena,
in zdaj še se smeje tanka žena,
in zdaj misli, da je samo šala.
Oklopilo jo tri sto težakov,
oklopilo z drevjem in kamenjem,
prizidali kletko do pojasa.
Ko tišči že drevje in kamenje,
zdaj previdi, kaj nesrečno najde,

grozno vrisne kakor divja kača,
pa se moli milima svakoma:
»Ne dajta me, ak Boga poznata,
zazidati mlado in zeleno!«
Tak se moli, al ji ne pomore,
kajti svaka nanjo ne gledata,
pa se moli svoj'mu gospodarju:
»Ne daj mene, moj dobri gospodar,
kaj me mlado v grad zazidajo,
samo pošlji k materi mi stari,
moja mati ima dosti blaga,
zanj boš kupil raba al rabinjo,
da te turmi v podval zazidali.«
Tak se moli, al ji ne pomore
ali ko že vidi tanka žena,
da ji nič več molba ne pomore,
slednjič še poprosi mojstra Rada:
»Oj, po Bogu brat moj, Rade mojster,
nehaj da mi okno na ziz'koma,
napelji mi moja bela zizka,
kadar pride gingavi moj Vanko,
kadar pride, naj se 'z ziz nadoji!«
To je Rad prejel za bratstvo božje,
nehal je ji okno na ziz'koma
ter ji zizka na polje napelje,
kadar pride, gingavi njen Vanko, /
kadar pride, naj se 'z ziz nadoji.
Spet sirota Rada prizivala:
»Oj po Bogu brat moj, Rade mojster,
nehaj da mi okno na očema,
naj bom vid'la proti belem' dvori,
kadar do mi Vanka prinašali
in kadar do spet ga odnašali.«
Tudi to prejel Rad za bratimstvo
ter ji nehal okno na očema,
naj bi vid'la proti belem' dvori,
kdaj bi sinka Jova ji prinesli
in spet proti dvori ga odnesli,

Ino tako v grad jo zazidali,
pa prinesli dete ji v zibelčici
in ga nadajala za teden dni,
ona glas po tednu dni zgubila;
al detetu hrana tam ostala,
še za leto dni ga nadajala.
Kak te bilo, se potlej godilo,
da še tudi dnešne dni tam hrana,
naj b' b'lo čudo, naj bi bila leka
ženam, katere nimajo mleka.

SLOVAŠKE NARODNE

1.

Popevke, popevke, kje ste se ve vzele,
al ste z neba pale al ste v dalji vzcvete?
Nismo z neba pale niti v gaji vzklikle,
ampak nas mladenci in d'vice zmisliše.

2.

Zapopevlji, dekle, dok si na slobodi,
dok te ne pograbe kakor rib'co v vodi,
rib'ca mrti pride še nazaj do vode,
al ni moči teb' več, dekle, do slobode.

3.

Če sem ravno mlada, smem se ponositi,
kakor vel'ke dekle vse znam opraviti;
sosedovi Dori, vrstovnici moji,
še ni znano, kak se krava doji.
Znam že platno tkat' in moko osejati,
žet' in plesat' in si lepo popevati.

4.

Takega gospoda 'mamo raj' na polji,
kter' nam plača manje, pa nam pet' dovoli.

5.

Pridem, moja mila, pridem jaz naskorem,
 nič se ti ne skrbi, 'meti še te morem!
 »Da bi jaz to znala, kaj bi tvoja bila,
 vsodi bi si pela, kod bi kol' hodila.«

6.

Če si ravno pejem, vendar plakat' morem,
 kak se hitro v srci na milega spomnem.
 Ustnice mi pejo, oči se mi smejo,
 al od srčeca mi solzice se lejo:
 Ne zato si pejem, kaj b' vesela bila,
 temoč pejem, kaj bi žalost pozabila.

7.

Pesmi moje, pesmi, dost' vas znam, popevljem,
 resem vse še skupaj v ladico si zdevljem.
 Ktera je najlepša, njo po vrhu zložim,
 kdaj me moj mož bije, pred njega položim. –
 Ino kdaj deteti bodem popevala,
 bom si je po redi 'z ladice jemala.

8.

Mala je to hvala, dosti pesmi znati,
 če ne ve pevkinja lepih viž jim dati.

9.

Kje Slovenka – tam se poje,
 kje Madjarka – tam se gloje,
 kje Nemkinja – hudobija,
 kje Ciganka – tam tatija.

Zdati čejo me z mesarjem:
mesar meso vaga,
svaja mu je draga. – Nočem ga vzeti'.

Zdati čejo me z mlinarjem:
tam prašijo z moko,
zasmeti se oko. – Nočem ga vzeti'.

Zdati čejo me s pisarjem:
pisar dost' ščrbeka,
pri tem malo teka. – Nočem ga vzeti'.

Zdati čejo me z žnidarjem:
žnidar šivlje v noči,
pogubi si oči. – Nočem ga vzeti'.

Zdati čejo me s čevljarjem:
Z Bogom on ne viža,
se s kopitom križa. – Nočem ga vzeti'.

Zdati čejo me s kovačem:
kovač z mehom puše,
ženo z macljem buše. – Nočem ga vzeti'.

Zdati čejo me s hajdukom:
hajduk povsod klati
ter po ljudeh mlati. – Nočem ga vzeti'.

Zdati čejo me s krčmarjem:
krčmar dela škodo,
vino meša z vodo. – Nočem ga vzeti'.

Zdati čejo me s kmetičem:
poje kmet na polji,
to je men' po volji. – Hočem ga vzeti'.

KRAKOVJAKI

1.

Da bote poznali pravega Poljaka,
bodem vam plesaje zapel krakovjaka.

2.

Kakor lastno dušo, ljubil sem te, d'vica,
al ker nimam d'narjev, ne boš mi ženica.

3.

Da bi me z enakim srčecem ljubila,
ne bi tvojih ustnic kušovat' branila.

4.

Kol'kor kapljic morje in 'ma zvezdic nebo,
tol'ko 'mam radosti, deklica, jaz s tebo.

5.

Siv racak splavuje sred globoke vode,
zato tak je vesel, al mene v srci bode.

6.

Ljudje si golčijo, (kaj to njim na škodi?)
kaj pajbiček mladi k svojoj ljub'ci hodi.

7.

Dekle, kjer stanuješ, leto bom vpomladil,
tebi bom pred oknom belih rož nasadil.

8.

Mir srce želi si, zlata se ne loti,
lahko zadovoljno v kakem koli koti.

9.

Lepa s', d'vica, lepe tvoje sive oči,
le pri tvojih b' mojim najt' miru b'lo moči.

10.

Sveti mesec, sveti gor' med zvezdicami,
meni pa je najraj' ljub'ca med d'vicami.

11.

Vsakega v kraj drugi če naj' Bog zažene,
vendar naj'ne srca ne do razločene.

12.

Posekali hrastek, ne bo zdaj več rodil,
vzeli mi deklico, h kateri sem jaz hodil.

13.

Zoral sem na žito, vsejal pa pšenico,
htel sem 'meti ljubo, al 'mam nevernico.

14.

Naj rano al večer al po obedi,
če povem, da ljubim, ljubim jaz po redi.

15.

Dve reči žalosti mojoj sta pričina,
ljubezen brez nade in nada brez čina.

16.

Oči so ti lepe, ustni pa rumeni,
zanje so fantje na smrt ti pripravljeni.

17.

Na sred temnih lesov drevce se vklonilo,
tja me ljubav vleče, kje 'mam svojo milo.

18.

Ljubim jaz mladen'ča, kdo pa mi to zvrachi,
sama bi si mogla, pa se srce pači.

19.

Oh, jaz vidim, zdaleč siv konjiček teče,
oh, moj ljubček ide, srce mi trepeče.

20.

Stala sem pri okni, na fanta gledkala,
pojdi, ljubček, k meni, bom te kušovala.

21.

Naj se čudit', da žlahtnim gospam štimanje,
ker čim glajše dreva, žmeče plezit' nanje.

22.

Naj ga Bog na vesti in na česti kara,
ki začel me ljubiti', zdaj zame ne mara.

23.

Zaljubila v fanta dvorljivega sem se,
al je l' on me ljubi, to pač prav ne vem še.

24.

Zdravo ni to drevo, k' mu list vene v cvetji,
stalna ni ljubezen, kjer se vpleta tretji.

25.

Posekali hrastek, ne bo več zeleni,
slovo dala ljub'ca: ne sme nezvest k meni.

26.

Zdanji fantje Bogu z'lo se zagrešijo,
mesec dni so zvesti, te k drugim bežijo.

27.

Da jaz tebe ljubim, tega se ne stidim,
v očicah ti krasnih samo stalnost vidim.

28.

Poje slavček, poje na sončnem izhodi,
če te ravno ljubim, kaj to komu škodi?

29.

Mili mi je ta kraj, v katerem sonce vzhaja,
vendar milši še, kje Jasio se sprehaja.

30.

Na visokem hrasti je golobek sedel,
ljub'va da se stalno, ne bo nikdo vedel.

31.

Sto let les sekali, pa še je le hosta,
naj bo krakovjakov do tih čas zadosta.

32.

Ljubi, d'vica, tega, kateri te češuje,
temu bod' priljudna, kateri te kušuje.

33.

Sonce jasno sveti, vetrič tiho piše,
kdar te kol' zaglednem, srce milo m' diše.

34.

Srce omedleva, solzne so mi oči,
d'vice teb' enake več mi najt' ni moči.

35.

Zato mi natura je počutke dala,
da bi ljubica se zmerom milovala.

36.

Deklica plakala, 'mela je vzrok plakat',
jo zdali sè starim, ki ni mogel skakat'.

37.

Deklica 'z Kremenca, ne bogaj ti Nemca,
Nemec hudoplemec, čepec da za venec.

38.

Pel slaviček, pel na zeleni slivici,
ktere ne boš vzal, naj priliz'vat' se d'vici.

39.

Židana mi suknja, rokavci našiti,
al moj Matjaž noče z menoj se ženiti.

40.

Če sem ravno dekle ubozega iz hramka,
vendar me ne dajo komur koli mamka.

41.

Z gore pa se voda leje, deklica se name smeje,
pojd' da bližej, dekle moje, va smejala se oboje.

42.

Zdanjim se priliči davnih vekov zdenje,
ljubiti en druga osladi življenje.

43.

Ne čudi se, da mlad fant bogato hoče,
brhko bi živel rad, delati pa noče.

44.

Teče voda, teče, po kamenju ruči,
kdor ne ve zdihovat', ljubav ga nauči.

45.

Z one strani mlina cvete jarebina,
kdo b' ne ljubil te, ker lepa si deklina.

46.

Visoka grašina, višja še je skala,
povej mi, deklina, koga si mil'vala.

47.

Komu mesec sveti, meni zvezdic traki,
koga eden ljubi, mene ljubi vsaki.

48.

Tega bom ljubila, ki mu beli lasje,
hod'la sem po polji, pobirala klasje.

KOLOMYJKE

1.

Nisem žita jaz sejala, samo se mi zeleni,
ne kozaku pričín'vala, sam rad hodi k meni.
Jaz ne znala pričín'vati, niti moja mama,
soseda me ni učila, tam iz tretj'ga hrama.

2.

Sem sejala kor'c hajdine in dve mer'ci prosa,
jaz sem v črevljih pred hodila, al zdaj hodim bosa;
hodila sem pred v črevljih z žoltima petama,
al zdaj hodim si po mrazi z belima nogama.

3.

Sveti mesec, sveti mesec, sveti al ne greje,
tako men' za ljubim mojim srcece medleje.

4.

Mati kličejo k večerji. Večerjajte sami,
moj'ga ljubega ni pri nas, ne bom tud' jaz z vami!

5.

Oj, ti mesec, oj, ti mesec, idi da za štalo,
naj bo moči z mojim ljubim pogovorit' malo!

6.

Oj, do hiške je stezica, do hiške stezica,
ne morem te nikol' več pozabiti, deklica.

7.

Da bi zved'la, moja mila, kak si mi ti draga,
kak težaku v leti mrzle vode sraga.

8.

Cveto v lesi take zela, da med bere b'čela;
oj, jaz ti med v ustah čujem, ko d'vico kušujem.

9.

Če ti, srce, mene ljubiš, hrani si to sama,
ker po ustah se raznaša kak po vetri slama.

10.

Stoji vrbica kraj vode in šumoče s soboj,
al za menoj te tak bode, kak mene za tobój? –

11.

Sejem rožice po mrazi, po snegi docvela,
preveliko zaljubljenje v nevoljo pelja.

12.

Sivi konjič, sivi konjič, siva tvoja griva,
al je meni, sivi konjič, d'vica milostljiva?

13.

Oj, jaz idem na vesnico, stojim sred vesnice,
ena ljuba nese vrhnje, druga povitice.

14.

Vrba visoka, široki list z nje pada,
vel'ka ljubav, težko razločenje srčece prebada.

15.

Gore, ali se raztop'te ali me prekrijte,
ak me čete razločiti, rajši me zabijte!

16.

Dober oča, dobra mati, oba sta mi rada,
ne branita se mi šetat', dokler sem še mlada.

17.

Oj, jaz si pojdem v krčmo in gledim s praga,
d'vice pojo, šečejo, al men' na cesti draga.

18.

Da bi bila taka krasna, kak je zorja jasna,
svetila bi, že vem komu, in nikol' ne ugasla!

19.

Oj, mladenič, oj mladenič, ti si tak mil meni,
kakor v leti pri stezici javorek zeleni.

20.

Oj, ti mesec, prelom' da se na dve polovici,
ena mi naj sveti ljub'mu, druga pa men', dvici!

21.

Oj, na gori dva javora, tretji naklonil se,
ak ne dobim, ki jo ljubim, ne bodem ženil se.

Sveti mesec, sveti okol' moj'ga doma,
ljubila te dolgo, ali vse skrivoma.

Teče konjič, teče v enem stremeni,
spomni, da si ljub'ca po mojem imeni.

ZORJA ZAKRIVALA POLJE

Zorja zakrivala polje,
kjer kozak jezdil na polje.
Oj, on jahal kraj gorine,
kraj gorine, vrhovine:
»Ti gorina, vrhovina,
kaj si rano ne svetila?«
»Jaz sem rano ne svetila,
ker s krvjo se bom zalila.«
»S kakoj pa?« – »S kozaškoj krvjoj,
polovico z ljudskoj krvjoj.«
Grejo Ljahi na tri kraje
in kozaki na četiri,
al Tatarci polje krili;
za Tatari vozov širom,
za vozovi konj turski,
na tem konji sin kozaški,
prava roka v sabljo bije,
a 'z te roke krv se lije.
Ide mati, tožno plače,
nad življenjem svojim kleje,
svoj'ga sina pa ne pozna.
Vran sedi na skali dravi,
kima z glavoj, tako pravi:
»Jaz pa poznam tvoj'ga sina,

trikrat na dan na njem se pasem,
kljuvljem mu 'spod čela oči.
Idi, stara, domov skoči,
vzemi pesek v pravo roko,
sejaj ga po gredi š'roko,
kdar zelen bo pesek zišel,
te tvoj sin domov prišel!«

ČRNO POLJE ZAORANO

Črno polje zaorano, joj, joj!
Črno polje zaorano
in s krogami posejano,
z belim telom povlačeno, joj, joj!
S krvico pa porošeno.

Leži vojščak na kopini, joj, joj!
Leži vojščak na kopini,
si zakril oči v rumeni –
si v rumeni plajš sukneni, joj, joj!
Si zakril oči v sukneni.

Niti truge niti jame, joj, joj!
Niti truge niti jame,
niti otca niti mame,
niti komur zazvoniti, joj, joj!
Niti komur zatožiti.

Zvone konji s kopitami, joj, joj!
Zvone konji s kopitami
in vojščaki z ostrogami,
zvone konji s kopitami, joj, joj!
In vojščaki z ostrogami.

Vran leti iz tujih krajev,
vran leti iz tujih krajev, joj, joj!

Na hribič posede, skoči,
kljun mu zapikava v oči, joj, joj!
Kljun mu zapikava v oči.

Hodi mati tožejoča,
hodi mati javkajoča, joj, joj!
Hodi sina iskajoča:
Dobro znam za tvoj'ga sina, joj, joj!
Ker je zame on kolina.

Povej meni, vranek mili,
oj, povej mi, vranek mili, joj, joj!
Jel' še sinek moj ne gnili;
jel' še oči neskaljene, joj, joj!
Ter še usta mu rumene!

Oj, povej mi, vranek mili,
oj, povej mi, vranek mili, joj, joj!
Jel' še sinek moj ne gnili;
jel' še lasje mu zlate se – joj, joj!
Ter jel' lice rumeni se?

Že so usta njemu sive,
že so usta njemu sive, joj, joj!
Lasje črni kakti grive;
v njega lice s kljunom bijem
in sok njega oči pijem. –

Ruske narodne

GROB MLADENEC

Grob mladenec pri sosedi,
domek poleg domka,
zala d'vica pri sosedki,
plotek poleg plotka.

Piše vetrek od polnoči,
vrnjačè se stari,

piše vetrek od poldneva,
se milujo mladi.

Mili družček bil v vrtil,
v okno k nam polukal,
ah, jaz mlada, kak sem rada
ven na prag odišla.

Z milim družčekom reč sladko
kramljati sem htela,
al hodili oče v vrtil,
sem kramljat' ne smela.

Siv golobek je na strehi,
tihoma muckuje;
pravi Anjuta h golobku,
milo s' ogleduje:

»Ti moj sivek, moj golobek,
stiha muckajoči!
Kaj na okence ti moje
ne jdeš zletajoči? –

Tebi bi jaz, moj golobek,
pred kak zišla rosa,
ta na okence sipala
pšeničke in prosa.

Prid' na okence, kdaj hočeš,
in kdaj sonce zajde;
nihče tebe, moj golobek,
ne plaši, ne najde.«

Siv' na strehi je golobek
reči ne razumel,
nit' na vrtil stari oče;
mili pa razumel,

Ni priletel je golobek
pšeničke zobati:
prišel vendar družček mili
se z menoj radovati.

AH JE TEŽKO

Ah, je težko jarni roži,
kdaj njo sneg zakrije
lističe in njene veter hladni
z mrazom hūdim ji odpihne.
Ah, sirota mlada d'vica,
kdaj senca oblegne nji žalost,
reva in velika tožljivost
nji 'z očes in z lica gleda.
Čemu toži, plače d'vica ma,
čemu trapi se mi mlada?
Čemu in v kraj daljni z okenca
zmer' očesa si napinja?
Oh, cesarska služba, vel'ka tužba,
v boj nad Turke je odišel,
kaj se več mi ne povrne
dobri mladenec, drug mili?

O kak sladko jarni roži,
pada kdaj na njo jablanin cvet,
topel vetrek ino z radostjo
njo na valih svojih ziblje.
Kaki blagor mladi d'vici
pada v srce njeno, kdaj radost,
sreča nji in velika mirnost
se 'z očes in lica sveti!
Čem' vesela skače d'vica ma,
kaj se mlada nasmehava,
po ulici na lahkih nogah
cep'ta in od družke k družki?

Cesarska služba – mala tužba,
prišel, 'z boja se povrnil,
nad sovražniki vitezoval
dobri mladen'c, družček mili.

JE OB ZARJI B'LO

Je ob zarji b'lo, je b'lo ob sviti –
pala ni še z rožneg' cvetja rosa,
a po licih solze se točile
mlade d'vice, mlade Vasiljevne.
Ona tožna, ona i žalostna
'z bolnih neder težko je zdih'vala,
dobremu mladencu govorila:
»Zbogom bodi, zbogom, dragi mili,
zbogom nada ma in ma miloba!
Zdaj na veke nama se raziti;
oče, mati niso tebe radi,
nenavidi tebe i rodbina,
z drugim, mili, bodo m' omožili.« –
Dobri koj mladenec premišljuje,
premisliv nji taki odgovori:
»Le ne plakaj, duša ma, ne plakaj,
draga, in ne lomi roke bele!
Nama misli so premišljevati
in po dobrem svetu svetovati.
Daleč od ondod v daljnem kraji,
kje v daljnem kraji med gorami
jezero poteka močno vel'ko
in na dnu jezera je otok,
otok, čudovite kraj lepote.
Osedlam zvečera dva konjiča,
k jezeri na njih bova jahala;
kraj brega napravim hiter čolnek,
na njem pa odplavava k otoki,

na otoki vstaviva si mesto,
 ali mesta ne ter le vesničko,
 stanovala tam bo naj'na ljubav
 i do veka i do smrti naše.« –
 Mu odgovorila zala d'vica,
 zala d'vica, mlada Vasiljevna:
 »Komu pa, ah, bode moj ogradek,
 komu cvetje modro in rumeno?
 Kdo pa bode oče tam in mati,
 kdo sestrice, kdo mi tovar'šice?«
 »Vsodi najdeš, mila zase ograd,
 kam pogledneš, zrasede ti modrina,
 rožice pa, kje si vmiješ lice;
 bode tebi oče jasni mesec,
 bode mati tvoja toplo sonce;
 bojo tovar'šice vse zvezdice
 in na veke bom ti jaz drug mili!«

SVATEVČINA

Kaki čudoviti kraj,
 moj Bog, čudoviti kraj!
 Na zahodu še sneži,
 na izhodi sonce sija;
 na zahodi svet poln mraza,
 na izhodi zelenat.
 Kaki čudoviti kraj,
 moj Bog, čudoviti kraj!
 Gostje idejo z zahoda,
 svatevčani pijani,
 na saneh se ženih pelja
 v sobolovem kožuhu;
 pred njim metelica,
 za njim pa snežnica.
 Kod se stari pelja,
 se pelin obrase.

Ljuba mati, najte me
staremu prodati,
ljuba mati, raje hčem
na mladega čakati.
Gostje idejo z izhoda
svatevčani veseli,
fleten ženin na konjici,
v lahkoj modroj suknjici,
pred njim topel vetrek veje,
za njim letni dan se smeje,
koder mladi ide,
cvetjice precvete,
ljuba mati, zdaj me zdaj
le mlademu prodajte,
jaz, o mati, nečem dalje
star'ga pričakati. –

DNJEPER DNJEPER VODA PLAVA

Dnjeper, Dnjeper, voda plava,
skor' ti konca nije,
vendar riba te preplava,
kraj brega počije.

Srce, srce, žalostno si,
kaj ne boš se mi vtišilo?
Ti po prešli vmiraš rosi,
proč je, kar ti milo.

Dnjeper, Dnjeper, burno tečeš,
hladne tvoje vode,
srce, srce, ti me pečeš,
vendar konec bode.

Srce da bom ohladila,
skočim v Dnjeper neizmerni,

Dnjeper sklenil bo me v krila,
da kozak neverni.

Z vetrom se poroči v krila,
bo mirovna duša tvoja,
oj, kak bi se jaz molila –
on le misel moja.

SLOVA DEKLIČJA

(Po litovskem)

Tam so v vrti cveli majaroni,
tu so v vrti cveli timijani,
kje pa naša sestra je slon'la,
tu so le najlepše rož'ce cvele.

Kaj si se naslon'la tja, deklič moj?
Kaj si se naslon'la, mlad deklič moj?
Jel' ni mladost – – – – –
– – – – –

IZVORNI KRITIČKI I BELETRISTIČKI
SASTAVCI

P R E D G O V O R

(H knjigi Navuk v peldah, Gradec 1836)

Gospod založnik je meni naročil tote knjižice po občinsko-slovenskem preložiti. Bivši pak jaz do volje z drugimi književnimi posli zabavljen, nisem si upal k bremenom pali bremena preložiti, ampak sem ga izročil gospodu Šamperlu, ktereга ljubav do lepega domačega jezika mi je po njegovem neutrudnem učenju domačih in ruskih gramatik – ter vednost iz nekoliko drobnih lastnih pesmic znana bila. On je radovoljno in z veseljem meni odločeno težavo na svojo glavo vzel ter vse Slovence, kar jih od Beljaka do Ljutomerja – od vesnic sred Železne in Zaladske stolice do Adrianskega morja prebiva, na pameti ima je, se k težavnemu delu pripravil. Za občinstvo, v nasnovane meje zagrajeno, pisati, ni lahko delo. Tak pisati, kaj bi vsakemu po volji bilo, ni mogoče; ali pisati, kaj bi za vse razumljivo bilo, je vendar in samo tedaj mogoče, kadar se po izhodni izreki (po malo-štajerskem ali zahodno-vogrskem) piše. Kak na izhodnem izrekovajo, je vsakemu, ki le zdrave uha 'ma ter črke šrbekati ve, moči pisati; kak pa Kranjec in Korošec izgovarjata, niti ni pravopisnih črk na sveti niti jih ne bomo 'meli, če še nam ravno milost božja stotino prerokov Metelkove glave in pameti poslala bi, zakaj da Kranjec in Korošec nimata samoglasnika, ki bi ga gladko uho razločiti moglo, kateri 'zmed petke bi bil, zvun onih, na ktere se ojster udar (à, è, ì, ò, ù) naslanja. Zatorej so zahodni pisarji ne ved'li, ktere samoglasnike bi v pismu jemali, ter nekoliko

jih je trdilo, da ne je mogoče tega narečja v pismo spraviti,¹ nekteri pak so v tesnobi pisali, kak se jim na uho padati zdelo, da na našo izreko in narečje kakti na kakšno hrapavo kramljo (patois) niso se hteli oglednoti, temveč da je za naše dni nekoliko iz nas začelo njihov sled iskati ter v njihove stopinke stopati. Velikoučeni gospod Čop, ki nam ga je prezgodaj nesmiljena smrt vzela, je grajal slepljivost in slabost gramatične podstave: *Piši kak govoriš!* Gospod Čop je samo Kranjsko na mislih 'mel, torej lahko trosil in zružil podstavo za zahodno izreko, a potem se z izhodno seznavši je dal rečeno podstavo za toisto kakti stalno izrekovanje veljati, katero je gotovo naš celi Evropi slavoznani gramatik na misli 'mel.

Kak je on in pokojni gospod Čop mislil, tak tudi mi mislimo in pišemo po naši čisti in stalni izreki ter v prihod pisati voljo 'mamo. Laže je zahodnim Slovincem v pismi samoglasnikov preskočiti ali (po Vodnikovem) pogoltnoti, kolikor jim ljubo je, kak nam brati brez njih ali pa celo s takimi, katerih niti mi niti oni niti noben Slovenec nima. Naj nam ne zamerijo naši zahodni bratje, katerim tote besede nazoči pridejo, tega trdega naprejevzetja, ter nas ne krivijo bedaste ljubezni do kotekov svojih zležišč: mi tak devljemo 'z čistega čutljaja prednosti naše izreke ter z mirno vestjo severne in južne bratance Čehe, Rusjane in Ilire (Hrvate, Srblje) na obsodbo kličemo. Mi s tem d'janjem ne zametavljemo kranjščine in koroščine, ampak z radostjo v potrebo jemljemo in jemali bomo besede in lastnosti njunega narečja, ktere koli so prave domače korenike in slovenskega duha. – Toliko od izreke (pronuntiatio) in narečja (dialectus).

¹ Also ist auch die Windische sprach, wie die in diesen landen gebreuchig, nit vor hundert oder mehr, sondern allererst bey dreussig Jaren nit geschrieben oder auff Papyr gebracht worden. Auch viel Leut vernaeint, das dieselbige, von wegen jhrer besonderer, und in ettlichen wörtern, in andern sprachen vngewöhnlicher schwerer aussprechung, nit wol köndte in die Feder gebracht, vnd mit lateinischen Buchstaben, zum druck gebracht noch viel weniger, das die ganze Bibel darein transferirt werden. (Svetu pismu l. 1584.)

Zdaj še nekoliko popravkov pisalnega načina, ki prvič se v totih bukvicah prikažejo, spričati dolžen sem.

1. Razloček med predlogi (praepositio) *s* (t. j. dozdanji 's, p. 's doline, 's planine) in *s'* (t. j. dozdanji s', p. s' dolino, s' planino) je resem po izreki težko razsoditi, kak bi se pisala, zakaj pred trdimi samoglasniki se izgovarjata oba trdo, pred mehкими pak mehko. Naši dozdanji pisarji so si mehko *s* ('s in s') pisali, gospod Danjko pak v svoji abecedni knjižici oboje trdo; ali zakaj oboje? Mi 'mamo nekoliko besed p. *sofed*, *sovražnik*, *segreti*, *semleti*, v katerih se zavoljo izrečne gladkoče med ta *š* (s'), ki šesti padež terja, samoglasnik postavi, ter v svojem pravem značaji oglasi; zatorej smo ga tudi mi v svoj obleč oblekli. Kak se pri nas izgovarja, se tudi pri naših bratancih izgovarja, ter se drugači izgovarjati ne more, piše pak poleg našega popravka.

2. Pri namestitveni (pronomen) *on*, *ona*, *ono* v vseh padežih zvun enakih prvemu postavili smo namesto *nj* samo *j*, zakaj vsi padeži zvun rečenih se speljavajo od zastarelega *ji*, *ja*, *je*. *N* samo za predlogi zavoljo slajše izreke pristopi: zatorej *jega*, *je*, *jemu*, *ji* nam. *njega*, *nje*, *njemu*, *nji*, ter *od njega*, *od nje*; *pri njem*, *pri nji* pustili.

3. Za črkami *j*, *zh*, *sh*, *fh*, kadar 'ma čisti *o* slediti, smo postavili vsekdar čisti *e*, kak se v starem slovenskem svetem pismi l. 1584. večkrat najde, znamenje, da je v našem obširnem narečji navadno. Namesto tega *o* so tudi dozdanji pisarji že kje kje pisali *e* p. *našhe blago*, *moje serze*, *vrozhe sonce*, nam. *našho blago*, *mojo serze*, *vrozho sonce*.

To so vsi popravki. Če nisem mogel jih pravote pred vsemi s temi besedami spričati, ne kriv'te nje, ampak mojega dokaživanja slabost. Jaz nisem Orfej. – Kaj pak se znotranje cene teh knjižic tiče, odprtosrčno povem, kaj bo se sicer kje kje kaka slabejša, manje slovenska vrsta najšla, ali temu je vzrok, da je vrli poslovenitelj na sred dela zbolnel, založnik pak z zdanjim tursko silo delal. Naglo delo ne more biti popolnoma, najmanje pak književno. Kaj se udarev (accentov) tiče, je poslovenitelj vse delo ž njimi vred spisal, da pak je tiskarnik že skoro v prvem listi akcentovane samoglasnike potrošil, so se v sledečih nehati mogli.

Nas bo z'lo veselilo, ako bodo gospodje učeniki in ravnitelji krepkih mladih Slovencev in Slovenk to malo z ljubavjo do domovine začeto in zvršeno delo za prikladen darek pridnosti svojih učencev in učenic obsodili ter nas k večjim delom obudili.

PRIDAVEK

Že vsi drugi Slovenci 'majo obilne zbirke svojih narodnih pesmi, katerih je nekoliko v izobražene jezike tujih narodov, postavim: Nemcev, Francozov, Angličanov, preneseno ter z radostjo in čudenjem prijeto, samo slovenskih pesmi naših krajev še se ni noben pisar do zdaj doteknol, barem jih ni v prostem obleči, kak 'z ust naroda tečejo, zapisal. Jaz sem že od mladih nog te mile, 'z lepih duš zvirajoče pesmi rad slišal. Ko pak so mene dorašene leta v neme kraje odegnale; ko sem 'z detečjih let v mladenške stopil, se ljubav do domovine obudila ter ž njo nekšna želja in sila se z domačimi rečmi zabavljati: za korist in poštenje svojega narodeka skrbeti, sem po jesenih na kratke čase domovino obhajajoč le-te proste glaseke spet slišavši zapisaval, kje bila se meni koli prilika podala. Moja dozdanja zbirka jih 250 zapopade, katero, ko brž tretjo stotino dopolnim, slovenski občini zročiti nakanim.

Narodne pesmi, ki jih deklice in fantje v pameti in na ustih nosijo, so največji zaklad naše narodnosti, najdražja troha njenega nekdašnjega bogastva – blago, s katerim slobodno nazoči svojih sosedov stopimo, rekoč: »Glejte, mi še smo Slovenci!« Narodne pesmi so najkrasnejši udi našega značaja, kateri so v tanko, gladko ruho jezika oblečeni. Narodne pesmi so dragi kamenčki, ktere toliko bodikaj zdanjih: nekaj surovih, nekaj prenadutih, malo pak dobrih pesmi zasipavlje, ter jih je ta smet zarinola in njih kokodakanje oglušilo bode, ako jih zdaj nikdo ne odkopa – teh milih glasekov v note ne postavi, njihovega sladkega duha pred nezasluženo umrtelnostjo ne ohrani. – Naj za njih ohranjenje vsaki skrbi, kateri čuti, kaj je njega Slovenska rodila, ter ve,

kaj je ljubav in detinska dolžnost. Vsak naj stori, kar mu mogoče, naj zapiše, kje kaj prostega čuje, naj bo se mu videlo dobro ali slabo. Naj nikdo med žitom kokolja ne puli, pri tem bi se lahko kaki dober klasek poteptal: škoda bi na njem bila. Ko bo vse v parmi, bomo zebirali, ter kar bo ljujke na smetišče hitili, kar pa pšenice, na radost svojih vnukov in pravnukov v žitnico slovensko shranili.

Slovenske od sramežljivosti ne pojejo rade vpričo suk-nienih ljudi, celo ne dajo pisati. Pričina temu je, da navadno neki iz njih tak topi so, da ne najdejo nikakega teka na prostem petii, kak žganični pijanec ne naide teka na sladkem vini. Ali to naj nobenega ne odplaši. Kje kaj čuie peti, naj hvaii rekoč: da je lepo; da še bi drugič ter tretjič rad slišal. Medtem pak naj piše skrivoma ter dovrši, kar je pri prvem in drugem petji nehal. Tak sem jaz delal za kolovratom sede ali pak za ženkinjami, pri kožuhanii v kakem koti hvaleč in proseč skrivoma pisal. Le po takem je mogoče do takega blaga priti.

V moji pisarnici se že toliko originalnih in prenesenih pesmi učenih živih in pokojnih ljudi nabralo je, da bi že lahko ž njih (ne lažem, če rečem.) najmanje tri *Čbelice* natisnoti dal. Davno sem že obljubil in nakanil to vse po sosebnih zvezkih na svetlo dati ter sem založnika iskal, ali meni se je do zdaj (smili se Bogu!) godilo kak modrijancu, ki je opoldne s svečo človeka iskal: jaz ga nisem najšel. Vsaki se škode boji pri zalaganji pesmi, da pre v našem časi samo *prozo* ljubijo.

Jaz sicer narodne pesmi ob svojem na svetlo bom dal, ali za večje troške je moja možnja preplitva. Ako občini slovenskih bralcev in milostivnih bralkinj jakost in ceno nekdanjih in zdanjih učenih pevcev soditi volja je, naj se na zdanje njih cvetlice milovoljno podpišejo ter svoje častivne imena v graško knjigarno *Damian et Sorge franco* pošljejo. Taista knjigarna bo tudi doneske narodnih pesmi prejemala. Cena ne bo za list (Bogen) dražja od 4 kr. ter se bo pri prejetvi zvezkov polagala. Brž ko bo toliko podpisateljev, kaj bo trošek tiskanja naplačan, bo rokopis c. k. cenzuri poslan.

Naje se 'mamo, da bodo tudi naši kranjski in koroški bratje to osnovo dobrovoljno in krepko podpirali, tem več, da tudi pri vsakem od nas zvezki *Kranjske Čbelice* najti so, ter da smo pripravljene zraven teh, ki jih že 'mamo, tudi doneske drugih, še nam neznanih slovenskih pisateljev onih krajev z radovoljnostjo in hvaležnostjo prejemati.

Od Slovencev na Kranjskem bo tudi ljubljanski bibliotekar gospod Miha Kastelic narodne pesmi, druge doneske in imena milovoljno prejemal, od Slovencev celjskih okolic pak gospod Štefan Kočevar, dohtar celjski.

Zadnjič še enok svoje brate za radovoljno podpisanje prosimo. Modra roka vladanjska nam je šole dala. Ali nekteri ne spoznajo tega daru ter ne podpirajo po dolžnosti milostive matere, zato smo po svoji nemarščini brez poštenja ter nam narod v pušči čepi. Našem' narodu ne bo poštenja, dokler 'z te pušče ne 'stane, 'z te pušče pak ne more brez nauka;² nauka ni brez knjig; knjige pak se ne tiskajo ter ne dobe brez denarjev. Če čete, kaj bo vam poštenje, mora tudi biti vašem' narodu; zatorej ga peljajte 'z pušče, pripomor'te ga k nauku; dajte mu knjige do rok; polož'te denar zanje, kterege je Bog vam, vsakem' po potrebi podelil. – Naj noben 'z naših redkih bralcev ne misli: jaz si ne bom teh knjižic kupoval, saj si je moj sosed kupil bo, on bo mi je gotovo posodil. Taka 'nesrečna misel zna mnogim na pamet priti. Po takem se potrebni denar ne nabere, – osnova vezne in trošek zlatodragih časov naše mladosti je na nič. Mi radi čas trošimo, niti ne terjamo vinarja za polnočno budenje, ako samo vemo, kaj ga trošimo za korist – za dobro domovine, ne pak za hrano moljev, ki bi se nam v rokopisih gostili, ali za plesen, ki bi tezaje naših peres oblačila ter jedla. Bratanci Čehi v zlatem Pragu posebno peneznico (cassa) 'majo, v katero denarje polagajo, vsaki po svojem

² Če rečem »brez nauka«, ne menim, kaj so Slovenci slabe prirode – topleki, bedaki. Naopak: 'zmed njih se podigavljajo glave, ki se jim Nemci klonijo. – Poglednite na stolice avstrijskih visokih šol! Niso najiminitnejši možje, ki na njih sedijo ter od nekdanj sedeli so, slovenskega kolena? Slovincem je priroda dobre lastnosti dala ali jih noben sosed ne da veljati, zakaj one so skrit, zakopan denar.

gleštvi: učenci po 2 do 5 r., školniki, meščani, kaplani 5 do 10 r., cesarski služebniki, farji 10 do 20 r. fr. na leto. S temi denarji pak se knjige za dušno in telesno korist prostih in siromaških ljudi na svetlo davljejo, t. j. knjige od zadržavanja, od krščanskih, človečanskih dolžnosti, od gospodarstva itv. (preglej Časopis Museum Českeho 1826-1836.)

Nekteri pri nas (saj so, hvala Bogu! redki) še so, ki mislijo: »Zakaj ta šaka ljudi ne bi svojega jezika 'z misli pustila? Moramo jo siliti, naj se nemški uči.« Take vprašamo: Ali so one ptice, ki so mogle prirodne pesmi pozabiti ter po piščali žvrgole, za proste gaje, za čisti zrak? One v kobačah čubijo. Kteri tak govorijo, tem svetujemo, naj se nek čas hranijo s travo, ki jo pri nas za *dobro misel* 'majo; potem naj spet sodijo od tak važnih reči. Dotečas pak z bogom!

Pisal v Gradci na dan sv. Janeza Krstitelja

Jakob Cerovčan.

PŠENIČNO KLASOVJE SLOVENSKIM MLADENCEM

I.

Vi, moji mladi bratje, mladenci dobrega srca, ne bod' te maloverni, ne bod' te *lahkoverni*! Če čujete koditi našo materino, ne bod' te kak bedaste zidine, ki vsako reč odglasijo, če je ravno gnusna in puhla laž. Če vi vidite od zdaleč lepe trake slovenske, ver' te, da je tudi lepo telo; če je lepo telo, ver' te tudi, da je lepa duša. Če kdo kdaj čuje v hiši ropotati, ne misli taki, da je skušnjava, ter uho nakloni ino drugoč posluhne: če drugoč ali tretjič spet enako čuje, niti zdaj ne ver' je, da je skušnjava, ampak odpre dveri ter pogledne. – Če kdo v lesi vidi rožo cvesti, ne misli brž bedasto: to je divji ščipek, ampak bliže stopi in podehne. Če bo vam kdo na trgi 'z grla pričal: Vaš narod je neroden, klumpast, vaše ljudstvo cigani, krade, razbija, vaši hlapci – rabi, njihove besede so laži, njihove d'janja ukambe! – Ne ver' te tega ter bliže stop' te, zbriš' te breme, če so vam že tujci s predsodi pamet naložili, s sebe, ter poglednite: zravno telo, visok nos, iskrno oko, prosto čelo – videli bod' te proti pravičnem' nebi obrnjeno lice. Ter dajte dobrovoljno reč in čuli bod' te namesto nerodnosti in klumpastoč – modrost krotke in proste duše. Če kdo čeden zamazano reč vidi, ne gleda samo z drevenim okom na madež, ter si premisli in ogledne, rekoč: Odkod to je ta madež? – Resem, tudi Slovenska 'ma globoke rane, grozne krulje. Ali ko je vidite, premišljavajte si tudi vi ter se oglednite, rekoč: Odkod to so te grozne rane? In videli bod' te one, ki so je vsekali. Sod' te dobro, moji mladi bratje ter ver' te! –

II.

Mol'te ino Bog bo vas osluhnel, zakaj pisano je: Kdor trka, tistemu bo se odprlo ino kdor prosi, tistemu se bo dalo. Ali kada vi molite, mol'te z besedami, ktere vam je Bog že v zibeli na mutast jezik položil. Ako Bog komu dar podeli, hoče, da ga v potrebo spravi. Kdor božji dar zavrže ter se drugega loti, se zagreši v božji modrosti. Kdor božje dobrote od sebe suvlje, ne je vreden, da se kliče božje dete. On je zgubljeno dete ino nehvaležno, ino nehvaležno dete gotova nesreča dojde. – Če vam je nezgoda ali zloba po sili na vaše misli tuj (stranski) plajš metala, ali vašo pamet skrivoma v tuje zajinke zapletala – domačo besedo na jezikih dušila – vržte te grde cape, te mrzke cunje z vas, odmotajte al odtrgajte te tesne žinje, spet usta gibljite z domačimi besedami in misli vadite v materinskih ruhah hoditi! Ne ogibajte se trudov, ne dajte se odplašiti, če se vam domačina sprvič ljubno ne nasmeje ter nasproti naroči ne podrži. Ona je ne kakti prešerna deklica. Ona terja truda in mujanja, pak ve vroči pot v svojih krilah dobro naplatiti. Zato se trud'te, da bote znali moliti, kak ste za malih nog molili. Bog še živi, ki na vsaki narod sluša. Ako po tujem molite, bo vam gotovo osluhnel, tuje molitve na tuje uho naslonil ter čez tujce blagoslov poslal. Če so tujci sovražniki vašega ljudstva, ste na pogibel samih sebe molili, na pogibel vašega naroda, ino vaši bratje bodo vas preklinjali. Zato se trud'te moliti z besedami, ktere vam je Bog v zibelki na ustnice položil in Bog bo vas osluhnel; blagoslov bo vam na vsakem d'janji, hvala za vsako stopinjico.

III.

Če se vi česar hapite, če vi dobro storiti nakanite, ne pre-mišljavajte si zmerom v pameti, ne ter'te si glave: Al bo nam za to hvala? Al bo nam za to plača? Neko jezero v pusti gori je na samočini. Pušava nima ušes, vendar pak beli labod neutrudno po vodi splavava ter si sladke peje in ka-

dar prepeje, ne sliši krog sebe, da bi mu kdo hvalo pleskal, ali on se ogledne v nebo ter podse v čisto vodo. –

Če se kateri iz vas s siroto – z nevoljašem zide – ter v žep segne, da bi mu milodar poiskal, naj se ne praša: al bo mi on kdaj to povrnol? Ali bo barem hvaležen? Ptiček z erdečim nadrinjakom golo kukavičko vgnezdi, godnja in hrani, akoravno ve, kaj mu tega nikdar ne bo povrnola. In povest nas uči, kaj pastorka pestunjo požre, ko brž se že ve sama živiti. – Da bi nas Bog vmahom v raj prestavil ter bi živeli v miri in v skladnosti eden drugem' na pomoč in obilna sreča bi nam z neba kapala. Nato pak bi si nek svojevoljen človek zmisлил: Jaz nečem drugim brez plače streči! In trdokornost bi obvladala njegovo srce in on ne bi pomagal. Njegov brat pak bi prišel k njemu ino prosil za pomoč ino on ne bi pomoči sprosil ter bi si mislil: Jaz tudi nečem drugokrat nikomu pomoči. Ino trdokornost bi obvladala njegovo srce. In trebalo bi njegovem' najljubšemu prijatelju pomoči ino on bi se njemu vtekel, a ne bi pomoči sprosil, bi se žalosten njemu prijatelj odvrnul ter jezen d'jal: Jaz tudi nečem nikomu več pomagati. Ino prišel bi štrti, peti brat ino noben ne bi pomoči sprosil ter bi si vsaki d'jal: Jaz tudi nečem več pomagati. – Ino prišel bi deseti in dvajseti pomoči prosit ino prišlo bi jih sto in jezero ino noben ne bi pomoči dobil ter vsaki bi velel: Jaz tudi nikomu nečem več brez plače pomagati. Ino spačilo bi se precej društvo, prešla bi ljubezen, prešla bi sreča, prešel bi blagoslov, ino raj bi se brž preobrnl v pekel. – Kadar torej ti dobro na misli 'maš, zvrši ga precej, če ti ravno ne bo kredi plače ali gotove hvale. Veliko dobrega se je že zasejalo ino hvalnega in neka stotina in jezerka je že temu pretekla, a plače še njemu ni priraslo niti hvale priklilo. Neki dober čin je nehvaležnost obrasla in sramota se mu v sled napotila, ali pride ura, prišel bo sodni dan ino ž njim obilna plača, in sramoten plajš, ki ga je zloba okol dobrih činov zagrnola, bo se razčesnl, kako se razčesne ino razpoči mehira na vodi in čini se bodo zasvetlili v jezero soncih. – Tolaž'te se bratje ter se drž'te vaše vere in upajte!

IV.

Kdor 'ma bogastvo tega sveta, naj ga ne zakleplje v nemar in naj ne zakaplje pregloboko ter naj polno škrinjo pred svojimi vrati odpre in kruh med sirote razdeli: Ta, ki je na gori sedem kruhov delil, tri jezerke ljudi ž njimi nahranil ter je še sedem pleterk kosičev ostalo, bo tudi tvoje kruhe blagoslovil, s kterimi ti sirote okrepiš. – Zakopani zlati penez je mrtev in plesnivi, kak globoko zavlačeno seme ne požene ter se v zemlji zaduši in stehneje. Kteri sirote hrani, njega veselje in radost obdaja. Roža na vrti rase sred mladih travic, ki ljubno steblo obimljejo. Konoplja pak v samoti čubi, da vso zemljo krog nase vleče, kaj slabe in rahle zeliša okol' nje kverhajo in se sušijo. Skopost je život brez duše, ki vam je Bog blaga svojih darov podelil, ne bod' te jalne konoplje, bod' te prijazne rože.

V.

Kdor 'ma svečo, naj jo nažge in nese pred sobo, da ponoči tega sveta s steze ne zajde, ter da siroti posveti, ktera nima sveče, in jo po stezi spremi. Bogatec, ki svečo pred sobo nosi, pak jo pod plajš skrije, ko siroto vidi plašljivo po temi štapati, je jalen ino hudoben. Ali vendar je najhudobnejši on, ki svojemu bratu od domačih vrat na stezo posveti ter na sred steze luč ugasne in ga strahom in sumljam izdada; on je kakti severni lesk, ki potnika blešči ter ga v močvarna jezera in luže zapelja.

VI.

Ne žalujte, bratje, če vas ne hvali, če vas množica kodi, a šupljaste govornike in nadute pevce slavi. Vi znate, da kukavica ne poje lepše od slaviča, akoravno više seda ter glasneje kriči. Vi znate, da votli oreh bolj ropoče od jedrnatega. Če ste hvale vredni, iščite jo v lastnih prsih, od tam-

to bo slava vaših trudov, ali terjajte si jo, kadar ste si plačo zaslužili, inace vam z vkanljivim penezom plati, kateri se vam bode na voglenje preobrnol, kadar ga pri luči poglednete, in vaša radost bo se v žalost prevrgla. Vendar popolna plača vam bode na onem sveti, kadar bo Zveličar prišel na oblakih in svet sodil, svojim vernim 'zvoljencem rekoč: »Stopi na desno, moja deca, ino pojdi v raj, kateri je že davno odločen!« Neverni pak bodete pred svetim obličjem strašili in v večne temnice prepali, kje bo joč in zobi škripanje. Resnično vam povem: Prišla vam bo gotova plača in – hvala kak hudobnim strah in sramota.

VII.

Če čujete prebrisane glave, kadar se z gladkimi ino sladnimi besedami na stolicah naduvljejo, ne mislite precej: To je učeni človek! Zna lepo in visoko povedati! To je modrec! Ter prašajte: Al spod teh učenih besed srce govori? Kje je um brez srca, tam ni modrosti, tam ne rec'ite: To je modrec! Ter rec'ite: To je velik duh, pak mala duša! Vi pa bod'ite spoznali modrece po njihovem d'janji. Kteri lampico opoldne po cesti našgano nosi, o njem ne bod'ite rekli: Toti vam je modrec! Ter se bod'ite nasmehovali rekoč: To vam je bedak! To vam je Radi Jurij! Ali: To je otrok! Je kuka-vica modrijanka, da sred poldneva kriči 'z vsega grla, ko se stotine lepših - - - - -

DOBROVOLJNEMU SLOVENCU

(Slovenski predgovor k Narodnim pesmim ilirskim, 1839.)

Le-to je tretja stran slovenskih narodnih pesmi, ki sem jih jaz v okolica^h štajerskih že l. 1833. zebirati začel, potlej pa še k temu po Kranjski, Koroški in zahodni Vogrski pešice hode jih nekaj sam pribral, neke pa že nabranih od pismoučenih Slovencev za izdanje dobil. Bilo bi jih sicer več, da bi mi vsi oni le po eno dali, ki so mi jih obilno obečali. Ker pa so mi jih nemogli vkup spraviti, zakaj eden si je kmetijo, drugi jarem volov kupil itd., za česar voljo se prè vsaki more starati, ne pak za praznimi posvetnimi slovenskimi posli gledati. Prosim Te, ljubeznivi dobrovoljni Slovenec, spričaj me s tem, če se Ti ova moja zbirka preslaba videla bode, ter mi s Tvojimi dobrovoljnimi prineski (Beitragen) drugi ino tretji zvezek pomnožiti ino popolniti dobrotno pomori. Prosim Te tudi, ne zameri, da nisem, kjer bi mogel, pesmic na lepše zgladil, postavim: vse tuje ali pokvarjene besede izrinil, temveč jih v oni opravi pustil, v kateri so se mi pred oči stavile. Jaz sem to storil, zakaj da sem bil to dolžen storiti istini, katero terjate od takšnih knjig historija ino etnografija, s tem več, ko sem bravši ruske, češke, poljske in ilirske, po Srbskem ino Dalmatinskem itd. zebrane pesmi, videl, da so jim zbirachi vse idiotizme ino provincializme pustili.

Dobro vem, ljubi slovenski prijatelj, da se Ti ne boš čudil, ko boš zaglednil te pesmi v enem oblačili, v kakvem še nobena slovenska knjižica štampana ni, t. j. da boš videl jo v ilirskem pravopisi (Orthographii), kjer je postavljeno

c	namesto	starega	z,		
s	»	»	ʃ,		
z	»	»	s,		
č	»	»	zh,	Dajnkovega	ч
š	»	»	ʃh,	»	8
ž	»	»	sh,	»	x

Zakaj jaz vem, da tudi Ti z žalostnim srcem gledajoč pravopisne razprtije, hlepeniš za vpeljanjem zdravega, spametnega in stalnega (haltbaren) pravopisa v naših gornjih krajih; vem, da si tudi Ti bral modre besede preslavnega Šafařika, ki trdi, da je ilirski pravopis, v katerem se je štampal *Kačič*, *Ukutinovič* ino drugi, v katerem se štampajo *Novine ilirske* ino *Danica ilirska*, ne samo najlepši ino najprvejši od vseh slovenskih (Slavisch), temveč od vsih evropskih pravopisov: – bral si, pravim, modre besede, s kterimi priporočuje, da bi se vsi južni Sloveni (Südslaven) v ta imenitni pravopis zedinili.¹ Zato se mi vidi nepotrebno s Tobo dolže besedo širiti; Tvoj bistri um ino Tvoje dobrovoljno srce slovensko mene brez tega že držita za spričanega.

Drugo je vprašanje, zakaj sem jaz, rojen ino odrejen med Štajerskimi Slovenci, predgovor v višjem, ilirskem narečju ali dialektu, ki se za naših danov spet omlajuje, pisal? Že pred nekoliko letami previšan (überzeugt), da je vse pisanje v slovenskem (Wendisch) kar nije za prosti polk, ampak za izobražene odločeno, nečimerno delo; pisal sem ta predgovor, ki nije za prosti, temveč za izobraženi svet slovenstva odločen, v lepem ino bogatem narečju ilirskem, ki v njem že klasičnih knjig obilno zloženo je; v onem narečju, ki od vseh Slovenov pod imenom najljuboglasnejše (wohlklingendste) ino najbogatejše narečje slovensko (Slavisch) po-

¹ Wir haben schon früher diese organische Orthographie des Dr. Ludwig Gaj (in der Zeitschrift des Böhm. Mus.) erwähnt, wo wir uns dahin erklärten, dass sie die einfachste und richtigste unter allen slavischen Orthographien lateinischer Schrift sey, und wir setzen hinzu, dass sie in Hinsicht auf Einfachheit und Richtigkeit nicht in ganz Europa ihres Gleichen findet u. s. w. *Šafařik Ost u. West 1839, Beil. Nr. 25.*

znano ino štimano je – v onem narečju, ki obeča tudi nam ono prirodno duševno (geistige) hrano, ktere mi v našem prostem slovenskem narečju zavoljo manjkanja piscev (Schriftsteller) ino bralcev nemamo, niti nikol' 'z tega zroka 'meti ne m'remo – ono prirodno hrano, rečem, ktero mi v tujem duševnem sadovji zastonj iščemo.

To so zroki, ki so mene vodili pri vkup nošenju ino izdanju le-te knjige. Znam dobro, da če nisem Te, od česar sem Te htel, previžal; nije temu reč, ktero jaz pred Tvojim bistrim umom branim, temveč moj slabi glas kriv, zakaj Tebi, ljubi slovenski prijatelj, priporočujem slišati mogočne glase Šafaříka, od kterega učeni svet pravi: »Man weiss nicht, wass man an ihm mehr bewundern soll, ob den Menschen oder den Patrioten oder den Gelehrten«²; ki jih je on v časopisima: *Museum Českého* ino *Ost und West* (Prag, Redakt. R. Glasser) ino v knjigi *Ein Wort an Iliriens hochherzige Töchter*, vom Grafen *Janko Drašković*³ podignil; ino Ti boš previžan, mene, če ne pred bistrim Tvojim umom, vendar pred dobrovoljnim slovenskim srcem Tvojim za spričanega držal; te obrnil vedro, bistro oko k jugu na bogato polje prelepe ino prežlahtne narodne poezije, kakršne v enaki obilnosti ino v enakem cveti noben narod nima, k jugu v Dubrovačke (Ragusanisch) vrte mile ino slavne literature ilirske ino tam z obilno prirodno hrano krepil Tvojo vedro glavo, veselil Tvoje žlahtno slovensko srce. Tam se čeva, če Bog ino sreča da, spet videti. Do tega časa ostani z bogom!

J. C.

² Žurnal minist. dla prosvěšćenija, St. Petersburg 1837, Juli S. 146 und die folg.

³ Agram 1838 bei Hirschfeld, Laibach bei Paternolli, Graetz bei Damian et Sorge, Pr. 24 kr.

ODLOMCI

Izvorne pjesme

V NOČI POD ZVEZDIŠČEM

Kdo nam svetle rede na nebi viža
miriade zvezd? Kdo stezo njim nadelava.
kdo pa svečno luč njim našaga? Ktera
večna moč? Jel'
hočeš biti: Jehova zvan al Brama,
imenoval, jel': Jupiter bi te al pa
Zevs, Ahajem vladno ime? Kak koli
teb' imenujem,
strašna si od vekoma moč, dobrota
voljna - - - - -
- - - - -

TU NA TVOJ KAM'NI OBKRAJ

Tu na tvoj kam'ni obkraj, o bistra Mura, si ležem.
Gradec, srdim te jaz, visoke tvoje hrame,
tvoje gizdavo blago 'no tvoje mnogo imanje.
Kotam se tu, ka le bi se zlahkotilo tožno srce,
ako bi s tvojoj čistoju vodoju združila 'stočena solza.
Ako se moral bi - - - - -

ODLOMEK

- - - - -
Vidiš, sinek, srebrnkasti
jasne cerkvice na hribu
turen, se vesele rozge
krog nje pletejo po kolji,
z mozgom sladkim, plemenitim;
vsaka rožica krasnejše
glavico podigne k ranem'
soncu na radost in k šalnem'
milovanju zefirovnem' -
kak prijazna Delos z morja. - - -

BČELICA MARNA

Bčelica marna, ki bčel umetnosti taki ti kaže,
k vsakemu cvetu letiš, med pa i 'z strupneg' srkliaš:
Modrica, ti mi povej, da k njemu jaz tečem učit' se,
drača cvetečega dost', malo pa najdem medu.

RIBNIKA NA KRAJU

Ribnika na kraju v vrt sem
ševši sel na klopi jelni,
na oskorošo naslonil
glavo, v radost zagrežen
um, v ribniku zgedoval
mirno lune sem obličje
in prijaznih zvezd gledal
prijaznejše še obraze.

Vsa je molčala natura,
v globočini, v dolini
zven slaviča milih glasov,
od ljubezni naj'ne d'vica
sem mislivši premišljal
ure, od zveličanega dne
da podal trepečo roko
tebi -----

samo ne, kak in da si se
skazala mi v sanjah jasnih
pod obrazih še jasnejših,
da trepeča tvoja roka
v roki moji b'la trepeči,
in da usta tvoje palne
visele na mojih ustih

PRAVITE MI

Pravite mi, d' zaglušeno
brenkam struno s prstom slabim,
ino pravite, da habim
poezije vaše pšeno.
To dovol'te še mi, prosim,
kaj spet malo želč vam strosim.

NA BOLHO

'maš žalec bodeči,
'maš dolge bedre;
se upam priseči,
da zajce dobe.

Ne prostiš cesarji,
ne maraš za stan,
kdor z macljem te vdari,
ne vdari ti ran.

Znaš srajce in kože
napisat' lepo
in v posteljo rože
natrosit' gosto.

Greš, če se t' ne vnoža
z gospodom v sprehod,
al čakaš na moža,
dok pride odkod.

Če ljub'co pripelja,
v ščegetcih jo ima;
še ti jo 'z veselja
ščegečeš stih'ma.

Če v srajco si seže,
že v gačah tičiš;
če gače razveže,
že v srajci čepiš.

Čuj, hinčava bolha,
'mam prošnjo na te:
pij 'z hrbta, 'z trebuha,
le 'z mojega ne! -

ODLOMEK

Če iti, brž se opet vstavi noga.
»Ne trep'taj, saj ti ni povsod strelica!«
Sam sebi na kvar pravim. Srce 'boga,
oči podignem, odkod njeno bliska. -
Glej, to je zelen šlar zaslanjal lica:
Oh, ti si duša - angel! Ti Faniska!

AH LETI DUH

Ah, leti, duh, na lahkih krilih pesmi,
čez dravnih rek, čez gor s srebrom tkanih,
kam oko zirat' mi hlepeno ne smi
in solza rosit' krajev, fantu znanih!

Obrazov milih mi donesi 'z raja,
na njih srce naj trudno se nadaja!
Kje hram si, ti, skoz snažni, belosteni,

Na srd, ki materi mu sten obrazil;
kje vrt sadovni mem' srdit imeni,
ki gladke debela visoke poplazil,

nastavljal kletko (še sem na spomeni),
sinica v katero nek in brglez vgazil
in stric, kje neko stričevko ovdovil.

ODLOMEK

Al', bratec, mi le veš povedat' pravo.
kar teb' je rekla babica al mati,
da davno shajal mož po toti trati,
zdihoval vplenjeno nad Muro, Dravo?

s pravičnimi razklal verige bati,
al ko zlomila tvoj meč sila, d'jati
spet mogel v jarem vrat, k' tiši krvavo.

ŠANDOR IPSILANTI

Šandor Ipsilant' priteče
'z boja ves opešan, vroči,
kje se sloboščine krvi
zadnja kapljica raztoči.
Tam zaslužil si znamenje
lepo, al še mu neznano.
ki razparala mu prsi,
viteško zaslužil rano.

S tako pisano si rožo
svoja nadra je nakutil,
z mečem, ki ga boj uščrbil,
v ine kraje se zahitil,
naše rakošanske kraje,
ter pod našo streho stopil,
nas rokoval, nam tak rekel:
»Malo je, za kaj vas prosim,
dajte cap, naj krv si ustavim,
naj si užijem vaš'ga zraka,
naj jaz pri vas tu ozdravim!«
Ali lepše še od reči
mu govori krv iz rane.
Rečejo mu, naj le pride
in naj slobodno ostane.

STAJNKO INO JELENA

I. Razgovor

Kaj tam za mil šepet je okna okol',
kaj z okna to za govovice?
Slovò to jemlje Stajnko, sivi sokol,
od Jelke, krotke golobice.

Ni smelo s'jat' ljubezni sonce njima,
ni smel ji on objet' postave,
nit' ona ust vtopit' njemu v ustima
ne d'jat' na ramo lepe glave.

Ko ptič, ki ljubica mu je vlovljena,
nemilo prha krog kobače,
tak hodi k hramu on, kjer ječa njena,
kjer ona po njem vmira, plače.

»Kmalu si prišel ter češ spet v zidine,
ostani še mi, mili, 'stani!
Le kdaj kdaj nama sonca žar'k prisine
in ti ga goniš k nočni strani.«

»Naj, ljuba, naj, srce ti z mojim zdano,
ne vidiš tam na nebi zarje?
Ves izhod je žerjav, al to ni rano,
še dolgo je do zdravomar'je.«

Ta zarja bolj in bolj razsveti mesto,
po mestu samotne ulice,
obsine v Bogu dano mu nevesto
in mili njega moško lice.

To čelo, nos, ustne, brada, vrat močen –
poprsje Rimljana, bi rekel,
pogled siv inda, zdi se zdaj nazočen,
ko da b' se v modro preoblekel.

In ona: dolgi so črni ji lasi
čez neder belo protiletje;
usta – krv, lica lel'je – te k ti krasi
dvoje zenic ko lana cvetje.

In 'z teh gledè nebeških oči solze
ko zvezdice svetlòbliščéče;
to moglo b' kamen raztopit', a z voze
vendar pustit' je oče neče.

Včera je njuni bil ves svet obilen,
te raj misleč že spravljal v sebi,
tak hrast drži se zemlje močnožilen,
z vrhuncem seže pak po nebi.

Al dnes že nič: ne omečil očeta,
več ni za nikšno mu življenje,
nji upi bile so le senje,
zakaj nje roko drugem' že obeta.

Te reče: »Znaš, kaj zarja ta krvava? –
To strašn'ga sonca predhodnica,
ki se krvavo mestu nagrožava,
'no mesto nas v obrambo klica.

Z radostno grozo smrti grem v naroči,
vendar je sanje žal mi v duši,
ki prišla mi kak istina pred oči,
in kaj se mi sanjalo, sluši:

Da bom položil ti po bitvi v krila
nemirno čelo, lica vroča,
da nekdam boš oči mi zavečila. –
Al proč s tem, proč, kar ni mogoče!» –

Te vtihne on in ona njega gleda
in črv v srcema tiho mori,
stoji na ustah in v očeh beseda,
vendar nobeden ne govori.

1. 1331

1. Ni goplyaga kanga
 hi! woben ka fara
 pa kaj abe a mrem
 adidi iho-ye. —

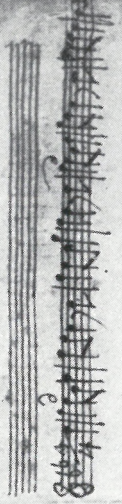
2. Ee tabbe ali bigho
 kab iglio no vlogho
 pa kaj da melbha
 ni mava eia mi.

Angyeh Guboni
 ma puykay setem
 ma puykay setem
 pa Angyehonji —

X o Stepmangch 2. 1332

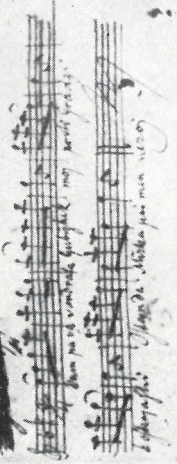
Hum pa va vandala
 Gubghed moy tu
 pa Gubghed
 pa Angyehonji
 Oham da Mille
 Agoy pa Mami.

1333
 pa pa bova je la
 Gubghed moy tu
 do bog guala
 no Gubghed
 Oham i hod.

Purbunga te plemi:

Angyeh Gubghona. adavargas Bupri kai 21005 gao

Faksimil Urazova rukopisa: 1. strana Urazove I. zbirke Slovenskih narodnih pjesama, zabilježenih s napjevima 1834. u Urazovu zavičaju i susjednim selima

Ta hip je slajši od šep'tanja ure,
ko oko z oka reči pije.
Oj, škoda, da tak kratek! Čuj pet' kure,
čuj, Stajenko, ura dve že bije!

To brž predrami sina domovine,
stisnol ji roko na ustnice
ter spustil ter odjagmil na zidine -
ona pak skrila v dlani lice.

II. Bitva

Z nebeskega žge čela sonce bolje
na radgonske obroč zidine.
Je kdo tam s tulpami nasadil polje?
V trepeče gledaj tja krajine!

Na miri vidim neke stat' ko stolpe,
a neki kje kje, o glej čuda,
begajo sem ter tam - to neso tulpe.
to ti je turska vojska huda.

Pod grad se ko nevihta s točo vleče -
hrzget konjev, rožljaj orožja,
plah'tajo v zraki zastave rdeče -
»Smiljena bod' nam, mati božja!«

Tak vpije vojvoda, brž mož peščica
v red stopi za zidine božne,
vendar za nje bojuje, k Bogu klica
molitev dečice nedolžne.

MORSKA DEKLICA

Stoji polje, stoji zraven ženka,
stoji v beli ruhi slovinski
to ni ženka, to ni ruha tenka,
al to je grad, grad Belotinski.

Prot' izhodnem' soncu polje širom,
dobrava je proti zapadnem',
v dobravi pa stoji ribnik z mirom,
kjer igrajo ribice v hladnem.

V belem gradi o večernem hladi,
glej, gospa na linah, vdovica;
kraj nje sin, mladen'c: celuje, gladi
stari mat'ri roko in lica.

V Pohorji zadnji trak sonca vgasne
gredo v grad ženkinje 'z žita:
pojejo si pesmi miloglasne,
od njih ena bolj je čudovita.

Kaj pa, zlata mamka, to za d'vica,
ki tak čudno lepo si peje?
To ti, sinko, peje grličica,
'z dobrave, 'znad hrastove veje.

Belotin gre z mamico k počitki,
pesem v post'ljo mu sleduje,
z grozo od pet do glave, skoz litki
glasi smicajo, ki je čuje.

Al v ti grozi ni srčnosti zdrave,
srce trosi se ko trstika,
nit' v ti grozi plašljivosti prave,
da oditi v srci ga mika.

To-li glasi ptice grličice?
Ni pet' v noči ura ji, mati!
Odkod so te čudovite pesmice,
sam čem videt', sam moram znati.

Skoči s post'lje, ide 'z grada, vrta,
lok v rokama, meč pa na strani,
gresta v sled pretegnjena mu hrta,
čar mu diže nogo neznani.

Čim bliže uham glasi,
kar še bolj mu pete pobudi:
on v dobrovo, mesec 'ž nje počasi
diže se, z njim v ribnik se čudi.

Glej, sred njega d'vica s plesom raja,
rast ko bela mati nebeska,
z usten zvira čudovita slaja,
k tem še milo se šakama pleska.

Lice je videt' le do polovine,
in tak čela, usten in nader,
oko, ko kmal' mesec vanj zasine,
tam prek rahlo ko mehur jader.

Jo sliši mladen'c: oko, lepoto
le na pol previdi in manje,
žal za srce, žal za dušo, s'roto,
glas zaplete misli mu v sanje.

Padne glava v dlan, zatrmi oko
v njen nadut obleč ko v mreže,
kak se diže, za njim slap visoko,
kušne podplat ter si spet leže.

Skoči na noge, po kraji bega,
v ribnik k nji naroči prestira:
»Teci v krilo, duša, pojđ do brega!«
Zove, sega v ribnik brez mira.

Vendar pleše, noče slišat' z brega
reči niti ene ne ove;
on postane ter spet krog, krog bega,
bega, bega, stane in zove.

Ter prisega svetcem, vsem sveticam,
kar še bo jih, kar jih že b'lo je,
pravi jasnem' mescu in zvezdicam:
»Ona duša, ona srce je moje!«

Al nit' kušci niti reči kratke
ljubav ohladijo nelečno:
mekne z ustama od ustne sladke,
stisne roko, spusti jo: »Srečno!«

Klekne pred njo: roka v roki,
solzno oko, al mu ne plaka;
padne na tla mladenec visoki,
ki še ni b'la hlebnost mu taka.

Ter k nji z licem, če govorit', al jema
misel na jeziki mu, misel
zreči to in tol'k', kar on htel. nema
človek nit' reči niti čisel.

Petje še prenese, ali vzdih
vbadajo v srce ko noži,
plane, če oditi po noči tihi.
al ga spoti mame uk božji.

Vzdih dnevoja so žalostneje.
k njim pridruži plač se nemili,

plačni glas se v grozen joč razleje,
da ne joče več, samo cvili.

Po njem je: to čut mu vso moč zlomi,
materni kip z misli odbega,
zdaj ga ne bi splazili vsi gromi:
brž v log teče, teče do brega.

Teče ter ga ni domov do zorje,
niti domov do beleg' dneva,
mat' ga gre budit', al najde, gorje!
prazno hišo. zgrabi jo reva.

S temi besedami deklico premaga,
brž priraja na breg zeleni;
vpije: »Kje bila si tak dolgo, duša draga,
ljubi moj od bogov odločeni.«

Vendar deklica mu v naroče pade,
če dopovedati mu boleznj;
same najdejo usta ustne mlade,
ki so neme bile 'z ljubezni.

Tako celo milo večer sta v hladi,
vsako nekaj šep'ta in govori.
vkup sedita kot dve ovčici mladi.
prideta vkup ki ob prvi zori.

Ter hodi vsako večer tja, kjer ribnik tleska.
Oj ljubezen, ni tvoj pot včasj krivi?
Kaj je, ak nisi, kak prav'jo, hči nebeska?
Pa saj v nebesih Bog – Bog milostivi.

Vsako večer si bere ljubezni sadje –
z žejnima ustama, pa ne zmislj,
čas mu poteka ko bistri po strugi ladje,
ter ne ve ubog, kar prinese mu v čislj.

Vdova, ki ne dá starost jlj v noči spati,
vstane in gleda na line visoke.
oj gorje, v mesečini zagledne mati
sina, ki ide od nekod z loke.

Ter ga iskati začne sirota povsodi,
kakti besna togoti vsa bleđa,
slednjič širom po logi vse sprehodi,
vendar glasu mu ni niti sleda.

Pride k ribniku, tam ležita hrta,
korpec med njima 'z rakitja spleten,
a na korpec je tenka rjuha prestrta,
a pod rjuho spi otročič fleten.

Lepe so ličeca, al so močno bleda,
zdigne ga 'z korpca, dene v naroči,
fant se zbudi, nasmeji se ji, jo pogleda
kak Dragotin njen let za otročjih.

Ko ga tak gleda, na misel ji pride sin njeni,
brž na zenico ji vdari kaplja,
vendar ko zre oko milo, ta smeh ljubljeni,
kmalu bolezen se v radost vtaplja.

Skrbno čvrsteга fanta redi vdovica,
ljubav stavi v njega ko v sinka,
fant ji dorasel, skoz bledomile so lica,
torej od lic ga 'ma za Belotinka.

Ko že do sablje zraste, v boje on hodi,
kje treba ščita proti Obari,
v miri pak znano njegovo srce obsodi,
vsak le ubogih pri njem dobi dari.

V vsako srce in usta se Belotin prime,
daleč, kak širok je kraj slovinski,
ter celo grada pozabi se staro ime –
od tega hipa je grad Belotinski.

ZASTONJ – JEZIK

Zastonj – jezik besed nima
za vso omamljivost srca,
ko zazre oka prosti trak
mi zemljo, morje, sonce, zrak,
ko da b' jih vse moj duh prezrel,
globoke čudeže preštel!
Pove ti ena reč zadost',
silnej' od čutkov – Bil sem prost!
Ko prišla ti, vsa skrb šla kraj;
moj bil svet – ne – nebeški raj!

Oj pust' v povodenj me, kje bil očak,
zažen' me v kraj, ki je Tatarcu drag!
Moj šator na sred' puš', sred' morja čoln
sta dražja men' kođ grad, hram ženskih poln.

Ko me konj nosi, s krilnim čolnom grem
na sred pušave al pred vetričem ...
Bež', konj, kot češ, let', barkica!
Le ti potniku bodi zvezdica,
Zulejka, sed' v moj čoln, ga blagoslov';
ti golobica, mir prines' v moj krov!

ODLOMEK ROŽMARINCEV

Trmim z okom v solzni rožmarinov kal,
ga za nadra denem, naj blaži mi žar.

Onkraj teh gor južnih moje duše hram,
tam mi vse ostalo: moj život, moj raj.

Tu ni nič ostalo kakti srca žar,
nad njim vmirajočim tvoje roke dar.

ODLOČITEV

Kdaj kdaj grmek zaškrebeče,
suhem' listju dá življenje,
kdaj ko on v tišine steče,
ki ga trap'jo težke senje.

Kam le koli oko leta,
vsod stoji žalostna zima -
sestra bledoroke smrti
drevje krije in obima.

Kam kol' uho se naklanja,
glasožejno se obrača,
vsod tišina, ak ni čuti
brizge severne in plača.

Al to se še vse spremeni,
pride jug, pobegne zima,
sine sonce, brž bo cvetje,
kjer je mrzel led in zima.

Pride vigred, lep in mladi -
glasnem' ptiču, njega sini,
al meni vigreda nikol' več -
le živeč bo mi v spomini.

VISOKA PESEM

(Canticum canticorum)

Kušni da me s kušcem svojih usten,
zakaj tvoja zizka boljša sta od vina,
da 'z nju diha tvoja dobra mast.
Tvoje ime je dišeče olje,
zatorej, dekle, te ljubijo.

Vleci me za seboj, tak potečeva.
Kralj me pelja v svoje izbe.
Mi se radujemo in veselimo v tebi,
mi več mislimo po tvojih prsih
kakor po vini:
pobožni tebe ljubijo.

Jaz sem črna, ali krasna, ve hčeri Jeru-
zalemske, kakor cedrove lope, kakor
Salomonove plahte.
Ne gledajte da me tako, da sem črna,
zakaj sonce me je ožgalo.

ODLOMEK IZ ILIJADE

Zorja pa 'z Okeana se togotnega rumenoroka
zdignola, naj bogom bi donesla svit in zemeljcem,
ladje dosegši, podar nose od Boga domu,
najšla svojega ležat' kraj Patrokla drazega sina,
žalostit' se ljuto. – Mnogi krog njega bili tovarši
turobni. Med njimi javila vmah se božja boginja,
jevši ga za roko, zgovore reč, mu rekla tako:

ODISEJA

Knjiga 2.

K'dar zorja rana se prikazala z rožnatimi prsti, skoči iz /
postelje dragi sin Odisejev, obleče se ino na rame dene ostri meč, /
al' pod noge svetle priveže lepe podplate, ide iz spalnice podoben /
bogu. Hitro zapove glasnim klicarjem v zbor zediniti Ahejce /
z dolgimi lasi; oni so oznanili, ti pa se urno zedinili. /
Ali k'dar so b'li zedinjeni, ino se vkup znajšli te se zbrali
v zbi/rališče, ino vsaki 'ma brončeno kopje, ne sam ampak z njim /
psi s hitrimi nogami, ino z nebesko ljubeznjivostjo oblila ga je /
Atena, tega, ko prihaja, ogledava ljudstvo, na sedalo očetovo /
sede, tam tudi serci. Njim tedaj začne govoriti junak /
Ajgistos, kterege je starost krivila ino ki jezero reči zna;
tudi / njegov sin z junaškim Odisejem ide v votlih ladjah v lepi Ilion,
vojaški Antif, te ga vmori trdi Kiklop v votli jački, ino
zdaj spi zadnji sen; troje jih je imel, ino Evrimon hodi s potačem,
druga dva delata očetovo delo. -----

Ali niti ta ni je pozabil njega, zdihaje ino v žalosti; tem' tedaj
reče ino govori ino solze lije. Poslušajte tedaj zdaj, Itake sini,
kaj bom govoril;
nikdar nismo se zbrali niti se zišli, kdaj je nebeski Odisej v votlih
ladjah odišel; zdaj pa ko nas je sem pozval, kaki tamo vel'ki posel
pride ali mladencev ali kateri so se prvlje narodili, jeli kako novino
od prihajajočega šerega dobil, ki bi jo nam gotovo povedal, ker jo
je prvlje zvedel, ali bo kaj drugega od ljudstva povedal ino govoril,
vrli človek mi se zdi biti, da bi le Zen to dobro spolnil, kar 'ma v
pameti. -----

VERGILIJ: GEORGIK

Knjiga I.

Kaj silje veselo rasti pusti, kteremu zvezdišči zemljo
zmenit', Maecenas, 'no na jagnjede visoke trse
speljati dohaja, ktera je skrb za goved 'no strežba
ovcam je dati, kakšna še vednost b'čelicam našim:
to vse jaz pevati začnem. O vi prečiste svetlosti sveta,
ktere vi leto prehitro dopeljate na tem visokem nebi,
Bachus 'no Ceres rodnica; to je vaš dar, da nam zemlja
želod chaonski dopusti, za siljevje latovje 'zdačno.

'no aheloiske ročke s pobranim grozrdjem nam spolni;
 tak tudi ti, o kmetovska svetlost, brzni vi Favni,
 zdignite, Favni, pete, tak tudi Driade dekliči;
 vaše skrbnosti jaz pevam. Tudi ti, kateremu zemlja
 srčnega prvega konja je dala, v katero si družil s trizobom,
 o Pozejdon, 'no skrbnik te hoste, kateremu tri sto
 dimkastih juncev obpasejo šumo obraščeno v Ceji.
 Sam zapustil gojzd vlasti si ino hoste Lacija,
 Pan, ovčinjti ti stražec, če tebi je Manalos oskrbi,
 bodi ti, o Tegejski, tu, men' radovoljna Minerva,
 olike stranica, 'no fantič ti, stvarnik plant'vega pluga;
 ino Silvanus, držeč pri koreni mlado cipreso.
 Bogi 'no bogice, katerih je skrb ovar'vati polja:
 kateri vi novi sad brez vsega semena shran'te,
 kateri vi silji drobnega deža pošljete z neba,
 tudi ti, ktereга skoro do bogov spravile krila,
 samo ktere – ne znamo: za mestno oskrbo, o Cezar,
 skrb ti češ zemeljskih obkrajev, 'no, svet ves visok
 tebe kak stvarnika gleda 'no zapovednika vremena
 vzame gor, glavo tebi oplete z mirtovcem starim;
 pridi, ker bog na nezgruntanem morji, svetost vso tvojo
 naj poštujejo ladjavci, služi naj – – – – –

V lepem pomladi, dere na serih planinah se mrzla
 mokrost razpusti 'no rahička zemlja se odpre;
 začne že meni ta bik pod stegnjenim plugom zdihavat',
 ko v brazdo zasekano plužno železo se bliščat'.
 Tisto tam silje zdaj spolni zelenje skrbnega kmeta,
 kateri si dvakrat je sonce, mrzloto si dvakrat je vžival:
 žetve so tak jako 'zdačne, ka njemu vkup stisne skednje.
 Pred kak mi ločiti čemo morje pregrozno z železom –
 – – – – –

Knjiga II.

Skrb ti je vetra 'no redi premenjene neba se včiti
 ino vižo reditno, domače oskrbljenje krajev;
 tudi kaj tota dežela rodi 'no druga pa neče.
 Rado tu silje, tam pa obrase grozrdje bolj 'zdačno,
 šuma rodovitnega drevja, brez skrbi tam trava
 se zeleni. Ne vidiš, da Tmolus žafranove duhe,
 Indija slonji zob pošlje, 'no rahi Sabeji kadilo?
 Nagi Chalybi pa ožep, Pontos pa bobrova jajca?
 Tudi Epiros še pleme zanj' lepše ko bi Eliadskih?

Tote naredbe 'no tiste skoz zvižane vešče preminoma narav je nekim krajem prekdal, od tist'ga, kak prvič Devkalion kamne na svet ves prazni je trosil, 'z katerih so ljudje – trdi narod. Zdaj jaz ali začnem; kdaj na njivi še zemlja je mastna 'no prvič se meci, z močnimi volmi obrni, da brazde leskeče prahnat' poletje celo odpari in jak' topleno sonce. Pa kje nije roditnasta zemlja, tam bo zadosti, k temu priganjaj Anetuna, manjo brazdo gor rezat': tam, da silji veselmu drač tudi ne škodi, tu, da manja mokrota praznemu peski ne shaja.

VERGILIJ: ENEIDA

Pesem I.

Tisti jaz, kateri enok na pastirskem piščali žvegljal viže sem ino ven stopil sem 'z lesa spevaje polja sosedne, da bi mu služilo skrbnemu delavcu vsako kmetov ljubezno skrb: zdaj pa jaz marsikako orožje pevam 'no moža kter' prvi od Tvoje obkrajev v Italijo ino vè kraje lavinske, od nezgode pretiran, tak kak pristal je; dosti vè strahu na zemlji, na visokem morji s pomočjoj

NA JULIJA ANTONIJA

Kdo le če enaki Pindari priti?
 Julius štima se skoz Dedala vednost,
 iz peroti mi s' vriska, morji prečistem'
 dat' če imena.

NA DIANO

Hribov ti 'no logov bramba, Devica,
 ker na lampi z'lo trpečo deklino,
 trikrat zvana, osluhneš, smrti obraniš,
 troimena bogica!

OBLEGA KORINTA

Z mračneg' Kitajrona vrhov
blesknolo dvajs't jezer kopij;
dok po Istmijski širini
od brega do brega vdiljen
šotor razpet, bliska mesec
med Moslemcev groznih redov;

Mnogo steklo let in vekov
in nevihte blisk in boja tuge
prešlo nad Korintom: A še
stala slobode tvrdina,
pol ruina jez' potresa sile
hrapavih nje skal ne zgen'le,
slednji zid dežele, nje ki
s'cer opala, še gizardavih hribov
kraj'na s slapoma obojima,
rujno bijeta ki brege,
bit' hite nje jezni vali,
pa mude se, njo kušujo.
Krv da mogla prej prelita
trat, kdaj Timoleona zginol
strt' in Perz'je begnol grozež,
zlit' se 'z zemlje, ki popila,
reko sokrv'ce zatolklih,
krvi morje stočilo se
bi čez Istem prostrani niže,
al kosti da mogli bojnih,
ki tu znikli, bi zgomadit'
stegala bi piramida
al teh gora v zrake jasne,
grada kraj Akrokorinta,
s' zdi, ki celoval oblake.

Kumurdza zašel zadnji den,
nakitil z njim si triumf Evgén,
kdaj Karlovca krvave tla
objele močne so grozeža,
je pal, mu ni b'lo zginot' žal
baš, kaj kristjanov ni zmag'val.
Kumurdzi - znikne, ki mu čast,
ker Grec'jo d'jal si pod oblast,
dok moč kristjanska nje sprostit',
ni bil Benetek si zvlastit',

stotino let že bilo preč,
spet prigrozi z Moslemci meč
in zdaj Moslemcem da pomoč

CHILLONSKI UJETNIK

Nas sedem b'lo – zdaj sem jaz sam,
šest v mladosti – eden star,
padli so preganjevcam,
zvesti Bogu, na oltar.
Eden v ogenj, drugi v boj,
dal za vero život svoj;
pala sta, kak oče pal,
ki se samo Boga bal;
troje v ječo d'jali nas,
'z njih – ostal le jaz.

Je stare šege sedem stebrov
v chillonski ječi dedov –

POROŠTVO

K Dionizu vkrade se na dvor.
Mer – skrivši meč v oblačili,
okov njemu b'riči nabili:
»Kaj hotel si z mečem, odgovor'«,
strašno strahonja vpije skor'.
»Te vbiti in mesto oteti!«
»To zginol boš na križ razpeti!«

Glej, dež ulije se plohoma gost,
z gor ručijo jarki v poskoki,
nekam njih vale se potoki,
pride k bregu, skrili pete mu zvestost,
zagrabe poprečki že slapi se v most
in vdere valovje grmeče
s praskom močne loke in preče.

Obleži na bregu in plače, mole
in k Zevsu roke vzdiguje:
»Oh, vstavi rekine struje!
Poteka mi čas, stoji na poldne
že sonce in kdaj je za gore,
in ak sem v ta čas ne v dvori,
prijat'lja strahon mi umori.«

Al bolj zagrmi, bolj z valmi hrumi
in slapje po slapi odteče
in ura po uri poteče,
zdaj žene ga skrb 'no da srcu pogum
in v strugo in točni zahiti se šum
in s krepkima rokama krili,
potok in Bog se ga usmili.

In hiti koj dalje, dosegši breg
in hvali slaviteljnem' Bogu,
razbojnikov, v temnem ki logu
stanujo, popade ga grozen šereg,
preti ga vbiti, pot, s kterega vprek,
in sili cestnika postati
in maše mu z groznimi bati.

»Kaj čete?« – vpije in straši se,
ničesar nima zvon tela,
to kraljeva terja povelja!
In izdere prvemu bat 'z roke:
»Smil'te za prijateljevo voljo se!
Zakoľje s presilnim tri mahom,
vsi drugi pobegnejo s strahom.

ODLOMEK IZ KLOPSTOCKA

Če roka nam več ne pomore,
ki svet poda jo stvaricam,
tak on pomore, ki vse zmore,
Stvoritelj milo na nas zira,
očetno lice kaže nam!
Zakaj brezanj ni nikdar mira,
le pri njem je pokoja hram.

IBIKOVI ŽERJAVI

K agonu pevskem' in kolesnem',
kjer na korinskem hrbtu tesnem,
ves grški združi rod radost,
šel Ibiček pevec, božji gost.

PEVEC V TABORU RUSKIH VOJŠČAKOV

To kup'co sinom davnosti,
vam blagor, vam očaki!
Prijet'ljji, že mogočnih ni,
že zginoli junaki!
Njih hrame razmetal vihar;
zrušile grobe rala.
Kopje in njih čelade žar
rjavine moč zglodala –
Očakov duh, splaš' sinom strah!
In steza je pred vami:
Tam najdemo njih slavni prah,
z njih slavnimi delami!
Poglejte, v grozni krasoti
vse redoma po zraki
njih tenje zgor se nizati
nad našimi vojšaki! –
O Svetoslav, bič davnosti!
»Oj, zgin' mo! Mrtvim srama ni!«
grmi pred žolnirovi. –
In ti, nevernim strah, Donskoj,
s četami domovine,
letiš s pogibelnoj groznoj
v boje nad tujčine!
In ti, Peter, v tropi vojvoda,
oj, sliš'te krik: Poltava!
Tvoj meč posekal prišleca
in svet zagrmil: Slava!
Ni l' davno kaj, ti razbojnik
žrl s skokom naše grade?
Bež'; pal tvoj konj in konjenik,
tvoj pot so – kost' gromade!
Bež' strah, sramoto skrij v les!

IZ KOLLARJA

Aj, tu leži zemlja - ta, pred mim okom s solzami rosnim,
nekdaj zibel, a zdaj naroda mojega grob.

TUKAJ VRT ZAPRT BIL

Tukaj vrt zaprt bil, ki prijazno
cvetje rastlo krog in krog, z zagraje
pride k men' stražar in ključ mi daje,
odprem, srce mi nahaja mrazno.
Ah, kaj vidim? Mesto, ali prazno,
stolcev, vencev, volno vsake slaje. -

SMRT CEZARJEVA

Osobe:

Julij Cezar, diktator,
Mark Antonij, konzul,
Junij Brut, pretor,
Kasij
Cimber
Decimus
Cina
Dollabella
Kaska
Rimljanje,
Liktorji,
Torišče je v Rimi na Kapitolu.

} senatorji,

I. D'JANJE

Prvi vstop

Antonij

Cezar, ti boš zdaj kraljeval, glej, presvetli dan,
kadar nehvaležen ljudstva rimskega vsak stan
spozna po krepostih tvojih, vmazanec, da si
palica, mestitelj njihov ino kralj le ti.
Dobro znaš ti, da Antonij jalnosti ne sanja,
bolj od tebe mi za slavo tvojega življenja:
Jaz sem skoval tebi lance, v katerih zdiše zdaj Rimljan,
zadovoljen, da s tobo kakti prvi sem spoznan:
srčnej', če na čelo tvoje venec koj privežem,
večji, mesto da kraljujem sam, če tebi strežem.

ZAČETEK IZVIRNE POVESTI

Ako ti, kdor koli si božji, to bereš, kdaj (se) iz Lotmerga v Rado-merje napotiš, po grebeni Kamenskem prideš, tak obrni, prej ko nadol v klanec proti Kostanjevici nogo zavineš, oko malo nad sebe. Malo više zagledneš prek prelaza hramek. Tam je prebival stari Fribec, imenovani Ivanko, sè svojim že moškim sinom Markom in sè svojo šestnajstletno hčerko Marinko. Jera, mati, je že pred desetimi leti umrla, da še jih Marinka le malo pomni. Stari Ivan so mogli za gospodarstva voljo svojo sestro k sebi vzeti, koja jim je z domačim gleštvom gospodinjala, in malo hčerko v rejo vzela, njo h krščanstvi in skrbnem gospodinjstvu vižala. Resem je Marinka krščanske dolžnosti tak rada spolnjevala, kaj so jo farmešter Petek v cerkvi, če je kdo ne nauka znal, pali nji rekli, naj mu pove. In kdor se česar zvesto in popolnoma uči, tudi zvesto in popolnoma 'zvršava v životu. Marinkino srce (je) b'lo čisto ko njena bela peča. Nji ni hudoba niti na misel prišla. B'la (je) pokorna očetu v vsem; če je zamarala, da so le oče malo hudo pogledali, ji je taki krv v lice nastopila, misle, da jim je morti ona ni česar prav d'jala. Dosti je mogla opraviti na dan, da so stara tetica obnemagali, torej je njena skrb skoz bolj in bolj na njo se prelagala, ali vendar nič ne mara, si peje pri vsakem' deli, peje od belega dne notri do trdnega mraka, peje celi teden in v nedeljo od večernice s sosedovoj Ančikoj do južine.

Ravno pri koleni stoji in obed pripravlja, gleda zamišljeno na zrubelj, plamen ji lice posine, po mladem obrazu s tenjo ...

»Čemu to si ti sploh tak vesela? Morti si preglavico čula. Ne pej si zmerom tako, bi se ti znala nesreča zgoditi. Vsaka vriska bo skoro stiska.«

»Pustite mi, oča, pustite mojo radost, če vam le hudo ne dene«, jim je rekla in si pali zapela.

»Saj so Turki že spet onkraj Mure. kol'ko jih je prišlo črez, koliko jih v dniki ne plava«, reče in se zamikavlje, kmal' ko krotki sanki ji plamen prek lica in čela pleheče, kmal' spet mirno v nje oči sija, ko da bi se njeni mirni iskri čudil al se je prestrašil.

V tem Jaroslav Zdenek čez prag stopi in dober dan reče ter se nakloni. Ona se ogledne, zatrepeče ko brezov list, zardeči, ko da bi jo s krvjo polijal in se z roko za kolen prime. Ona je ravno na terišče mislila in na lepega mladenca kterega je morti od mrtvih zbudila, ga učutila in se malo spominola. Njegov blede kip je skoz okol' nje bil kakti mili družitelj. In zdaj, ko spet na njega misli, jo

naglo osine, ji moč vzeme ko da sonce, kdaj naglo 'z goste megle celo polukne. Tudi njemu je nekaj oči zaslonilo, ko jo zagledne in mu besedo v grlu tiščalo, da se (ni) mogel itaki v reč vzeti, vendar črez hip ji reče:

»Kaj se me strašiš? Saj je ne to moja tenja. To je tisti zdravi život, kateremu si 'z rake pomogla.«

Stopi bliže k nji, jo za roko prime in v rumeno lice kušne. Ona z okecama na tla obrne, namir' gleda; on njeno okroglo lice ogleduje, v roko – čutljaj srca stisne – spusti ter odide 'z prikleta v hišo. – –

Rožljaj orožja se razhrumi v okolice. Redki obladavci se pomikajo proti rešenem' domu, v naroče ohranjene žene in drobne dečice. Strašen pokoj razprestre svoje nemo krilo po varoških poljih, ktere je smrt s svojim groznim zrnjem zasejala. Tu leži sovražnik kraj sovražnika, ktera sta se v životu mrzila kak jastrebn in vrana, al smrt ju zedini. Glej, v lice si obrnjena, drži eden roko objemaje po vratu drugega. Čudno jih je položila na odre: eden leži na lici, drugi na strani, tretji na hrbtu. Eden ima zaklopljene zenice, drugi široko z mrtvim okom trmi.

Vsi hrami spijo po okolici, le prenehoma kje kje kterege težki sopci – globoki zdihljaji umirajoče – dramijo 'z strašne tihooe. Glej, kakti beli golobi – pridejo Ljutmeržanke na polje svojih iskat, ker se jih niso mogle – včakati. Pretakajo ubite po krvi, neka spozna moža, se nanj hiti in plačoč, neka sinka mili in dramii, tretja grli mrtvega ljubeega in mu na prsih omedli, na ustah umira, al ga za Boga ne učiti ter (je) spet sama sebe na žalost in samotno življenje.

Kaj pa je to za jadna deklica, ki ne gleda in ne var'je snažne oprave ter teka med ubitimi. V levi roki nosi ročko vina, v pravi vode, v furtošeci pa cape. Kje k toplemu trupu pride, ročke pred njega postavi, ga čuti, mu z vodoj krv in prah z ustern umiva in z vinom zaliva in še istega ženam podaja. – –

Kdo je ta deklica, lepa kak ta zorja, mlada kak ta rana rosa. To je Fribčeva Marinka s Kamenščaka. Koga pa išče sirota med mrtvimi? Oča in bratec sta se ji zdrava povrnola. Svetle kapljice pa se ji 'z zenice na lične cvetlice speljavajo.

Nagodi na mlado, blede lice in milo zaprte oči, proti nebu obrnjene, vendar še na ustih malo slab život trepeta. Z rane mu krv teče. Segne po nož, mu oklop odpre, njega rano umije, na capo vina vlije in roko zaveže. Mladenec zdehne, slabe oči odpre in zašep'ta:

»Je že sodni dan? Zakaj me, angelec, budiš?«

»Ni še sodni dan in vi ste še, hvala Bogu, na totem sveti. Jaz vas k preminočem' življenji budim. Vi še ste mladi, vi še ne smete umreti. Učut'te da se malo!«

Podaj mu levo roko, desno pa mu pod vrat dene in ga zravnaj. On ji roko stiska in se z medlimi rečmi hvali.

»Bolni ne smejo mnogo govoriti. Vi ste bolni in medli. Potiš'te se!«

Zdaj ni več besede priteklo. Ona si ga je v roke naložila in po malem in skrbno v varaš odnesla. – Krv se njegovii rani celo ustavila,

njegovo moško lice je začelo od sredine lica skoz širje in širje rumeneti in ustna so spet se spreminjevala ko v zorenji jagoda. Vračitelj mu naznani, da je že 'z največje nevarnosti ter mu dopusti govoriti. Prva njegova pitanja so bila po deklici, ki ga je gotovi smrti obranila. Povejo mu, da ni 'z varaša, da je njenega očeta hram gor više na bregu. On se popita za njeno ime in ime starega očeta. Kdo bi on bil? Pita – pita, nekoga po dvakrat in trikrat in se ne more včakati popolnega zdravja. Vsako jutro pita vračitelja, ali bi smel že stanoti. Tri tedne, njemu tri leta, je preteklo, on vstane in ide na Kamensčak. -----

KTERI HOČE ZNATI

I.

Kteri hoče znati, ali je kreposten ali ne, naj ne praša sveta ter ne ver'je njegovi hvali. – Svet ljudi skoz' očali sodi, ktere ne kažejo dobro. Marsiktera rosa je kali, postavim: predsodi, bedastost, krivica, strah ali prilizavnost itd. Kteri svetno hvalo ver'je ter lahkoverno srce ž njo napaja, si po lesi gobe in jagode nabira, kterih siromak sam ne pozna ter si 'z njih obed sprazi. Takem' naj Bog pomaga! Kdor hoče svoje zdravje z lica brati, pojde k studencu, da se v njem pogledne. Če je studenec kalen, ne gleda v njega ter si na drugem kraji sede in počaka, dok se ne ščisti. Če pa ga – krak prekrivlje, tudi v njega ne pogledne, ampak si vreže lesko, krak odrine ter se pogledne. Če hočeš zdravje svoje duše zvedeti, ne prašaj sveta, ampak prašaj lastno vest. Če so strasti tvojo krv zburkale, počakaj malo, dok se ti ne vtolaži. Če pak te lastna ljubav moti, svojo obist preglednoti, odrini jo na stran ter vest poprašaj, in ona bo resnico govorila. – Ako ti vest dobro svedoči, svet pak te kodi, pregledni še jo drugoč ostro. zakaj ti si človek. Človek pak se lahko vkani.

II.

Kadar vidiš, da tvoj bližnji po krivih potih blodi, ne skleni taki, da moreš pred njim pljunoti ter se ga ogibati, noro misle, reki: To je hudobnik! Kdor vidi ladjo nasred zburkanega morja, kak jo viharji nesmiljeno pokajo ter na skale in pesnice mečejo, ne reci taki: Mornarji so se zapojili in osvadili ter kretila in vojke potrli ino raztrgali. Morti novaki ladjo ravnajo. njihova volja je dobra, a Bog jih je z morsko boleznijo obišel ino njihove žile oslabil. Vsikdar tak misli ter svojo barko z broda odveži ino od kraja gani, da nesrečne v nevarnosti pomagaš ter do brega spremiš. Samo prej premisli, ali so bokovi tvoje barke krepki silnih naskoke slapov odbijati ali ne! Bolje je druge v morji potonoti pustiti, kak se sam v morje potočiti ter ž njimi vred na dno smrti padnoti.

III.

Če ti zjutraj stojiš kraj reke in ob mirnem vremeni vidiš vodo odtekati ino ti 'maš močno ladjo, a tvoja ladja še je prazna, tvoj tovar v kleti shranjen, in eden hlapec ti pravi: Dnes bo lepo vreme! Niti krpice megle je ni na izhodi videti! – Te ti vzemi ključe, pozovi vse tvoje hlapce in znosi svoj tovar 'z kleti ter ga v ladjo naloži – zepni jedra in odplavaj zbogom! Kteri ne sluša hlapca ter do večera čaka in pravi: Sonce na čistem zahaja, jutro bo lepo! Jutri homo vsi rano vstali in ladjo naložili – temu preide hip, preide ura, preide dan. Dokler ta premišljava, kaplja po kaplji odteka in s kapljami odteče dosti reke do morja in z reko stotine marljivih bark. Dokler ti premišljava je čas tratiš, se že trži in kupuje in, ko tvoja barka v morje pride, ni več niti tržca niti kupca na trgi.

IV.

Kteri je vbožec, naj se ne sramuje. Bogastvo – sreča razdeliva, ne Bog. Srebro in zlato, svila in drago kamenje nima cene, samo krepost 'ma vrednost. Zato pripravljajte krepost, ki je več v vagi modrijanca od vsega blaga tega sveta, ki vas spremi do večnosti kak želvo lupanja do smrti. Če pak stradate, tem večja bo vam plača. Sirota Lazar je najšel Boga, ki je ne na tem sveti drobtince pri bogatino najti mogel. - - - - -

KNJIGE NARODA

I.

V imeni Boga Očeta ino Sina ino Duha svetega. Amen.

Slava Bogu na višinah nebeskih ino mir na zemlji ljudem, ki so dobre misli.

Kteri ima uha, naj sliši. kteri ima oči, naj je odpre in pogledne, kajti vreme se približuje.

Oče je stvoril Sina, njegovo reč – njegovo Besedo ino Beseda je meso postala ino med nami stanovala; on je prišel na svet in svet ga ni spoznal.

Sin je obljubil tolažnika – Duha poslati, Duha, ki izhaja iz očeta in od njega, ino ki je njuna ljubav; on bo prišel ino pomladil lice zemlji ino to bode kakti drugo stvorenje. –

Temu je 18 vekov, beseda je zasejala seme božje; ino sveti Duh mu je dal odrasek. Ljudstvo je njega vid'lo cvesti ino vkušalo njegovo sadovje, sadovje životnega drevesa, ki je zasajeno v njegovo bogo prebivališče. Jaz vam povem, bila je med njimi velika radost, kadar so videli prihajati svetlobo ino občutili v sebi nebeski ogenj.

Zdaj se je zemlja spet preoblekla v mrake ino v zimo. –

Naši očaki so videli sonce zahajati. Kadar se je na nebi pokazalo, se je ves rod človečanski razveselil. Potlam pa je bilo v totoj noči, jaz ne znam kaj, ki nima imena. Deca močna, Zahod črn, ali Izhod se začne zoriti.

II.

Odpri usta ino povej mi: odkod je ta zmešava, trepeča, neznana hrupa, ki je je slišati od vseh strani? Položi roko na zemljo ino povej mi, zakaj se ona razveseljuje.

Nekaj se giblje po sveti, česar mi ne poznamo. To je delo božje. Ne čaka vsaki človek z zavupanjem? Jeli katero srce ne bije? Sin človečanski, stopi na višine ino oznani, kaj ti vidiš! –

Jaz vidim na nebi mračno meglo ino okrog je blesk rudeči kakti žar velikega ognja.

Sin človečanski, kaj še ti več vidiš?

Jaz vidim morje svoje valovje naduvati ino planine z vrhi trositi.

Jaz vidim reke v druge tečaje stopati, hribe majati ino rušoč doline zasipavati.

Vse se trese, vse se giblje, vse se preoblači v drug obraz.

Sin človečanski, kaj še ti vidiš več?

Jaz vidim prašne vrtanke iz doline ino vsi vthajajo v vse počutke, se prekatajo, mešajo ino prepletajo. Oni padajo nad mesta, ino kadar so prešli, ni nič videti zvun ravnice.

Jaz vidim se narode podigati v burkanji ino kralje prebledovati pod zlatimi venci. Boj je med njimi, smrtni boj.

Jaz vidim stolico, dve stolici zlomljeni, ino narode z njoj treskami svetiti po sveti.

Jaz vidim kak se en narod bije kakti angel varuh Mihal, ki se je bil z vragom. Njegovi udarki so strašni, ali on je nači, njegovega neprijat'lja pak debelo oklopje zaslanja. O moj Bog, že pada; vbit je na smrt. Ne, on je samo ranjen. Marija Devica, mati, ga ogrne sè svojim plajšem, prijazno gleda ino odnese na mali čas iz terišča.

(Čini ljudi velikega duha ino male duše so steblasti hrasti s prhnetim korenjem, ki je veter od ktere strani koli prepihnje, podere – ljudje, ki prašajo brž, ko čujejo reč od dobrega srca: Kaj je to dobro srce? Sama reč srce je prazen glas.)

Ljub'mo, moji mladi bratje, ljub'mo mili narod, zakaj vas je draga mati v ljubavi spočela, pod srcem nosila, vas na vroče srce tiskala, ko ste še gingavi na njeni naroči spavali. –

Ljubav je duh dobrih činov, duša kreposti. Bili so veliki in močni narodi na sveti, bili so slavni Grki, bili so strahoviti Rimljani, ali jih ni več na sveti, oni so prešli, in nič naokolo zvun glasa njihove slave – zvun glasa njihove strahovitosti, kak veter zrnice drobnega peska, ker vsako zrnice se drugega ogiblje, razpihne in po širokem polji razveja, tak jih je sreča raztepla in njihovo moč med tuje narode razdelila, zakaj oni niso se ljubili, oni so se vekomaj prepirali.

Tudi Grki so bili nekdanj raztepen, neznan šereg, ali duh ljubavi je v vsako šakico ljudi stopil in oni so se začeli vediniti, oni so se začeli ljubiti in iz zedinjenih šeregov je nastal narodek, zakaj skladnost – sloga je med njimi kraljevala. Sovražniki videvši njihovo ljubav, so jih začeli napadati in ropati, ali ta narodek se je dobro branil in na sramoto močne sovražnike d'jal, in iz narodeka je nastal narod. In ta narod je bil močen, velik in slaven, dokler je ljubav njega živela. Ali sovražnik nenavidevši njihovo srečo, začel je skrivoma nekoliko od teh bratov skoz zlato odkupivati in jih bogatiti ter nagovarjati, da so večji in močnejši od drugih bratov, in nadehnola jih je gizdavost in oni so se začeli nad brate podigavati in seme svaje in prepiranja sejati. In nastal je velik prepir in krvavi boj in ljubav je prepala in nesloga besnila v narod kak kuga med živino. In sreča je prepala itd.

Pleve vsak vetrič odpihne, le polno zrno zmerom ostane na tleh.

Kaj ste vi, moji mladi bratje? Ali ste vi gizdave rože, ki na sred' zrahljane grede stojte v rumenem obleči ter dobro in neprenehno rejo terjajo? Kaj ste vi moji mladi bratje? Ali ste vi pestre tikvice, ki jih po polju v dolgih redih rase ter zrele trgajo in na police devajo? Kaj ste vi moji mladi bratje? Al ste vi kecmec in gobe, ki po steblih zdravih dreves narašajo in se 'z njihove mezge redijo, dokler jim zadnja kapljica ne steče? Kaj ste vi moji mladi bratje? Vi niste niti gizdave rože, vi niste niti pestre tikvice niti kecmec in gobe. Al kaj ste vi moji mladi bratje? Vi ste čisto seme, ki v kleti počiva, ki bo v mladoletji 'z žitnice vzeto ter na dobre njive naše domovine zasejano, 'z kterega bo ji slava in poštenje priraslo. – Vi ste palica, na kateri naša domovina staja, na katero bo se opirala, ko bodo skušnjave od juga in sevra nanjo padale, kakti kolec, na kterega se spenja gingav klinček in naslanja, ko nevihte na njega od vseh strani se mečejo, da bi ga rade v prah zatrla. Vi ste naroč, ktera mater podržava, ko jo sovražniki hočejo v prah zatlačiti. – Vi ste duh, s kterim je Bog krasno telo naše domovine nadehnol, da začne rahe ude gibati, kak giblje petmesečno čedo pod materinim srcem svoje rokice. – Vi ste duh – život – vi bote duša naše domovine. *Vi ste tanke žilice, ktere so po trupli naše domovine razpredene kak pavočine po hojkovih vejah.*

Kak v trupli vsaka žilica krv svojo zvesto k srcu vodi, tak vi vsi morete vse vaše premoženje (dušno in telesno) k sreči in poštenji domovine trošiti, k poštenji, ki je njeno srce, – k sreči, ki je njeni život. – Kak vsaki krajni nagib udov od izobraženega duha izhaja – tak vi vaše glave zbistrite, da bodo vaši čini krasni – slavni, da bode domovina krasna – slavna.

Visoka zvezdica, ki na največjem obroči nebeskem se lepo blišči, čeravno pod njo megle krožijo, tak kreposten mož na blodnje, ki se pod njim kopičijo, ne gleda. -----

ZIBEL IN SMRT

»Al je dekle al fant?« reč slabo s postelje kliče mati, ki kmal' še komaj napol bolečine ni prestala.

»Saj ti je črstev fant, ki že vse prek nas je poscal,« pravi babica 'z bab, ki otroku režejo popek.

»Tak nisem vredna, da Bog ti usliši mojo molitev. Ni mi dal dekleta. Takih tolkačev že več imam. Muka, ki z njimi mi bo, dokler ne zrastejo tol'ko, kakih če cesar 'met' in vzame za svojo pečenko. Vendar naj se zgodi tvoja volja, ne pak moja, moj Bog!«

To molitev pretrga vrisk rojenca, ki so ga v mrzlo kopel d'jale, da malone vseh ne ogluš, dokler ga 'z nje na vsem telesu drhtečega ne vzamejo žene – materi v krilo na zizke ne položijo, kjer se nasreblje prve hrane, ko mu ponudi mati lastne ljubezni. Tam se sit segreva, tam spi, se ličic naziva cvetnih. Tam plača ji dar, ko prvič se materi nasmeje, taki ga snažno v zibel položo, kjer ga mati zaziblje s sladkimi pesmicami, ki še babica jih je njo naučila. Dokler ga z zizka in 'z zibelji ne prežene manjši brat. On pa srdit odide v vrt al odide na trato, tam se v pesku vali ko vrabel po prahu ali pepelu, tam si stavi hrame iz tresk, sosedek mu je podira, komaj se še na nogah drži, pak se srce mu zavreje, s pestnico se preti ter zobe mu (kaže), treske si dvigne in prav dobro sosedka po plečih potegne, da domov poln joja in joča k mami priteče. -----

POSKUS KRITIKE AHACLJEVIH SLOVENSКИH NARODNIH PESMI

Popis le-ta sem nakanil v štajersko zabavnico Pazljivec dati, ali zavolj' mnogih mudljivih okoličnosti sem tega nehati prinujen bil, a zdaj sem rad, kaj se je moje nakanjenje ni spolniti moglo, da sem po pismi čestitega in za našo boljšo slovesnost jako zaslužnega Slovenca zvedel, kaj je Kranjska Čbelica ne umrla, ampak *važnosti dosegl* bo (večje važnosti in cene dobila) po tem, kaj prihodnej' ne sam' poetičke ter i prozaiske propiske sebirala bode. Števši srbske narodne pesmi Karadžičeve, in poljske in rusinske, ki jih je zbral gospod Waclaw z Oleska, bravši, sem se že hapil, kol'ko mi (je) b'lo mogoče po Dolnjem Štajeri, kje so vendar dekleta ne manje spevnostna kak na Tatrah al na Črnogorji, zebirati, a moj zbor še je bil neimenit in nedoskonkal, kak sem veselo novino zvedel, kaj je gospod Matija Ahacelj narodne pesmi po Štajeri in Koroškem zebrane na svetlo dati menil. –

Moje veselje se je v vel'ko žalost preobrnilo, knjigo do rok dobivši in predgovor števši, in ščavo, ali kak je gospod Šafařík imenuje smrdljivi drač (cmaraniny a smerdute zelj) pregledavši, sem nobene ne za narodno ne spoznal. Morti je neka nekdam bila narodna, ali

vendar se (je) pod grubim pilom gospoda izdatelja nji dušeče cvetje osuti moglo, in bojazljiva in presramežljiva morala gospoda popravitelja ji je narodni plajš do golega slekla in c'lo znotranje lepe krasote zadušila. - - - - -

Tak sta jo - - sklestila, kak neumec 'z ograda rože in ščipke 'zruje boječ se, da mu ne bi boba, leče itd. zadušile, al razklati platano ali cvetno lipo, ktero so očaki sadili, kaj bi sine s hladilnoj senco krepili, ali vnuk ne najde dobička po njej ter je sklesti. - Slovenske narodne pesmi se preobleči ne dajo in v druge ograde presaditi, so tak rahih obraskov. Kje pa bi Homerju lepota ostala, če bi mu vse porezali.

Slovenska popevnost se oživi in okroti, ne samo stvari (govore), ampak drevje, reke, kamni govorijo. - - - - -
so kak metulj, kteri se pod prstmi fanta, ki ga (je) vlovil, zgloje, ali kak raha roža, ktere cvet vene. kdaj njo presadi, cveteča roža - - Kaj prè neko preloženje original preseže, je zmota, ker zvesto preloženje ne sme nič pokaziti, kar original zapopade, kajti originala obraz je preloženje, nakititi ga c'lo ne dostoji in je še manjša zvestoča. Original je oseba, preloženje tenja, obraz. - - - - -
- - - - -

IN BOJ JE IGRA

In boj je igra a surova igra in kakor vsaka izmed igráč za voljo ene silne pohotnosti vse vaga in mnogo blaženih darov zatere, tak v boju po trdoj glavi silnega enega individuuma jezero nesrečnih glav propadne. To na pamet si vzemi, ako sodiš nad propadom stare srbske časti in sile. Ne slast je zlomila srbskega carstva. Ne pirave votle kolena in brezsočne roke brezpogumnih oslabljenecv, same možne kosti Kosovo gnoje, rodovita žita in zrnaste pšenice s stoterim dobičkom valujo povetrom. Ne oslastnost ne brezsrčnost, ampak babja svaja in razdvojenost, pogubitelja tol'ko carstev, grob brezčislenih narodov, sta bila zrok pogiba srbskega carstva.

NAČRT OGLASA NARODNIH PESMI

Tukaj poročim našem' slovenskem' občinstvi drobtin'co 'z moje zbirke narodnih pesmi, ktere sem od lanske jeseni do zdaj spisal z ust naših prostih deklic. Dobro vem, kaj se vsaka ne bo smela po ceni s sestricami naših narodnih bratov, posebno Hrvatov (Slovakov?) v red postaviti, in to jim nikdo ne bo zameril, kteri je zvesto zgode in nezgode našega narodeka, kol'ko je moči 'z zaprašjenih knjig in roko-pisov izvedeti od časov Karola, kteremu je zgodbina pridevek »Ve-

liki«, religija pa »sveti« vdolbla, do naših dnevov zvesto premislil;
ali vendar slobodno povem, kaj - - - - -

tudi ne bo njih prostotoj in lepotoj - - - - -
ali je, vsakem' slovenskem' srcu to na žal odbrati moram, v redkih
ustah: starke so mi jih največ povedale, deklice jih le zlomke na pa-
meti 'majo, ktere so v dečinskih letih še od babice čule v zibelki, za
dorašenih let se več po cerkvenih skrbijo. Te se ne samo po rečih,
ampak tudi po vižah od pravo-narodnih starih (prestare od morskich
deklic - po pripovedi tol'ko ko pri Hrvatih vile - zmišljene) ločijo.
Najraje štajerski ples ali menuet. Mera jim je po nemškem tonprincipii
vravnana, ki pri starih največkrat zloge brojijo, kaj jim ono staroj
grčkoj meri lastno lahkoto ino slast poda. Viže starih

Mera starih je slobodna. Največkrat se samo zlogi brojijo. Večkrat
stoji na mesti dolge zloge kratka in naopak. To poda vrstam nerimo-
vanim lahkoto, ljubost, ktere pismena dela starih klasikov kitijo. To
nam tak reči nadomesti plesni skakaj ali koračaj epičke mere Home-
rovih ali Virgiliovih heksametrov. Merila so al trohaji al jambi. -

Novo pa so največkrat po nemškem tonprincipii zmerjene. Merila
novih so daktili, kterih se noben drugi Sloven ne posluži. Viže starih
so tak tožne, žalobne - Slovenci pravijo: nemile - da Slovenke v njih
nezgodo -

In ti glasi so tak ganljivi, da bi čutljivo srce slišaje od milosti
najraj' usehnolo. Zato tudi nakanim počasi te viže vse pobrati. Viže
novih so veselje, prevzetne, največkrat od nemščine sposojene, t. j.
menuet, štajerski ples itd. Njih slišaje se mi je zdelo, da Slovenec že
od dolgega žala preobladan, na vso minolost pozabivši, v priči z okom
na Nemca obrnjen svojo narodnost in korak popustivši, se nemčini
priklanja. Vižam je zavjete prikladen. Opisuje se zabava z ljubico
v krčmi, hodenje k ljubici itd.

- - - - -
»Moj ljubi je lep
ko nagelnov cvet,
še lepši bi bil,
da majhen ne b' bil.«
- - - - -

K tem pesmičkam sem priklenol tud' lepo narodno molitev, ktere
še se v naših molitvenih knjigah ne najde, tud' nikake, ktera bi se
smela njoj priravnati ali jo preseči. V nebo podignjena čutljivost
naših misli je molitev. Ta vnetost z besedami, ktere so vsikdar slab
utrip notranjosti, 'zrečena molitev - besede s črkami za branje ob-
snovane - poezija. - - - - -

ŠKRATEC

»Mislibor 'ma škratca, mila botra,« (je) šep'tala na tihem Sobina k sosedu Nedeljki, kdaj sta 'z cerkve hitaje mimo lepega Misliborovega hrama šli. »Tamdej je tetica Zorka očivestno vid'la, kak se (je) žareči pozoj po zraki letaje, hiter kak blisk nad njegov dom spustil.« – »To je škratce«, rekla je Nedeljka in se na čeli prekrižila. »Lahko je hrame staviti in vrte graditi; ali, Bog mi grehe odpusti, ne bi pod ti strehi spala, niti jabolk jela 'z tega vrta.« – »Terja se tu za dušo in zveličanje,« rekla je spet botra Sobinka. »Vse je pri njem kak z vode in kak po – Le pogledjte na njegovo pohišstvo, konje, krave, ovce, vse je črstvo, tolčno; in sē siljem letos ne ve kam, gumni polni in parma in še visok stog! Sploh prē v knjige zamaknjen je in prorokuje, kaj bode se pripetilo. Mila botra, on vam reče: bodi dež! In deži kak po uri; bodi vedro! in se zvedri kak ribje oko.« – »To ne ide po pravem«, si je zgolčala Nedeljka, »on 'ma za istino škratca. –«

Mislibor 'ma škratca! se razširilo naglas po celem sosedstvi. Tam je zaklada za kralje! -----

MEGLA V RUSKEM

Na cerkveni uri bije dve; grozna t'ma in strašna tihoča zakriva mesto Arhangelsk. Mlado dekle pred odkritim križem stoje, trepetaje kak list in belo kak platno posluša zdihovaje, in svoje oči stalno strmija v ta zgromajeni mrak, kjer ni mogoče spodobe zeznati. Ne počuti vbogo mlajše silne zime, ki mu brije lice in ozebljava roke, niti -----

RAJSKA PTICA

Pošten starček, ki je svoje svete dni v mirnem kloštri preživel, je odišel v les smokev za svoje brate brat. Zamaknjen v svoje sveto razmišljevanje je zašel daleč v temno goščad lesa, kodik še je nobena umrtna noga ne hodila in kam c'lo zverjad ni zajti drznola. Precej je njegove uha pevanje ptičino vplenolo. On sluša, se zamakne, pozabi na samega sebe, pozabi na vesoljno, in stoji ostrmljen kak kamen. Poleti vreme in ne sme se ga taknoti s krilami svojimi, ne sme

motiti njegove paznosti, kajti bila je podobna paznosti večnih nebesnikov. Zamolkne ptička, pošten starček pa odide nazaj v svoj kloster. Prišedši vidi – druge stene – drugo cerkev – druge izbice in – druge m'nihe – ne verjame svojima očema, ide k vikšemu kloštra in ga zazabljeno vpraša: »Povej, oča častljivi, povej kaki čudež je ta hram preobrnol? Za nekol'ko ur popred sem jaz odsod odišel in zdaj naj najdem vse inači?« – »Mi tebe ne poznamo, tujec!« odgovoril mu je višji. Starček mu je razložil prigodbe svojega kloštra, imenoval arhimandrita svojega. »Iz letopisov starih našega kloštra so mi znane vse tvoje reči,« mu je rekel zatopljen višji. »Znano mi je tudi ime tega arhimandrita, ali on je živel jezero leto pred nami.« –

»Zdaj je nebesna luč razsvetlila oči moje!« pregovoril je starček po globokem razmišljanju in pogled njegov je v trepet d'jal vse pričujoče, kajti v njem je bilo nekaj božjega. – »Bratje jaz sem slišal rajsko ptico peti in pri tem ne občutil jezero let preteči!« –

V tem hoče dopovedati sladosti tega pevanja, ali jezik mu onemi, oko ugasne – on pade in s sveta duša leti iz rahega tela. Nagrobni njegov kamen so te besede vrezali: »On je slišal petje rajske ptičke in ni zapazil jezero let.«

ATENSKO ŽIVLJENJE

(Iz Karamzinove Aglaje)

Grki, Grki, kdo vas ne ljubi? Kdo si more s hladnim srcem misliti na prelepi obraz starih Aten? Kdo ne reče včasi zdihaje: Čemu ne živim jaz za dni Platonove?

Naš vek 'ma svoje prednosti – znam – in vel'ke prednosti. Pa vendar –

Bi vam li povedal, moji gospodje, kar se meni zdi? – Mi smo učenjši od Grkov, ali Grki so bili spametniši od nas, tak kak so otroci, ki v protiletju po travnikih za pestrim metuljem tečejo čedneji od ljudi dorašenih, ki v Ameriko al Indijo za prijetnim korenjem veslajo (ladjajo).

Tam v domovini Sokratov so bolje kakor kje koli, bolj kakor kdaj koli se ljudje zabavljali z važnim pokusom sreče. Veselje je bilo konec njihovega modrovanja, kmetovanja, njihovih narodnih zborov, praznikov, teatrov, prizadevanja (prizadetev), trudov in dela. Povsod in v vsem so iskali oni veselje (vžitek); iskali z ognjem strasti, z najživejšim počutkom potrebnosti, kak ljubeznik išče svojo ljubico – in življenje njihovo, da prav povem, je bilo le cveteča poezija.

Le smejte se, bratji moji, al jaz bi z radostjo moj najlepši črni frak za kakšni kol' grški hiton dal – in ga dam. Ob času svoje najboljše volje ognrem se s purpurnim plajšem (razmi se – v misli), pokrijem v tem najslobodnejšo glavo z razpuščenim klobukom in stopim v alkibiadskih čevljih (zravni tu – korakom!), zraven korače z modri-

janskoj važnostjoj na stari atenski trg. Tukaj se ljudnati narod spreha, tukaj so znanci in neznanci glasna rodbina, pozdravljajo in zabavljajo en drugega, pripovedavajo si novine vsega sveta, novine Grške, svoje domovine, pripovedi (prigodbe) domače, žalostne in vesele – šalijo se en z drugim s tem prijetnim in gladkim ostroumom, kateri je od Aten svoje ime dobil, in posmehavajo ljudi brez zlobe in razžaljenja.

Tukaj retori (besedarji) in poeti (pevci) štejejo ljudstvu nazoči svoje dela in slušajo dostojne hvale, kajti vsak meščan je prebrisane glave, umen sodec vsega umnega. Tukaj obraznik (dletvar) kaže svoj obraz (podobo), rezbar svoje sohe, pazi po mnenju gledalcev in popravlja manjke (nedostatke).

Tukaj se filozofi in sofisti prepirajo o osebnih (отвлеченных) istinah, le o najvažnejših predmetih metafizike in o morali, in narod sprejme s tleskanjem tega, ki premore svoje soprotivnike s siloj govora in dokazov.

Tukaj Heraklitov učenec nazivlje naturo strašen čudež, nemilostivo strahonjko, ktera čutljive stvari samo zategavoljo rodi, kaj bi se po tem sveti potepali in mučili. Tukaj prijatelj abderskega modrijanca z živimi rečmi opisuje dobrotnost ravno te nature in le povsod vidi nezmerno življenje in radost. Drugi pa je zedinjal protivne sostave (συσσεμα) in najšel v neprevidnih silah (močih) stvorenja zlo in dobro, uničenje in novo bitje, večno žalost in večno radost. Tretji ves svet in vse bitje na njem nazivlje preminoče prikazni, vse znanje nevedenje, vso istino laž in človeka – nesrečno žrtev večnih omamek (sleprij).

Naslednje omamljen s hrumom in množinoj prelepih predmetov, tak reči vso mero duše moje napolnivših, odidem iskat tišin prijaznega pokoja, in drevje, ki pokraj svetlega Iliisa rase, me vabi v prehladno svojo senco. Počutki moji oneme – enaki hrumu v daljini vmirajočem' – enaki glasi, zamolknejočem' v zračnem prostori – jaz zablodim v sladko pozabljenje.

Ariston, dober mladenec, stopivši k meni preljubno nasmevaje se, vzel me (je) za roko in na nadol po bregu svetlega Iliisa pojdeva na široke ravnice in rodovitna polja, kje se zrelo klasje v pihljanji vetra kak zlato morje giblje. Povsod prinašajo hvaležne žrtve božici Cereri in snažijo selske oltare s prvenci blažene žetve, žnjeci pa pejejo radostne pesmi:

Veselo na polje delat';
bod'te marni, o bratje;
žnjite, žnjite zlato klasje
z mahom srpov srebrnih!

Sončice nad nami sija;
ptičke v grmih pejejo –
veselo na polju delat';
bod'te marni, o bratje!

Čutite božice sada
dobre Cerere milost!
In nebesnikom ljubezni
glas 'z hvaležnih pejte src.

Skoro tud' večer nastane,
(za počivanje večer)
dob za oddihavanje,
čas na prid potroš'te dela!

Pridruživa se veselemu zboru in sê vsemi pejeva:

Veselo na polje delat';
bod'te marni, o bratje;
žnjite, žnjite zlato klasje
z mahom srpov srebrnih!

Zveri delo ni poznano,
ptičke brez truda žive;
človek je ne zver ne ptička –
človek z delom se živi.

Med temi žnjeci vidim tudi purpurne plajše; vidim arhonte, senatore, vojvode. Zbiratev zemeljskega sada (radovoljnega) dara (bo-ginje) Cerere, je Grkom nekaj posebnega – je del božje službe. Tam za zelenim sitom listnatega gaja ogenj gori in šviga plamen ko rožin cvet; tam za žnjece obed pripravljajo. Tukaj selske deklice iz lesnih 'zvirov zajemajo mrzlo vodo za žejne delavce; tukaj seri starci sedijo v senci pomaranč in gledajo na marne mladence, se vspominjajo z rastjo let svoje mladosti. –

Povrneva se nazaj v mesto in zagledneva pred nama cerkev Muzino, obsajeno z gostim senčnim drevjem. Tukaj šume padaje slapi; tukaj šume stari javori, tukaj modrec Plato zabavlja se s svojimi prijatelji in učenci. Pristopiva bliže. Vse tiho je v okrogli. Vseh očesa so obrnjene na božjega modrijanca, njegove pa oči obrnjene proti nebesam, glo-boki počutki so mu zobraženi (v njegovo) lice; solze, svete solze mu bleščijo 'z oči. Platon je govoril o svojem nezabljivem učitelju: ah, jel' moči mu b'lo o njem govoriti brez srčne bolezn. »Tak, moji bratje«, je nadalje govoril počutni modrijan, »tak! Sokrat je bil največji božjih umrtnikov; on je bil glava ne samo Aten, ampak vsega človečanstva; on je bil živ obraz neumrtnikov. Blažen je, kdor ga je poznal, blažen kdor ga ljubil! Blažen, kdor za njega solze toči! – Tote solze bojo vsikdar sladka hrana mojega srca.« – Platon opisuje z lepim, jasnim in ganljivim govorom ves život vel'kega Sokrata, život samo dobro-d'janstvi in modrosti posvečeni; opisuje čistost in edinost njegove duše, harmonijo vseh naklonosti in pobudkov: velike njegove ideje o bo-žanstvi in naturi; vročo ljubav do bližnjikov, silno skrb na iztrebljenje vseh predsodkov, ki ponižujo ceno človeka; trud na razširjenje pridnih

istin, ki (so) b'le pričina vroku zemeljnikov; neprestano d'janost, stalnost, neutrudnost, mirno krotkost, ktere je pri vsakem njegovem opravili videti b'lo, in pri vsaki zabavi, pri vsakem razsodenji; njegovo strast do vsega krasnega, ktero je on 'mel za zrcalo vseh znotranjih jakosti; njegovo nežnost do svojih prijateljev, učencev in vročih ljubiteljev modrosti. –

In taki človek je imel sovražnike, sovražnike zločeste in negodne? In sovražniki so b'li svojem dobrotniku sovražni! In taki človek (je bil) zvržen 'z meščanskega društva skoz roko pravnikov (sodcev)? Ali sodci posvetni niso sodci nebesni – O človečanstvo, jaz plačem nad tvojo oslepnostjaj (slepotaj)! O človečanstvo, jaz zdihujem nad tvojim zablojenjem! Oslepljenje ne bo večno, zablojenje zginе skoz svet istine – al, ah, dobrotniki tvoji že v prahi leže – zaklani, raztrgani, mrtvi! To boš prelivalo solze – Solze jih ne bojo oživile – al Muza zgodbenska bo vdolbla v kamni večno tvojo sramoto! – Smrt pa je b'la vendar Sokratu na hvalo in čest. Nedoržen v svojem srcu je njej brez straha z rokama nasproti segal. Nedoržen v svojem srcu ni hotel se vteči v pomoč, se z lepim govorom spričati. – *»Nasledujte način mojega življenja«*, je pravil modrijan, *»on bo me mogel spričati«*. S kakim žalom, s kakim sladkim smiljenjem smo slišali na reči njegove slednje ure! On je govoril o življenji, o njegovih dobrotah in slasti, govoril o njih, kakor mornar dosegši breg govori o potih po morju. On je govoril o neumrtelnosti – in luč radostne duše, ednake krotkemu svitu zorje, je zažarila lici njegovi in živi prečutki večnosti –

Ne, odpusti mi, neumrtelni duh neumrtelega moža! Ne, ti si jih ne hotel imenovati neprijatelje! Ti si verjel na previdnost, spoznal v vsem njeno roko, in z mirnim, srčnim pokojem se d'jal v božjo voljo: *»Moji tožci sloves ženejo,«* je rekel modrec, *»oni ne vejo, da dobrotnik vsikdar ostane premagavec!«*

Mi smo točili solze – ah, več zavoljo žalostnega njegovega vroka kak zavoljo njegove osodbe. Mi smo ostali sirote – On nas je tišil z rečmi, pogledom in obeti. Že v roki je držal strupljivo kupo – Kriton, njegov najljubši učenec, je kušoval ves bled njegovo roko. Mladi, čutljivi Apollodor je ihtel neprenehoma. Drugi pa so si očesa zakrili s plajši – *»Ah, kdo bo nam angel varuh? je vpil Antisten. »Dobrotnik«, mu je odgovoril naš sveti brat – in popil smrtno kupo. Vsi so ostrmeli od straha – Sokrat še se je slednjokrat oglednol na brate svoje – in ljubav še se mu je svetila 'z oči – zadnjokrat! Že strup besni v njegovem srci – iskra življenja je ugasnola – ugasnola! – Svet se je znebil svoj'ga venca – Kriton je zatisnil oči dobrotniku!«*

Platon nasloni glavo, vsi slušalci ihtijo – midva pa stihoma stopaje odideva 'z Muzine cerkve, s polnima in tesnima srcema. –

Potem me Ariston pelja v teater, velični hram. brez strehe, pod milim Bogom. Z ene strani se podiguje scena v svetlih podobah, z druge – velični amfiteater, z nezmernimi stopnicami, kje jezero gledalcev sedi v tihem včakanju. –

Igrajo Sofoklejevega Edipa. Prikaže se nesrečni starec, krivec nedolžen v duši svojoj, zegnanec z domovine, na očeh slep, zapuščen od ljudstva in bogov. Njegovi hčeri Izmena in Antigona, edini zaročnici srca njegovega, delita z njim vse spake. Orakel mu je naznanil, da je njegov konec blizu; nebo se s črnimi meglami zaoblači; strašna nevihta – togoti. Starec, čutivši smrti hladno roko, objame svoji ljubeznivi hčerki –

Prestrašni grom grmi, je v plam'nu svod nebesni.
O bogi, zdaj čas prišel mi pogibelni!
Edip, na veke zapustit' 'maš svet ta tesni
in srca ti najljubši teb' prijat'ljici!
Odpust'te – grom grmi!

Kor

Grom grmi
in vdari! –
Mi s srcami
in solzami
molimo vas,
bogi gnevni
in Erebni,
strašen čas!
Ah, prižen'te
sonca trak
in razden'te
grozni mrak! –
Ni spasenja,
odrešenja
v nezdodah! –
V grob stopimo,
že čutimo
smrt v srcah!

Edip se znebi života. Ostrmljenje na vsakem licu – in v srcu zadovoljnost. O čudež umetnosti! Kdo premore razodeti tve skrivnosti? – O Sofokles! –

Tragedije je bil konec. Vidim na sceni oltar in sere arhonte donošati žrtev Bakhu. Tak Grki osveščavajo svoje zabave in se jih tembolj vžijejo! –

Sonce je zlatilo že s slednjimi žari velično cerkev Minervino. Midva shajava po Hermesovoj ulici in lep visok hram stoji pred nama z napisom: *Prebivališče Hippija Ohrabrebiča, cerkev zadovoljnosti in blagora, odprta za vse modre ljubitelje uživanja.*

»Morava notri iti,« rekel mi je Ariston, »mladi Hippij gosti zdaj svoje prijatelje.«

Pod arkadami naj' srečajo bogato opravljeni hlapci in naj' peljajo v prelepo kopel, kjer se je čista mrzla voda svetila v belih kamenih krnicah. Okrepiva se v hladnoj vlagi, namaževa se z dragim lepo dušičim maslom, počineva si na babilonskih svilnatih gunjah in se paščiva k ljubeznivem' gospodarju, kateri naj' namilo smehljaje sprejme v lepoj galeriji, ki so jo spodobili zlato in slonovi zobi. Znaniti šereg njegovih prijateljev stoji krog Hippija, zbor filozofov, oratorov, poetov, umetelnikov in veselih mladencev. Tukaj zabavlja goste ostroumec sino-pijski Diogen, špička se 'z Platona in ga imenuje modreca oskubljenih kokotov; sluša z nepotrpljivostjo Anaksimena oratora, ki šteje z važnostjo svoj novi nasnovek; — on išče z očmi konec rokopisov — in zavpije: »Breg, breg, prijatl'ji moji!« In vse na smeh obrne. Tukaj nežni Ksantos z žarom opisuje atenske lepote: Laido priravna Kipridi. Dordo Diani, Evharido Junoni in opis sklene zdihaje: »Al *Levkippa je od vseh lepša, Levkippa od vseh ljubša!*« Levkippa je njegova lju-b'ca, šep'tali so si mladenci nasmehaje in mu vproti ne hteli reči.

Tukaj Lykos, nedavno v Sparti bivši, (je) ponesel Lakedemonce do nebes in njih prostoto, treznost, moškost in dobrod'janost.

Theagin dokazuje, da se v Sparti ljudje učijo *življenje prezirati*, v Atenah pa *si ga uživati*. — In mi vsi v šake pokaje naznanujemo, da je Theaginova misel naša misel.

Pevce Hipparch v lepih obrazih nam opisuje različno ceno atenskih tragikov: Ajshila zravnuje sè šumnoj rekoj, ktera bistri med divje. grozne in tesne korita; Sofokla s čistoj strugoj, ki z rosjoj napaja vrte in mirtovo grmovje; Evripida pa z bistrim potokom, kateri se okol' zelenih travnikov vije.

»Južina je gotova — južina! — — — — —

MOLITVA ROMARJA POLJSKEGA

(Mickiewicz)

Gospod Bog vsegamogočni! Deca naroda vojnega zdigavljajo k Tebi roke brezorožne 'z različnih krajev sveta. Zovejo k Tebi 'z globokih kopalen sibirskih in iz snegov Kamčatskih in iz puščav Alžirskih in s Francoskega, zemlje tuje. Al v vlasti, naši Poljski verni, Tebi, ni dovoljeno zvati k Tebi! In starši, žene in deca mole se k Tebi skrivši z mislimi in solzami. O Bog Jagiellonov, o Bog Sobieskih, o Bog Kościuszkw, smili se nad vlastjo našo in nad nami! Dovol' nam molit' se pali k Tebi po običaji očakov na polji bitke z orožjem v roki pred oltarjem, sestavljenim 'z bobnov in štukov, pod strehoj, sestavljenoj 'z orlov in zastav naših, in rodbini našoj dovol' moliti se v cerkvah mest naših in vasi naših, a deci na grobih naših. al vendar naj se ne zgodi volja naša, ampak Tvoja. Amen.

SELO

Blagoslavljam vas, selske sence, gosti kodrasti grmi, dišeči travniki in polja z zlatimi klasi pokrita! Blagoslavljam tebe, krotki potok, in vas, bliščeči jarki, ki se vanj točite! Jaz sem prišel k vam iskat pokoja. – Davno si že duša moja ni užila take tišine, tak popolnega mira, tako popolne slobode. Jaz sem sam – sam s svojimi mislimi – sam z naravo. – Kak je lepa priroda v svoji selski odeji! Oh, ona me spominja na leta mojega mladenštva, leta, kjer (sem) bil jaz v tišini selski na kraju Evrope, sred divjih narodov. Tam se (je) hranil moj duh v prostosti naravnoj; velike prikazni naravne (so) bile prvi predmet njegove paznosti. Udar (tresk) groma, skotivši se nad mojoj glavoj z nebesnega obloga, podal mi je prvi razumek o veličanstvi Stvoritelja, in ta udar (je) bil nasovjek mojega naboženstva. – –

Vidim vrt, drevje poredoma, cvetice – idem mimo njih – jesenov gojzdek me bolj vabi. Na selah je vsako umetelstvo soprotivno. Travniki, les, reka, prepad, hrib, so lepši od francoskih in angleških vrtov. Te maličke stezice, s peskom posipane, z brezami in lipami obsajene, zbude v meni nekako protivno čustvo. Kje je truda in dela videti, tam ni zame zadovoljstva. Drevo presajeno in obrezano je podobno vozniku s zlatim železjem. Meni se zdi, kaj ono niti tak ne zeleni niti tak ne šumi v pihljaju vetrovem, kak loško. Jaz ga pri-ravnavam takemu človeku, ki se smeji brez radosti, plače brez žala, raduje brez ljubavi. Narava zna bolj kak mi, kje je rasti hrastu, jagnedu, lipi; človek modruje in pogubi. –

Ne, ne! Jaz nikdar ne polepšujem prirode. Selo moje mora biti selsko – pustivno. Divjačosti je meni treba; ona zveličuje moj duh. Gojzdi moji bodo celi – pustinje naj zarase visoka trava! Pastarica pojde iskat zablojenega ovčeta in mi vgladi stezico. Pri tem še rad premagujem prečke – rad smičem skoz gosto grmovje in razgrinjam preraščeno šibje. Strupena kača zasliši praščanje in pobeži izpod mojih nog. Listje (v katero še je malokdaj človeška sapa segnola – nadehnola –) je *čvrstejše in dišečejše* (še ima več krepkosti in dišečnosti – duhu prijaznih).

Nočem imeti na seli sosebnega visocega hrama, vsaka višina je selskoj prostosti protivna. Dom kak kočica nizek, sè vseh strani z jesenovci obsenčen, stan hlada in pokoja – to imate vse, kar si želim. – Ne bom videl z oken – tak je prav – in tega tudi ni treba. Če jaz sedé v mojoj hišici vidim prijazne okolice, tega se meni vendar tak ne rači, kak na sprehaj iti! Ne, kak bolj je jih spregledavati s kakega kol' hribca. Oh, kak se pred menoj smeji jo doline in brežeci, kdaj zazrem nanje sešedši iz mojega mračnega prebivališča. V hišici samo treba se odihavati in delati, ali razveseliti se – na polji! – – – –

CERKVICA

I.

Molitvene knjižice

Konrad Cestenik, mladenec cvetečega lica in živega, zdravega srca, se je popolnoma dobro kotlarije navčil, in že tri leta po sveti hodi. Bilo je poleti in velika vročina. Ko pošteno oblečen kotlarček s težkim valizem na plečih in grtasto palico v roki skoz' gosti log šedši s poti zajde. Skoro za dve uri že blodi po šumi ter zadnjič celo ne ve, kamo bi nogo obrnoł. Sonce se že naklanja. Glej, zlati sončni traki zaleskečejo z drobnega turma cerkvice, ki je iz zelenih vrhuncev žalostnih jel gledala.

Konrad se obrne proti nji ter brž po dobro vglajeni stezi do cerkvice pride, katero so v logi na samoči lepega, zelenega sovrška postavili bili.

Oče so mu ta lepi navuk dali, rekši: »Stopi vsikdar v cerkev, ako le utegneš in smeš, ko mimo nje ideš, zakaj ona je na češčenje in zveličanje tvojega stvoritelja postavljena in turem je enak božjemu prstu, ki proti nebesom kaže. Kak bi priliko nehal tvoje srce k nebesom podignoti, pred svojim največjim dobrotnikom pokleknoti ter se pred njim na obličje vreči! V cerkvi lahko tudi kaki kip ali kako drugo spametno reč najdeš, kir ti srce gane, ali mortí kake pobožne besede prebereš, ki ti v prsi odžalenje in srčnost prinesejo ter te okrepijo v dobrem d'janji.«

Konrad se vpotivši tega očetovega opomina, stopi skoz odprta vrata v cerkvico. Mračni stropi, sive stene, vozke okna s okroglimi šajbicami, in stare šege oltar mu prenesejo misli za nekoliko sto let nazaj v minole čase. Globoka tišina, ki se po totem, Bogu posvečenem prostoru prestira, ga giblje k molitvam. V zadnji stol kraj vrat pokleknovši malo zamoli. Prej šc, kak si valiz spet na pleča hiti, stopi pred oltar. naj bi kip na sredini oltarja, ki se mu pameti vreden spomenek stare umetnosti zdi, bolje in bližje spreglednoł. Glej, na stoli pred oltarjem lepe male, z erdečim safijanom oblečene (zvezane), skončki pozlačene molitvene knjižice zamara. Ko v knjižice pogledne, kakti zazabljen od čudenja postoji, zakaj v knjižicah na beli stranki prvega praznega lista najde svoje ime, katero je on s svojo lastno roko zapisal bil. Ali njemu se to samo puha sanja zdi in skoro lastnemu oku ne verjame.

Konrad spregleduje knjižice. Ljubeznivi kip s početka: Božji prijatelj, ki mlajino blagoslavlja – nekoliko molitev in več njemu že dobro znanih pesmic mu pomagajo k domišljenju.

»Resen!« dene 'z srca ganjen, »Tote knjižice so nekđaj moje bile; toto ime sem jaz zapisal. Tako je bilo moje pismo, ko sem še v šolo hodil. Samo kaj je, za božjo voljo, tote knjižice sem prineslo – sem v to samotno cerkvico na sred goste šume – tega ne morem razumeti.«

PRIMJEDBE

1. GRADIVO

Naša knjiga je sestavljena iz rokopisnega gradiva, ki ga hranijo:
a) v zagrebški Vseučilišni knjižnici pod signaturami R 3409, R 4031 in R 4644,

b) v arhivu Matice Hrvatske,

c) v arhivu Jugoslavenske akademije,

č) v zapuščini Dragotina Rakovca v Državnem arhivu v Zagrebu,

d) v posebnem svežnju brez signature v ljubljanski Narodni in univerzitetni knjižnici.

Gradivo je doslej še neurejeno in nekatologizirano. Po svojem izvoru je sestavni del Vrazove celotne literarne zapuščine, ki jo je Vraz namenil s prvo oporoko z dne 17. junija 1845. l. »Matici narodni v Zagrebu« (Matici Ilirski, t. j. Matici Hrvatski). Toda ko mu je matični odbor v seji dne 28. decembra 1848 ustavil plačo in dne 24. novembra 1850 izbral drugega tajnika (Andrija T. Brlića) ter je na seji z dne 7. maja 1851 izvolil namesto živega, a težko bolnega Vraza celo drugega odbornika (Antuna Mažuranića), je Vraz dan pred smrtjo (23. V. 1851) spremenil oporoko in zapustil vse svoje imetje, razen knjižnice in premičnin, ki jih je namenil zagrebškemu Narodnemu muzeju, in raznih manjših legatov prijateljem in znancem, sestri Anki, poročeni Mohoričevi v Ilovcih na Štajerskem, in nekaterim drugim sorodnikom. Odbor Matice je izjavil v polemiki, ki se je vnela 1853. l. zaradi Matičinega odlašanja z izdajo Vrazove literarne zapuščine in zaradi omalovaževanja, ki ga je pokazal po mnenju nekaterih do nje, da je Vraz zapustil svoje rokopise »Anti i Ivanu Mažuranićem in persona s tom opaskom, da ih uredi i izdadu na svoj trošak, pa dobitak predadu rodbini mu.« (Neven 1853, št. 47.).

Ker je Vraz že v prvi oporoki določil in prosil poleg Dragotina Rakovca in Jakova Užarevića »bratju Antuna i Ivana Mažuranića neka se pobrine za uredjenje pisamah mojih izdajući jih na svétlo izbravši žito od plěvi«, je verjetno, da je omenjena brata določil tudi v zadnji oporoki za urednika posmrtno izdaje svojih del. Ta dva sta se pa po omenjenem polemičnem odgovoru Matičnega odbora v Nevenu odrekla temu, češ da bi izdaja Vrazovih del pri tedanjih žalostnih literarnih razmerah komaj povrnila stroške in ne bi prinesla nikake koristi dedičem. Zato sta ponudila svojo »uredniško pravico« Matici. Njen odbor je naročil Ivanu Mažuraniću in Antunu Veberu (Tkalcéviću), naj pregledata rokopise in jih ocenita. Cenitelja sta poročala, da je

med Vrazovimi rokopisi le »malo netiskanih i podpunih komadah, i da bi jedan čovek punu godinu danah dosta posla imao, dok bi ta fragmenta ikoliko uredio« (Neven 1. c.). Zato sta odboru svetovala, naj ponudi zanje Vrazovi sestri 50 gld. sr. Ko se je to zvedelo, je nekdo, ki se je podpisal »Hrvat«, v dopisu »iz Gradca 13. novembra« pritožil v Bleiweisovih Kmetijskih in rokodelskih novicah, češ da sta cenilca hotela oškodovati Vrazovo sestro. (Novice 1853, 19. XI.)

Nato je Matični odbor naročil Anti Starčeviću, da ga v Nevenu brani (Prim. zgodaj citirane odlomke) in ta je skušal opravičiti Matičin honorar tako, da je označil celo Vrazovo zapuščino kot gomilo začetih in nekončanih načrtov in osnutkov. Skriti oponent, morebiti je bila cela opozicija, zoper odborovo sodbo o Vrazovi ostalini ni bil zadovoljen z žolčnim in neobjektivnim Starčevićevim oziroma odborovim pojasnilom. Dne 15. februarja 1854 je pričel opisovati v Novicah Vrazov prijatelj D. K. Šporer, nečak Juraja Šporerja, pod psevdonimom »Drugi Hrvat« v nizu dopisov, datiranih z oznako »Iz zlatega Praga«, Vrazovo ostalino. V začetku je pozval njene poznavalce, naj primerjajo svoje izsledke s tem, kar bo povedal on. V šestih številkah Novic, od 14. do 20. lista vključno, izvzemši 18. list, je obširno označeval Vrazove rokopise, da bi dokazal, kako krivični so tisti, ki so Vrazu očitali, da je »le paradiral, delal pa nič«. Posebno natančno je opisal Vrazove slovenske rokopise. V 23. listu Novic mu je priskočil na pomoč Vrazov slovenski učenec in rojak Davorin Trstenjak in je potrdil oponentove trditve ter priobčil Vrazovo romanco Slovenski pisavnik. V 31. in 32. listu Novic je opisal Šporer Vrazove kritične in prozaične rokopise sploh, opomnil na to, kar sta pisala o Vrazovi ostalini Praus in Bogović, prvi v časniku Südslavische Zeitung 1851, drugi v Nevenu 1852. Na koncu je obljubil tudi »Čertice o Stanku Vrazu« in zagrozil, da pridejo v njih take resnice na dan, kakršnih ne bi mogel napisati noben Vrazov prijatelj.

Z očitkom, da je Starčević pisal neresnico, so Novice v 58. listu 1854. l. zaključile polemiko o Vrazovi ostalini. Pri tem so se sklicevale na odborovo izjavo v Nevenu 1854, str. 446 in sl. Tam se je odbor le medlo branil in se nekako trudil, da bi zadevo zabrisal in se kolikor mogoče opravičil. Nato se je po večkratnih brezuspešnih poskusih pogodil tudi z Vrazovo sestro, ki se sprva menda sploh ni hotela zmeniti za njegove ponudbe. S tem se je prva javna polemika o Vrazovi literarni zapuščini končala. Čeprav ni rodila izdaje Vrazovih rokopisov, je vendar osvežila v mračni absolutistični dobi spomin na pesnika, dala prvo objektivno sliko o niegovem delovanju in zbudila vest tistim, ki so hoteli hote ali nehote Vrazovo delo in njegovo ime odriniti iz zavesti hrvaške javnosti.

Šele 1863. l. je Matica ilirska začela izdajati Vrazova dela v nepodpisani redakciji Matije Mesića in Adolfa Vebera-Tkalčevića. Toda pri tem se urednika sprva sploh nista ozirala na pesnikovo zapuščino, ki jo je hranila Matica, temveč sta se zadovoljila s tem, da sta ponatiskovala zapovrstio tiste knjige, ki jih je bil Vraz sam že izdal: 1863 Dulabije, 1864 Glase iz dubrave žerovinske, isto leto tudi Gusle i

tamburo. Pri tem se nista niti z besedo dotaknila rokopisne in druge problematike, temveč sta ponatisnila Vrazovo besedilo z njegovimi opombami. Šele v tretjem delu, ki sta ga imenovala Razlike pjesme, sta 1866 posegla po rokopisih. Tu sta z dovoljnim okusom izbrala iz obširne zapuščine najboljše ljubezenske pesmi (sonete in gazele) ter pripovedne, satirične in prigodniške stihe. Upoštevala sta tudi gradivo, ki ga je bil Vraz priobčil v časopisih in almanahih. Najbolj oprezno sta ravnala s satirami. Podoba je, da sta morala po odborovi želji zamolčati marsikaj, kar je letelo na živečega Gaja. Tudi temu zvezku nista dodala nobenega komentarja in sta ponatisnila to, kar je Vraz sam dodal svojim pesmim. Dve leti nato sta dala na svetlo iz rokopisne ostaline Vrazove prevode svetovnih pesnikov kot četrti del celotne izdaje z istim naslovom, kakor ga je imel tretji.

S četrtem zvezkom Vrazovih del je Matični odbor mislil, da je izpolnil svojo dolžnost. Slovenski poznavalci Vrazove zapuščine s tem niso bili zadovoljni in ni čuda, da se je slovenski pisatelj Ferdo Kočevar, ki je pozval že 1858. l. Matični odbor, naj izda Vrazove spise, zdaj zopet spomnil nanje in jih je v Slovenskem gospodarju 1868, na str. 81, 86, 90 in 94 natančno opisal, zlasti njihovo slovensko vsebino. Ker ima njegov opis dokumentarno vrednost glede na to, kakšna je bila Vrazova slovenska ostalina takrat in kakšna je danes, naj sledi ponatis najvažnejših mest iz Kočevarjevega poročila. Pri tem se omejujemo na to, kar je rečeno o rokopisih umetnih pesmi. Kočevar poroča: »Izvirnega v vezanem slogu spisanega blaga je naj več sonetov ali kakor jih St. Vraz imenuje »zvoncev«. Jih je kakih petdeset, pa prej več kot manj. Z manjšimi iznimkami bi vse St. Vrazu prisodil. Razun sonetov je še nekoliko romanc, balad in popevk (Lieder). Kdaj so bili ti umotvori spevani je težko reči, zakaj letnica je le malokje k'tera zapisana. Jaz bi jih proizvod postavil z večje strani med leta 1834–1837 ali sploh v tisti čas, ko je St. Vraz še jurist na graškem vseučilišču bil; zakaj pozneje, ko se je bil že za stalno ilirskega peresa poprijel, mislim, je malo več kaj slovenskega pisal – Mnogo pesmi je spevanih v hrvaško-slovenskem narečju in spisanih v bohoričici, od koga so, to bog ve! Našel sem tudi kakšnih dvadeset pušic naperenih na St. Vraza samega – Več pa ko izvirnih zadržuje rokopis prevedenih pesmi, in sicer ima prevodov skor iz vseh evropskih jezikov. Anacreontovih bo kakih trideset, Katulovih je tudi nekoliko; – en kos Georgikona; – tri pesmi iz Chr. Schmidtovih: Blüten; die Todtenwache od Huberja poslovenil A. L. (?); – Erlkönig; die Bürgschaft; – die Spinnerin; – prevodi iz Karamzinove Aglaje; – iz Kamenskega; – III. liber (Inferno) Dantejeve Divina commedia; nekoliko Petrarkovih sonetov; – iz angleškega od lorda Byrona; en sešitek ima napis: »Romances espagnoles traducidas en sloven par J. Stanko (Jakob Vraz); celo eno škipetarsko sem našel v originalu in prevodu – Naletel sem tudi na en par Prešernovih pesmi v avtografiji – Prevodi v prozi so ti-le: »Cirkvica (Waldkapelle) pripoved poslovenil St. Vraz«; – »Kanarek, povest iz pisem Christofa Schmidta poslovenčena od F. Miklošiča«. Ta precej obsežna povest je tako na čisto spisana (v bohoričici),

da bi se mogla koj v tiskarnico nesti. – »Izgubljeno dete, poslovenil Bal. Vidosl. Štuhec«, je tudi precej dolga povest –«

Nekoliko drugačno sliko Vrazove slovenske zapuščine je podal v knjigi Književna zgodovina slovenskega Štajerja 1883. I. Ivan Macun, ki je od 1864 do 1869 proučeval v Zagrebu Vrazovo literarno delo in pripravljaj za Matico Ilirsko pesnikov življenjepis. Macun posebno poudarja Vrazove prevode slovanskih narodnih pesmi, kakor tudi španskih romanc in Schillerjevih ter Berangerovih pesmi in ene Grayeve elegije ter Mickiewiczeve balade. Omenja tudi prevode nekaterih Kollárjevih sonetov. (Prim. I. c. 92 in 94.)

Drastično je opisal malomarnost, s katero so gledali nekateri tedanji odborniki Matice Hrvatske vsaj na del Vrazove ostaline, Fran S. Kuhač v Viencu 1880, 605. Tam pripoveduje, da je našel 1863. l. Vrazove načrte narodnih melodij in druge muzikalije na tleh v pred sobi tedanjega Matičnega podpredsednika prof. Matije Mesiča. Ko je poposil profesorjevega služabnika, da bi smel zapuščene rokopise pregledati, mu je ta odgovoril: »Slobodno, gospodine, ta mi ih i tako za ništa drugo netrebamo, nego za zamatanje, ali što je debljega i povečega papira bilo, to smo već potrošili; zato i naumih profesoru kazati, da bi dopustio, da ove komadiće van hitim, jer su mi samo na putu kad sobu pomećem, te upravo za ništa.« Ko je na to Kuhač poposil Mesiča, da bi mu dal omenjene rokopise kot zapisovalcu narodnih pesmi in zbiratelju muzikalnih spomenikov, mu je ta dovolil porogljivo se smeje, češ da ne bo kaj prida našel, ker so po Vrazovi smrti raznesli iz njegovih muzikalij, kolikor je kdo »mogao i htio«.

Medtem se je odbor Matice Ilirske odločil na pobudo Ferda Kočevarja in najbrž tudi slovenskega pisatelja Frana Erjavca, profesorja na zagrebški realki, ki je na Kočevarjev nasvet shranil Vrazove slovenske spise v svojem kabinetu, da izroči celotno Vrazovo slovensko zapuščino odboru Matice Slovenske. Zdi se pa, da je en njen del imel v svojih rokah Macun, ki ga je dobil od Jagića. Zato menda omenja slovenske rokopise, o katerih ni Kočevar zapisal ničesar.

Spomladi 1869 je Matica Ilirska poslala ljubljanski Matici na njeno prošnjo v glavnem vse Vrazove zapise slovenskih narodnih pesmi in del njegovih izvirnih in prevedenih umetnih pesmi. Poglavitni del Vrazovih slovenskih pesmi je pa ostal tedaj nekje v Zagrebu in je bil poslej do najnovejšega časa proučevalcem Vrazovega dela neznan.

Macun se je pa ponudil odboru Slovenske Matice kot po lastnem mnenju najboljši poznavalec Vrazove zapuščine in kot čuvar tistega njenega dela, ki mu ga je bil posodil Vatroslav Jagić iz arhiva zagrebške Matice in v katerem so bile tudi slovenske umetne pesmi, da bi uredil Vrazovo slovensko literarno zapuščino kot 6. zvezek Vrazovega zbranega dela. Toda odbor ni sprejel njegove ponudbe in je zahteval od njega tudi ta del Vrazove zapuščine, češ da je »Ilirska Matica obljubila *sve slovensko gradje Urazovo prodati Matici naši.*« Obenem je razglasil Macunovo pismo v poročilu o svoji seji (Novice 1869, list 26). To je pa bilo Macunu neprijetno in je hudo napadel Matičnega tajnika Lesarja s člankom Neke opazke na sporočilo o

poslednji odborovi seji Slovenske Matice (Slovenski narod 1869, štev. 81), češ da je odbor z nedovoljeno objavo njegovega pisma, »brez vsake potrebe in vsakega povoda sijal seme nesloge med Ilirsko in Slovensko Matico«. Otepal se je tudi očitkov, da bi ne hotel dati iz rok Vrazovo slovensko zapuščino in je poslal okoli 30. julija 1869 Slovenski Matici tisti del Vrazovih slovenskih rokopisov, ki jih je dobil od Jagića. Medtem je odbor izročil že prejete Vrazove rokopise svojemu odseku za izdavanje knjig. Na petem občnem zboru dne 2. IX. 1869 je tajnik poročal, da je »posestrima Matica Ilirska podarila in tudi že poslala društvu Vrazovo slovensko literarno zapuščino, kolikor je je hranila.« Tako je Slovenska Matica dobila 21 zvezkov Vrazovih in drugih zapisov slovenskih narodnih pesmi ter del njegovih izvirnih slovenskih sestavkov v verzih in v prozi. Večji del te Vrazove zapuščine je pa vendarle ostal v Zagrebu ali pri Matici ali tudi kje drugje.

Ljubljanski del je dobil najprej Ivan Šolar. Ta je izročil zapise narodnih pesmi 1870. l. Gregorju Kreku, da bi jih pregledal in pripravil za natis. Toda zaradi nazadnjaškega duha tedanjega Matičnega odbora in splošnih slovenskih kulturnih razmer Krek s svojim načrtom ni uspel in izdaja tega dela Vrazove slovenske zapuščine se ni premaknila z mrtve točke vse do 1894. l. (Prim. Glonarjev predgovor k IV. zvezku Slovenskih narodnih pesmi (V Ljubljani 1908–1923, str. 10–24). Tedaj je bil izvoljen za društvenega predsednika napredni literarni zgodovinar Fran Levec in z njegovo pomočjo je dobil Vrazove zapise narodnih pesmi slavist Karel Štrekelj, ki je uporabil Vrazovo gradivo kot temelj za svojo epohalno zbirko slovenske narodne poezije. Po njegovi smrti (1912) je bilo vrnjeno Matici, ki ga je pozneje darovala tedanji Licejski, sedanji Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

Drugačno usodo je imel ljubljanski »Macunov« konvolut Vrazovih umetnih pesmi. Profesor Štrekelj ga je sicer zapazil, vendar njega kot folklorista niso zanimali Vrazovi slovenski prvenci. Opozoril je pa nanje Matija Murka in ta jih je prvi kratko ocenil v razpravi Miklošichs Jugend- und Lehrjahre (Prim. 24. opombo v uvodu naše knjige). Izčrpneje jih je pa uporabil Branko Drechsler-Vodnik v studiji Stanko Vraz (Zagreb 1909). V njej je dal ponatisniti tudi 10 tekstov iz tega konvoluta. Po Drechslerju je študiral ta del Vrazove zapuščine Fran Kidrič, ki si je prepisal vse tekste in jih pripravil za kritično izdajo, kakor jo je priporočal Slovincem že Murko 1910 v Vrazovi številki mariborskega Časopisa za zgodovino in narodopisje (str. 286). Toda Kidrič zaradi obširnega in podrobnega delovanja na drugih področjih slovenske literarne zgodovine, ni dovršil zasnovane izdaje. Leta 1912. je priobčil v polemičnem članku zoper mišljenje in pisanje Frana Ilešiča v članku Recimo dve, tri o slovenskem preporodu (Veda II, 1912, 161–169) štiri tekste iz tega dela Vrazove zapuščine.

Leta 1927 je pa Fran Ilešič zasledil v zagrebški Vseučilišni knjižnici oni del Vrazove slovenske zapuščine, ki je 1869 ostal v Zagrebu. Podoba je pa, da je Ilešič tudi sedaj spoznal samo nekatere dele

Vrazove zagrebške slovenske literarne zapuščine. Tisto leto je pričel objavljati v Časopisu za zgodovino in narodopisje posamezne tekste iz nje in jih obširno komentirati (str. 32–61). To delo je opravljal v istem časopisu 1928. l. (str. 101–116) in 1930. l. (str. 133–145).

Leta 1932 je delo nadaljeval, vendar ne več z zagrebškim gradivom, temveč z ljubljanskim, ki ga je prejel 1929. l. od Kidriča. (Prim. l. c. 14–32). To je storil 1934 (na str. 154–159). Nato je prenehal z objavami tako iz ljubljanskega kakor iz zagrebškega vira. L. 1936 je vrnil Vrazove ljubljanske osnutke Kidriču, ki jih je slednjič izročil Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, kjer so bili shranjeni že od 1921. l. Vrazovi zapisi slovenskih narodnih pesmi. Kidrič je okrog 1925. l. posodil svoje prepise ljubljanskega dela Vrazovih pesniških prvencev pesnikovemu sorodniku Franu Mohoriču. Ta jih je 1926. l. izdal z nekaterimi drugimi že tiskanimi Vrazovimi teksti v hudo modernizirani obliki.

V novejšem času je znanstveno obdelal in v veliki meri citiral ljubljanski del Vrazovih slovenskih pesniških tekstov Fran Petre v knjigi Poizkus ilirizma pri Slovencih (1835–1849), Ljubljana 1939 (372 strani velikega formata). Zagrebškega dela pa ni obravnaval. Tako prinaša šele naša knjiga ob stoletnici Vrazove smrti celotno Vrazovo slovensko literarno zapuščino, ki ni bila doslej nobenemu literarnemu zgodovinarju znana v tem obsegu.

2. NAČIN IZDAJE

Glavni namen naše knjige je, da prikaže Vrazovo slovensko literarno delo kronološko, tako da bi bila vidna Vrazova slovenska literarna pot. Pri tem je urednik ločil izvornike od prevodov in vezano besedo od poizkusov v prozi, kar je pravzaprav nedosledno, vendar nekako upravičeno. Prav tako je ločil popolnoma dovršene pesmi in članke od osnutkov in odlomkov ter jih uredil posebej v Dodatku. Ker so le redki rokopisi datirani, si je pomagal s primerjanjem datiranih manuskriptov z nedatiranimi, z grafičnimi posebnostmi, obliko in kakovostjo papirja, zlasti pa s časovno zaporednostjo treh črkopisov, ki jih je Vraz uporabljal v svoji slovenski dobi. V vzhodnoštajerski dajnci (imenovani po njenem začetniku Petru Dajniku 1824), je pisal samo sporadično v l. 1831/32. (Samo 1 tekst iz kasnejše dobe kaže sledove te pisave.) Obenem je pa že v teh letih najbolj uporabljal centralno-književno bohoričico (po prvem slovenskem slovničarju Adamu Bohoriču 1584). V drugi polovici 1833. l. je pisal že v gajici, a 1834. l. je uporabljal spet bohoričico in si je še v l. 1835 zabeležil marsikatero pesem v bohoričici. Toda od 1836. l. je pa poznal samo še gajico. Tako tudi ta določevalna pot ni bila vedno zanesljiva, in ker tudi vsebinski elementi niso vodili do cilja, je verjetno, da se je ta ali ona pesem premaknila iz razvojne črte. V glavnem, vsaj tako urednik misli, je pa bil cilj dosežen.

Glede na fragmentarni in konceptni značaj večine gradiva, zlasti pa na posebni značaj Vrazovega slovenskega književnega jezika je bilo težko transkribirati marsikatero besedo v sedanji slovenski pravopis, kakor je bila naloga urednikova. Posebno v rimah je večkrat moral pustiti to in ono besedo v njeni dialektični ali starinski podobi. – V splošnem je pa vendarle mogel prenesti večino besed v sedanjo pisavo, pri čemer si je pomagal zlasti z apostrofi. Temu se ni mogel izogniti, ako je hotel doseči približno sedanjo grafično podobo mnogih besed. Še radikalneje je bilo treba urediti ločila, ki jih je Vraz v teh rokopisih zelo neredno uporabljal. Mogoče je, da je tu urednik včasih preveč po šolsko šaril z raznimi znamenji, toda zdelo se mu je, da bodo le na ta način sami po sebi težko umljivi teksti bralcu bližji. – Seveda je treba pri branju vedno misliti na Vrazove nazore o slovenskem književnem jeziku in na njegovo srčno željo, da pripomere vzhodnoštajerskemu vokalizmu do zmage, o čemer je v predgovoru mnogo povedano. – Ta ljubezen do rodnega narečja je pa zavedla Vraza še dalje: v dialektično sintakso, v uporabo dialektičnih fraz in podob, v akcentološke nedoslednosti, ki so pogosto tudi posledica njegove ritmične doslednosti in tuintam celo muzične gluhoti, tako da včasih naglaša popolnoma umetno: ne po živem ljudskem govoru, ne po pravilih književnega jezika, temveč po metrični shemi. Vrazu, ki je bil pevec in glasbeno izobražen (četudi ne bog ve kako globoko), kar je pa bilo med slovenskimi liriki vendarle bolj redko, verz ne poje in ne zveni, temveč se pesnik pogosto mučno bori celo za ritmično osnovo, ker bolj stremi za izrazito podobo, kakor za ubrano melodijo. Marsikoga bodo motile tudi sintaktične in leksikalne posebnosti, ki jih je Vraz posnel po drugih slovanskih jezikih. Najznačilnejši vzgledi za to: izpuščanje pomožnega glagola pri sestavljenih glagolskih oblikah, reducirane oblike svojilnih zaimkov (ma = moja, tva = tvoja itd.) in nenaravna stava raznih veznikov in predlogov, izsiljena zaradi metričnih težav.

Da bi olajšal umevanje hrvaškemu in slovenskemu bralcu, je dodal urednik slovar, v katerem dodaja dialektičnim izrazom najprej književne slovenske, nato pa hrvaške besede, slovenskim književnim besedam, ki so Hrvatstvu nerazumljive pa takoj ustrezajoči hrvaški pomen. Seveda je v takem slovarju težko zadeti pravo: enemu bo preveč razlage, drugemu premalo. Pri posameznih pesmih, ki jih je bilo treba komentirati, je najprej navedeno, v katerem delu Vrazove zapuščine je ohranjena, v kakem črkopisu je zapisana in katere so njene najznačilnejše variante. Poleg tega so razložena tudi težja mesta v vsebinskem in, če je treba, tudi v idejnem pogledu. Vsaka opomba je razdeljena, če je potrebno, v tri dele: A obsega bibliografske podatke, B variante in C pomenski komentar. Posamezne kitice so označene s kurzivnimi, poedinimi verzi pa z navadnimi številkami. Označevanje prvega dela s posebno črko (A) je opuščeno, ker bi je bilo težko grafično lepo izvesti.

3. KRATICE

- Rokopisi:* R 4644 je označen v naši knjigi kot R₁
R 4031 je označen v naši knjigi kot R₂
R 3409 je označen v naši knjigi kot R₃
Rokopisi v Matičnem arhivu v Zagrebu so označeni kot R₄
Rokopisi v Akadem. arhivu v Zagrebu so označeni kot R₅
Rokopisi v Državnem arhivu v Zagrebu so označeni kot R₆
Ljubljanski rokopis je označen kot R₇.
- Knjige:* Dēla Stanka Vraza I.–V. (1863, 1864, 1866, 1868, 1877) = D₁,
D₂, D₃, D₄, D₅;
Kres, leposloven in znanstven list III (1883) = K
Dr. Branko Drechsler, Stanko Vraz, studija (1909) = BD
Časopis za zgodovino in narodopisje (1910, 1927, 1928, 1930,
1931, 1934) = Č₁₀, Č₂₇, Č₂₈, Č₃₀, Č₃₁, Č₃₄;
Veda, dvomesečnik za znanost in kulturo II (1912) = V
Fran Petre, Poizkus ilirizma pri Slovencih = P.

4. OPOMBE K PESMIM

I. knjiga

Str. 81. *Srečno ostani mi ti, domovina!* R2. Pravopis kaže sledove dajničice, kar priča, da je pesem zelo zgodnja. Zdi se, da je iz 1830. ali 1831. l.

G 1, 4 nem (dial.) = ne bom = ne ću.

Str. 81. *Sonca dolshajanje*. R 1.

C Pesem kaže v obliki in vsebini vpliv nemške klasicistične poezije 18. stol. Zanimive so podobe kmečkega življenja.

5, 4 in *5* sta nečitljiva. Prav tako ni gotovo, ali sta verza *6, 4* in *5* pravilno razbrana zaradi težko čitljivega in zabrisanega rokopisa. *6, 5* de = skrajšano iz bode, danes navadno: bo = će.

Str. 83. *Tožba slaviča*. R3. Po nepopolnem datumu (23. Avril) na rokopisu bi bilo soditi, da je V. zapisal to pesem 23. IV. 1831.

Str. 83. *Hesperos*. R3.

C *Hesperos* = večernica — večernjača.

Str. 84. *K Bogu*. R4. Pesem je datirana 31. julija (»jakoplenščaka«) 1831. Zapisana je na vstopnici v čitalnico graškega Joaneja z dne 1. III. 1831. Črkopis kaže močne sledove dajničice, kar je zanimivo, ker je prejšnji pesmi Vraz zapisal v bohoričici. Dokaz, kako se je boril v sebi za to, ali bi sprejel lokalni Dajnkov alfabet ali vseslovenski Bohoričev.

Str. 85. *Draga, ljuba Mura*. R3. Izraz domotožja iz prvega graškega leta (1830/31).

B: 12 nužde > nadloge; pri 41 je kasneje pripisal: d'vica pa no-bena / ni še mene draga / milo me ljubila.

C: 36 sojo (dial.) – knjiž. so, su, jesu. Mura teče skozi Gradec in se vije tudi skozi slovensko zemljo v bližini Vrazovega rojstnega kraja.

Str. 86. *Pozno v noči*. R3. Iz iste dobe kakor prejšnje, zapisana je v bohoričici. 2, 2 ni čitljiv.

Str. 87. *Želenje k orožji*. R3. Ta pesem in naslednje tri so sad Vrazove »Tirtejske lire«, kakor je te bojevite poskuse Vraz sam označil v ljubezenskem sonetnem vencu 1834. V njih se je splelo doživetje nacionalnega nerazpoloženja do graškega nemštva s pobudami julijske revolucije (1830) in s čitanjem Tirtejevih bojnih elegij, Ossiana, Körnera in Kleista. Prve je Vraz poznal iz grške čitanke za drugi humanitetni razred, druge je čital v knjižnici graškega Joaneja. Jezikovne in grafične posebnosti kažejo, da je te pesmi zložil spomladi 1831. l. — 2, 3 in 20 ni bilo mogoče v celoti prebrati zaradi zabrisane pisave.

C Verza 20, 21 razodevata nekoliko pravi izvor teh načrtov. Pesnik se hoče vreči z mečem »med Franke«, t. j. Nemce.

Str. 88. *Uojnikom*. R3.

C Verz 27: Raja steze ... pomeni, da človek in narod dosežeta čast po težki in krvavi poti. Tudi ta pesem odkriva s pohvalo svobode Vrazovo revolucionarno mišljenje.

Str. 89. *Na moj pridni meč*. R3 Zadnji verzi niso ohranjeni, bodisi da jih Vraz ni zapisal ali pa jih ni pripisal v ohranjeni rokopis, tako da pesem ni celotna.

Str. 90. *Na Miloša*. R6.

C: Tudi ta pesem je še izraz Vrazovega bojevitega mišljenja in hotenja. – Kdo je prijatelj Miloš, ki mu je naslovljena, se ni dalo dognati. V. 17 Horacij pravi: Inter arma silent Musae; V. 21 pri Farsali ... Sedamnajstletni Horacij je pobegnul l. 48. pr. Kr. iz bitke pri Farsali, kjer je Cezar premagal Pompeja. V. 29 Ossian, Körner in Kleist ... Ossian, keltski narodni junak, znan v evropskem literarnem življenju po Macphersonovi pesniški mistifikaciji (1762–63), ki jo je tudi Vraz prebiral in skušal prevajati. Körner Theodor (1791–1813), nemški pesnik in bojevnik zoper Napoleonove čete v Nemčiji. Kleist Ewald (1715–1759) in K. Heinrich (1777–1811) sta bila nemška pesnika in oba vojaka.

Str. 91. *S slavnim se orožjem opaš' te* R3. Pri verzih 6 in 26 je Vraz kasneje pripisal varianti: a) »kakor noga nogo, tak nasleduje ga čast«, b) glasen že širom rožljaj, čaka pa zdanje (?) še zmag. Ta pesem je na videz protirevolucionarna, toda v zvezi z ostalimi mislim, da vendarle izraža isto prepričanje, četudi nekoliko prikrito.

Str. 92. *Kdo blaženejši od pevca?* R1 in R3. Glede na to, da je Vraz zapisal to pesem v zvezek s pesmimi, ki so gotovo iz 1831. l., jo je treba uvrstiti mednje. Toda to, da je zapisana v obeh zapisih v gajici, bi kazalo na njen kasnejši nastanek. Jezikovni elementi in njen klasicistični aparat pa sta urednika prisilila, da jo uvrsti na sedanje mesto.

B R1 je prvi zapis z mnogimi popravami, ki jih je pesnik upošteval v R3. Naše besedilo je po R3. Iskanje morebitnega izvirnika v even-

tualnem primeru, da bi bila pesem samo prevod, ni bilo uspešno. Mladost v 29. verzju je grška boginja Heba, točajka v Olimpu, črnooka kraljica v 35. verzju je Persefona, žena Hada ali Plutona, Triglav v 37. verzju je troglavi pes Cerber v podzemlju. Druga mitološka imena so splošno znana.

Str. 93. *Jezero*. R2. Ni nemogoče, da je prevod. Toda izvornika ni bilo mogoče odkriti.

Str. 94. *Stan'te kola vremen!* R2.

C kola vremena = čas; 5 ne mora – kriva oblika, ki jo je Vraz zapisal zaradi rime: zora v 7. verzju. Pravilno bi bilo ne more = ne može.

Str. 94. *Osluhe si opletava*. R3. Zapisana je v dajncici, kar priča poleg jezikovnih in stilskih elementov o njenem zgodnjem nastanku. Po vsebini spominja nekoliko na Höltjevo pesem *Aufmunterung zur Freude*.

Str. 95. *Nerad šumet'*. R2. Osnutek izraža hrepenenje, dvigniti se iz šolskega in političnega pritiska v svobodni svet. Pesnik izjavlja, da hoče nositi samo okove slovanskega in ljubezenskega čustvovanja. Zanimivo je, da mu je bila graška pokrajina ljubša kakor mariborska.

C 4 Sokolova kopa – Vraz misli goro Schöckel v graški okolici in sloveni njeno ime v prepričanju, ki ga je pozneje v pesmih in pismih večkrat izrazil, da so imena današnje avstrijske Štajerske po večini slovenskega izvora.

Str. 96. *Ah, ne prašajte me*. R3, R7. Verzi so zanimivi zlasti zato, ker jih je Vraz v tretjem stihu datiral. Naše besedilo je posneto iz rokopisa v R7. Ta rokopis je napisan sicer z glagolskimi črkami, a je popoln; R3 vsebuje smo 4 stihe.

Str. 95. *Na Janeza mojega*. R2. Pesem je urednik nalašč uvrstil na konec razdelka Vrazovih prvih pesmi, ker ni docela prepričan, da je Vraz njen avtor. Seznam 21 ljubezenskih pesmi (Cvetice zbrane za venec ljubljene moje Milice), ki ga beremo na drugi strani rokopisa naše pesmi, daje misliti, da bil mogel našo pesem zložiti Vrazov pesniški učenec in prijatelj Dragotin Šamperl (1815–36). Znano je, da je po njegovi smrti Vraz prevzel njegove rokopise in tako je mogoče, da si je iz njih prepisal tudi to pesem.

Str. 98. *Mojim pesnim*. R1. Pesem je zapisana na korekturnem (?) listu Murkove slovnice, ki je izšla v začetku 1832. l. To pomeni, da je pesem nastala v drugi polovici t. l., morebiti, to bi kazala jezik in slog, šele v prvi polovici 1833. l.

Str. 97. *Lastovici*. R1, R2. Prvi zapis je iz pomladi 1833. l., drugi, ponatisnjen v naši knjigi, najbrž iz druge polovice 1834. l., kar bi dokazovalo poleg izboljšane jezika in ritma tudi nekaj stavkov Vrazovega osnutka pisma Gaju, ki je bil zapisan najbrž konec tistega leta.

B Prvi zapis je sicer v nekaterih verzih boljši kakor drugi, vendar je pa v splošnem slabši, v nekaterih kiticah kar nerazumljiv.

Str. 99. *Preč, telesni okov*. R7.

C V teh distihih je najčistjši izraz Vrazovega zgodnjega romantičnega čustvovanja. Rokopis kaže, da je Vraz te verze napisal najprej s svinčnikom, pozneje jih je prevlekel s črnilom.

Str. 99. *Noč kdaj naplete nebo*. R1.

C Prekrasen opis inspiracije, ki pesnika tako prevzame, da pozabi na vse drugo.

Str. 100. *Blažni čas*. R7.

C Glede na to, da pesnik imenuje v teh stihih nekega Galla, bi bilo misliti, da so prevedeni. Toda doživetje, iz katerega se je pesem porodila, se mi zdi značilno za Vraza. Ni nemogoče, da je pesem nameril Miklošiču in izzval z njo in z drugimi prijateljeve ostre puščice, o katerih bo govorila pri Vrazovih polemičnih verzih te dobe.

Str. 100. *Na tvojem grobu, pevec Lavre*. R7. Pesem je zapisana na listu, na katerega si je beležil Vraz vtise svojega prvega potovanja na Hrvaško 1833. Za vsebino njegovih takratnih razgovorov z Gajem je pomembno, da je naša pesem poleg omenjenih potnih beležk prvi Vrazov tekst v gajici.

C Vsebinsko izraža ta pesem Vrazovo razmišljanje, ali bi začel prevajati Petrarkove sonete ali pa bi po njegovom in Prešernovem zgledu izvirno pesnil v sonetni obliki.

Str. 101. *Do zdaj 'z globokih*. R7.

C Zanimiv odlomek, ki nam daje slutiti neka religiozna, iz Vrazovega življenja doslej popolnoma neznana doživetja, tako da bi mogel biti ta odlomek tudi prevod neznanega izvirnika.

Str. 101. *Sonet 1833*. R6.

C To je najstarejši ohranjeni, četudi ne prvi Vrazov sonet. Morebiti je pričujoči zapis, a ne besedilo, celo šele iz 1834. l.

Str. 102. *Uam to pesem pejem, Slovenčice*. R2.

C Prva Vrazova pesem nacionalno-socialne vsebine. Bridka usoda zapeljanih slovenskih služkinj v Gradcu je navdihnila Vrazu te občutene, tupatam kar realistične stihe.

Str. 103. *Ah, moja duša*. R1.

C ta pesem je po obliki in vsebini s pesmijo *Noč kdaj naplete nebo* v najbližjem sorodstvu. Jasno prikazuje pesnikovo borbo s samim seboj, njegovo nihanje med poezijo in učenjem.

Str. 103. *Odkod si mi, ljubo dekle?* R2.

C Ta odlomek, ki prikazuje pesnikovo srečanje z zapeljano deklico in njenim bratom na graških ulicah, je v zvezi s prejšnjo pesmijo. Večkratno obravnavanje tega motiva dokazuje, da je Vraz imel pred očmi konkretne primere in dogodke. Med njegovimi papirji sta se ohranila tudi dva odlomka pesmi o samomoru Slovenke v Muri. Prvi se glasi:

Zanemi, solz'ce ne joče, / v Muro upre oko, / zre v nje slapov obroče, / zre v nje dno globoko. / Na bregu gre tamo in semo, / vpraša vsakega, ki gre memo: / »Jel' ste ne hodit' Slovenke / vid'li tu kraj Mure? / Mlada b'la, postave tenke, / ni preteklo ure ... /Ti vpije 'z ne-

mil'ga grla: / »Mura jo požrla!« – Drugi pa: Jel' ste ne hodit' Slovenke / vid'li tu kraj Mure? / Jokala tu solze grenke, / ni preteklo ure, / skočila v Muro, tam umrla, / voda jo požrla.

Str. 105. *Leskne v oko tračec s turna*. R7.

C Tudi ta pesem nam odkriva Vrazovo zgodnje, iz socialnih in nacionalnih razlogov izvirajoče domoljubje. Ob uvodni večerni impresiji, ki jo budi pesniku pogled z jeruzalemskega vrha na domačih gorah, se ob večernjem zvonu vzbudita v njegovi duši dva zgodovinska dogodka, ki sta preobrazila usodo njegovega ljudstva: nemško gospodstvo in z njim zvezano pokristjanjevanje.

Str. 106. *Kak gizdave*. R1. (Verz 4 se ni dal popolnoma razbrati.)

C Tudi ti verzi so zanimivi za Vrazovo politično mišljenje. Tuiec, ki se je naselil med Slovenci, se mu zdi podoben gizdavim, pisanim hroščem, ki se plazijo po cvetlici.

Str. 106. *Matiaž kralj*. R1 in R7. V obeh nekončanah osnutkih, prvi je iz 1833., drugi iz 1835. l., si je Vraz zamislil kralja Matiaža, imenaka slovenske in kajkavske narodne pesmi, kot maščevalca krivic, ki jih delajo »grozni nemški možje« slovenskemu kmetiču.

Str. 107. *Ubrašaš, kaj b' ljubezen bila*. R2.

Str. 108. *Misli*. R7.

Str. 108. *Luni*. R6.

C 5 Evdimion je bil po grški mitologiji ljubimec Artemide (Diane) = Lune.

Str. 109. *Miklošiču*. R2. O literarni polemiki l. 1833 med Miklošičem in Vrazom gl. v uvodni razpravi. Miklošič je pošiljal prijatelju svoje epigrame sicer anonimno, a ta je vedel, kdo je njihov avtor. Vraza je to hudo bolelo in potožil je Muršcu (Dela V. 131) in Kočevariu, kakor priča osnutek njegovega pisma. Iz osnutka bi se dalo celo slutiti, da mu je en epigram poslal v presojo. Obenem mu je pisal, kako težko živi zaradi tega v Gradcu in kako silno hrepeni drugam. Toda poskušal se je braniti tudi sam in je naperil v Miklošiča tri epigrame. V prvem mu je očital jezikovne in ritmične nepravilnosti, v drugem mu je zagrozil z lastnimi satiričnimi epigrami, v tretjem ga je pa napadel z osebnimi očitki, češ da je nečist in da so zato tudi njegove pesmi umazane.

C Verz 2/III. Konjski ne teče mu vir. Njegove pesmi ne izvirajo iz pravega pesniškega navdiha. Konjski vir je prevod grške besede Hipokrene, vrelec na Helikonu, ki je privrel izpod Pegazovega kopita; – Orfej: čudoviti grški pesnik in pevec, ki je po grških pripovedkah ganil divje zverine in celo bogove v podzemlju. – 13 Musaget, grški priimek Apolona, pomeni: vodnik Muz.

Str. 110. *Ko besedam*. R4.

C Tudi v teh verzih odmeva razočaranje, ki ga je povzročila Vrazu polemika z Miklošičem.

Str. 110. *Kak naš šterc*. R1.

C Tudi ta epigram ima satirično poanto, vendar je tako nejasno izražena, da ni mogoče ugotoviti, na koga meri.

Str. 111. *Gor na Parnas, na Parnas!* R7, P 39.

C To satiro je Vraz spisal jeseni 1833. I. po prvem obisku Hrvaške, kakor pričajo nekateri hrvaški izrazi, zlasti pa zapis v gajici, ki jo je tedaj pričel začasno uporabljati pod vplivom Gajevega nauka v Kratki osnovi. Idejo in formo mu je pa vzbudila Prešernova satira Nova pisarija (Kranjska Čbelica II, 1831). V razgovoru med anonimnim vzpodbujevalcem k pisanju, gotovo zastopnikom nabožno-utilitarne smeri v slovenskem pismenstvu, in skromnim pesniškim adeptom, gotovo Vrazom samim, ki marljivo študira klasično poezijo in se ne upa v javnost, je Vraz podobno kakor Prešeren v Novi pisariji načel pogloblitveni problem tedanje slovenske književnosti. Zoper površnost, neizobraženost, nejasnost, surovost in skoraj izključno utilitaristično-nabožno pismenstvo, ki so gospodovali tedaj povsod v slovenski književnosti, razen v Prešernovi pesmi, poudarja potrebo študija antične poezije in resne priprave k literarnemu delu.

8 ... kop'je verborum (besedni zaklad). Vraz uporablja tu besedno igro, razumevajoč lat. besedo copia kot slov. kopje. – 9 po školah si sploh eminent bil – odlično si študiral, imel si same eminence ali odlične ocene. – 10 omina – znamenja. – 22 noveg' ... alfabeta – udarec zoper prizadevanja tedanjih slovenskih slovničarjev po novih abecedah: – 27 krilato Famo. – po Vergilovem izreku: Fama volat (Eneida III, 21) imenuje Vraz literarni sloves – krilato Famo. – 30 z branom grških Modric in njih prijetne pitomke – z literarnim orožjem, ki ga daieta pesniku grška književnost in niena hčerka latinska poezija. 3? hvbleiskeg' medu. Med z materino dušico obrasle Hyble je bil v antiki sloveč. Tu pomeni – pesniški navdih. – 45 od Apokalipse – Poslednja knjiga Biblije – Razodetje sv. Janeza – temna napoved o razvoju krščanstva. – 47 z drznostjo Pindarskoj – Pindar (522–448 pr. Kr.), največji grški lirik – 52 à la Žan-Pavel, pravilno Jean Paul, psevdonim nemškega pripovednika in esteta Johanna Paula Friedricha Richterja (1763–1825).

Str. 113. *Zmes*. I.–VI. R7; IV. in V. tudi v R2; P 76–78. To je drobna zbirka šestih po vsebini in obliki različnih pesmi iz prve polovice 1834. I. in je morebiti tista, ki jo je Vraz vzel tega leta s seboj na potovanje na Kranjsko in Hrvaško. Misel, da so to tiste pesmi, ki jih je Vraz poslal tisto leto uredniku Kranjske Čbelice, se mi ne zdi resnična. Prim. v uvodu naše knjige str. 40.

B I. kaže poznejše popravke, ki jih je urednik upošteval pri določevanju končnega teksta. II. je sonet, vendar kaže v našem rokopisu čudno obliko: po prvi kvarteti sledijo še trije verzi: Mi skakalo srce. stopali, / se vstavili krevsat' in trepetali: / Ah, Milek me nehal, kaj b'lo začeti? – Za prvima vrsticama 2. kvartete beremo spet dva nepotrebna verza: Oči me silile nazadaj zreti, / srce ne htelo 'z krajev onih 'ziti. III. Tudi tu je urednik upošteval nekatere kasnejše popravke. Prvo kitico je pa Vraz celo predelal in ji dal bolj jasno protinemško vsebino. Glasi se: Sem na Slovenskem al že tu strahuje / železni Nemške jarem, ki sve guli / učiteljnice vrat, smeje nad žalji / Nemci (?), tak ji nauk naplačuje. Iz teh verzov spoznamo, da je v našem

sonetu začetek Vrazovega domoljubno-političnega venca sonetov. 3, 2 je predelal v: valuje zlatoklasni žitek dragi: – 3, 3 po njivah in po hribih lazi trta.

C II. 1, 2 Mílek = Amor, beseda izposojena iz Kollárjevega speva Slávy dcera. To delo je dobil Vraz spomladi 1834. I. v roke in na mah je povzročilo v njegovem mišljenju, literarnem delu in jeziku mogočne posledice. (Prim. Uvod) – III, 1, 2 usta slavne = slovanska usta; – 2, 1 kem = v katerem = u kojem. Pod češkim vplivom ljubi Vraz odslej vse bolj in bolj reducirane oblike osebnih, svojilnih in oziralnih zaimkov. – V. 8 Gomorcev stezo: prim. Biblija I. Mojzesova knjiga, 19. poglavje o zatoru Sodome in Gomore. – VI. je satira na pravopisne reforme in boje pri Slovencih v začetku 30. let prejšnjega stoletja, ko so poleg stare Bohoričeve pisave uporabljali na Kranjskem novi Metelkov, na Štajerskem pa Dajnkov črkopis ter so nekateri snovali še druge. Prvi je udaril po tej pravopisni razcepljenosti Prešeren s sonetom Al prav se piše kařha ali kasha ... (Čbelica III, 1832). In Vrazov epigram se naslanja na ta sonet, ki priporoča Slovencem umetniško ustvarjanje, ne pravopisno prekljanje. VI. 4 po dolgem gnusnem »kařha« – t. j. po Bohoričevem načinu; – 5 po vogrskem več krivoversko kasa – t. j. po madžarski grafiki, kakor so pisali protestantski pa tudi katoliški prekmurski pisci; – 6 po štajerskem – t. j. po Dajnkovem; – 7 po kranjskem t. j. po Metelkovem načinu. – 9 do Lotmerga – t. j. do Ljutomera. V Vrazovi prozi in korespondenci se pozneje pojavi sedanje ime za nemško Luttenberg, namesto dialektičnega Lotmerg-a, kakor tudi Maribor za nemški Marburg, namesto dialektičnega Marprog-a.

Str. 116. *Milica*. R6; P 55; D2. (Věra i něvera, 30) (Predelava z drugačnim, srečnim zaključkom.) Pesem je zapisana na istih dveh listih kakor zbirka Zmes in je datirana 12. I. 1834.

B Rokopis kaže poznejše popravke. Tretjo in šesto kitico je popravil Vraz na novo, kar je upoštevano v našem besedilu, treh drugih poprav: 1, 4 vsadila ke, da b' kit'le ga; 8, 1 In rok'ce njene pestovale; 8, 3 pricvele > pognale urednik ni priznal, ker so se mu zdele slabše kakor prvotno besedilo.

C Zvezo naše romane z Vodnikovo pesmijo *Milica* poudarja Petrě v svoji knjigi (54), vendar nekoliko preveč apodiktično. – V zapuščini sta ohranjeni dve kitici kasnejše predelave istega motiva pod naslovom Dvojni grob, pozneje Ljubav do smrti (R1) in nekaj nadaljevanja v prvem neizdelanem zapisu (R2), Macun navaja (94) dve kitici neke variante, ki da je imela šaljiv zaključek, ker je baje Vraz hotel z njo odvrniti prijatelja dr. Kočevarja od »ženitbe namenjenek«. Kitici v R1 se glasita: Minka rožmarin sadi in šipek / na gomilo, ki ji krije vse; / ljub'ga telo spava v njej, al kipek / živ zakopan v njeno je srce. // Kopa, dela jačke z eno roko, / z drugo grmke stavi v zemljico, / srce pada ji, se pne visoko, / zen'ca v solzo vtaplja solzico. – Podoba je, da je to isto besedilo, ki ga omenja. Macun, zlasti ker kaže omenjeno

nadaljevanje (R2), da je Vraz hotel dati romanci šaljiv, kar satiričen zaključek. (Milica »pak si je vzela drugega«.) Taka je tudi vsebina ilirske romane Věra i něvera.

Str. 117. *Trdosrčnost devic*. R7; P 56.

C 1, 4 de = bode, bo = će; - 2, 2 Simonid (506–468) grški lirik in epigramatik. Nekateri njegovi stihii so bili tudi v grški čitanki za humanitetne razrede.

Str. 118. *Radosten, brez skrbi ...* R7.

C 3 »Cras curare fugi!« (Nikar ne skrbi za jutrišnji dan) Horac. 7 Antioh zdaj drugi... Morebiti misli Vraz na sirskega kralja Antioha Velikega (222–186), ki se je, vzpodbujen od Hanibala, nesrečno vojskoval z Rimljani.

Str. 118. *Pogled mi mračilo ...*R1.

Str. 119. *Dolina*. R1, R7.

B Prvi zapis je stilski in jezikovno neizdelan. Tretja kitica je nečitljiva.

C Vraz prikazuje tu dolinico pod rodno hišo v Cerovcu.

Str. 119. *Sem videl ...* R7.

C Ti verzi so se rodili iz istega doživetja kakor prejšnji. 1, 2 krasni dol pomeni tisto dolino, ki jo pesnik opeva v zgornji pesmi; - 1, 2 Lethin brod - breg reke Lethe, ki deli po antičnem verovanju ta svet od onega. Podoba je izraz Vrazove melanholije, ki se je spreminjala v prvi polovici 1834. l. pod težo resnične bolehnosti v hipohondrijo.

Str. 120. *Burja*. R1 (dve varianti: A, B); D2 (Gusle i tambura, Borba, 10)

B Varianta A se začinja z 2. kitico variante B, ker je Vraz zložil za B novo prvo kitico. Namesto nje ima A kot 2. kitico v varianti B izpuščene verze, ki so glase: Po cvetju drevcu tečen sad se zvije, / ki z licem prida snaži svržovje. / (ki s pridnostjo podobi svržovje), / al kje sad mojmu drevcu? - Tesno bije srce. - / Kje sad duha? praša se. / 3. in 4. kitica A ustrežata v glavnem 3. in 4. kitici variante B, 5. kitica pa se v varianti A glasi: Vendar vtonijo mladosti zakladi, / slap strašen čoln na suh mi vrže breg; / al - to tvoj, moštvo, raj in zlati gradi? / Vse s'rovo! To tvoj hrb't, mladost, tvoj beg? / Hrvaško besedilo v D2 je svoboden prepev variante B. Vraz mu je pripisal datum nastanka: »N. Gradec d. 23. travnja 1834.«

Str. 120. *Preč je preč ...* R1.

C Verzi so samo prvi zapis pesniške misli, ki je potekel iz označenega pesnikovega splošnega razpoloženja v pomladnih in jesenskih mesecih 1834. l. V »Predgovoru in zagovoru« knjige Gusle i tambura (1844) je Vraz tedanje svoje pesmi označil kot »Prvo lištje, kojeg šuštnja sami su težki uzdasi, a rosa jutrnja gorke suze«. Opozoril je tam tudi na to, da so bile dojilje njegove mladostne pesmi »vile stare klasične i nove germanske i romanske - najpače iz luga romantičnog.« V tej dobi deluje nanj močno že Byron.

Str. 121. *Žal za mladostjo*. R1 (A, B); D2 (Gusle i tambura, Prvi razstanak, 5)

B Ohranjeni sta dve varianti. Naše besedilo je posneto po drugi. 5. kitica ima pa še posebno obliko in slove: Kak materi še goršo dá tožilo / ostanek sinka kondrastih lasi, / in ljubici zrcalo ljub'ga milo - / spomin po teb' mi oči le solzi. - / (še on tak mi po teb' oči solzi. -) Današnja 6., t. j. zadnjo kitico je Vraz zapisal precej pozneje kakor ostale.

C Besedilo v D2 je zelo svobodno prirejeno po slovenskem izvirniku. Zanimivo je, da je Vraz tam datiral pesem: »N. Gradec 3. stud. 1833), kar se mi pa ne zdi pravičen datum, ker je po rokopisih sodeč zložil Vraz pesem šele 1834. l.

Str. 122. *Kdaj vledenel bo ...* R1; D2 (Gusle i tambura, Izpovest, 7)

B Vraz je prvih 7 kitic elegije zložil 13. VII. 1834, kakor priča zapis na rokopisu. Nato je 10. XI. t. l. pripisal dve novi kitici, prejšnjo 7. (Ter zbogom ...) pa postavil na konec celotne pesnitve. Datum v Guslah i tamburi (N. Gradec d. 15. velj. 1834) potemtakem ni točen. Ilirski prepev je svoboden in izraža nekatere misli, ki jih v slovenskem izvirniku ni. Zato je tudi za eno kitico daljši kakor ta.

C Kakor razodeva podnaslov ilirski varianti (»Pisao sluteći smrt«), je Vraz 1834. l. resno mislil, da bo kmalu umrl. 7. kitico (Ti dragi moj, ki v Grkov propileje ...) je Vraz naslovil Miklošiču kot svojemu literarnemu Mentorju, ne da bi bil imenoval njegovo ime. Tako je pokazal, da je prebolel njune literarne prepire in da ve ceniti prijateljevo znanje in duhovno pomoč. l. 1839 je v posvetilu epske pesnitve Babji klanjac obširno prikazal, koliko je dolgoval na literarnem področju prijatelju in rojaku.

Str. 124. *Slovo od mladosti.* R1; D2 (Gusle i tambura, Tuga, 15)

C Prevod v D2 ie dokaj zvest. Tam je Vraz pesem tudi datiral: »N. Gradec d. 12. listopada 1834.«

Str. 125. *Venec ljubezenskih sonetov.*

I. R1

B 2, 4 ambrovni zrak kašmirski pred tem zgine; - 3, 1 Telesni angel v raju tem stanuje. (Telesen angel raja puščam čar dá.)

C Slavospev pesnikovemu rojstnemu kraju. Mura se prav nad slovensko mejo začne obračati proti vzhodu in obkroža nato v velikem loku Mursko polje in Ljutomerske in Ormoške gorice, Vrazovo ožjo domovino.

1, 4 Vauclusa ... doline - V Provansi, kjer sta živela v Avignonu Lavra in njen poet Petrarka. - 2, 3 Alkinovem' ... vrtu - Vrtu feniškega kralja Alkinoja. Glej Homerjevo Odisejo, 7. spev, 112-132.

2, 4 ambrovni ... - kašmirski zrak je pri starih pesnikih veljal kot najbolj dišeč in čist.

II. R1, R7.

B 2, 2 bokalov cink, plesalcev hrupa malo; - 2, 3 me gane, strun brnenje še me d'jalo; - 2, 4 tožnejšega - bolj še rana me bolela.

III. R1, R7; Č 10, 276.

B 3, 1 Ne vejo te lepote solz mi vstavit'; - 3, 2 Po bregi Mure Odisej jaz drugi; 3, 3 izprehajam se, sedem si na skalni klopi; 4, 1 Kak trudil on z zdihljaji se ozdravit! -

Č 10 Razločeni. Let dolgih, dekle, dvojka že pretekla, / Nestorove bi se mi biti zdele; / da ne b' lasje in lica cvetja 'mele / ter gladka brada mlajšega me rekla... // Oh, pojd' pome posvetnega sred pekla, / kam nekšna, m' cape na pogled debele, / moč, privezavši, 'z zvoljene dežele, / čeravno branil sem se, me odvlekla. // Kje si mi Ti? Krog mene so device, / a jaz ko drug' Odisej le kraj brega / obračam proti jugi s srcem lica... // Domačega dimu zagledat' nega, / ja-m v mramor še spremenil se na klopi, / gledaje skoz po svoji Penelopi.

C 1, 1 Nestorove ... leta - mnoga leta (Nestor je bil po Homerju najstarejši grški vojvoda pred Trojo.) -

IV. R1

C 4, 1 Niobnega srca ... - Nioba je okamenela od bolečine, ker je na naglem zgubila vseh štirinajst otrok, pesnik je tudi izgubil vse, toda srce mu ne more okameneti.

V. R1

VI. R1

B 2, 2 košata bukev kdaj zazelenela; (z zelenim pantlom bukev se opleta; bukvi kda majhne rož'ce rumenele).

C1, 3 helidonka = lastovica (gr. ἡ χελιδόνα).

VII. R1, R7; Č 10 278-279.

B 4, 3 in mlade nedra. 'z kih ljubezen diše (v teh ljubezen diše); in nadriniak, spod kim ljubezen diše; in nadrinjak, ki Milek ga podiže.

Č 10 Ples. Nad cvetjem Ti lepo metelj prheče; / drešerna noga malo se ga tekne, / koj spet jo z zlatim truplom vred odmekne / ter v zrak ko pisan robec odmigeče. // Lepo vetrič s pečolatom trepeče. / ko rado dekle ga od lic zamekne - / če stobne, se naduje ter spet vklekne. / al lepše ona ko na raj se vteče. // Ni videt' te plesavca, tal ne hiže, / le njeno glavico, ko ona nogi, / ter nedrinjak, ki ga srce podiže. // Kak se vrti! za njo pogled se spuša, / in vsaka misel se zapleta v krogi, / da zadnjič skor' ne vem, kam mi je duša.

VIII. R1, R7

B Besedilo v naši knjigi po R1. Razlike med variantama so neznatne in nepomembne.

C 1, 2 na brezslavičnih krajih filomela - V nemškem Gradcu kjer ni slavcev, je izročil pesnik - slavec - (filomela) svoje solze Muri. Filomela je grška mitološka osebnost, ki je bač bila spremenjena v slavca. Zato pomeni v starejšem pesniškem jeziku filomela - slavca. -

IX. R1 (A, B), R2

B Naše besedilo v knjigi je posneto po varianti B. Varianta A se pa glasi: Rad štel jaz čedne Laertida spake / načelno kak sežgal oko Kiklopi, / kraj nimfe in zdih'val po Penelopi, / c'lo živ prej Lete zrl

kak breg Itake. // Od nekdanj štel kak fanatiz'm junake / od ljubke dece gnal in lastni popi, / kak mačeha b'la Azija Evropi, / pod palmah hčerki davila junake. // Al prikladnejše memu srcu hrane, / zdaj mislim ni od pesem Smirne starke, / celit' pomagale te do ljubezni rane. // Pa z mislimi v zavezi roka neje, / ter s srcem blodi, kdaj čem epopeje, / zagradi le Tibula al Petrarke. Varianta R2 soglaša v poglavitnem z varianto A. Zanimiva sprememba je le v 2, 2 ... lastni popi > zavistni popi.

C Samozagovor pesnika in njegove lirske, ljubezenske poezije. 1 1 Laertida spake so dogodivščine Laertovega sina Odiseja, kakor jih pripoveduje Homer v Ilijadi in Odiseji. -

2, 1 fanatiz'm junaka ... To opevajo epi o križarskih vojnah. najznamenitejši med njimi Tassov Osvobojeni Jeruzalem (Gerusalemme liberata), in o tem pripovedujejo zgodovinski romani in zgodovinska dela. Vraz je mislil najbrž na Tassov ep. 2, 4 spod palem mati sine klala ... Mati človeškega rodu in človeške omike Azija je klala v križarskih vojnah evropejske junake, sinove svoje hčerke Evrope. 3, 3 pladnji kaše - preprosta tečna hrana. Pesnik misli na epsko poezijo, toda v svoji ljubezni sega rajši po ljubezenski poeziji, antični in renesančni.

X. R1, R2 (AB)

B Naše besedilo je po R1. Razločki med R1 in R2 (A) so: 1, 2 sem dični javor pel in dične rane; - 3, 1 Al k strunam pesmi zdaj preveno pejem; - 4 Po meči ne po klasičnem ne kraji. / 'mam veličanski Rim in tam Atene, / kje ona ie, so - anatolski raji. V R1 je Vraz kasneje spremenil 3, 2 in 3 tako: Da slavo, Rim kraj nje 'mam in Atene / kdaj kušna me (d' objame) - c'lo anatolske raje.

V R2 (B) se je pa ohranil poizkus popolne prepesnitve tega soneta. Ohranjen sta pa samo obe kvarteti, ki sloveta: 1, 1-4 O nevgasljiva iskra, iskra mila, / ljubezni jastreb, kateri ne prestane mi razkljivat' rane / in spet načinjat', kmal' mi zacelile! 2, 1-4 Opasat' htel bi meč, me vabila / v boj slava, starcev čast, zret' tuje strane, / al zdaj ne Rim ne Grka grob me ne gane. / Tirtejsko liro d'vica m' odstrunila.

C 1, 1 Tirtejsko liro ... Glej Vrazove bojne pesmi iz 1831. l. in opombo k njim. - 2, 1 Obhajaj' htel sem tuja mesta ... Atene, Rim in druga klasična mesta, ki so znana iz kulturne in občne zgodovine. - 3, 2 ki nekdanj že so zdele mi neslane. Ljubezen ga je prisilila, da poje ljubezenske pesmi, četudi se zde take pesmi že od nekdanj neslane. - V R7 se je ohranil Vrazov poskus prevoda tega soneta. Kot primer Vrazove nemške verzifikacije naj sledi 1. kitica: Begeistert haben mich Tyrtäus-Saiten, / Ich sang dann Heldenkränze, Heldenwunden, / Hätt' gern zur Seite mir das Schwert gebunden, / Da Jünglingsmuth mich rief um Ruhm zu streiten.

XI. R1 (A, B)

B Besedilo v knjigi po varianti A. Razlika: 1, 2 obraz na veke vdolben kjer je njeni; - 1, 3 in zlati kjer se hrane nje spomeni; - 2, 3 od koder me trobenta ne spremeni; 4, 3 spomin mi spet kdaj spev se božji gane. -

XII. R1 (A, B)

B Naše besedilo po var. A. Varianta B je pravzaprav prvi osnutek soneta. Ker ne vsebuje nobenih elementov, ki jih pesnik ne bi bil izrazil v B, je ne navajamo. Varianta A je pa Vraz kasneje skušal popraviti v 2, 1 in 2, ki se v spremenjeni obliki glasita: Vse zgiblje, topi kamen, kamor glas doni, / kraj Bogomile na klavirju pevše. — Tudi obe tercini je prepsnil: in se glasita: Ko bil bi duh vmetalen moj kak stari / gletvar Fidij al obraznik Apele', / al odkod vdehnol b' moji dušo stvari? — // Ne srdi, nebesnik, če v tvihi nebesih / le najt' dostojno je, ne šiljaj strele, / tja pridem, angel bode v teh telesih. —

C Petje ljube je pesnika tako prevzelo, da se čuti dvignjenega v nebo. 1, 1 Tračena večerna lira — čarodejska lira Orfeja — Tračana. 1, 2 Kaliopeja — Muza epske poezije Kaliopa, ki je navdihnila Homerja. — 1, 3 Minuno — bardinjo Ossianovih spevov. Glej str. 241 naše knjige!

XIII. R1 (A, B)

B Besedilo v naši knjigi po var. A. B je prvi, s svinčnikom pisani koncept. Razlike v varianti A so: 4, 2 in 3 kraljici koj da z glave vsaka kruno, / c'lo vnemaš prst mi slab, da brenkne v struno.

C Sonet je svoboden odmev Prešernovega soneta Vrh sonca sije soncev cela čeda. (Kranjska Čbelica II, 1831), ki ga je Vraz pozneje prevedel v ilirščino. (Prim. D3, 26). Motiv izvira iz Petrarke in Guarinija.

XIV. R1. (A, B, C)

B Naše besedilo je po varianti B, ker je le-ta v obeh tercetih bolj dovršena. Oni dve se glasita: A: 3, 1–3 Oprost' mi, kaj se hapil obrazvati / podobe tve in zrasti ne dokonat. / Ledeni srež m' od kod življenje bilo. 4, 1–3 Prometej drznil sonce je ukrasti, / življenje in postavam duše vžgati, / dovol' d' na ustih tvihi m' je netilo. B: (je napisana šele 1835) 3, 1–3 Glej, nji objema lice rož'ce cveta / in s'jajnost ko Mariji ude krasne, / da s kraja c'lo stoje pobožno leta. 4, 1–3 In čistost duše. — Kaj je vbogo zlato? — / skoz telo zre ko z neba zvezde jasne, / da b' kleknol sam pred njo z Diogenom Kato. (Zadnje pripodobo je Vraz ponovil v Đulabijah I 16, D1, 16.)

C 1, 2 jasna Živa — večernica — večernjača, Venera. — 1, 4 Laško — Italija. — 4, Prometeja ... — P. je po grškem mitu ukradel na Olimpu ogenj in ga prenesel ljudem.

Str. 133. *Le sončna luč rumeni.* R6, R7.

B Med obema zapisoma so le neznatni razločki.

Str. 133. *Sonet.* R1, R7 (zadnji kitici), D3 (Nestalica, 37).

B Naše besedilo je posneto po R1 v obeh kvartetih, po R7 pa v obeh tercetih. Ta kontaminacija je bila potrebna, ker je v R1 nekaj nerazumljivih mest, v R7 pa sta ohranjeni samo terceti. Razločki so: R1 3, 1–3 A kdo je kriv? Ni ljubezen, ki skula / mi z misli knjige,

z zalskim(?) me orodjem / muči kak nekdanj s'roteka Tibula. 4, 1-3
Le ona k njenim petam me obes'la: / če grozdje bere, bavim se z
jagodjem, / če na ogoni, sučem ji povresla. -

C V R1 je sonet datiran 28. IX. 1834. Prevod v D3 je precej natančen.

Str. 134. *Sonet. R1 (A, B)*

B V naši knjigi je ponatisnjena varianta A. Razložki med njo in varianto B, ki je zgodnejša oblika soneta in ni niti popolna, so nepomembni. Na pr. 1, 2-4 ko vtihnoli (opešali) vetrovi so že jezni, / zbudila 'z sanje polne je bolezn, / domov peljala morskoga od brega.

C Vsebinska 1. kitica in ideja celotnega soneta je odmev Homerovega pripovedovanja o tem, kako se je usmilila blodečega Odiseja feaška kraljčina Navzikaja. Prim. 6. spev Odiseje. Ta spev je moral biti Vrazu posebno všeč, ker ga večkrat omenja in citira iz njega posamezne stihe ali misli. -

Str. 134. *Sonet. R1, R7.*

B Naše besedilo po R1. R7 kaže starejšo obliko. Razložki so: 1, 1 O duša, vsega mojega ti djanja; - 3, 1 Ti z lica molbo bereš, ko te sreča; - 4, 1 O jaz ti ne smem reč', da 'mam te rada. - 4, 3 dok reči solzica ti ne oblada. -

Str. 135. *Ko svilnate zazrem. R6 (A, B) R7 (A, B)*

B Naše besedilo posneto po R6 (B). R6 (A) je v marsičem različen in se približuje zapisima v R7 (A, B). Poglavitni razložki so: R7 (B) 1, 1-4 Ko svilnate zazrem tvih lasi pletke, / v ke svoje ljub'vi diše duh lepoto, / oh, oko zmešale tak z mokroto, / otoč'le mene tak so v nad zapletke. 2, 3, 4 in lice, oko, zrast sè vso lepoto, / ki laste jo božic' in d'vice redke. 4, 2 nje najlepše trake, sterc nad ji krilo. R7 (A) vsebuje samo tri stihe (1, 1-3), ki so zapisani očitno v temi, kakor se je Vrazu prižgala misel soneta. V splošnem soglašajo z ustreznimi stihii v R7 (B). R6 (A) stoji na sredi med R7 (B) in R6 (B) in razodeva posebnosti obeh zapisov.

Str. 136. *Kaj hasnijo slaviču pesmi uboge. R6.*

Str. 137. *Uenec domoljubnih sonetov.*

I. R1, R2, R7.

B V knjigi je ponatisnjeno besedilo R2, ker je najbolj dovršeno. Razložki med R1 in R2 so veliki: 2, 1-4 Tak Frankov toče sklale grozovite / polk slavski v selih Hunov in batica / da troha 'stala le, zdaj slavska lica / pod Nemcoma (!) zlo vbitih ranah skrite. - 3, 1-3 Samotne so nehali stolpe slavne / a vsi neme, noben ne zgodbe davne / zvun imena drobte shranil poznem' vnuku. - 4, 1-3 S hlepenim okom zira v vek očakov, / v min'losti mračni al ne najde znakov. - / Davnost molči, a priča kaže rano. - R7 je prvi zapis soneta in kaže nekatere zanimive posebnosti. Na pr. 4, 1-3 Z žarljivim okom v veke zrem očakov, / v meglenih mrakih al ni najti znakov. / Davnost molči in priča mi le muko. - V splošnem je pa zapis, pisan s svinčnikom, skoraj nečitljiv.

II. R2

C Ostro kritično mišljenje o tedanji višji duhovščini na Slovenskem je čutiti tudi iz drugih Vrazovih sonetov te dobe, na pr. iz V. in VI. soneta našega venca in iz soneta: Vi »hofpoeti«, ki gubite kralje ..., ki ga je Vraz zalučal v obraz vsem organom Metternichovega režima, med katerimi je bila duhovščina na prvem mestu. To mišljenje je pa izražal Vraz tudi v govoru in pismih, na pr. v pismu Gaju z dne 26. XI. 1834. l., torej prav v dobi, ko je zlagal naše sonete. Tam je zapisal med drugim tale značilni stavek: »Čav se je zapopil, naš narod se zategavaljo nič plemenitega od njega nadati ne sme.« (Građa VI, 308).

III. R1, R7

B V naši knjigi je besedilo po R1. R7 je prvi, nagli zapis s svinčnikom in kaže mnoge poprave, ki jih ni mogoče prebrati.

C Vraz je naštel v sonetu množico krajevnih in rečnih imen na nemškem Štajerskem, ki so vsa slovenskega izvira. K temu je dodal oster ukor nekdanjemu in sedanjemu prebivalstvu, v katerem vidi renegate in potomce renegatov. V sonetu je čutiti odmev Kollárjevih misli.

IV. R6, R7; D3 (Pali smo, 55), P 66

C 1, 1 Samo (623–58) je združil Slovence s Čehi in jih vsaj začasno rešil obrskega jarma. Varuh (Volkun ali Valjhun), Godemar (Kajtimar ali Hotimir, 753–65), vojvodi karantanskih Slovencev, Privina (Príbina) slovenski knez v Panoniji okrog 840. l. – Lada, Živa in Perun slovanska božanstva. – Vrazov prevod v D3 je skoraj dobeseđen. Med obema zapisoma ni pomembnih razločkov.

V. R1 (A in B)

B V naši knjigi je ponatisnjen R1 (B), ker je jezikovno čistejši. Razločki med obema variantama: 1, 3 Svedočilo to d'janje, ker za svoje; – 2, 1–3 Nasled'vali tvoji so l' milobi / včeniki velevavši sploh poboje, / včelar za meda volj' kak kolje roje; – 3, 1–3 Krvave, ki kriče do večne sodbe, / bi pisal našega naroda prigodbe, / klel božji nauk, zlagaje poboje.

VI. R1, R6

B Ta najostrejši satirični Vrazov sonet, ki jasno razodeva Vrazovo versko in politično prepričanje, se je ohranil v dveh zapisih, ki v glavnem soglašata.

VII. R1, R7

B Rokopis R1 kaže nekatere popravke, ki smo jih upoštevali v našem besedilu, razen v 1, 4, kjer je prvotni verz, namesto novega: ker s svojim' čobam' vso žlahtnost pohabi. R7 je prvi osnutek soneta.

C Sonet je namenjen slovenski študirajoči mladini v svarilo pred zapeljivo nemško miselnostjo.

VIII. R1, R7

B Naše besedilo je po R1, R7 je samo nekončani prvi zapis soneta.
V verzu 4, 3 je varianta: d' sili bol njo zdehnot': »In to, mi sini!«
C Sonet je miselno nadaljevanje prejšnjega soneta in biča odpadnike.

IX. R7

B Pri 2, 3, 4 je Vraz pripisal varianto: kdaj vsem odprte 'zobraznosti dveri, / še sonce v potah našega posine.

C 1, Kak Jeremij... Vraz misli na Žalostinke preroka Jeremija v bibliji starega zakona; 4, 1 nevistna Visla... Aluzija na osvobodilni boj poljskega naroda, ki se je začel v novembrski vstaji 1830. l.; - 4, 2 Triglav Čučkó j nos... Najbolj zapadni del slovanskega sveta se bo združil z najbolj vzhodno točko slovanske zemlje; - 4, 3 sneg bo Novozemljín... sneg na otoku Novaja zemlja v Severnem Lednem morju.

X. R1, R6

C Naše besedilo po R6, ker je najbolj dovršeno. Razločki med posameznimi zapisi so neznatni. V kvartetih je Vraz upodobil Žerovinsko dolino ob vznožju rodnega Cerovca in sploh dolinske vasi v domačem kraju, v tercinah pa je naslovil ognjevit protest zoper one, ki očitajo Slovencu nekulturnost, nečednost in lenobo ter pozval Slovence, da se upro tujstvu.

XI. R6, R7

B Ponatisnjeno besedilo iz R6. R7 je nekoliko poškodovan.

XII. R6, R7, D3 (Plač i utjeha, 54)

B Besedilo po R7.

C 1, 4... ki je kralja harfa... Vraz je v tem stihu svobodno uporabil 5. verz iz Davidovega 51. psalma: »Glej, v krivici sem se rodil in v grehu me je spočela mati moja.« - V ilirski predelavi je Vraz zabrisal revolucionarnost izvirnika, četudi je ohranil prvotno idejo. V R6 je posvetil sonet »Ivanu Dj. (erkosu?) Horvatu.«

XIII. R1, R7; P 65

B Naše besedilo po R1, ker je jezikovno nekoliko bolj oglašeno kakor R7. Razločki so: 2, 1 Baš trikrat - stokrat sram vas bodi, brati; 2, 3 nemčino žvečete (prodali Nemcem moč); 3, 1 Davnost inako hranila je pleme. Drugo nepomembno.

XIV. R1, R7 (A, B); P 65.

B V naši knjigi je posneto besedilo R1. Od besedila v R7 (B) se loči: 1, 1 ima poleg besede: vkresitelj tudi spasilatelj; - 2, 1 Kak gromno...; 2, 4 Poleg besede: spasilatelj je Vraz pripisal tudi učitelj; - 3, 3 kje veččna...; - 4, 3 je pa posnet iz R7, ker je jezikovno pravilnejši. R7 (A) je prvi osnutek, ki vsebuje približno to, kar R7 (B).

C To je Vrazov odziv na Kollárjevo knjigo Slávy dcera, ki jo je Vraz dobil spomladi 1834. l. S tem sonetom je posvetil svoj venec sonetov Kollárju in označil svoje sonete kot slovenski odmev Kollárjeve besede, v kateri je čutil združeno Mojzesovo vodniško besedo

in Jeremijevo milo tožbo. Prim. tudi Poročilo, ki ga je poslal najbrž 1839. l. s knjigo narodnih pesmi Kollárju, str. 288 naše knjige. – Priznati je pa treba, da je Vraz v svojih sonetih radikalnejši in neposrednejši kakor Kollár. In zato bi bil tudi umetniško močnejši, ako ne bi bil imel težav s književnim jezikom. Zanimivo je, da so se v R1 ohranili nekakšni osnutki še treh domoljubnih sonetov, o katerih pa ni sledu v doslej znani zapuščini. Ti naslovi so: a) Jezaija na skali sedi, razvaline krog njega, b) Samo groza Hunom, bič lakomnih Frankov. c) Naši abecedarji – Herostrati.

Str. 145. *Id', pesem, idi*. R1 (A, B)

B Naše besedilo je po var. B, ker je popolna. V var. A nekaterih vrstic ni mogoče prečitati in tudi sicer je ta inačica pravzaprav samo prvi osnutek našega soneta. Izraža pa nekatere misli, ki jih ni v našem besedilu, toda ni jih mogoče povezati, ker so ponekod besede in cele vrstice preveč zabrisane.

C Naš sonet je pesnik zamislil kot spremno pesem, s katero pošilja prijatelju neko drugo pesnitev, najbrž venec domoljubnih sonetov. V verzih 1, 2 in 3 pomeni »ko« reducirano obliko relativnega zaimka »katero« in se torej nanaša na besedo srca v 1, 1. – V 1. 3 je »lepši« seveda nepravilno, biti bi moralo lepšega. – V 4, 1 vzati je nepravilna analogija po prezentu vzamen, gotovo zaradi rime z »brati«.

Str. 145. *Cimburgida*. R1, R7; Č 28 101–102 (ponatisnjen R1), P 83–84 (ponatisnjen R7).

B V naši knjigi je besedilo posneto po R1 in dopolnjeno z R7 tam, kjer se je tega rokopisa več ohranilo kakor onega. Kljub temu je romanca ostala še vedno nepopolna. V obeh variantah manjka odločilna epizoda s turnirja in prizor Cimburgidine odločitve. Razlika med obema variantama: R7 od 20–24. Slavo to prinesel v Štajar / pevec, bil ki na Mazovskem. / Srce gane vsem junakom, / srce gane in vojvodi. –

C Zgodovinsko ozadje te v obliki španske asonirane romance zložene pesmi je dobil Vraz v štajerski zgodovini v zgodbi ženitve Habsburžana Ernesta Železnega s Cimburko, knjeginjo mazovsko iz rodu Piastovcev. Glej Ilešičevo razpravo: Štajerski vojvoda snubi mazovsko lepotic. Časopis za zgodovino in narodopisje 1928, 101–105. Obliko je Vraz našel v španskih narodnih romancah in v Prešernovi pesnitvi Turjaška Rozamunda (Kranjska Čbelica IV, 1832). O tej pesnitvi je Vraz zapisal spomladi 1834 v osnutku pisma Čelakovskemu: »Kolikrat celujem žlahtno hčer Preš.(ernovo) – njegovo začarljivo poezijo – njegovo Rozamundo ...« (Prim. Časopis za zgodovino in narodopisje 1927, 34, toda tam je Ilešič napačno domneval, da je Vraz namenil te besede Čopu. Prva odstavka tamkajšnjega pisemskega osnutka sta namenjena Čelakovskemu, samo zadnji Čopu.)

Str. 147 (II). *Ah, leti duh*. R1 (A, B)

B Oba zapisa sta nepopolna, tako da ni bilo mogoče razbrati, kako bi se naj glasila 2, 4. A je osnutek, B bi naj bila kolikor toliko izdelana pesem, zato sem jo uporabil kot predlogo za naše besedilo. Toda

4, 3 nisem mogel prečitati in vzeti sem moral vrstico iz var. A. S tem je pa nastala neustrezna rima v tej vrstici. Vraz sam ni mislil, da je že sonetu dal pravo obliko, ker je pozneje pripisal obema variantama še tri vrstice, ki jih je menda hotel uporabiti pri nadaljnjem oblikovanju. Vrstice slovejo: Preteklo skoro let že desetica, / že burja vražje znevihtela glavo, / al vendar še spomenov ni odrekla. –

Str. 148. *Kritikom*. R7; DB 14–15, P 95.

C Satira je nastala jeseni 1834. l. iz Vrazovega razmišljanja, kaj poreko o njegovih pesmih, poslanih uredniku Čbelice, Prešeren, Čop in Kastelic in kako se bodo izrekli o njih ob izidu njegovi štajerski rojaki: Murko, Miklošič, Kočevar, Muršec i dr. V glavnem je že poznal njihovo kritiko. In s pričujočo satiro je hotel premagati v sebi njihove prihodnje očitke, ki pa bodo zelo različni: kranjski kritiki mu bodo očitali premočan vpliv hrvaškega jezika. Štajerci pa oponašali, da preveč posnema Kranjce. Čbeličarji mu bodo nasvetovali naj posnema njihov osrednji književni jezik, Metelkovci in Dajnkovci bodo zahtevali i, naj piše v njihovih ortografijah.

8 kak Protej – grški povodni mož, ki je znal prerokovati in se spreminjati v kogarkoli in karkoli. Kot Protej se je tudi Vraz lahko zamislil v vse, kar bo katerikoli kritik rekel o njegovih pesmih. – 18 romati v Atene in rotarske kaše – Namig na Prešernov verz iz Nove pisarije: Tri leta pojdi v rotarske Atene! s katerim kliče Pisar pesniškega Učenca na vas, da se tam nauči književnega jezika. Izraz »kaša« je pa iz Prešernovega satiričnega soneta o metelčici. Glej opombo k Vrazovi satiri: Ah hočeš znat'... str. 197. 20 čbeličane – sodelavce pri književnem almanahu Kranjska Čbelica (1830–34, 1848), navadno čbeličarje. – 21 s hrvatijo – s hrvaškimi oblikami; – krajnčije – kranjskega književnega jezika; – 23 ж – g' in s-ga – Prva je Metelkova črka ž, druga Dajnkov š; – 24 Quintiljane – med literarne sodnike in priznane literate, po imenu M. F. Kvintilijana, rimskega govornika in učitelja govornišva v 1. stol. po Kr. – 28 trde Aristarhe – trde kritike. Aristarh s Samotrake (215–143 p. Kr.) je bil učen, a pravičen grški kritik in gramatik, komentator Homerja.

Str. 150. *Bogastvo slovenskega jezika*. R7. (A, B); P 78.

B R7 (A) je nečitljiv koncept, naše besedilo po var. B.

C Epigram meri na slovensko pravopisno razcepljenost v začetku 30. let prejšnjega stoletja. V 4. verzu je beseda križ zapisana 1. v Bohorovičevi, 2. v Metelkovi, 3. v Dajnkovi in 4. v Gajevi ortografiji.

Str. 149. *Hoj, Košič*. R1, R7.

B Naše besedilo je po R1. V 4, 3 je upoštevan kasnejši Vrazov popravek, namesto prvotnega: Slovencu kak slovenščino bo zabit! Celotno 4. kitico je Vraz še enkrat zložil. Slove: Ti misliš, kaj bi v protiletju vtihnoli slaviči / ter glasilo se vse kak v jesen po Bakonjskem gaji. / O bedastoča! O prenora glava! R7 je prvotni osnutek, ki si ga je Vraz zapisal neposredno po tem ko je videl v graški Leykamovi tiskarni tiskanje Košičeve madžarske slovnice za prekmurske Slovence.

C Dne 6. I. 1834 je videl Vraz v omenjeni tiskarni tiskanje knjige: *Kratki návuk vogrskoga jezika*. Knjigo je prevedel po knjigi Imre-ja Szalay-a prekmurski duhovnik Jožef Košič (1788–1867). Vraz je preletel delo kolikor je v naglici mogel, in sicer tako površno, da še imena avtorja ni pravilno razbral, beroč Rošič- kar je pri čudnih gotskih črkah naslova bilo mogoče. – Zato je v prvem osnutku soneta in v pismih Rakovcu in Čopu zapisal Rošič in ne Košič. Košičeva opomba na naslovnem listu, da je delo prenesel »na vandalska vüszta« in njegov predgovor, kjer zgovorno z biblijskimi in drugimi citati dokazuje, da je dolžnost vsakega Prekmurca učiti se madžarščine »da nede zabstoy madyarskoga krüha szi vsivao«, – sta Vraza tako razjezila, da je reagiral na knjigo z našim sonetom in je obširno spregovoril o njej tudi v pismu z dne 6. I. t. I. prijatelju Rakovcu (Građa III, 266), v pismu z dne 24. I. t. I. pa je pisal o njej tudi Matiji Čopu. (Čopova zapuščina v Nar. in univ. knjižnici v Ljubljani.)

Str. 150. *Dedalske krila*. R7 (A, B)

B Var. A je surov, nekončan osnutek, naše besedilo po var. B

C Epigram izraža Vrazovo nezadovoljnost v Gradcu in hrepenenje po drugačnem življenju, kakor ga mora živeti med ošabnim graškim prebivalstvom.

Str. 150. *Epigrami* R7.

B 111 Pri zadnjem verzju je Vraz pripisal varianto: Je, nenavidi da slab močnemu, šega svetu.

Str. 151. *Dve božici*. R1.

C Lada slovanska boginja ljubezni, Morana pa smrti.

Str. 151. *Večerke*.

I. R6, R7

C Čeprav je rokopis prve pesmi našega ciklusa ohranjen v kasnejšem zapisu, najbrž iz l. 1837, vendar ni dvoma, da tvori del *Večerk*, kakor je Vraz imenoval venec pesmi, v katerih je poleti in jeseni 1834. l. prikazoval ljubavne sestanke s kmečkim dekletom iz svojega domačega kraja. Morebiti se mu je v življensko gradivo *Večerk* splelo in zlilo več ljubezenskih doživetij, ki jih je doživljal od jeseni 1834. l., ko je jasno povedal doma, da ne pojde v teologijo, z domačimi kmečkimi dekleti, svojimi pevkinjami narodnih pesmi. Toda poglavitno pobudo za ta ciklus in za svojo slovensko ljubezensko liriko sploh je črpal Vraz iz žive in močne ljubezni do Roze Kvarove. (Glej uvod v našo knjigo str. 36 in sl.)

V literarnem pogledu so *Večerke* pomembne kot prvi poskus v slovenski literaturi, prikazati umetniško in življensko resnično konkretno, realno ljubezensko doživljanje. V uvodu je omenjeno, da so v tem pogledu sorodne Goethejevim Rimskim elegijam (*Römische Elegien*, 1795). Seveda so Vrazove *Večerke* mnogo preprostejše. V njih je zgolj čisti opis ljubezenskih srečanj. Vraz ne razmišlja in ne razglablja kakor Goethe, on preprosto in iskreno čustvuje in svoja čustva prikazuje ter opisuje.

II. Ta Večerka se je ohranila v R6.

III. R1

IV. R1

B Kot 1, 7 je uporabljena v našem besedilu Vrazova kasnejša poprava, namesto prvotnega: s'jajne ko obročeka nje zgleda; isto velja tudi za 2, 4, kjer je prvotni verz: čemu ni sanja ist'na, ni življenje? nado-meščen s poznejšim pesnikovim popravkom. V 2, 8 je urednik raz-rešil Vrazovo obliko: jutroš, stvarjeno po načinu poljskega jezika, v pomenu jutri boš = sutra češ, v književno obliko. V 3, 4 je Vraz zapisal ime svoje izvoljenke v nepopolni obliki: Reg-. Tudi to je glede na rimo vedrina v 4, 1 razrešeno v polno ime: Regina.

V. R1

VI. R1

B Med sedanjim 8. in 9. verzom je Vraz prečrtal dve vrstici: Stopim bliže do nje, zločesti jeziki človečji! / Ma duša več ne pozna nit' mi noge ne glasu. Zadnji verz celotne pesnitve je zapisal tudi v obliki: ji kušujem dušo, tak brž ji mine srca bol.

C O tej pesmi je upravičena domneva, da izvira iz Vrazove ljubezni do Anjčike Megličeve, ne do Roze. To potrjuje njeno ime v 17. verz, kakor tudi vsebina sama, kajti izpričano je, da je Vraz res zlagal o Anjčiki in sebi pesmi v obliki in duhu vzhodnoštajerskih ljudskih ljubezenskih popevk, ali pa je njeno in svoje ime vpletal v prave narodne pesmi. Nekatere so zašle celo v Štrekljevo zbirko slovenskih narodnih pesmi.

VII. R6

Str. 151. *Srd.* R1 (A, B)

B Naše besedilo je po var. A, četudi je starejša kakor B. Toda jezikovno je gladkejša in pravilnejša. Razložki so pa nebitveni, na pr. 1, 1. Močno zdaj srdim jaz dragi; - 1, 4 vzrok s'cer jaz, al krivec ni(!); - 2, 2 v spalnico mi svetila; 3, 2 krotko gledal, tak ji pravil; - 4, 1-2 »Mila, - draga, - zlata ljuba, / sem, povej, razžalil te 4, 4 vkamenilo s' ti srce? i. t. d.

Str. 157. *Srd.* R1. (A, B)

B V naši knjigi je ponatisnjena var. B. ker je popolna in jezikovno boljše kakor var. A, ki je na mestih in v zaključku sploh ni mogoče prečitati zaradi obledele pisave. Razložki med variantama so neznačilni.

C Obe pesmi sta v najbližjem sorodu in izvirata iz Vrazovih ljubezenskih doživetij v počitnicah 1834. l. in iz pesnikove težnje pesniti v lahkem tonu narodne ljubezenske pesmi.

Str. 159. *Spite, oči, spite!* R1 (A, B)

B Naše besedilo je povzeto po starejšem zapisu (A). Varianta B je v glavnem enaka. Za našo 2. vrstico ima še štiri nove verze: Kljubi sklepljem oči, / al spat' ne čedo. / Rekel je, da pride, / ko bo vse že spalo. V. 2, 3 se glasi: mater'ne zaprla.

Str. 160. *Romanca*. R1.

C čudovita slika borbe z izgubljeno, a ne preboleno ljubeznijo. Romanca je pravi dokument za poznavanje Vrazovega čustvenega življenja v tem času. Po svoji življenjski resničnosti deluje kljub dolgovernosti in Vrazovim fonetskim in slovničnim posebnostim pretresljivo gléde na neposrednost in preprostost izpovedi, v kateri se obrača pesnik na nezvesto, a vendar vroče ljubljeno dekle.

V formalnem pogledu je zanimiv šeststopični trohej z žensko asonanco. Motto: *The pledge ...* (Zaobljubila sve se drug drugemu, jaz sem še zvest, toda kaj je s teboj?-) je najbrž iz Byronovih ali Moorovih pesmi. Oboje je Vraz v tej dobi prebiral in tudi skušal prevajati. Toda točnega vira citatu doslej še ni bilo mogoče ugotoviti.

Str. 164. *Use, vse še premalo*. R1 (A, B); (Gusle i tambura: Ččlovi, 12).

B Naše besedilo je po var. A, ki jo je Vraz naslovil Kušci. Ker bi pa danes morebiti ta naslov nekoliko komično učinkoval, je urednik raiši izbral naslov var. B, četudi je Vraz ohranil prvotni naslov tudi pri hrvaški predelavi te »metrične igrčke«, kakor jo je imenoval. V prevodu je pesmi dal motto: *Omnia si dederis oscula, parca dabis* (50. verz iz Propercijeve 15. elegije III. knjige) = Ako mi daš vse poljube, malo je to. Med njegovimi prevodi je tudi prevod Katulove pesmi *Lezbiji*: *Quaeris, quot mihi basiationes ...* S tem je Vraz sam nekoliko nakazal pobude, ki jih je prejel za svojo erotično pesem iz latinske lirike, zlasti tudi za našo pesem. Varianta B se razlikuje od našega besedila v glavnem po tem, da je pesnik povezal tisti preprosto-prisrčni razgovor obeh zaljubljenцев v ljubimčev govor vpričo ljubice, s čimer je vzel pesmi poglobilni čar.

C Pesem je ljubka parafraza omenjenega Propercijevega stiha, njeno življenjsko jedro je v ljubezni do Roze, umetniški cilj pa v lirski pesmi narodno lahkotne oblike in vsebine, po kakršni je Vraz stremel v tej dobi intenzivnega zapisovanja domače narodne pesmi. – Da je pesem iz te dobe, priča datum: Ilovci 20. rujna 1834 pod hrvaškim prevodom v knjigi *Gusle i tambura*. (Ilovci je vas, kjer je bila omožena Vrazova sestra Anka.)

Str. 165. *Nepokorno srce*. R1; D2 (Gusle i tambura, Nepokornost, 11)

C Pesnik prikazuje z dramatskimi poudarki boj z nepokornim ljubečim srcem, ki se ne more odreči ljubezni, temveč se ponižuje pred njenim tiranstvom. Hrvaški prevod je nekoliko parafraziran izvirnik. Vraz ga je datiral: Žerovinci d. 13. rujna 1834. (1843 v D2 je tiškovna napaka).

Str. 165. *Krasne ustnice*. R1.

B Pri 1, 2 je Vrazov popravek: zankice so žive! – 2, 4 se je prvotno glasil: prhnol b' Ti na lice, kar je Vraz spremenil tako, kakor je v našem besedilu.

Str. 166. 1. *Slovo*. R1.

C To povabilo ljubljenemu dekletu, naj gre z njim konec počitnic v mesto, v Gradec, je zložil Vraz po besedilu neke Bellinijeve arije, kar označuje podnaslov z besedami: Po Bellinijevi viži: Willst du mit mir, Arme, hin nach Rom enteilen. (Hočeš, reva, z mano v Rim uteči.) Za Bellinijeve opere (B. Vincenzo, 1801–1835) se je navduševala vsa tedanja generacija, tako tudi Vraz. Sredi 40. let je pisal nekemu prijatelju o užitku, ki mu ga je dala Bellinijeva opera *Sonnambula* v graškem gledališču, češ da je zapustil gledališče »sav opijen od te upravo endimionske muzike.« (R4).

Str. 167. 2. *Zvezdi*. R1.

C Vraz je označil pesem v podnaslovu kot »anacreontsko«. In res spominja v zaključku na Prešernovo pesem *Zvezdogledom*, ki je po pesnikovi besedi zložena »po Anacreontovi meri«. (Kranjska Čbelica III, 1832). Toda med pesmimi, ki se pripisujejo Anacreontu, ni tega motiva, čeprav je verjetno, da je zelo star in da ga je treba iskati v antični poeziji. Zveza s Prešernovo pesmijo je mogoča, saj je Vraz marljivo prebiral Čbelico, mogoče je pa tudi, da je motiv sprejel naravnost iz antične literature.

Str. 167. 3. *U jutro*. R1.

Kot 4. pesem tega ciklusa je Vraz v tem rokopisu zapisal tudi pesem *Oko in srce*, a jo datiral »v rožencvetu 1835.« To je pesem, ki je znana v ilirskem prepevu pod naslovom *Prepirka* (D2, *Gusle i tambura*, 23–25.), ki pa se ocenjuje kot prva Vrazova pesem, posvečena Ljubici Cantillyjevi. In res beremo pod njo: »Samobor d. 5. rujna 1835. To pomeni, da nikakor ne moremo vedno verjeti pesnikovim datiranjem in da je mogoče, da je napisal tudi pesem *Oko in srce* jeseni 1834. ali pa da je treba tudi ostale tri (*Slovo*, *Zvezdi* in *V jutro*) prenesti v l. 1835., kar se pa ne zdi verjetno tako glede na njihovo vsebino kakor glede na vsebino tistih pesmi, ki so gotovo nastale šele 1835. l.

Str. 168. *Spominki leta 1832*. R6.

B 1. *Jutro*. Prvotno besedilo v 3, 1–4 Mikajo tud' mene / peti prsi pune, / silen mi vsak čutek, / čelih slabe strune. – 2. *Opoldne* ima v 4, 1–4 to-le kasnejšo inačico: Ti sediš v gaberji. / pridem jaz pod senco, / z okom me dosegneš / z nogoj brž odbegneš.

C Kljub naslovu moramo staviti te pesmice šele v 1834. l.

Str. 171. *Sin in domovina*. R6.

C: Vraz je zapisal te stihe »v Krapini, na male maše dan, (8. IX.) p. r. K. 1834. leta« in jih posvetil, kakor priča zapis na rokopisu: »G. Dragutinu Mirku R.(akovcu).

Str. 172. *Slovenka*. R1.

B Pri 6. in 7. verzju je Vraz zapisal tri variante: a) nje miložarnih oči pogled ko strastne golobice; – b) nje pogled – blisk vroči pak vendar nežne golobice; – c) naše besedilo.

C Ker je Vraz pripisal v zapisu slovenske narodne pesmi: Ni lepšega kraja kak Bolfenska fara ... »pela Anjčika Megličeva, ἀθανάτησι καὶ ...« (podobna nesmrtnim boginjam v obrazu in stasu«, je verjetno, da je ta pesem, ki jo uvaja kot motto isti citat iz Homerja, posvečena isti osebi t. j. Anjčiki.

Str. 172. I.–X. *Pesmi za Čbelico 1835.*

I. Str. 172. *Slovenkam.* R1

B Pri 6. in 8. verz u poštevana kasnejša popravka, namesto prvotnega a) da zrši je srce mi počī; – b) Oh, tiho, tiho, tožni glasi! – Tudi od 8–12 je prva varianta nadomeščena z drugo, daljšo. Prvotna slove: V nje vboga duša zablodila, / kaj jih ne bo se več rešila: / tak ptič' k' mu vgori v zanke glava, / če bolj condra, s' bolj zamotava!

C Na robu rokopisa naše pesmi je Vraz poskušal prevesti jo v ilirščino ter ji je hotel dati naslov ali Ljubici Ilirkinji ali D^švama ilirskim, ne da bi se bil odločil za tega ali onega. Prevod je jezikovno neobogljjen in ga v celoti tudi ni mogoče prečitati.

II. Str. 173. *Čakanje po ljubici.* R1

B 14. verz se je prvotno glasil: ni tešila za oči oblačne.

C Ime Radmila v 25. verz u je izmišljeno, pesem je zrasla iz pesnikovega hrepenenja po Rozi.

III. Str. 174. *Da mî basia centum.* (Catullus), R1, R7; Č 10, 279, P 89.

B R7 se je ohranil v Kastelčevi zapuščini v Nar. in univ. knjižnici v Lj. in se nekoliko, a ne bistveno razlikuje od našega besedila, ki je povzeto po R1. Pač pa manjka v R7 1. kitica in zato je ni tudi v Č 10 in P, ker sta tamkajšnja ponatisa posneta po R7. Pomembnejši razločki so še: 2, 1 V kakim zdaj živiva vreme; – 4, 1–2 Čuj! ker boš prezgodaj sama, / men' prezgodaj večni časi; – 5, 2–3 naj na srcu srce vpīje. / naj ogenj, ki spi globoko; 8, 4 koj boš oživila odre; – 9, 2 (kreposti se ogne hudo).

C Naslov pesmi po Katulovem verz u: Da mî basia mille, deinde centum (daj mi poljubov tisoč pa še sto) iz pesmi: Vivamus, mea Lesbia, atoue amemus! (Živiva. Lezbija moja, in se ljubiva!). 5. pesem, 7. verz). Prim. Vrazov' prevod v poglavju prevodov umetnih pesmi.

IV. Str. 175. *Slovo.* R1 (A, B); Č 10, 227, P 89

B Naše besedilo po R1. Razlike med posameznimi variantami so neznatne, predvsem jezikovnega značaja, in pričajo o Vrazovi skrbi, da bi približal jezikovni izraz osrednjemu literarnemu jeziku. Našo pesem je Vraz poslal dvakrat Kastelcu za Čbelico, zato se je ohranila v dveh zapisih v Čbeličarjevi zapuščini. Pomembnejša razlika je samo v 3, 7, kjer je verz iz R1 (da je vse – vse – vse – vse proč) zamenjan z verzom iz R7 (B). Ustrezni verz iz R7 (A) pa slove: kaj s popiko cvet že proč. V 4, 5–7 je v R7 (B) nova varianta: v raj prinesši čisti cvet: / varuh bila b' ti tam prosta / men' do kraja stlizkih let. –

C Motto Amata ... quantum ... (ki sem jo ljubil, kakor ne bo ljubljena nobena ...) je 5. verz iz Katulove pesmi Miser Catulle, desinas

ineptire ... (Ubogi Katul, nehaj blazneti...). Tudi v doživetju je med Vrazovo in Katulovo pesmijo nekaj sorodnega. Toda nič ne more bolj ločiti Vraza, modernega romantika, od Katula, antičnega skeptika in realista, kakor rešitev, ki jo vidita v podobni živiljski stiski: Vraz hoče prenesti svoje trpljenje nekam v onostranstvo, Katul stiska zobe in odslavlja nezvesto s ponosnimi besedami, četudi je čutiti iz njih, koliko trpi. Več o nastanku naše pesmi glej v Uvodu.

V. Str. 176. *Zvonček*. R1, R7

B Besedilo v naši knjigi po R1. R7 je prvi nagli zapis soneta, v katerem so kitice drugače razvrščene kakor v R1. Prične se z našo prvo terceto in se nadaljuje z drugo, nato z drugo kvarteto, nato šele pride sedanja prva kitica. Nekateri verzi so pisani v razburjenju ali pa si jih je Vraz zapisal v temi.

C Iz vsebine in iz načina prvega zapisa je razvidno, da je Vraz ta zvonček (sonet) naperil v nekega prijatelja ali znanca, ki se je navduševal za nemško literaturo (»umu soprotivno hrano«) in je bil slep za duhovne vrednote svojega ljudstva. Idejno izraža ta sonet narodno radikalno prepričanje kakor venec domoljubnih sonetov iz 1834. l., zlasti »Zvončki« 1835. l.

VI. Str. 177. *Prijateljema na tujem*. R1, R7 (A, B); Č 10, 278, P 86 (deloma).

B Naše besedilo po R1, ker je najbolj dognano, vendar ni kakšnih posebnih razločkov med njimi in R6 (A, B). Začetek R6 (B) slove: Vi v mislih sta mi, kdar mi misli vlastne; / ki sta mi kar razpet Bog puščavniku itd. R6 (A) je prvotni zapis, zasnovan kot posvetilo venca ostrih političnih Zvončkov, zato ga je urednik uvrstil ne glede na naš sonet, ki se je razvil iz tega posvetila, pred Zvončke.

C O tem, katerima prijateljema je posvetil Vraz ta sonet, se da le ugibati. Glede na topli prijateljski ton, ki ga izžareva njuno dopisovanje, bi bilo treba misliti na Jožefa Muršca (1807–1895), ki je bil od 1831–1833 kaplan v Vrazovem rojstnem kraju, in morebiti na Matija Karničnika. Vrazovega prijatelja in lit. sodelavca (r. 1797, u. po letu 1851), učitelja v sosednem Središču. Miklošiču ne more veljati sonet, ker je ta bil kakor Vraz 1835 »na tujem«, t. j. v Gradcu. Mogoče, da je sonet posvetil katerima ilirskima prijateljema, n. pr. Rakovcu in Vukotinoviću.

VII. Str. 178. *»Pisarska«, praviš* – R1, R6

C Pesem je mogočen izraz Vrazove ogorčenosti in užaljenosti, ko mu je nekdo očital, da je njegovo pisateljsko pero (pisečka) orodje častihlepnosti in da ga bo zavedlo, da ga bo zaradi slave in denarjev posvetil tujstvu. V drugem delu pesmi pa izpoveduje Vraz odločno voljo, boriti se z orožjem zoper narodnega sovražnika. – V vencu Zvončkov, ki jih je poslal 1835. l. Gaju za Danico (R6), je Vraz naslovil ta sonet: »Prijatelju M. K.«, kar pomeni najbrž: Matiji Karničniku. Ta je bil učitelj v Središču ob Dravi in je sodeloval v Vrazovem slovenskem literarnem krogu kot prevajalec iz nemščine.

VIII. Str. 178. *Celo noč*. R1; D2 (Gusle i tambura. Grlica. 113)

B Pesem v D2 je samostojna romanca, ki je pa osnovana na istem narodnem praznovanju kakor naša.

C Vraz je zložil to pesem in naslednji dve v želji, da bi si pri-
svojil preprosti, čisti slog narodne pesmi. Motiv mu je dala narodna
vera v njegovem domačem kraju, da bo dekle, ki sliši na tešče spo-
mladi prvič grlico, postala nezakonska mati (D2 (Gusle ...), 132).

IX. Str. 179. *Najte me*. R1

Primer »pesmičke v duhu narodnem«, kakor je Vraz nazval take
pesniške poskuse, približati se narodnemu tonu.

X. Str. 180. *Prelja*. R1, R7; Č 10, 280.

B Obe varianti soglašata.

C O pesmi velja, kar o prejšnjih dveh.

Str. 180. *Opolnoci*. R1 (A, B), R7; P 91.

B Naše besedilo po R1 (A), vendar tako, da smo upoštevali tudi
3. in 4. kitico, čeprav ju je Vraz v rokopisu prečrtal. K temu nas
upravičuje to, da je pesnik v R7 obe prečrtani kitici spet vključil
v pesem. Zato je pa bilo treba opustiti pozneje vpisani, nato pa
prečrtani kitici 8. in 9., ker ju Vraz v R7 ni upošteval. Ker sta pa
za tedanje Vrazovo čustvovanje zanimivi, ju navajamo z variantami
vred: 8, 1-4 Mort' že telo hladno spava, (truplo tvoje), (Morti že
brezskrbno spava), / v drugem sveti duša senja, (v tesnih deskah),
(duša ji nezvestost senja), / truplo krije žolta trava (jo pokriva), (Ni
nezvestost mili moji, -) / nadut mesec, megel tenja. (ni še nad njoj
žolta trava). - 9, 1-4 Mesec na vedrini stoji. / Begni strašna misel 'z
glave: / Ni še smrti mili moji. / ni še nad njoj žolte trave, (žile še
so žive zdrave.) Pri naši 8, 4 je zapisal Vraz kasneje namesto: Ljuba
Roža - Vlast in Roža. - Med našo redakcijo in R7 so pa ti naj-
važnejši razločki: 2, 4 bo več blaženi kter' taki; - 6, 1 Zdaj nje
zem'ca mirno spava. - R1 (B) vsebuje samo 4 kitice, ki so pa popol-
noma iste kakor v R1 (A), ostali del rokopisa je odtrgan.

C Pesem je značilni izraz duševnega nemira ki je navdajal Vraza
v začetku aprila 1835 zaradi nejasnih vesti o Rozini možitvi in ga je
prignal še pred velikonočnimi počitnicami v domači kraj.

Str. 181. *Oko in srce*. R1, R7; D2 (Gusle i tambura, Prepirka, 23); P 91.

B Naš tekst po R1. Poglavitni razločki med obema zapisoma so:
2. 4 stod zret' milo v sveta kol'barek; 5. 1-2 To men' gorje, da
zdih'vat' morem, / tožne šiljam teb' poslanike.

C V R7 je pesem datirana: »13. rožencveta 1835«, v R1: »v rožen-
cvetu 1835«, v D2 pa: Samobor d. 5. rujna 1835. O tem, kdaj bi
mogla res nastati, glej opombo k pesmi Slovo (str. 211).

Str. 182. *Bi jaz bežal*. R6, R7

B Naše besedilo po R7.

Str. 183. *Še mesce dolge tri*. R1

B Poleg našega besedila, ki tudi ni umetniško izdelano, se je
ohranil Vrazov osnutek pesmi - hrepenenja po domačem kraju in
ljubljenem dekletu. Ker je ta osnutek zanimiv za poznavanje njego-

vega življenja v tej dobi, ga navajamo: »Prot' jugu me ljubezneni magneti / raje vlačijo, tja večkrat plava / po zračnem morju duša, z njo poletava / aklih so v ječo moji udi speti. / Več čuti ni pomladnih slavcev peti. / aj, srečno mestni - - - / Al nogo mi zavrne cvetna trava / še čas ne - ah, dolžnost, ah, vrok prekleti. / Še l' dolge tu zdih'vat' prat'ka veleva / En - dva - tri mesce - / Ura ljubezniva (trapljiva)! Vsako sestro štejem od dneva do dneva / od mile, si sterala me, ah, reva / ah, dolžnost trapljiva ...

Str. 184. *Pojd' k meni, duša.*

I. R1

B 2. 5-6 je Vraz zapisal pozneje: Pa kaj mi hasni sod medicine, če slajšega ni žitka deležnice: - 4, 5 V kraj šlar! Drhte zedinit' se ustnic žari. - 5, 1, 2 Spij. duša, dušo mi, spij vse življenje / vnes' s soboj, da nem več čutil tenje! (naj neham koj te tenie.) Ob strani je pa zapisal osnutek še za 1 kitico, ki je pa ni dovršil. Ta osnutek slove: »Plemenito srčce do plemenitega / srca 'koz vnete nedra planot' sili, / duh plemenit vgoci duha na plemenitega / kraj usten koj v nebesa se ne skrili.

II. R1

B Pesem nima nobenih ohranjenih variant.

III. R1, R7; P 86

B V R7 je skušal Vraz pesmi dati sonetno obliko, vendar je tudi ohranil 15 vrstic. Od našega besedila se razlikuje v glavnem po tem, da nima naših zadnjih treh vrstic.

C Glede na vsebino vseh teh pesmi, zlasti pa glede na glavni motiv (zeleni šlar) pričujoče pesmi ie soditi, da teh pesmi Vraz ni zložil iz hrepenenja po vaški ljubicí Rozi, ki si pač ni zagrinjala obraza z zeleno tančico, temveč iz hrepenenja po neki mestni gospodični. To dokazuje tudi to, da ie v drugo redakcijo prve pesmi pričujoče skupine (Pojd' k meni, duša...) vpletel motiv »zelenega šlarja«.

Str. 186. *Regina, jubes renovare dolorem.* R1

B Pri v. 10 je Vraz zapisal varianto: da mi trepeče kakor ribice na vrtelji, -

C Tudi pesmi te skupine so zložene iz doživetja neke Vrazove hipne »mestne« ljubezni poleti ali jeseni 1835. I., bodisi da je Vraz takrat, ko jih je pisal, za trenutek pozabil Rozo, bodisi da jih je doživljal in pisal jeseni že po Rozini poroki z drugim. Pomisliti je seveda tudi treba, da je bil Vraz izrazit erotični tip in kot tak zelo dovteten za žensko lepoto, tako da je v mladosti naglo menjaval ljubezni. Vsekakor pa je zelo težko uvrstiti pesmi takega pesnika v neko takšno razvojno vrsto, da ne bi žalili primitivne predstave o neki stalnosti, v navadnem smislu, pesniške ljubezni. Naslov tega ciklusa je povzet iz Vergilove Eneide II. knjiga, v. 3 (Infandum, regina, iubes renovare dolorem = Neizrečeno bolečino mi velevaš

obnoviti, kraljica) Podoba je, da je s tem citatom Vraz hotel ovekovečiti ime graške ljubezni ali vsaj poudariti moč, ki jo ima nova izvoljenka do njegovega srca.

II. B K v. 18 je Vraz pripisal dva verza: Koga žalujete, al oba, li samo mene siročče? / Kar mi z oka vid'li goret', k nji v zenicah nesite.

III. in IV. B Obe pesmi sta ohranjeni samo v po enem zapisu in nimata nobenih variant.

C Obe sta podoba resignacije, ki se je lotila pesnika, preden je okusil novo ljubezen.

Str. 188. *Na oknu tam sedi*. R1, R7

B Naše besedilo po R1, R7 je prvi osutek soneta.

Str. 189. *Neznana doña*. (Romanca.) R1

C O tej pesmi je težko reči, ali je izvirna ali prevedena, ker je Vraz prevajal španske narodne romance (glej str. 243. naše knjige), bi bilo misliti, da je naša pesem ena izmed njih. Toda ne glede na to, da je ni najti v tistih zbirkah španske narodne poezije, ki jih je lahko uporabljal Vraz in ki jih je lahko pregledal tudi urednik, kaže sama njena oblika (drugačen ritem in rime namesto asonance) na umetnega pesnika. Samo na katerega? Njeno ozračje in kolorit sta mediteranska, tako da bi težko mislili, da ju je doživel in upodobil Panonec – Vraz. Nemogoče seveda ni. Ime Regina v 7. vrstici bi pa celo kazalo, ako pomislimo, da je Vraz v tej dobi izvoljenko v pesmi večkrat klical s tem imenom, na njegovo avtorstvo.

Str. 190. *Pelinkovec* I.–II. R1; R6 (III. in IV.)

B I. 2, 3 (prv.) kak na sveta muke svetci; – 6, 1 (prv.) Men' na tla le oko gleda.

C Pesmi izražajo grenko prebujenje iz ljubezenske zamaknjenosti. Odtod ime. Po življenjskem jedru so v zvezi z Vrazovim graškim ljubezenskim razočaranjem poleti l. 1835. II, 2, 2 mila ko ce-glas v gitari – višji glas strune v c-harmoniji na gitari.

Str. 192. *Pelinci* I.–VIII. R1, R6 (VII. in VIII.)

B I. Zadnje kitice ni bilo mogoče prebrati. Variante: I, 1, 3, 4 (prvotno) al, oh, istina me poti, / da spet k Teb', le k Teb' odbegam. (al koj istina me poti ... / Da b' znal, kje ti odbegam; III. 2, 2 ko tvoj prstan na mezinci; 2, 4 v moji škatlji tvoji klinici.

C Ciklus ima isto življenjsko podlago kakor gornji, zato tudi podoben naslov. II, 5, 2 Slejko – Vraz ni bil zadovoljen ne s svojim priimkom ne s krstnim imenom. Priimek Frass je sloveniziral ali prav za prav slaviziral v »Vraz« že 1834. I. in sicer iz nacionalnih nagibov, ali kakor je označil to Marković (Izabrane pjesme, 1880. l.): »Sigurno je mislilo, da je njegovim predjim tudjinska oblast silom izopacila izvorno ime slovensko na ružno njemačko, pak se je on volio zvati onako, kako je radio; naime, premda inace veoma njezne čudi, on je mnogo urazio (vrazio) niemčeuu silu u svojoj domovini

užjoj i širjoj.« Iz tega bi se dalo sklepati, da je Vraz svoje novo ime spravljal v zvezo z glagolom »vraziti«, ki pomeni v vzhodnoštajerskem narečju približno toliko kakor: raniti. Teže je razložiti Vrazovo ime Stanko. Iz korespondence se da sicer dokazati, da je prišel Vraz do njega preko imena Konstantin, ki ga je začel privedati krstnemu imenu Jakob že 1832. l., najbrž zato, da bi se označil kot član graške Slovenske družbe: bodisi, da bi z njim poudaril svojo slovensko in slovansko odločnost, bodisi da bi počastil delo Konstantina – Cirila. Glede na to, da je tudi to ime začel kmalu pisati v slovanski obliki kot Stanislav, je verjetno, da je mislil na prvo. Iz te oblike je pa prešel v Zagrebu 1835. l., ko je izročal Gaju prvo pesem za Danico, na obliko Stanko, s čimer je bilo stvorjeno njegovo novo pesniško in na Hrvaškem tudi družbeno ime (Stanko Vraz), ki ga je uporabljal celo v nemških uradnih listinah kot »Stanislaus Vraz«. Toda poleg imena Stanislav je uporabljal Vraz že 1833. l. namesto svojega pravega krstnega imena Jakob – ime Slednin (včasih celo Sljedorodov), ki ga je pozneje v pesmih skrčil v obliko Slejko. Tako tudi v naši pesmi. Odkod je dobil to ime? Za to ne vem nobene druge razlage, kakor domnevo, da si je izbral namesto dokaj navadnega imena Jakob, ki označuje ponekod v dialektični obliki Jaka, (v Vrazovi domovini – Japa, Japec) preprostega, celo omejenega človeka, ime Slednin, ki bi naj izrazilo najbolj značilno lastnost apostola Jakoba, njegovo vdanost Jezusu, kateremu je z bratom Janezom povsod sledil. Tako kakor Jakob Kristus, tako je Vraz hotel biti zvest (slediti) svojemu rodu, zato si je izbral imena Sljedorodov, kasneje Slednin, skrajšano Slejko. Po 1834. l. pa Vraz v pismih ni več uporabljal imena Slednin, pač pa v pesmih vse do 1837. l., v obliki Slejko. –

Str. 197. *Ti, hrama do tretjega potek. R1*

B Med 18. in 19. verzom je v R1 Vraz prečrtal štiri verze, s katerimi je pesem v prvem zapisu dovršil. Glede na bohoriško ortografijo prvega zapisa in glede na njegovo vsebino lahko sodimo, da je nastal že 1834. l. Šteti bi ga morali v venec Večerk. Ko se je pa Vraz 1835 prepričal, da je Roza zanj izgubljena, je prečrtal v našem rokopisu štiri zaključne verze in nadaljeval v gajici ter pripisal preostalemu prejšnjemu zapisu 14 novih verzov. V njih je pretresljivo upodobil svoje obupavanje spričo Rozine poroke in s tem pesmi ni mogel več uvrstiti med Večerke. Prvotni sklep pesmi se je pa glasil: »Čuj, dekle, kratički hip, so urice kratke. / bo nama prezigodaj z raja oditi – ločit'. / Spravljajva skrbno si te polsreče v dobiček, / dok nama ne zajde sonce, celo ne de mrak.

Str. 198. *Žalostnica. R6*

C Vsebina te elegije (žalostnice, tudi namilke) so Vrazova čustva in premišljevanja pred zaprtimi vrati, za katerimi varuje bogat oče njegovo izvoljenko. Ko zastoj trka na vrata, se zamisli v »lepo« slovansko preteklost in tudi neizpolnjeno ljubezensko hrepenenje se

mu zdi, da je posledica nemškega gospodstva, ki je izmaličilo nekdanjo slovansko gostoljubnost, zaupljivost in naravnost v družinskih odnosih. – Motto je iz knjige Čelakovskega Ohlas písní ruských.

Str. 199. *Namilka*. R6

C Ta elegija je nastala iz sličnih doživetij, kakor zgornja.

Str. 200. *Lažljiva ljubav*. R1

C Pesem je zasnovana po vzgledu narodnih popevk. Naslovljena je nezvesti Rozi, odtod njena preprosta oblika, njena primera z zelenečim, a zlomljenim trsom (5. in 6. kitica) in marsikatera preizrazita dialektična oblika, ki je sicer Vraz ne bi bil zapisal.

Str. 201. *Pelinčeci I.–III*. R1

B I: 1, 2 ki sem t' skazal jo obilno; – 1, 4 bol, oh, ko rano nemilno; – 3, 2 reč božinjno tvojim ustim; – 5, Kdo bi mislil, kjer angelci / v lici, da vražiči v krvi. Oh, vražiči, ki so krivi, / da bude se kesa črvi! (da rode se v prsah črvi). 6, (prvotni zapis) Vendar jaz htel silno ljubav, / v kateri ogenj je obilen, / oh, al zrasla bol nemilna. / Tiho! saj to tud' čut silen.

B II 4, 3–4 ki z nobes le kdaj-kdaj pade, / da sveta trpkočo vtaplja.

C Prva pesem izvira iz žalosti in razočaranja nad Rozo, v drugi se pa zdi, da že odmevajo pesnikovi doživljaji iz Bistrice in Krčev jeseni 1835. l. Podoba je, da je v nji pesnikov nejasni spomin na prvo intimnejše srečanje z Dragojlo Štauduarovo.

Str. 203. *U lastnega srca*. R7

Str. 204. *Sonce let*. R1

C Pri ponovnih pregledih tega osnutka se človek ne more obraniti misli, da bi ga bilo vendarle treba uvrstiti med otožno liriko 1834. l. K temu silijo ne le bohoriški črkopis, temveč tudi jezikovni in stilistični elementi. Po doživetju bi ga pa smeli šteti med osnutke 2. polovice 1835. l.

Str. 205. *Zbogom*. R1 (A, B); D2 (Gusle i tambura: Preprošenoj, 18). V R7 se je ohranil tudi prvi zapis ilirske redakcije.

B Zapisa v R1 ne kažeta skoraj nobenih razločkov. V nobenem, tudi v R7 ni mogoče prečitati v. 7, 5. R7 je v glavnem prevod R1 ter je mnogo bližji slovenski obliki pesmi kakor ilirski elegiji Preprošenoj, ki je za tri kitice daljša, ne glede na to, da ima vsaka slovenska kitica po 6 vrstic, ilirska pa po 7 in da so slovenske vrstice pravi enajsterci, ilirske pa dvanajsterci.

C Slovenski izvirnik je Vraz datiral: 15. IX. 1835, ilirsko predelavo pa: »Ilovci d. 20. rujna 1835«; oboje pomeni, da je elegijo zložil neposredno po tistoletni vrnitvi s Hrvaškega. V pismu Josipu Muršcu je zapisal 3. XII. t. l. (Džela V, 140), da je komaj 15. IX. »prebrodil Dravo«, ker ga je »deževje... v Bistrici na Zagorji pri ljubeznivem starci g. opati Križmaniči zadržavalo.« Verjetno je, da

je zvedel že v Središču ob Dravi pri prijatelju Karničniku, da se ga je Roza med tem odrekla. In naša pesem je izraz njegove prve burne reakcije zoper to. Škoda, da ni izdelana, temveč je samo nagel osnutek. V. 1, 1... strašna ura k 'stoku 'zvira - strašna ura (slovesa) mineva, izteka; - 1, 5... moja tva že roka - tvoja roka, ki je bila doslej moja; - 2, 2... sred solz otočec - moje oko bo plavalo v norju solz; - 3, 2... z vsemogočnim kinom... - z vsemogočnim so-glasjem - (kiniti, -im, kin, -a, m. = klimnuti (glavom), klimanje); 7, 3 Ni več Lethe reke - ni pozabljenja.

Str. 206. *Mišljenke*. R6

C Mišljenke so drobne refleksivne pesmice, večinoma ljubezenskega doživljanja.

Str. 209. *Romance*. R6, R7 (samo II.)

C Te romance so med najboljšimi Vrazovimi pesmimi.

Str. 213. *Moja vlast*. R6; P 94.

B 1, 1 Pamet > Misel; - 1, 2 z žalom > najoj; - 6, 1 Gorje, krv še mi silno tipa; - 6, 3 Bij, bij, 'zbij mi tega hipa.

C Izpoved mogočne domovinske ljubezni. Pripravljen je za svobodo domovine v trenutku umreti.

Str. 214. *Čemu stanoviti zdihljaj*. R1

B V. 9, 10 (prvotno) Dokler človek živi na tem svetu, a srečen živi, če čaka tudaj, / kateri mir išče, ga najde le tuj.

Str. 214. *Jaz nisem 'z trume*. R1

B Prvi zapis te satire na Pavlino Krizmanićevo, nečakinjo bistriškega opata, je Vraz zložil 11. IX. 1835, kakor priča pripis (»V Bistrici na Zagorskem 11. kimovca 1835 pri abatu Križmantiću«) na koncu manuskripta. Pozneje ga je jezikovno nekoliko popravljaj, prvotne verze 25.-36. je pa prepesnil, čeprav jih ni posebno spremenil.

C O življenju v Bistrici 1835. l. je zapisal nekaj podatkov Marković (Izabrane pjesme 1880, XII-XIII), nekaj je pa razodel Vraz sam v pismu 3. XII. 1835 prijatelju Muršcu (Děla V, 139-140). Vrazove slovenske pesmi (Pelinčeci II), pričujoča (Jaz nisem 'z trume...) in še nekatere druge, pa osvetljuje Vrazovo bivanje še z druge, intimnejše strani. Ni dvoma, da ga je vzdušje v opatovem dvoru, zlasti pa družba obeh opatovih nečakinj močno zamikala, da pa mu je mlajša Pavlina kazala zelo hladen in nebrižen obraz. To ga je motilo in iz tega doživetja izvira naša satira. - V. 1... Kiošček - prebivalec ali rojak z otoka Hiosa, pravilno bi torej morali pisati Hiošček (ὁ Χῖος). Vraz je s to oznako mislil na Homerja, o katerem je bral v šolski grški čitanki (Griechisches Lesebuch für die Humanitäts-Classen II), v nekem gnomu pesnika Simonida (506-468 pr. Kr.) oznako: Χῖος ἀνὴρ (mož s Hiosa). V Ilijadi in Odiseji pa Homer zares, ni »lajal z jezikom hrapavim nad ženske«, tako da je Vrazova oznaka zelo slabo podprta. V. 21... brez krasosti krasoti... - Vraz

razlikuje med besedama krasost in krasota. Prva pomeni duševno, druga telesno lepoto. Besedo je stvoril najbrž sam. V. 37 ... se glasil črpek – hripav, zamolkel glas, kakor da bi črpal svojo glasovno moč iz globine prsi. V. 52 ... ko-š brez rož ... – ko boš > koš (dial.) kad češ. Isto v v. 88. V. 55 z nobeno ne-š – ne boš > neš (dial.) ne češ. Tako tudi v verzih 61, 77, 78 in 81. V. 93 ... kak Laïda – ime dveh znamenitih heter v Atenah. V. 97 ... vtepena metuljica ... – metulj (fem. oblika se ne uporablja, ker pomeni v obliki metuljača (vsaj. dial.) = nočnog leptira, (knjiž. vešča). Vtepen 3, (pravilno otepen 3) je neki predmet, ki je izgubil nekaj bistvenega: otepena metuljica je tista, ki je zgubila s kril tisti rahli prašek, brez katerega ne more več letati. V. 98 ime dekleta, kateri je pesem posvečena, je Vraz zapisal v metrični obliki: P \cup – \cup = Pavlina.

Str. 217. *Posvetilo prijateljema*. R7; Č 10, 151 (2 verza), P 86

C O zvezah našega Posvetila s sonetom Prijateljema na tujem glej v opombi k omenjenemu sonetu. Verjetna je misel, da se je sonet sploh rodil iz našega Posvetila. Toda ker pesnik v sonetu ni ohranil prvotne misli, t. j. posvetila svojih političnih sonetov (Zvoncev) prijateljema, je urednik ta del prvotne zasnove soneta Prijateljema na tujem uvrstil pred Zvonce in ga ni dal natisniti med variantami soneta. V Posvetilu pojasnjuje Vraz trdo obliko in težko vsebino svojih Zvoncev, češ da se njihov srd obrača zoper kamenita srca, medtem ko goji za svoje prijatelje nežna čustva, saj ga spomin na nje tolaži in dviga.

Str. 218. *Zvončeki I.–II.* R1

C Prve Zvončke (ali Zvonce, kakor jih imenuje v pismu z dne 11. XI. 1835. l. Gaju) je začel Vraz pesniti že v začetku tistega leta. Na rokopisu naslednjih štirih Zvončkov je zapisal dva datuma: »13. svečana ob 6tih rano 1835« in »v Cerovcu 22. svečana ob 4h rano«. To pomeni, da so ti soneti nadaljevanje Venca domoljubnih in političnih sonetov iz prejšnjega leta. Vendar izražajo novega bojevitejšega duha, zlasti pa neko čudovito pripravljenost trpeti in če treba tudi umreti za svobodo domovine in naroda. Jeseni 1835. l. je Vraz nadaljeval z Zvonci in jih menda zlagal že v ilirščini. (Prim. Grada VI, 309). Hotel je spesniti več ciklov po dvanajst sonetov. Prvi bi naj bil posvečen Vukotinoviću. Poslal je en sonet za vzgled Gaju, toda ta nam ga ni ohranil, tako da ne vemo nič o njem. – Mogoče je, da sta naša soneta celo mlajša kakor sledeči štirje, toda njihove kronologije ni mogoče določiti. V Rakovčevi zapuščini se je ohranila ena dvanajsterka Zvončkov, ki jo je Vraz poslal najbrž Gaju ali Rakovcu (R6). Prim. opombo k naslednjemu vencu.

Str. 219. *Zvončeki I.–VII.* R6, R7 (IV. A, B); D 33–35, P 80–81.

B V tem vencu smo združili sonete iz R6 in R7. Iz prvega rokopisa smo vključili vanj sonete: Vas, zvončeki, poženem od veselja ..., Od sreče stare, kaj bo prišla skoro ..., Sirota vboga polk je naš ... in

Povzela mi je tvoja s'jajnost oči (Danici), medtem ko smo vzeli sonete: Brat, treba žlahtnim žilam tvim pobuda ..., Prè – pero ti preostro, brez poštenja ... in Gori m', gori ubogo srce ... iz R7, ker so bolj dovršeni po dikciji in obliki. V D in v P so natisnjeni samo poslednji štirje soneti. V R6 so sonetje razvrščeni v naslednjem redu: 1. Vas, zvončeki ..., 2. Sem v potah, potah se rodil ..., 3. Slovenska mat', Slovenska moja vboga ..., 4. O Samo, Varuh, Godomer, Privina ..., 5. Pri nas pisari vsaka primaruha ..., 6. Prè pero ti preostro, brez poštenja ..., 7. Brat, treba žlahtnim žilam tvim pobuda ..., 8. Gori m', gori ubogo srce ..., 9. Od sreče stare, kaj bo prišla skoro ..., 10. Sirota naš Sloven'c ..., 11. Pisarska, praviš, reč je nečimurna ... in 12. Povzela mi je tvoja s'jajnost oči ... Na strani je pa pripisan še sonet: Zakaj se mlado čelo ti grbači? Od teh smo sonete 2., 3. in 4. priobčili v sklopu »domoljubnega« sonetnega venca iz 1834. 1., da ne bi raztrgali njegove celote. Sonet 11. je ostal v naši izdaji tudi v sklopu ciklusa pesmi za Čbelico 1835. Sonet 5. je pa uvrščen za ostalimi zvončeki z nekaterimi drugimi soneti, ki so iz te dobe neposredno za našim ciklusom. – Najvažnejše variante med posameznimi zapisi so: 1. sonet je v R6 na prvem mestu, takoj za mottom iz Kraljedvorskega rokopisa: I priide cuzí úsilno w dědinu; cuzími slowy zapowída. Ima v obeh tercinah še to-le inačico: Od Adrije letite do gor čeških, / do Visle, Volge ter nazaj do Tatre, / kjer toľko bratov je ko zvezd nebeških! // Za vsako rečte: spleteni so venci, / kar grelo se na prsih Slave mat're, / al mučeniški sliši zdaj Slovenci. Poslednji vrstici imata še inačici: Za vse otroke spleteni so venci, / al mučeniškega dajte Slovenci! (al mučenik največji je Slovenec). V R7 sta pa ti dve tercini enaki s tercinama v sonetu: Pri nas pisari vsaka primaruha ... in sonet je uvrščen na 2. mesto. 2. sonet v R6 je v naslovu posvečen: »Ivanu Dj. Horvatu«, najbrže Ivanu Derkosu, v R7 ni tega posvetila. Ostali razložki so neznatni. Tudi pri 3. in 4. sonetu R6 ni velikih razložkov med ustreznimi zapisi v R7. Sonet 5. ima v R7 samo prvi kvarteti. Pri 6. sonetu so pa v R6 ti razložki: 2, 1 Bil s perom postal, dokler graj ne henja? 2, 2 Vaš jezik nima konca – s koračajem; 2, 3 le drzno dalj – ta nauk še bratcem dajem; 3, 1 To zvonček je lapuh, ki se v kožuhe 3, 2 kosmate lovi, rad od njih ne loči, 4, 1 Posluh'n'te na moj glas, ne trm'te gluhi, 4, 2 norije plašč si sleč'te – ne bo moči 4, 3 na gladko kožo se prijet' lapuhi. Sonet 7. (v R7) 1, je posvečen »Ivanu Držiću Horvatu«. Razložki med variantama so neznatni. Tudi med zapisoma 8. soneta ni posebnih razlik. V 10. sonetu, ki ga naša knjiga navaja po R7, imamo v R6 te posebnosti: 1, 1 Sirota naš Sloven'c ko slepec, vdove 1, 2 brez gleštva, vboгим ki pomrli možje. 1, 4 drobtin'čo kruhca al vzame pod krove; 2, 1 Zastonj si on pravico z neba zove; 2, 2 strahonjem dolgovečno je podnožje, 2, 3 skrhano > zlomljeno; 3, 2 zvun njih, ki 'z dlani 'zvili lok Radgasti; 3, 3 oh, oni – v angelski podobi – besi; 4, 2 mest' ljubavi kristjanske, dušic masti; 4, 3 na hrb't nam d'jali križevo le moko. Sonet 11. kaže v R6 v primeri z R1 te-le razložke: 1, 1 Pisečka > Pisarska; 1, 4 vstrupivši

misli dobre reč odurna; 2, 1 Prej čul bom kačji pisk globoc'ga turna,
2, 2 rožljaj > arja; 4, 2 glasno brnela, rano zadela š'roko.

C 2, 4 Prove – slovansko svetišče na Rujani; 3, 2 Radgasti. Tudi ta sonet se obrača zoper duhovništvo in krščanstvo, ki da je dalo Slovencem samo eno svojo »lastnost« – trpljenje na križu. – Sonet 12. je priobčen po R7, izvzemši dedikacije, ki je iz R6. Zapis v R7 je umetniško bolji kakor v R6. Razložki so: R6, 1, 3–4 ko on, ki kmal' 'ž njih zmezil drema bremce, / zbude za sončnega se dne po noči. 2, 3–4 ga vkoval vrok. Al drami služno plemce / tve oko, mu hladilo v rane toči. 4, 3 Ti s'rotek dam (vročim) te solze in zdihleje. Ponujam s'rotek solze in zdihleje.

Z zadnjim sonetom je Vraz pozdravil Danico in ji ponudil svoje sodelovanje, zlasti pričujoči venec Zvončekov, ki mu je vzrasel kakor Prešernov Sonetni venec (1834) iz »izdihljajev in solz«.

V teh sonetih je dosegla nedvoumno revolucionarna politična misel pri Slovencih v predmarchu največjo ostrino in jasnost. Znameniti Stritarjevi Dunajski sonetje iz 1872. l. so glede na Vrazov izraz pripravljeno, žrtvovati se v boju zoper pravega, zunanjega sovražnika, mnogo bolj medli kakor Zvončeki. Pomembno, dasi nerazložljivo, se mi zdi tudi to, kar prikazuje Vraz v 2. kitici 4. soneta: Nekdo je z vsemogočnim jezikom razplamtel v njegovem srcu prirojeno ljubezen do domovine in tak revolucionaren plamen. Kdo je bil to? Gaj? Ali je pa bil Vraz vendarle član nekega revolucionarnega krožka? Toda kdo ga je vodil?

Str. 223. *Pri nas pisari vsaka primaruha.* R4, R6; D3 (Nadriknjižtvo, 182)

B V R4 sta ohranjeni samo prvi kitici. Naše besedilo po R6.

C Satirični sonet zoper neuko nabožno pismenstvo. V dikciji in misli je čutiti vpliv Prešernove satire Nova pisarija (Kranjska Čbelica 1831). 1, 1 primaruha – kranjski dialektični izraz priseganja ali začudenja. Prvi ga je literarno uporabil Prešern v omenjeni satiri. V Vrazovih časih in njegovi družbi je imela beseda poseben pomen – Kranjec, v pogovorih in dopisih z ilirci je pomenila Slovence sploh.

Str. 223. *Ui »hofpoeti«, ki gubite kralje.* R6, R7.

B V R7 manjka verz 1, 1, ki ga ni mogoče z največjim trudom razbrati iz s svinčnikom pisanega, skoraj popolnoma zabrisanega rokopisa. Verze 2, 1–4 je objavil Kidrič v Vedi 1912, 162.

C Sonet je pomemben zaradi ostrine Vrazove kritike avstrijske predmarchne duhovščine, patriotičnih poetastrov in drugih nosilcev ter prisklednikov Metternichovega režima.

Str. 224. *Dežel vi evropejski kipi kisi!* R1.

C S tem sonetom je Vraz odločno in jasno povedal, na koga je še meril s prejšnjim sonetom, razen na duhovščino in na vojaško ter policijsko asistenco Metternichovega političnega sistema. V sonetu je pokazal na julijsko revolucijo 1830. l., na boj poljske šlahte in inteligence za politično neodvisnost, na borbe italijanskega in španskega

naroda ter na politično vrenje v nemških deželah. Tako je prikrito, vendar dovolj odkrito izrazil misel, da si bo tudi slovenski narod moral s krvjo priboriti svobodno življenje. Podoba je, da je ta jezni sonet izzval Vrazov prijatelj in pesniški učenc Dragotin Šamperl s sonetom, v katerem je izražal upanje, da bo Slovence prebudil razvoj drugih slovanskih narodov in da jih ni treba pred časom buditi iz narodne letargije. Šamperlov sonet se je ohranil v Vrazovi zapuščini z našim sonetom v Vrazovem zapisu pod skupnim naslovom Dragotnova. Da je drugi sonet res Šamperlov, priča Vrazovo pismo Gaju z dne 10. XII. 1836. l., v katerem je Vraz citiral obe kvarteti in postavil pod njiju Šamperlovi začetnici: D. Š. (Građa VI, 313) Ponuja se misel, da bi bil tudi naš sonet Šamperlov in da je naslov Dragotnova treba popolniti: soneta. Toda med obema sonetoma je toliko miselno nasprotje, da je to nemogoče. Pač pa je v Šamperlovem sonetu lahko spoznati sledove Vrazove miselnosti in njegove dikcije. Naš sonet je tudi tako soroden drugim Vrazovim političnim sonetom, da ni mogoče misliti na drugega avtorja. Problem je samo v tem, da-li ga je spisal Vraz že 1834. l. ali pa morebiti šele 1835., tedaj ko svoje politične Zvonce. Šamperlov sonet se pa glasi: A ti pak, moja mati, ti Slovenska, / ti senjaš mirno še pastirske senje / ter še ne veš, kaj boljše je življenje, / ko kruh, ki zmerom prosila si – ženska. // Ne veš, kaj kraljev misel je peklenska, / ne veš, kaj slobodnost ko v ječi ščenje, / ki ni še znalo, kaj so luč in tenje. – / Le sladko spi mi, mati ti, Slovenska! // Vi pak mi, bratje, ne dram'te blažne, / glejte, kak sklenjene nedolžne oči, / kak lepo bele roke, krvi snažne! // Naj spi, naj spi, to Slave dete malo, / da sonce mu prisije in danek vroči, / bo samo se zbudilo, samo vstalo.

Str. 224. *Zdaj tebi pred obličje.* R1, R6.

B Naše besedilo po R6, R1 se je ohranilo samo v obeh kvartetih. Pri 2, 4 je pripisal Vraz varianto: z rokama pa grabi po tolstem ropi. –

C 1, 4 linica je hrvaška oblika gen. pl., namesto slov. linic. Vraz hoče reči, da stopa pred cesarja »z odprtim vizirjem«. – 2, 2 ... Vogra, Vlaha, t. j. Madžara in Italijana. – Tudi ta sonet priča o Vrazovem ostrem nasprotovanju tedanji avstrijski državni ureditvi.

Str. 225. *Oh, oče naš.* R1.

C Edini zapis v R1. Sonet gre najbrž v vrsto domoljubnih sonetov iz 1835. l.

Str. 225. *Domovina.* I,–II. R6 (II. sonet ima 2 inačici).

B Naše besedilo po R6 (B). Razložki med inačicami so zgolj jezikovni.

C Vraz je napisal prvi sonet »na križopotji 1. velkosrpna (avgusta) 1835. l.«. Najbrž po vrnitvi iz Gradca domov na počitnice. Oba soneta sta izvorna po doživetju, mislih in podobah.

Str. 227. *Dr. Iv. K. S.* R6 (A, B).

C Po začetnicah je soditi, da je Vraz zložil sonet I(*vanu*) K(*uku-*
ljeviču) S(*akcinskemu*). Po dikciji in idejnosti je soroden gornjima.

Str. 227. *Prijatelju J. C.* R6.

C Vraz je namenil sonet svojemu učencu J(uriju) C(afu), poznejšemu glasniku potrebe enotnega književnega jezika in slovenskemu slovarščaku.

Str. 228. Τῷ φίλτατῳ R6

C Ni mogoče ugotoviti kateremu prijatelju, brodolomcu v življenju, je Vraz zložil ta sonet. Naslov kaže na veliko intimnost med pesnikom in naslovljencem. Pomeni v grškem jeziku: Najljubšemu. – Beseda »wrak« v 3, 2 je iz holandskega jezika zašla v nemščino in drugam in pomeni nekaj razbitega, neuporabnega. Uporablja se zlasti kot oznaka za razbite ladje.

Str. 228. *Ste li volki, ste oroslani.* R2.

C Prvi, docela neizdelan osnutek politične pesmi, ki obsoja neslogo in medsebojne spore med Slovenci. Nekatere jezikovne posebnosti bi kazale na to, da je morebiti nastal že prej. Toda ostra politična miselnost osnutka je prisilila urednika, da ga je uvrstil na to mesto, gledajoč v njem prvo misel nekega bodočega Zvonca.

Str. 229. *Naši pisarji.* R7; P 88.

C Epigram biča najbrž Antona Murka in njegovo izdajo malovrednih Volkmerjevih Fabul in pesmi 1835, zoper katero je protestiral s sonetom in epigramom tudi Prešeren. Med Murkom in Vrazom je bilo neko staro nasprotje.

Str. 229. *Joj, joj, miserere.* R7.

C Domislica, ki jo je Vraz napisal najbrž v šoli 1834/35 med profesorjevim predavanjem o matematiki (o sekantah). Tedaj je imel ponavljalni izpit iz tega predmeta. Prispodoba z Dantajem v zadnji vrstici je v zvezi z njegovim prevajanjem Božanske komedije v tej dobi. –

Str. 230. *Imenu bod' posvečena slavskemu.* R2.

C Ta odlomek v prvi zasnovi, iz katerega bi se naj rodila pesem o pesniškem sestanku z enakomislečim, zavednim tovarišem, bi bil mogel po vsebini nastati šele l. 1835. Toda pravopis in nekatere besede in gramatične oblike ga uvrščajo med pesmi, inspirirane po Kollárjevi pesnitvi Slávy dcera v 1834. l. Doživetje je pa enako z doživetji, iz katerih so se razvili Zvonci.

Str. 230. *Marko in Micka.* R7 in R6.

C Prva je varianta v R7, inačica v R6 je tista, ki jo je Vraz priredil za Danico (1835).

Str. 231. *Raj' ko nor kleče bi molil.* R7.

C Tudi ta zapis se obrača zoper nekega licejskega profesorja, ki je Vraza dolgočasil s svojo »prazno« učenostjo. – s Kukave Jožek – je bil menda kak občeznan, ne posebno bistroumen berač tistega časa. Kukava je vas v Slovenskih goricah, kakšnih 12 km od Cerovca. –

Str. 233. *Poročenje.* R1.

B Poleg manjših korektur v nekaterih kiticah je Vraz zaključno katico zapisal v treh variantah, ki se pa le malo razločujejo med seboj.

C Ta romanca gre v vrsto Vrazovih poizkusov uporabljati narodne motive kot snov za lastne pesmi. S tem je pričel že 1834. l. (Prim. Grada VI., 308, dostavek k pismu Gaju z dne 26. XI. 1834.) Tedaj

je poskušal zlagati tudi sam »narodne pesmi« in z nekaterimi takimi podvržki je premotil celo Štreklja, ki jih je sprejel v svojo zbirko. (Prim. Glonar, Predgovor k IV. zvezku Štrekljevih Slovenskih narodnih pesmi, 47, Ljubljana 1929) Našo pesem je Vraz zložil na osnovi narodne pesmi Boleni junak, ki jo je kasneje priobčil v Narodnih pesnih ilirskih 1839, 91–92. Novembra 1835. I. jo je prevedel v ilirščino in jo poslal Gaju pod naslovom Grob, češ da bi jo rad »g. Knezu J. D(*raškovi*)ću, ... kakti poglavici domorodcev pripevati, iliti alduvati«. Prosil ga je, naj gre k Draškoviću in mu sporoči njegovo »detinsku, domorodnu želju« (Grada VI, 309). – V R1 je pesmi pripisal tudi načrt narodne melodije pesmi Boleni junak.

Str. 235. *Odglaški*. R7.

C Tudi ta ciklus si je Vraz zamislil kot nekaj odmev (odglasek) domačih narodnih pesmi. Vendar je v pravem pomenu njegova duševna lastnina, ker v njem samo posrečeno posnema ljudskega pesnika in ni mogoče najti nobene neposredne ljudske podloge. V pesmi Rosna je, rosna ... se zrcali pesnikova ljubezen do Anjčike Megličeve. Po nastanku je pa treba šteti Odglaske že v l. 1834.

Str. 238. *Prodaj in kup*. Med Vrazovimi pismi Gaju v VKZ.

C To in naslednjo pesem je Vraz poslal Gaju že 26. XI. 1834.

Str. 239. *Nevoljna ženitba*. Prim. opombo k prejšnji pesmi.

Str. 239. *Minka*. R7.

C Tudi ta romanca »po narodni šegi« je bila zložena 1834. I.

Str. 241. *Sem fletna no mlada*. R1.

B Prvi kritici je Vraz zapisal varianto: Veselo si pojem, / obraz je moj lep, / vse vaše so pesmi / kak ščrbavi črep.

C Pesem je posrečen posnetek vzhodnoštajerske deklliške pesmi brez vsakršne moralizatorske poante. Upravičena je domneva, da bi mogel biti njen avtor Štefan Modrinjak.

Str. 242. *Citara slovenska*. R2.

C To pesem domotožja in hvale domačem kraju je urednik postavil na konec razdelka, ki vsebuje v glavnem Vrazove pesmi iz 1835. l., ker ni bil popolnoma prepričan, da je Vraz njen avtor. Nagibal se je k misli, da bi mogla biti duševna lastnina Dragotina Šamperla. Toda končno se je vendarle odločil za Vrazovo avtorstvo. V rokopisu je pesem datirana: »20. III. 1835.«.

Str. 244. *Dragotin na smrtni postelji*. R1 (A prvi osnutek, B in C nepopolna).

B Že v var. A, ki je ohranjena do 21. vrstice, so vsi miselni in stilistični elementi var. B. Nekatere vrstice so v tem zapisu naravnješe in lepše kakor v B. N. pr. 12–13 ki s silovnim tak duhom me nadehno, / z duhom, ki le v večnem morji se potiši. Ali 16–17 ter na vročem poti krv iz žilic pije, / dok slednje kapljice ne posreba žeden. Tudi var. C, ki obsega v. 22–45 je v marsikaterem pogledu boljša kot B. Vsiljuje se misel, da sta A in C pravzaprav odlomka istega zapisa.

C V Vrazovi slovenski zapuščini preseneča, da je iz l. 1836 ohranjenih razmeroma najmanj pesmi. Res je v začetku tega leta Vraz

bolehal na očeh, res je v prvi polovici leta pripravljaval izdajo prevodov Kristofa Schmida in v Šamperlovi bolezni skrbel za natisak njegovega prevoda Jaysovih otroških zgodbic, ki mu je dodal tudi pomemben predgovor in »pridavek«, toda če pogledamo na njegovo bogato pesniško žetev prejšnjih dveh let, človeka vendarle čudi, da je šele Šamperlova smrt (16. VIII. 1836) vzganila njegovo slovensko liriko v tem letu. Vprašanje je, ali ni morda v tej dobi vendarle zložil več pesmi, a so se rokopisi izgubili? Mislimi je tudi na morebitne ilirske poizkuse ali vsaj predelave slovenskih pesmi v ilirščino. Toda zapuščina nam ne daje odgovora ne o tem ne o onem. Pomembno je pa, da je prav smrt nadarjenega lirika Šamperla oživila Vrazovo slovensko pesniško stremljenje. V naši elegiji je ustvaril Vraz živ umetniški in življenjski dokument, v katerem moramo iskati kažipot v Šamperlovo čustvovanje in mišljenje. To pretresljivo »slovo«, ki ga govori umirajoči pesnik svojim najbližjim, razodeva njegovo mehko, romantično-religiozno duševnost, ki diha tudi iz nekaterih Šamperlovih pesmi. Dokaz je pa tudi Vrazovega pravega prijateljstva in globokega včustvovanja v dušo umirajočega učenca in prijatelja, ki mu je ohranil tudi pozneje zvest spomin. Pisal je o njem ne samo spričo njegove smrti v pisnih prijateljem (Gaju, Prešernu in dr.), temveč tudi pozneje v ljubljanskem časniku Slovenija (1849, 320), kjer je priobčil tudi nekaj njegovih pesmi. Škoda, da je menda Macun vzel iz Vrazove zapuščine rokopis Šamperlovih pesmi, ki danes ni znan, tako da je včasih težko ugotoviti, ali ni morebiti katera pesem v Vrazovi zapuščini Šamperlova. (Prim. opombo k sonetu Dežel, vi, evropskih kipi kisli...)

Str. 245. *Dragotina soneta*. I.–II. Prvi v R2 (v glagolici); Macun. Književna zgodovina Slovenskega Štajerja, Gradec, 188, 90, drugi v R6.

B Razločki med glagolsko varianto, ki je ponatisnjena v naši knjigi, in Macunovo: 1, 2 vam skor' se krv vsuši, ke b'lo do vrha; 1, 3 vendar še m' v medlih sklepih duša prha; – 2 Al kes norosti ranih nje ne gloje, / čeravno sam' duh kriv, da žizen d'vrha; / ko bel golob 'z telesnih lil odprha, / ko vgasnem mirno; al mi žal za dvoje; 3 Da ni za narod pala roka z mečem / ter da stopaje v grob: »Zdaj duša plani / k Bogu: zadosti sem živel!« ne rečem.

C Glede na avtorstvo prvega soneta si stojita nasproti Vrazov glagolski zapis in Macunovo poročilo, da je sonet zadnja Šamperlova pesem, kakor da je razvidno iz Vrazovega pisma z dve 9. XI. 1836 Kočevarju. Ker pa to pismo ni znano (v Dêlih V. ga ni), je težko verjeti Macunovemu pričevanju, zlasti ker je sonet po dikciji in miselnosti povsem Vrazov. Podoba je, da ga je Vraz zložil iz istega doživetja kakor elegijo Dragotin na smrtni postelji; prijatelju Kočevarju ga je pa morebiti označil iz pietete do pokojnega učenca in tovariša kot njegovo delo. – Misel, da umirajoči prijatelj obžaluje, da ni padel v boju za narod, je tako sorodna mislim Vrazovih Zvončekov, da bi težko pomislili na drugega avtorja, razen če bi jo povzel zaupen in zvest učenec, kar bi bilo v razmerju med Vrazom in Šamperlom tudi mogoče. – Drugi sonet je gotovo Vrazov.

Str. 246. Ἀποθέωσις R1 in izvirni zapis v knjigi Navuk v peldah, ki jo je podaril Vraz 1837. l. Dijaški knjižnici gimnazije v Mariboru v spomin pokojnega Šamperla, nekdanjega mariborskega gimnazijca. Danes izgubljena ali založena. Natisnjena v K 1883, 43–45.

C Kot posvetilo je Vraz zapisal: »Gimnazijski biblioteki Mariborski tote bukvice daruje po smrti poslovenitelja – predgovoritelj.« Pod črto je pa pripisal: »Prvi sonet je 'z slavnega češkega speva Slávy Dcera; drugi in tretji sta original. G. Janez Dragotin Šamperl, poslovenitelj tote knjige, rojen l. 1814, se je učil latinskih šol v Maribori, spisal nekoliko lepih pesmic, ter 'zvršivši modroznanstvo na graškem vseučilišči meseca srpana l. 1836 umrl na jetiki v hiši, kjer se je narodil l. 1814 na ta, njemu neprijazni svet. Za njim plačejo njegova mati in njeni verni sini – njegovi brati, dobri Slovenci.« – Kakor je bilo že v uvodu naznačeno, je ideja obeh izvirnih sonetov ta, da je Šamperlova smrt izbrisala Kollárjev očetek štajerskim Slovencem, da še niso poslali nobene »zveste duše na krilo matere Slave«. Prvi sonet je 129. sonet III. dela Slávy dcera. ostala dva sta izvirna. Ker pa tvorijo vsi trije enoto, nismo uvrstili Kollárjevega soneta med prevode, temveč smo ga uvrstili v njegovi zvezi. Naslov pomeni: pobožanstvitev, oboževanje (apoteoza).

Str. 248. *Men' se ne hreti pavoka ne žabe.* R1.

B 2, 4 (kasnejša poprava) ki čutit' duše v životi nit' slabe.

C 1, 3 za madjarja jo 'majo – V Vrazovem rojstnem kraju pravijo močeradu (daždenvjaku) madžar ali madžarak. 2, 1 *Men' se pretegnjeni po odrah habe* – Izogibljem se mrtvih, ki leže stegnjeni po mrtvaških odrih. (habati se česa) 4, 3 ker neki so nedolžno žive smrti – Niso sami krivi, da so žive smrti, t. j. da nimajo nobenega duševnega in narodnega življenja.

Str. 249. *Bratu.* R5.

C Pesem je prigodnica, ki jo je Vraz zložil »Bratu v Slatini med 15. in 16. velikim srpanom v noči«, kakor priča naslov na rokopisu. Toda podoba je, da je ni zložil rodnemu bratu, temveč nekemu pobratimu.

Str. 250. Ἀποθέωσις R1.

C Spričo te pesmi je komentator v dvojni zadregi: 1. ne more spoznati, ali je izvirna ali prevedena, 2. priznati mora, da mu niti njena osnovna ideja ni popolnoma razumljiva. Iskanje izvirnika pri angleških pesnikih tiste dobe ni dalo nobenih rezultatov. Mogoče je, da je naša pesem v zvezi z Byronovimi obsodbami (English Bards and Scotch Reviewers. The Curse of Minerva in v opombi k LXXIII kritici epa Childe Harold's Pilgrimage) Thomasa Bruce-ja Elgina (1766–1842), češ da je izpopal grške umetniške spomenike in jih izročil Britanskemu muzeju (Elgin Marbles). Ker je pa bilo tedaj evropsko javno mnenje v glavnem zoper Elgina, je lahko, da je Vraz dobil misel za svojo pesem tudi pri kom drugem. Vendar je pesem v svojem izrazu tako nejasna, da je težko spoznati, ali Vraz Elgina obsoja ali – obožuje. Poslednjo domnevo bi podpiral tudi naslov pesmi, ako ni ironičen, kar je pa težko presoditi. Tudi zadnji verz bi nekako kazal na to.

da je Vraz Elgina cenil zato, ker je grške kulturne spomenike zavaroval pred barbarskim uničenjem, kakor ga ceni tudi današnja znanost. In zato si je Atena zapisala njegovo ime. – V. 2 'z pameti dete – pamet, ki 'z čela mu skočila. – Grška mitologija je pripovedovala, da se je Atena, boginja modrosti, rodila iz Zevsovega čela. V. 7 ... v mesti preslavnem – v Atenah; – v. 12 ... 'zpit je bokal! – svobodna ponovitev Jezusovih besed na križu: »Dopolnjeno je!« (Jan. 19, 30). – v. tožbo Minerve – Minerva je bila prvotno staroitalska boginja vednosti in umetnosti, v helenistični dobi izenačena z Ateno. Zato je v tem verzuz nekakšno miselno nesoglasje: kakor da bi bila Atena poslušala samo sebe.

Str. 251. *Jožeku Bajekovemu*. R6.

C Vraz je zložil sonet »v Ilovcih na božič 1836.« nekemu domačemu ljudskemu pevcu in pesniku. V Ilovcih se je Vraz posebno rad mudil pri sestri Anki in njenem možu Mohoriču. Zato so ga zanimali tudi drugi ljudski tipi tega kraja. Danes o Bajekovem Jožeku v Ilovcih nikdo nič ne ve.

Str. 251. *Počevka trdega Slovenca*. R6.

C To kljubovalno pesem slovenskega kmeta zoper nemško graščinsko gospodo je Vraz zložil 1836. l., najbrž obenem z gornjim sonetom.

Str. 253. *Ženin mrtvi nevesti*. Med Kočevarjevimi pismi v Vrazovi korespondenci v zagrebški Sveučilišni knjižnici.

C Ni mogoče spoznati smisla teh verzov. Zdi se, da so satirično-ironični. Ohranilo se je sporočilo, da je Vraz hotel z njimi prijatelja Kočevarja odvrniti od ženitve, češ pazi, kakšna nesreča te lahko zadene.

Str. 254. *Sonet na novo leto 1837*. R4.

B Prvotna 3. kitica se je glasila: Oj bratje. Bog odločil vas k višini! Na breg z njim, v roke vetrom ga in burji, / ker v dol' ni vode vašem', dobrem' mlini.

C Sonet je namenjen dijaški mladini, ki ji je hotel Vraz v začetku 1837. l. posvetiti posebno skrb in delovanje. Tako je v zvezi z njegovimi sočasnimi publicističnimi načrti. 1, 1 ... v koriti – v zibelci. (ponekod uporabljajo korito kot zibelko.) 2, 1 ... Mozarti – Mozart Wolfgang Amadeus (1756–1791) genialni nemški komponist; – 2, 2 Apeli – Apel (356–308 pr. Kr.) najslavnejši grški slikar; – 2, 3 ki z Diogeno-katonovimi pleči – skromno in požrtvovalno. Diogen (412–323), ki je živel v skladu s svojim filozofskim prepričanjem, da je omejitev potreb prava modrost. Katon st. (234–149) rimski senator, ki je hotel ohraniti v Rimljanih stroga moralna načela in je to stremljenje podpiral s svojim vzgledom. V Đulabijah (I, 16) je navedel Vraz oba antična moža kot primer moštosti. 3, 2 v neboslavnem čini – v dejanju, ki slovi tudi v nebesih, t. j. v domoljublju. 3, 3 Balažki, Kureži ali Radi-Jur'ji – slaboumni berači ali vaški norčki, ki se še danes spominjajo v prleški ljudski govoricah kot primeri neresnih ljudi.

Str. 255. *Potnik proti jugu*. R4; Danica 1839 (9. in 16. II.) Vēnac I. Zima, Vēnac II. Prolētje; D3 72–78: Vienac 1. Zima, 2. Proljeće.

B Prvi del (Zima) je ohranjen v rokopisu fragmentarno (zadnjih šest kitic). In kar je še bolj zanimivo: iz njih je razvidno, da je Vraz zaključil pesem najprej pesimistično. Zima bo minila in vrnila se bo pomlad za druge, a ne zanj. On bo doživljal pomlad samo še v spominu. Drugi del (Pomlad) se je ohranil menda ves. Kljub temu je krajši kakor je ilirski prevod v Danici. V slovenskem izvirniku je pesnik sicer nakazal »ilirsko rešitev« svojega življenjskega in literarnega problema, ni pa je še mogel tako določno izpovedati, kakor je to lahko storil v začetku 1839. l., ko je prirejal slovensko pesem za Danico.

Odlomek prvega dela je Vraz datiral: »V Bistrici 13. prosinca 1837.« To pomeni, da je januarja tistega leta ponovno potoval na Hrvaško, česar doslej njegovi življenjepisci niso zapisali. Napotil se je od svaka in sestre v Hermancih, kjer je tedaj živel kot privatni slušatelj prava, v Bistrico, odkoder je hotel v Zagreb, da tam razčisti svojo literarno bodočnost v smislu ilirske odločitve, kakor jo je sporočil Prešernu v pismu z dne 19. XI. t. l. Toda to, kar je zvedel v Bistrici in na Hrvaškem, ga je trenutno potrl in mu narekovalo pesimistični sklep I. dela prihodnjega Venca. Podoba je, da je tega trenutnega pesimizma bila kriva vest o poroki Ljubice Cantillyjeve (19. X. t. l.). Morebiti je bilo tudi kaj drugega in je Vraz za to poroko že vedel. Toda v nobenem primeru niso bila doživetja tega potovanja takšna, da bi ga mogla odvrniti od ilirizma. In zato je lahko že tedaj zasnoval II. del Venca, ki prikazuje njegovo »ilirsko odločitev« in je kasneje dal tudi I. delu optimistični zaključek.

C Naša pesem, zložena na poti iz Bistrice do Poličan na Štajerskem, prikazuje ponovno okrepitev Vrazove volje v smislu odločitve, ki jo je spoznal za pravilno, ne glede na osebne udarce. Več o tem v Uvodu str. 72.

Str. 258. *Grlice*. R2: D2 (Glasi iz dubrave žerovinske. Grlice, 22).

B Razloček med slovensko in hrvaško varianto naše legende je v tem, da ima prva krščansko, druga predkrščansko, starslovansko obelježje. Hrvaški pesmi je dodal pesnik na koncu še posvetilo v štirih kiticah, ki ga v slovenskem izvirniku ni, čeprav je iz njegovega komentarja razvidno, da je zložil slovensko pesem nečakinji in ji je najbrž tudi že tedaj pripisal posvetilo.

C V omenjenem komentarju (D2, 109) je zapisal Vraz o tej pesmi tole: »Za pričico o *grlicah* spominjem se, da sam ju čuo pripovedat od pokojne moje tete Marine, več u mojoj prvoj dobi, još mnogo prije nego sam se počeo učiti nēmački, što je dakle bilo prije 13. moje godine. God. 1836 budući na praznikah kod sestre, čuo sam je opet od netjakinje, sedamgodišnje dēvojčice, koja ju pripovēdaše svome u kolēvci još bivšemu trogodišnjemu bratcu. Tu sam ju odmah i složio u rižme (barem za onda kako tako) za prenēti toli lēpu i nēžnu stvar takodjer u višiji krug literature naše«. Naš rokopis je pa datiran »16. rožencveta 1837« in tudi druge okoliščine (poteze peresa, barva in

oblika papirja) kažejo, da je mogel nastati šele tisto leto, kar pa seveda še ni noben dokaz, da Vraz ne bi bil mogel zložiti legende v prvi redakciji že prejšnje leto. 8, 4 da jij' pretrese z vugo – da ju spreleti slast. Vuga (knjiž. bi morali pisati volga) je po Murkovem slovarju (1832) izraz za največje zadovoljstvo, torej za slast, in to besedo Vraz tudi uporablja v hrvaški redakciji. Razen pri Murku in pa v tej Vrazovi pesmi pa ta beseda v tem pomenu uredniku ni znana in tudi iz domačega, Vrazovemu zelo sorodnega narečja, se je ne spominja.

Str. 257. *Stoji mi, stoji polje ...* R7. D2 (Glasi iz dubrave žerovinske: Nenadani, 14)

B 14, 2 se v kasnejšem popravku glasi: Ljubi pa te pozdravi, ti prstan prinesel. – Hrvaška pesem je samo po motivu ista kot naša, po obdelavi je pa bližja romanci *Žalost in veselje*, ki je plod Vrazove prepesnitve naše pesmi.

Str. 261. *Žalost in radost.* R2.

B Prvotno je imel naš rokopis samo 15 kitic. Kasneje je Vraz uvrstil med današnjo 14. in 16. kitico še eno kitico.

C O sorodstvu med našo in prejšnjo pesmijo glej zgoraj. Hrvaška varianta je zanimiva zato, ker jo je Vraz posvetil njeni »junakinji« neki Rezi K., po domače Jurinčevi, hčeri svoje tete, kar priča, da je zajel snov iz neposrednega vaškega življenja.

Str. 263. *Konj in osel.* R7.

C Ta basen ali pravljica, kakor jo je Vraz krstil, ima satirično idejo v graji posplošujočih utilitarnih kritikastrov, ki hočejo vsakemu pesniku predpisati tisto literarno pot, ki je vseč njihovemu ozkemu, navadno protiumetniškemu pojmovanju.

Str. 265. *Izvirne po načinu krakovjakov.* R1.

C V začetku aprila 1834. l. je kupil Štefan Kočevar na Dunaju za knjižnico graške Slovenske družbe knjigo: *Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego*, ki jo je izdal Waclaw Zaleski pod psevdonimom Waclaw z Oleska (Łwów 1833). Knjigo si je želel Vraz, kakor spoznamo iz korespondence. In ko jo je od Kočevarja dobil za knjižnico graške Slovenske družbe, je začel iz nje prevajati nekatere pesmi. Zlasti so ga zanimali krakovjaki, t. j. kratke lirske pesmice, ljubezenske ali satirične vsebine, ki so jih prvotno peli pri ljudskih plesih v krakovski bližnji in daljni okolici. Že tisto ali prihodnje leto (1835) je Vraz prevedel iz Zaleskega knjige izmed 670 petdeset krakovjakov v slovenščino. Oblika mu je ugajala in poizkusil se je tudi sam v njej. Prvim Vrazovim »krakovjakom« so sledili Rožmarinci, med katere je uvrstil tudi pesmice iz našega ciklusa, in končno ilirske Đulabije. – V. 2, 4... v Hermancih jo išči – Hermanci je občina v župniji Sv. Miklavža v Ljutomerskih goricah. Tam je bila omožena Vrazova sestra Anka. V tej občini je vas Ilovci, kjer je bil Mohoričev dom, v katerem je Vraz preživel pri sestri in svaku marsikatero lepo uro. Najbrž je ljubil tudi neko dekle iz teh krajev in ji je hotel ponagajati s tem krakovjakom.

B 4, 3, 4 Teče voda, teče, zlije se u morje, / v katero se zaljubiš, deklici je gorje. (Lahko si vesela, meni pa je gorje, / čem' ne prvlje prišel, zdaj že bele zorje.)

Str. 266. *Rožmarinci*. R1; R6 (XI.) Č 30, 142–143.

C Konec 1836, ali v začetku 1837. l. je Vraz vnovič poizkusil pesniti v obliki krakovjakov. Kot temeljno doživetje, iz katerega je nastajal ta novi venec, je mogoče spoznati – hrepenenje po Ljubici Cantillyjevi, tako da je v njem nekaj začetek Đulabij. Iz prejšnje zasnove je vključil Vraz med Rožmarince 3., 4., 5. in 6. pesmico in jih je stiliistično pa tudi vsebinsko primerno priredil. V njih je uporabil tudi nekaj primer iz svojih prejšnjih pesmi, nekatere nove je pa iz Rožmarincev prenesel v Đulabije (Na pr. 10. Rožmarinec je prepesnjen kot 10. pesem I. dela Đulabij). – Podrobno je razpravljal o obliki in drugih problemih Rožmarincev Ilešič v Časopisu za zgodovino in narodopisje 1930, 142–45.

Str. 269. *To še reč od tebe*. R1.

C Zasnova pesmi, ki bi naj izrazila Vrazovo slovo od Ljubice v Samoboru. To moremo sklepati po zadnjih ohranjenih vrsticah: Onkraj teh gor južnih ..., četudi ni nemogoče, da je Vraz imel v mislih slovo od kakšnega drugega ljubljeneža dekleta (od Roze, Anjčike?)

Str. 270. *Pitanje*. R1.

B 3, 3 al te trka srce tvoje; – 4, 2 (prv.) v ustno t' dehne kušec vroči. Za 6. (sprva poslednjo) kitico je Vraz kasneje dodal še 2 kitici: eno (V zvezdah išče ...) smo priključili ostali pesmi kot 7. kitico, druga se pa glasi: Za um nizke ti si vere: (?) / al za tabo srce diše, / si ti zvezda, ki jo iš'e, ali ne? – / Povej, povej!

C Vraz je v rokopisu dal pesmi podnaslov v hrvaščini: Molba. Tudi glavni naslov zveni hrvaško, četudi je glede na slovensko besedilo misliti, da ga je zapisal kot besedo svojega narečja, ki ne pozna centralno slovenske besede: vprašanje. Toda kljub temu je podoba, da naslov in podnaslov kažeta, da je doživljal te pesmi vzklik iz Vrazovega hrepenenja po Cantillyjevi. 1, 1 Že deseti mesec ... – To bi mogli razumeti: deseti mesec od septembra 1836, ko si je izbral Ljubico Cantillyjevo kot »ideal svoje nove, hrvatske (pravilno: ilirske) poezije.« (Drechsler). 2, 1 Ko skoz žveglo ... Vraz je sviral na flavti (piščali ali žvegli) in ob njeni spremljavi je zapisoval tudi melodijo slovenskih narodnih pesmi.

Str. 271. *Svoji trinajstletni sestrički I. C. Ilovčanki*. R1.

C Ta sonet je Vraz zložil, kakor priča naslov, hčerki svoje sestre Anke, ko se je poslavljaj od gostoljubne sestrine hiše v Ilovcih in odhajal spet po svetu. Dekletce mu je kazalo posebne simpatije in pesnik ji želi sreče v ljubezni in v življenju. – V rokopisu je našemu sonetu pridružil prevod 38. soneta iz I. dela Kollárjeve pesnitve: O polnoči, ko celo zemljo skriva. (O púl noci, když zem celou skryva ...). Ker pa ta sonet nima nobene vsebinske zveze s prejšnjim, sem ga uvrstil med Vrazove prevode.

Str. 272. *Slejko Ani*. R2.

C Pesem je v duhu in besedi slovenske narodne pesmi zasnovano Vrazovo slovo od Anjčike Megličeve. To dokazuje ime Slejko, s katerim se je pesnik, kakor smo omenili, večkrat v pesmi označil. Pa tudi dekletovo ime kaže na Megličevo, ki je po Rozini možitvi bila še dolgo v Vrazovih mislih. Pomembno je, da je Vraz zložil o svojem razstanku z Anjčiko tudi ilirsko pesem: *Odziv* (Oj Slovenko, ja mam iti ...) Priobčil jo je v Danici 1838 (1. prosinca) in jo podpisal s psevdonimom »Radoslav Ilie K., Ilir iz Štajera.« Zato je ne omenja ne Kidrič v Bibliografiji Vrazovih spisov in korespondence (Časopis za zgodovino in narodopisje 1910, 322 in sl.), niti ni vključena v Dēla, v katerih pa manjka še tudi več drugih Vrazovih tiskanih ilirskih pesmi.

Str. 273. *Ballata*. R1.

B 4, 4 (prvotno) da krilama ni one duše ženske.

C Izpoved pesnikovega idealizma spričo neke dediščine (Prim. 4, 2-3 ki po pokojnem mi ponujaš blago...). Pesnik želi spoznati samo dušo ljubljene ženske. V tem je podoben otroku, ki se veseli igrač in bliščeče rose na travi. - 4, 3 jezerki srebrni in mezgo drugo - dva tisoč srebrnih goldinarjev in žlahtno vino. Mogoče je bila to Vrazova dediščina po očetu. Ballata je italijanska lirska, pozneje tudi epska pesniška zvrst, različne oblike. Mojster lirske ballate je bil Petrarca in po njegovih ballatah je Vraz zasnoval svojo.

Str. 273. *Bolno oko*. R1.

C Pesem je nejasna v izrazu in podobah, tako da skoraj ni mogoče spoznati njene vsebine. Težko je reči, koga imenuje pesnik »oko«. Ali misli na svoje oko, ali nagovarja s tem imenom koga drugega. Posebno konec je kar nerazumljiv, čeprav je toliko jasno, da bi hoteli ti verzi izpovedati mučno in neozdravljivo melanholijo.

Str. 274. *Ana za Slejka*. R2.

C To ni prava pesem, temveč nežna molitev, ki jo je Vraz spisal za Anjčiko, da bi jo molila zanj po njuni ločitvi. Priznati je treba, da se je globoko včustvoval v dušno življenje vzhodnoštajerskega kmečkega dekleta, ker je našel za njene misli in predstave resnične in primerne besede. To je mogel doseči, ker je temeljito proučeval ljudsko besedno umetnost in živel intimno z ljudstvom svojega kraja. Besedilo te molitve je med najbolj adekvatnimi dokumenti miselnosti slovenskega kmečkega dekleta iz polpretekle dobe, kar jih pozna slovensko umetno slovstvo.

Str. 275. *Milemu drevcu*. R7.

B K zadnjemu verzu je Vraz zapisal varianto: zbrisi ji moj obraz 'z pameti - naj ji bo med!

C Nagovor na ozelenelo drevo, pod katerim se je pesnik lani shajal z nezvesto ljubico. Želi, da ji njegovi lističi ne bi nosili nobene vesti o njem, temveč naj bi ii izbrisali iz spomina celo vsako misel nanj.

Str. 276. *Tri bratje*. R7.

C Zanimiv poskus v poplemenitem ljudskem slogu zapete romance, z rahlo izraženim domoljubnim sklepom.

Str. 276. *Ladjarji*. R2.

C Stihi imajo politično, narodnostno jedro. Namenjeni so slovenski dijaški mladini, ki jo je Vraz v začetku 1837. l. nameraval prebujati z živo besedo in neposrednim vzgledom ter vplivom, pa tudi s članki in pesmimi. »Smrtno morje«, na katerem plavajo šibke ladjice, je germanizacija, prelivajoča se preko Slovenske Štajerske. Vraz kliče po slogi in skupnem odporu, ki edina moreta rešiti ogrožene brate. – Kakor Zvončke tako je tudi to pesem Vraz podpisal s psevdonimom Slovenovič.

Str. 277. Γνώμαι R1.

C V šolskih čitankah (tako latinskih, grških in nemških) Vrazovih časov je bilo odmerjeno mnogo prostora gnomom, t. j. kratkim rekom, izrekom ali pregovorom o življenju in njegovih najrazličnejših problemih. Zato je tudi v Vrazovi zaušičini mnogo takih »nomičnih« prizkusov, katerim se pa povečini ni dalo ugotoviti izvora. Tako tudi pričujočim ne. Uredniku se je celo zdela upravičena misel, da so vsaj delno izvirni. Zato jih je tudi uvrstil med izvirne pesmi. Zapisal jih je pa Vraz menda prej, najbrže konec 1834. ali v začetku 1835. l. Takrat se je pogosto poizkušal v tej vrsti didaktične poezije. – 3, 4 rude pregnale mu bi – znanstveno delovanje bi ga osiromašilo. Rude pomeniu tu denar, posvetno blago.

Str. 278. *Sestranj*. R6 (A, B).

B Zapis A je prvi, danes nečitljivi osnutek, tudi B se ni dal popolnoma razbrati. Končne s svinčnikom pisane vrstice so preveč zabrisane.

C Ti stihi so izraz sočutja do užaloščene sestrične, ki jo je na plesu zapustil prevzetan mladenič. Pesnik ga imenuje kneza. Bil je najbrž kak graščak, ki je iz dolgočasje ali iz želje po lahkkih erotičnih uspehih prišel na kmečki ples in tam po vrsti mešal glave kmečkim dekletom.

Str. 278. *Trojna rana*. R1.

C Podoba je, da je Vraz zložil to pesem poleti 1837, na Hrvaškem, kamor je prišel »ran si prati«. Te rane sta mu zadala ljubezen in tujec, medtem ko je izgubo »učenika in brata« Šamperla že nekoliko prebolel. Toda tudi ob savskem bregu, t. j. med Ilirci ni dobil zdravila za nacionalno in ljubezensko rano. Srce se mu vdaja spet ljubezni, četudi mu je ta tiranka (strahonika) zadala mnogo udarcev. Zato primerja svoje srce ponižnemu psičku, ki se pretepen plazi okrog nog krutega gospodarja. Primeru je Vraz uporabil že v pesmi *Nepokorno srce* (1835).

Str. 279. *Oče, oče, čem' ne zidal hiše ...* R1.

B 8, 3 in 4 sta se prvotno glasili: al čem' ne obrnol na visoko, / naj bi prot' jugu nosila si oko.

C Pesem je klic razočaranega pesnika pokojnemu očetu. V njej mu rahlo očita, zakaj je postavil hišo tako visoko na cerovski hrib, da se mu je odtam odpiral pogled proti severu in da sta ga zato mladostna radovednost in ukaželinost zvalili v graške šole, kjer je trpel »šest let«, pravzaprav sedem let, toliko gorja. Pesem je velike važnosti za razumevanje Vrazove odločitve, da zapusti Gradec in si poišče

sreče na jugu. V četrti kitici je prikazal zalezovanje profesorja Schreinerja, ki ga imenuje »pedanta«, ki mu je hotel zlomiti »slovenske krila«.

Str. 280. *Slovenski pisavnik*. Kmetijske in rokodelske Novice 1854, list 23 (22. III.), 91.

B V naslovu je urednik pustil besedo »pisavnik«, četudi se danes ne uporablja več v pomenu: pisatelj, temveč kvečjemu v pomenu: pisalna miza = pisaci stol.

C Pesem je priobčil v Novicah Vrazov rojak in učenec Davorin Trstenjak, češ da mu jo je bil izročil Vraz ob obhodu na Hrvaško 1839. I. v spomin in v nekako pojasnilo, zakaj zapušča slovensko literarno področje. – »Po Bérangerovi šegi« – Pierre Jean Béranger (1780–1857) je bil francoski politični in socialni priložnostni pesnik v najboljšem smislu besede. Vraz je po Macunovem sporočilu (Književna zgodovina, 94) prevedel neko njegovo popevko (Naš ded) v slovenščino. Toda v zapuščini se ni nič ohranilo in težko je ugotoviti, katera Bérangerova pesem bi to bila. Nedvomno je pa Vraz francoskega meščanskega poeta poznal in se od njega tudi učil, kakor kažejo nekatere njegove ilirske satire (Naš obersudac in dr.) in naša slovenska romanca. – 2, 4 Al ker črk njegovih nima – obsodba slovenskih abecednih bojev v 30. letih 19. stoletja. – 2, 8 Trubar, Gutsman – Primož T. (1508.–1586), prvi slovenski pisatelj; Ožbald Gutsman (1727–1790), slovenski koroški pisatelj, jezikoslovec in sestavlja-vec nabožnih knjig. – 3, 3 Sloven'c je hudi ... Prim. sonete iz Venca domoljubnih sonetov. – 4, 6 To, glej, so tehanti pisali ... – Dekan je bil med takratnimi slovenskimi pisatelji edini Peter Dajnko (od 1831. l.), začetnik in propagator dajničice. Dialektični izraz »tehant« je pomenil obilega in važnega človeka. Knjigar hoče torej reči, da se pri Slovencih tako naglo spreminjajo črkopisi, da niti delo tako pomembnih osebnosti, kakor so dekan, nima pri njih dolgega življenja. – 4, 9 ... makulatur' – star, pokvarjen ali nerabljev papir.

Str. 281. *Antoni Stranjšaki*. K 1883, 42–43.

C Sonet je Vraz napisal avgusta 1838 za novo mašo (2. IX. 1838) Antona Stranjšaka, ki je bil v graškem bogoslovju vnet zagovornik slovenskih preporodnih misli in se je krepko potezal pred nemškimi kolegi in profesorji za pravice svoje materinščine. To je tudi poglavitna misel Vrazove čestitke. Vraz jo je dal v Zagrebu natisniti na zlatoobrobljene liste in ob Stranjšakovi novi maši jo je poslal primiciantu in gotovo tudi gostom. Stranjšak je tak listič dal 1881. I. Josipu Pajku in ta je pesem priobčil 1883. l. v celovškem časopisu Kres. – Motto je začetek 5. elegije iz II. knjige Tibulovih Elegij: Apolon, bodi pozdravljen! Nov svečenik stopa v tvoje svetišče.

Str. 282. *Hvala nadvojvodi Joanu*. V posebni knjižici, natisnjeni v Zagrebu v začetku 1839. I. (L. 1910. so bili znani na jugoslovanskih tleh še štirje izvodi, danes samo še trije v zagrebski Vseuč. knjižnici). Naše besedilo po fotokopiji izvoda, ki ga hranijo v knjižnici Joaneja v Gradcu.

C Zanimivo vprašanje, zakaj je slavil Vraz, zavzet nasprotnik vsakega političnega nasilja, v tej odi Habsburžana Johanna (1780–1859), brata cesarja Franca I., je skušal rešiti Macun (Književna zgodovina Slovenskega Štajerja v podčrtni opombi k str. 96). Tam se je skliceval na Gajevo pripovedanje, da je Vraz »iz zahvalnosti in morebiti iz politike za Slovence pisal to veličastno pesem.« Nedvomno je bila osebnost tega demokratičnega Habsburgovca takšna, da je budila Vrazove simpatije, zlasti ker je Johann pokazal večkrat zanimanje za Slovence. Tako se je n. pr. spomladi 1837. l. razveselil slovenske pesmi, s katero so ga pozdravili v Ptujju otroci v narodni noši. Tisto pomlad je potoval v politični misiji v Rusijo, kar je moglo zanetiti v lahkovernem Vrazu razne neupravičene upe. In ko je Johann na tem potovanju v Črnem morju doživel strašen vihar, iz katerega se je komaj rešil, je vzraslo Vrazovo zanimanje zanj. Ker so razni nemški pokrajinski pesniki slavili njegovo rešitev, je sklenil tekmovati z njimi. Zadnjo pobudo mu je pa dalo, tako pripoveduje Macun l. c., Johannovo pismo nekemu Hrvatju Köröskény-ju l. 1838. V tem pismu je baje Johann priznal »veliko veljavo ilirstva« in s tem krepko podprl ilirsko stremljenje, zlasti ker so pismo prebrali v veliki skupščini zagrebške županije. (Pozneje se je pismo izgubilo.) Vse to je pobudilo Vraza, da je zložil spomladi 1838, potem ko je že »dal slovenski literaturi slovo«, slovensko odo, s katero je hotel obrniti Johannovo pozornost na »murske ino dravske Slovence«. Sprva jo je širil v prepisih, (en izvod je gotovo poslal naslovniku), Oda je vzbujala pozornost tudi pri Nemcih. (Prim. Murščevo zahvalo v verzih Vrazu v Zborniku Maticе Slovenske VII (1905), 135.) Nato jo je dal Vraz čedno natisniti v posebni knjižici. Toda političnega uspeha z njo ni dosegel. – Motto: Η δ' ἄρ' ἐτοῖμα τέτυκτο σέβας μ' ἔχει εισορόωντα.

Saj kar strmim, ko gledam, kar se je zgodilo. (Homer.)

1, 1 Dan se zori – 20. januar nadvojvodov rojstni dan; 2, 1 Nemška muza – prigodne pesmi nemških pesnikov (Puffa, Seidla in Illessyja) v graškem časopisu Der Aufmerksam 1837, 145. 7. – 3, 2 ... bele hale – v belo platneno obleko štajerskih Slovencek; – 11, 4 k meji da tujinec sili – L. 1805 in 1809 je Johann vodil obrambo južnozahodne meje cesarstva zoper francoske vojske, ki so prodirale iz Italije. – 13, 3 ko roj matica – Na Tirolskem je organiziral upor Andreja Hoferja zoper Francoze (1809), drugod je zbiral brambovce, ljudsko vojsko, ki bo naj zaprla pot francoskim revolucijskim četam. – 14, 1, 2 z njo zahodne orle... Spomladi 1809. l. je sprva uspešno odbijal francosko napredovanje v Furlaniji ob Piavi in na Goriškem ob zgornji Soči, nato je pa bil premagan v vseh nadaljnjih bitkah in spopadih tistega leta. – 15, 3 dokle beli golob mira – 14. X. 1809 je bil sklenjen mir na Dunaju. – 16, 3 Glej, nerodnost jo pustila – Po napoleonskih vojnah je skušal Johann dvigniti propadlo kmetijstvo in obrtnost zlasti na Štajerskem z ustanovitvijo Kmetijske družbe (1819), ki bo naj pospeševala vse kmetijske panoge. Pa tudi po drugih deželah Notranje Avstrije (Koroško, Kranjsko in Primorsko), ki so imele večinoma slovensko prebivalstvo, je uvajal naprednejše poljedelske metode, po-

sebo je priporočal sajenje krompirja. Na Slovenskem Štajerskem je podpiral razvoj vinogradništva. – 22, 4... z Oeniponta zidi – z zidovi mesta Innsbrucka (Oenipons je latinsko ime za Innsbruck). – 23, 2 ki ga Slava je krstila – mesto Gradec (Gratz) ob Muri. – 24, 1 Ustanovitev znanstvenega inštituta Joanneuma (1811) v Gradcu, ki je imel veliko knjižnico, v kateri se je izobraževal tudi Vraz, muzej in botanični vrt.

Str. 290. *Sporočilo*. R6

C Ako je pravilna urednikova domneva, da je s to dedikacijo Vraz hotel poslati Kollárju 1839. l. svoje Narodne pesni ilirske, kajti edino te so mogle biti »prvenec«, ki ga omenja v 1. stihu, potem je ta pesnitev poslednje Vrazovo pesniško delo v slovenskem jeziku.

II. knjiga

Str. 7. *Grčke Anakreontove*.

Str. 7. 1. *Citram*. R1; R6 Danica 1837 (26. XI.): Odgovor bratji, što žele, da pevam davorie, D3, 106: Bratji, što ištu da pjevam davorije, Građa III, 266–267: Odgovor bratji, što volji da pevam Davorije.

B Slovenski prevod je dobeseden, medtem ko je ilirski – svoboden. Razlik med variantama ni.

C Anakreon (560–478), grški lirik iz Teja v Lidiji, je preprosto in lahkotno opeval ljubezen in vino. V 2. polovici 18. in v prvih desetletjih 19. stoletja so bile njegove pesmi v vseh evropskih literaturah prevajane in posnemane. Mnogo njegovih od je bilo v grški šolski čitanki Vrazove dobe. Vraz je prevajal Anakreonta 1835. l. S prevodom je bil zadovoljen, vendar je izgubil, kakor toži v ilirski avtobiografiji, »na svojem putovanju kroz Hrvatsku« skoraj polovico presnitev. Toda njegova tožba ni bila popolnoma upravičena, ker so se menda vsi njegovi prevodi ohranili v Rakovčevi zapuščini. – Tudi Prešeren je uporabil misel naše pesmi in jo je svobodno razpredel v sonetu: Očetov naših imenitna dela (Kranjska Čbelica II. (1831.).

Str. 7. 2. *Ženskim* R1, R6

C Zanimiva je Vrazova sprememba v 1. verzu, kjer je postavil besedo: natura, namesto:: Zevs. To spremembo ima tudi nemški prevod ljubljanskega profesorja Franca Peeseneggerja (Anakreon aus dem Griechischen übersetzt, Ljubljana 1803, 16).

Str. 8. 3. *Roži*. R4, R6

Dokaj uspel in svoboden prevod.

Str. 8. 4. *Erotu*. R1, R6

Naše besedilo po R6, R1 je neokretnejši in gotovo starejši.

Str. 9. 5. *Lastovici*. R1, R4, R6.

C V. 6. Tezej (Tezeus), traški kralj, je po grški pripovedki onečastil svakinjo Filomelo in ji izrezal jezik, da ga ne bi zatožila. – V 10 Batila – Anakreontovega ljubljena.

Str. 9. 6. *Erotu*. R4, R6

C Besedilo po R6, ker je najbolj dovršeno, vendar so razločki med zapisoma neznatni.

Str. 10. 7. *Anakreon sam sebi*. R4, R6

B V. 11 ima varianto: da je že blizu grobi. R6 ima v. 10. in 11. kaj radovati bolje / se v stari je podobi.

Str. 10. 8. *Use mora piti*. R1, R6 (nepopoln).

Str. 10. 9. *Svoji ljubici*. R4 R6

Besedilo po R4. Različki med zapisoma so neznatni.

C V. 5 ne ustreza izvirniku. Tudi v. 8–12 so nerodno prevedeni in brez izvirnika skoraj nerazumljivi. V prozi se Anakreontove besede glase: In če ti vosek omogoča, naslikaj jo dišečo od mazila, okroglo-lično in beločelo pod črmljenimi kodri. V. 21 volhek kak Kiteri – vlažen od ljubezni kakor Afroditi. V. 24 kakti Peitthe usti – P. boginja pregovorljivosti, sladke besede (lat. Suada).

Str. 11. 10. *Svojim ljubeznim*. R4, R6

Naše besedilo po R4.

B V. 14–15 var. ter deklic Lezbinek in dalečnih Joninek.

C V. 10 Korintski dvojni breg – namesto breg, zaradi rime: šereg. – V. 16 'z Karije in z Roda – Karija: staro ime za južnozapadno Malo Azijo; Rod (Rhodos) najbolj vzhodno ležeči otok v Egejskem morju. – V. 20. Kanob (Canobos) nekdanje mesto v Spodnjem Egiptu. – V. 25. 'z Gadironske krajine – okolica sedanjega mesta Cadiz v Španiji. – V. 26 od Baktre (Baktrije) krajine v Notranji Aziji.

Str. 12. 11. *Pomladi*. R6, R7

Besedilo po R6, R7 nepopoln.

Str. 13. 12. *Zdravica*. R4, R6

Besedilo po R6, R4 nepopoln.

Str. 14. 15. *Samemu sebi*. R6 (3 zapisi).

Naše besedilo po R7. Oba zapisa sta glavnem istovetna.

Str. 14. 14. *Erotu*. R6 (2 zapisa).

Str. 14. 15. *Samemu sebi*. R6 (3 zapisa).

Str. 14. 16. *Kori*. R6 (2 zapisa).

Str. 15. 17. *Eroteku*. R6 (2 zapisa).

Str. 15. 18. *Skržatu*. R6 (2 zapisa).

Str. 16. 19. *Lastovici*. R6 (2 zapisa).

Str. 16. 20. *Erotovim strelicam*. R6 (2 zapisa).

Str. 17. 21. *Julijana Egipčana*. R6 (2 zapisa).

Str. 17. 22. *Golobu*. R6

Str. 18. 23. *Erotu iz voska*. R6

C Zanimiv je Vrazov poizkus označiti prodajalčevo dorščino s kranj-ščino.

Str. 19. 24. *Samemu sebi*. R6

Str. 19. 25. *Ljubezenska in plesna pesem*. R6

Str. 20. 26. *Samemu sebi*. R6

Str. 20. 27. *Brezskrbnemu življenju*. R6

Str. 21. 28. *Zmerom bolj in bolj plešava ...* R6

Str. 21. 29. *Ni meni brat ...* R6

Str. 22. 30. *Hči Tantal'va ...* R6

Str. 22. 31. *Zvrtaj, Hefajst ljubljeni ...* R6

Str. 23. 32. *Erotu.* R6

Str. 24. *Tebe pomilovati ...* R1

C Te pesmi ne navajajo v zbirkah Anakreontovih pesmi, ki so bile uredniku na razpolago. Vendar je iz vsebine in sloga razvidno, da spada v kategorijo anakreontske lirike. – V. 9 Piritojskih – v. 11. Iksiona – Piritoja in njegovega očeta Iksiona so kaznovali bogovi: prvega, ker je hotel ugrabiti Proserpino, drugega, ker se je v zmoti bahal, da ga je ljubila Hera. Zevs ga je zato privezal na vedno se vrteče kolo v podzemlju.

Str. 24. Φεῦγοσι μέριμναι R5.

C Naslov naše pesmi (Skrbi beže) in njena vsebina kažeta, da je tudi njo treba šteti med lahkotno melično liriko Anakreontove vrste. Vendar avtorja z našimi sredstvi ni bilo mogoče odkriti.

Str. 25. *Žabica.* R7

C To in naslednjo pesem je Vraz prevedel, kakor je zapisal ob prevodu iz neke »antologije grške«. Iz katere – se kljub mnogemu iskanju ni dalo ugotoviti.

Str. 25. *Luna brez orožja.* R6

B V. 5, 6 Kaj je ljubavi lok vgodil, črti vsako puščico / sulica 'no bol 'smiljenja naučilo jo je. (poznejša varianta).

C Glej opombo k prejšnji pesmi.

Str. 25. *Uolar.* R1, R6

B Kasnejša varianta prevoda se glasi: Stopil sem do Evnike ljubljene, htel jo kuševat', al ona se smejala ter gizdavo z nosekom vihala, men' rekoč: »Poberi se od mene, ti pastirče! – Ti češ moje lice? O ti norček! Nisem se učila prostih lizat' čob te se že užila nekokrat meščanske si ustnice ...

C Prevod prvih 14ih stihov idile Βουκολίσκος ki so jo nekdam pripisovali Teokritu (okrog 270. l. pr. Kr.)

Str. 26. *Na cesarja Avgusta.* R3

C Poizkus prevoda 2. pesmi iz 1. knjige Horacijevih (65–8 pr. Kr.) Od in epod. Ohranjeni so verzi 1–8 in 25–52. Prevod je neokreten, dikcija in jezik sta brez poleta in grobo dialektična. Gotovo eden prvih Vrazovih poizkusov v slovenski verzifikaciji, morebiti še iz mari-borske gimnazije pred 1830. l.

Str. 27. *Na Munacija Planka.* R3

C Prevod 7. ode iz iste Horacijeve knjige. O prevodu velja, kar o prejšnjem.

Str. 28. *Na Aristija Fuska.* R3

C 22. oda 1. knjige Od. Prevod je neokreten in trd. V. 13–14 Vraz ni prevedel.

Str. 30. *Na Venus.* R3

C Prevod 30. ode iste Horacijeve knjige je še slabši kakor prevod prve ode. Nastal je sočasno z njim.

Str. 29. *Na Licinija*. R3

C Prevod 10. ode 2. knjige Horacijevih pesmi. O prevodu kakor zgoraj.

Str. 30. *Torkvatu*. R6

C Z dnem »27. velikim srpnom 1835. l.« datiran prevod Horacijeve VII. ode; Diffugere nives: redeunt jam gramina campis iz IV. knjige Od in epod. Če primerjamo ta prevod s prejšnjimi, spoznamo, koliko je Vraz jezikovno napredoval.

Str. 31. *Elegija*. R7

C Poizkus prevoda 5. elegije iz 3. knjige Tibulovih pesmi. Poizkus obsega prvih 16 stihov, 2. in 3. veljata danes kot podvržena. Prevod je zelo pomanjkljiv, vendar je za spoznanje boljši kakor poizkusi prevoda Horacijevih od.

Str. 31. *Sulpicijina*. R1

C Prevod pesmi, ki jo je poslala poetka Sulpicija med svojo boleznijo nekemu Cerintu, morebiti pesniku Tibulu (55–19 pr. Kr.) Vraz je datiral prevod »V Cerovci 25. velikega srpna 1835.«

Str. 32. *Zdaj, kar kol' lepih ženskih je ...* R1

C Prevod Katulove pesmi: Lugete, o Veneres Cupidinesque. Nastal je okrog 1837. l. in je mnogo boljši, kakor so bili prejšnji Vrazovi poizkusi.

Str. 34. *Prijateljci Formianovi*. R1

C Prevod zabavljice rimskega lirika Katula (87–54 pr. Kr.) na Ameano, ljubico Cezarjevega pionirskega častnika, zapravljevca Mamura, Formiana. Vraz je prevod rimal, kar nasprotuje izvirniku in antični poeziji sploh. S tem ni dosegel višine prevoda prejšnje pesmi, četudi je oba napisal sočasno.

Str. 32. *Lezbiji*. R5, R6

B V. 5.–10. (var.) kjer Jupiter proroči v puši, kjer vrel grob Batta stari duši; – al kar zvezd v tihi noči budi, gleda na ljubav skrivno ljudi, da b' tol'ko mi dala kušcev mila, ne b' mi vnetosti le vtišila.

C Prevod Katulove pesmi: Quaeris quot mihi basiationes ... (Vprašaj, koliko bi rad poljubov ...). Vraz je Katulovo pesem posnemal v svoji pesmi: Vse, vse še premalo. Naše besedilo po R6.

Str. 33. *Fabulu*. R5, R6

C Prevod Katulove humoristične pesmi: Cenabis bene, mi Fabulle, apud me ... V 14. v. ... k Bogu-š kleknol – k Bogu boš kleknol. Vraz je posnel te kontrakcijo iz domačega narečja. Znana je tudi v poljščini. Misel te Katulove pesmi je posnel Župančič, a nepopolno, v Cici-banu: Vabilo.

Str. 34. *Urabljinček, radost moje golobice ...* R6, R7

C Prevod Katulove pesmi: Passer, deliciae meae puclae ... Naše besedilo po R6, R7 obsega samo štiri stihe.

Str. 34. *Lezbiji*. R6

C Prevod Katulove pesmi: Vivamus, mea Lesbia, et amemus!

Str. 33. *Aziniču*. R6

C Prevod Katulove šaljivke: Marrucine, Asini, manu sinistra ...

Str. 35. *Ovidijeva*. R1

C Prevod 5. elegije iz 1. knjige Ovidijevih (43. pr. Kr. – 17. po Kr.) Ljubezenskih pesmi (*Amorum libri tres*).

Vraz je datiral prevod: »V Cerovcu, 28. velikega srpn« (gotovo 1835. l.) Pobudo za prevajanje teh lascivnih stihov mu je dala Ljubezen do Roze.

Str. 36. *Divina Commedia*. R1, R6; Nastavni Vjesnik, 1922, 10–13.

C V R1 je ohranjen prevod I. speva od 1.–21. stiha, nato prevod XXXIII. speva od 1.–24. stiha. V Rakovčevi zapuščini se pa hrani prevod celotnega III. speva v nepopolnem izvornem Vrazovem zapisu in popolnem prepisu neznane roke. Izvirnik je Vraz datiral ter podpisal, in sicer takole: »V Gradcu na pepelnico l. 1835. Prepisal na pepelnico l. 1837. J. Cerovčan.« Da je 1835. l. prevajal Danteja, je razumljivo zaradi njegovih takratnih priprav za antologijo svetovne poezije za vrta vsakega izobraženega. Čudno je samo to, da tega svojega prevoda ni omenil v pismu Kastelcu (9. in 31. VII.), v katerem mu je navedel, kaj ima že pripravljeno za antologijo. Tam je pa zapisal samo, da mu je z Dunaja (od tamkajšnjih slovenskih pravnikov: Janeza Čopa, Antona Mažgona in Jerneja Zupanca) obljubljena poleg drugih prevodov »Smrt kneza Ugolina«, t. j. prevod XXXIII. speva Dantejeve pesnitve. In vendar je imel tedaj glede na datum na rokopisu že lastni prevod popolnega III. speva in, če sodimo po jeziku in pravopisu, tudi že naše začetne verze I. speva. – Zakaj je »na pepelnico l. 1837.« prevod III. speva ponovno prepisal in gotovo tudi jezikovno popravil? Morebiti ga je hotel poslati Prešernu in Kastelcu neposredno po vrnitvi iz Ljubljane v Gradec, da bi jima dokazal, koliko je že napredoval v osrednjem književnem jeziku, kajti ta prevod je med vsemi njegovimi prevodi in izvornimi pesmimi jezikovno najbolj dovršen. To je opazil tudi dr. V. Deželič st., ki ga je v Rakovčevi zapuščini odkril in v Nastavnem vjesniku l. c. prvi objavil.

Str. 43. *Kancona*. R6

C Prevod Petrarbove kancone: Che debb' io far? che mi consigli, Amore? iz II. dela (*In morte di Madonna Laura*) njegovega Kanconijera.

Str. 44. *Življenje teče, nič na hip ne stane*. R6, R7

B Prim. Petrarkov sonet: *La vita fugge e non s' arresta un' ora ...* iz II. dela Kanconijera. Naše besedilo po R6, R7 vsebuje samo prvi dve kitici.

Str. 45. *Oj, mir mi dajte, moje misli nore ...* R6, R7

C Prevod Petrarkovega soneta *Datemi pace, o duri miei pensieri* (*Sonetti e canzoni in morte di Madonna Laura*). V opombi k *Divini Commediji* v omenjenem pismu Kastelcu je Vraz poročal, da je za Cvetlice, prevedel tudi dvanajst sonetov Petrarkinih. Toda od te dvanajstovice se ih je ohranilo samo nekaj. Naše besedilo je po R7.

Str. 45. *Oči, ki sem je tak opisal vrelo ...* R6 (2 zapisa), R7

C Prevod Petrarkovega soneta: *Gli occhi di ch' io parlai si caldamente* (iz istega ciklusa kakor zgornji).

Str. 46 *Na krilih misli dižem se v nebesa ...* R6

C Prevod Petrarkovega soneta: *Volo con l' ali de' pensieri al cielo ...* iz istega ciklusa kakor gornji.

Str. 46. *O blažen duh, ki name oči jasne ...* R6

C Prim. Petrarkov sonet: *Spir'to felice, che si dolcemente ...* iz II. dela Kanconijera.

Str. 47. *Komal in Galvina.* R6

C Poizkus prevoda poeme Comala iz Ossianovih spevov Jamesa Macphersona (1736–96). Vraz je poizkušal poemo prevesti konec 1833. ali v začetku 1834. l.

Str. 48. *Grobje.* R2

C Odlomek prevoda elegije (*Elegy written in a Country Churchyard*) angleškega pesnika Thomasa Graya (1716–1771). L. 1835 je menda Vraz imel prevedeno vso elegijo, kakor priča njegovo citirano pismo Kastelcu. Toda v njegovi zapuščini se je ohranil samo naš odlomek, ki obsega polovico celotne pesnitve.

Str. 51. *Byronova.* R1

C Prevod Byronove pesmi: *On a Cornelian Heart which was broken* (Ob Kornelijinem »srčku«, ki se je razbil). Vraz je prevod datiral: »Pri Sv. Mikloži 31. velikega srpna.« (1835). Tisto leto je prevajal tudi Byronovo elegijo: *Fare thee well* (Slovo). Kastelcu je pisal v zgoraj citiranem pismu, da jo je že prevedel, in res se je našel, poleg nekaterih kitic v R7, v R6 celoten prevod.

Str. 51. *Slovo.* R6

C Prevod Byronove elegije: *Fare thee well*. Prim. opombo k zgornji pesmi. Prevod je neokreten in komaj razumljiv.

Str. 53. *Hebrejske melodije U.* R6

C Prevod V. pesmi *Oh! Weep for those ...* iz Byronovega venca *Hebrew Melodies*.

Str. 55. *U zelenadi ptice glasne ...* R7

C Prevod trubadurske pesmi nemškega viteškega pesnika (Minnesängerja) Ulricha Lichtensteinskega. Prim. Bouterwek, *Geschichte der Künste und Wissenschaften* 1812, IX, 119.

Str. 54. *Jelšnjak.* R6

C Prevod Goethejeve balade *Der Erlkönig*. Vraz je balado prevajal 1835. l. za almanah *Cvetlice*.

Str. 56. *Ribič.* R6, R7

B 1, 7–8 iz slapov ganjenih zbeži / vlažen žens' obraz. – 2, 7–8 brž v vodo se podurnol bi, / teb' leži b' b'lo spodaj. –

C Poizkus prevoda J. W. Goetheja (1749–1832) balade *Der Fischer*. Vraz je balado prevajal 1835. l. Prevod je namenil antologiji *Cvetlice*, kakor spoznamo iz zgoraj citiranega pisma Kastelcu.

Str. 58. *Mignon.* R6, R7

C Prevod Goethejeve balade *Mignon*, namenjen za antologijo svetovnega pesništva (1835. l.).

Str. 57. *Prelja.* R6

C Prim. Goethejevo romanco: *Die Spinnerin*. Vraz je svoj prevod namenil za *Cvetlice*.

Str. 58. *Pevec*. R1

Prevod Goethejeve balade *Der Sanger*. Jezikovna zrelost in dosledna uporaba gajice kazeta na to, da je ta prevod iz zadnje dobe Vrazovega slovenskega literarnega delovanja. Tudi ga Vraz ni omenil med prevodi, ki jih je namenil Cvetlicam.

Str. 60. *Tri mladenci*. R1, R6

B R6 vsebuje prvo redakcijo prevoda, ki soglaša skoraj povsem s končno redakcijo v R1. Razloček v 3, 1. ... se čisto svetli; – 7, 2 'no joe nemilo, obrne se v kraj; – 8, 2 ki ljubil sem, draga, te tol'ko let.

C Zelo dober prevod balade *Der Wirtin Tochterlein* (Krmaricina hčerka) nemškega pesnika Ludwiga Uhlanda (1787–1862). Vraz ni nemške balade samo jezikovno pravilno poslovenil, vdihnil ji je tudi domače občutje.

Str. 60. *U duhu pozdravljenje iz daljnih krajev*. R6, R7

C Poizkus prevoda pesmi *Lied aus der Ferne* (Pesem iz daljine), nemškega pesnika Friedricha Matthissona (1761–1831). Vraz je pesem prevedel v Lovrecini pri Vukotinoviću »na drugi dan velega srpana 1834.« in jo je poslal prijatelju Rakovcu, v čigar zapucini se je ohranila. V R7 sta ohranjeni samo dve kitici prevoda.

Str. 61. *Sivi golobček*. R1; D2 (Glasi iz dubrave erovinske: Sivi golub, 46).

C Prevod pesmi Sizoj golubik ruskega pesnika in zgodovinarja Nikolaja Mihajlovia Karamzina (1766–1826). Vraz jo je nael v knjigi *Russisches Lesebuch*, ki jo je izdal Johann v. Heym v Rigi 1805 na str. 88. Knjigo je uporabljal s slovnico istega avtorja pri učenju ruskega jezika.

Str. 66. *Metulj in gosenica*. R2

C Prevod poljskega epigrama Stanisława Jachowicza (1796–1857), poljskega pedagoga in mladinskega pisatelja.

Str. 62. *Pomlad*. R7

C Prevod pesmi Wiosna poljskega pesnika Franciszka Karpińskiego (1741–1825). Prevod je bil najbrz namenjen za Cvetlice, dasi ga Vraz ne omenja Kastelcu. Toda po svojem nastanku spada e v 1834. l.

Str. 63. *Urnitev očetova*. R7 (A, B)

B Rokopis R7 (A) je osnutek prevoda, R7 (B) je čistopis. V zadnjem so nekatere kasnejše spremembe, ki pa niso važne. Prvotni naslov prevoda je bil Oče domov pride.

C Prevod balade *Powrot taty* največjega poljskega pesnika Adama Mickiewicza (1798–1855). Vraz je namenil slovenitev Cvetlicam.

Str. 66. *Nečem zlata, jestvin, ne napoja ...* R2

C Prevod 67. soneta (Nehci zlata, napoja a jidla) iz I. dela pesnitve Jana Kollárja (1793–1852) Slavy dcera.

Str. 67. *O polnoči, ko celo zemljo skriva ...* R1

C 38. sonet (O pl noci, když zem celou skryva ...) iz I. dela omejnene Kollárjeve pesnitve.

Str 67. *Povejte, njeci, s srpi ki pšenice ...* R1

C Prevod 13. soneta (Rcite, enci, co tam se srpeky ...) iz III. dela Slavy dcere.

Str. 68. *Dekle in škrjanec*. R1, R6

C Prevod pesmi Skriwánek (Škrjanec) iz pesniške potvorbe Václava Hanke: Rukopis Kralodworsky. Vraz je prevod datiral »1. kimovca« (1835. l.) Naše besedilo po R6.

Str. 68. *Beneš Hermanov*. R1

C Prevod istoimene pesmi iz zgoraj omenjene potvorbe V. Hanke. Vraz jo je prevedel »v Ilovcih 30. velikega srpna 1835« in prevod posvetil svaku Ivanu Mohoriču, kakor priča nadpis nad naslovom: »Poročena mojemu svaku.«

Str. 71. *Pevčeva tožba 1*. R7

C Poizkus prevoda 1. soneta iz ciklusa Sångers Klage Franceta Prešerna (1800–1849).

Str. 71. *Primeri ljubezni*. R1, R7

C Poizkus prevoda Prešernovega ciklusa Liebesgleichnisse:

1. *Pomlad prihaja, reki, loki, gori ...* R7

C Ohranjena sta samo oba kvadernarija prevoda, ker je rokopis prav na tistem mestu odtrgan, kjer bi morali slediti terceti.

2. *Kak on, ki njemu vse vzel v divjem skoki ...* R1, R7

C To je šele osnutek prevoda. Vraz je označil, katera mesta mora popraviti, a končne redakcije ni v njegovi zapuščini.

3. *Kak silno hlepeni on, ki v nesnagi ...* R7

C Dovršen prevod.

Str. 73. *Zakaj, – ki vredna, da bi hvalo peli ...* R7

C Poizkus prevoda Prešernovega soneta: Warum sie, wert, dass Sånger aller Zungen ... – Vraz si je prepisal tudi druge Prešernove nemške sonete (najbrž ob obisku januarja 1837. l.) in jih menda tudi hotel posloveniti.

Str. 73. *Ciprska zibalna pesem*. R1

C Vraz je prevedel l. 1834 in 1835 iz Posartove novogrške slovnice tudi nekaj grških narodnih pesmi. Pričujoča in naslednja pesem sta najbrž sad tega prizadevanja. Ciprsko uspavanko je kasneje prepesnil v ilirščino.

Str. 74. *Smrt Kicos-Bocarida*. R7

C Pesem opeva smrt očeta grškega borca za svobodo Markosa Botzaris (1788–1823). Drugo glej zgoraj. Ta prevod je mlajši kakor zgornji.

Str. 75. *Romajiški*. R6

C Prevod dveh novogrških ljudskih pesmi iz neznane zbirke.

Str. 76. *Španske narodne romance*. R1, R6, R7

C Za almanah Cvetlice je prevajal Vraz 1835. l. tudi španske romance iz Grimmove zbirke Silva de romances viejos, 1815. l. (Cvetnik starih romanc). V ta namen si je prepisal v zvezek z naslovom Romances españoles, traducidas en sloven par J. Stanko vrsto pesnitev, ki so se mu zdele vredne prevoda. Nekatere je res poslovenil, pri drugih se pa vidi poizkus prevajanja.

Str. 76. 1. *O krasni gospe*. R6

C Prim. 1. c. ... De la blanca niña.

Str. 78. 2. *O knezu Arnaldu in monarju*. R6

C L. c. ... Del conde Arnaldo y del marinero. R6

Str. 79. 3. *O renegatu Bovaliji*. R6

C L. c. ... De Bovalias el poganos.

Str. 80. 4. *O prekmorski zamorki*. R6

C L. c. ... Della donzella ribericas de la mar.

Str. 80. 5. *O krščanski sužnji*. R6

C L. c. ... De la cristiana captiva.

Str. 81. 6. *Romanca o doñi Aldi*. R1, R7

C Prim. 1. c. 108: Romance de doña Alda.

Str. 83. 7. *Romanca od kralja Marsina*. R1

C Prim. 1. c. 106: Romance del rey Marsin.

Str. 84. 8. *Romanca o Gayferosu*. R1

C Prim. 1. c. 7: Romance de Gayferos, de como fue a vengar la muerte de su padre. Poslednjih štirih verzov Vraz ni prevedel.

Str. 86. 9. *Romanca o Julijanesi*. R7

C Prim. 1. c. 234: Romance de la Julianesa.

Str. 87. 10. *Romanca o francoski kraljičini*. R1

C Prim. 1. c. 250: Romance de la hija del rey de Francia. Vraz je prevedel samo odlomek, ali pa se je celotni prevod izgubil.

Str. 87. 11. *Romanca o ljubezni*. R6

Str. 88. *Škiptarske narodne pesmi*. R1

C Pričujoče vzglede albanskih narodnih pesmi je Vraz našel v opombi Lorda Byrona (1788–1824) k 72. kitici pesnitve Childe Harold's Pilgrimage (Romanje Junkerja Harolda). Tam je Byron navedel te verze »kot primer albanskega ali arnavtskega narečja v Iliriji« in je dodal, da tvorijo pravzaprav dva najbolj priljubljena zborovska speva, ki ju pojejo Albanci »navadno pri plesu moški ali ženske bez razločka.« Vraz je prevedel 1., 2., 4., 5., 7. in 8. kitico prvega speva, medtem ko je 3., 9. in 10. pustil neprevedene, 6. je pa prevedel v nemščino. Od drugega speva je prevedel 1., 2., 3., 5. in 6. kitico, 4. in 7. pa ni prevajal. Po drugih prevodih sodeč mu ti prevodi niso posebno uspeli.

Str. 89. *Srbske narodne pesmi*. R2, R7

C Vraz je prevedel 1835. I. iz 1. knjige Vuka St. Karadžića (Narodne srpske pjesme) 1824. I.: 1. Smiljana i vijenac (81), 2. Mladoženja s udovicom (82), 3. Želja devojčina (90), 4. Draga bratimi javor (91), 5. Zejnina kletva (186), 6. Ne valja gubiti vrijeme (194), 7. Najveća sladost (195), 8. Sud devojački (195), 9. Ljubavni rastanak (196), 10. Žalosni rastanak (197), Opet rastanak (198), 11. Kako žali devojka (200), 12. Najlepši miris (203), 13. Radost u opominjanju (204), 14. Devojka na gradskim vratima (206), 15. Smrtna bolest (210), 16. Velika rana (211), 17. Znanje (211), 18. Ti si moja svakojako (228), 19. Mutan Dunav (262). Iz 2. knjige iste zbirke je pa Vraz poslovenil pesem Zidanje Skadra. Prim. Karadžić, Narodne srpske pjesme, II. knjiga, 1823, str. 10. Toda prvih 12 stihov Vrazovega prevoda se ni ohranilo. Tudi prevoda pesmi Kosovka djevojka, ki ga je videl v Vrazovi zapuščini Macun in ga

po njem omenja v svoji knjigi Drechsler (30), danes ni več tam. Pač so pa še v zapuščini prevodi štirih »ženskih« pesmi, ker so pa zapisane v neki tuji, ne Vrazovi pisavi, niso upoštevanj v naši knjigi,

St. 105. *Slovaške narodne pesmi*. R6; Č 32, 17–19.

C Iz zbirke Jana Kollárja Narodnié zpiewanky I. djl, 1834 je Vraz prevedel 1835. l. 10 pesmi in jih ubral v nekakšen enoten ciklus (Ilešič). Vzel jih je iz III. razdelka Kollárjeve zbirke, in sicer pesmi: 1. Zpiewanky a gegich piwodcowé (59), 2. Zpěw a sloboda (59), 3. Mladá zpěwáčka (59), 4. Zpěv a mzda (60), 5. Zpěw a wdanie se (60), 6. Zpěw a plač (61), 7. Pjsně v truhle (62), 8. Napěwy (63), 9. Wlastnosti (63), 10. Wolenie manžela (63). – Obširno je o teh prevodih pisal Ilešič v Časopisu za zgodovino in narodopisje 1932, 16–22.

Str. 119. *Grob mladenec ...* R1

C Prevod ruske narodne pesmi po češkem prevodu Čelakovskega.

Str. 121. *Ah, je težko jarni roži ...* R6

C Kakor zgoraj.

Str. 108. *Krakovjaki*. R1; Č 30. 134–136.

C Prevod 50 krakovjakov iz knjige Waclawa Zaleskega (Waclaw z Oleska) Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego, Lwov 1833. Vraz je izbral izmed 680 krakovjakov Zaleskega 50 takih, ki so se mu zdeli pač najlepši in jih je prevedel najbrž v 2. polovici 1834. l. iz knjige, ki jo je kupil za graško Slovensko družbo Kočevar. Prevod je dober, čeprav ni Vraz v vseh primerih izvornika popolnoma razumel. Prim. o tem obširno študijo Frana Ilešiča v Časopisu za zgodovino in narodopisje 1930, 133–145.

Str. 114. *Kolomyjke*. R6; Č 32, 14, 23–24.

C Prevod 17 ukrajinskih kolomyjk. plesnih narodnih pesmi, enakih krakovjakom. Vraz jih je prevedel 1835. l. iz zgoraj citirane knjige W. Zaleskega. Podrobno je pisal o teh njegovih prevodih Ilešič v Časopisu za zgodovino in narodopisje 1932, 14–16, 22–28.

Str. 117. *Zorja pokrivala polje ...* R6

C Prim. ukrajinsko pesem Rumien pole pokrywaje v knjigi Zaleskega, 76.

Str. 118. *Črno polje zaorano ...* R6

C Prim. ukrajinsko pesem: Czorna rola zaorana, Zaleski, 79.

Str. 122. *Je ob zarji blo ...* R6

C Prevod ruske narodne pesmi po češkem prevodu Čelakovskega v knjigi Ohlas písni ruských.

Str. 123. *Svatevčina*. R1

C Kakor pri prejšnji pesmi.

Str. 124. *Dnjeper, Dnjeper ...* R7

C Prevod ruske ali ukrajinske narodne pesmi.

Str. 125. *Slova deklíčja*. R7

C Prevod litovske narodne pesmi po Herderjevem prevodu v knjigi Volkslieder. Prim. Herder's Poetische Werke, I. Bd, 1885, 144.

Str. 126. *Pšenično klasovje*. R1

C Nacionalno-moralna poslanica slovenski dijaški mladini v Mariboru in Gradcu. Z njo je Vraz hotel v začetku 1837. l. začeti prebu-

jevalno delo v smislu svojih nazorov med dijaštvom v Mariboru in drugod po Slovenskem. Posebni, skoraj evangeljski slog si je izbral zaradi vzvišenosti predmeta, zlasti pa, da bi zakril pred policijo in nasprotniki namen svojega prizadevanja. – Spis se odlikuje po lepem jeziku in korenitem slogu, ki spominja na evangeljsko besedo in na dikcijo Mickiewiczewega revolucionarnega spisa: Knjige poljskega naroda in poljskega romarstva. (Księgi Narodu Polskiego i Pielgrzymstwa Polskiego).

Str. 129. *Predgovor h knjigi Navuk v peldah* (1836).

C Prim. uvod naše knjige str. 53. in sl.

Str. 141. *Dobrovoljnemu Slovencu*.

C Slovenski predgovor k Vrazovi knjigi: Narodne pēsni ilirske. Razdēlak I. (1839).

PRIMJEDBE UZ PJESME I SASTAVKE U DODATKU

1. Izvorne pjesme

Str. 147. *U noći po zvezdišćem*. R3. Odlomek iz 1830/31. I.

Str. 147. *Tu, na tvoj kamni obkraj ...* R3. Izraz hepenjenja po domačem kraju iz prvega leta (1830) Vrazovega bivanja v Gradcu. Poskus je napisan v bohoričici.

Str. 147. *Odlomek*. R7. V tem odlomku je Vraz poskušal opevati lepoto svojega domačega kraja. S cerkvico in vinogradi ovenčani Jeruzalem, ki se dviga iz morja štajerskih gor, primerja otoku Delosu.

Str. 148. *B'čelica marna*. R7

C V teh verzih se razodeva Vrazova želja, da se približa ljubljanskim Čbeličarjem, zlasti Prešernu in Čopu.

Str. 148. *Ribnika na kraju*. Po rokopisu sodeč fragment iz 1832 ali celo iz starejše dobe. Oblikovno in jezikovno začetniški prvi zapis, ki ga pa Vraz pozneje ni obdelal, vsaj kolikor kaže ohranjena zapuščina. Zanimiv kot nekak začetek Vrazove ljubezenske poezije.

Str. 148. *Pravite mi ...* R4

C Začetek satiričnega odgovora nekim literarnim nasprotnikom, ki pa menda niso bili čbeličarji, kakor so mislili nekateri literarni zgodovinarji, temveč Vrazovi graški oponenti: Murko, včasih Miklošič in drugi.

Str. 149. *Na bolho*. R2

Čprav je ta popevka ohranjena v Vrazovi ostalini, vendar se zdi, da ni njegova tvorba. Ker pa ni bilo mogoče spoznati, kdo bi bil njen avtor, – mogli bi misliti na Modrinjaka – smo jo uvrstili le-sem.

Str. 149. *Odlomek* (motiv »zelenega šlarja«) R1

Str. 150. *Ah, leti duh ...* R1, (A, B)

B Oba zapisa sta nepopolna, tako da ni mogoče spoznati, kako slove 2, 4. A je osnutek, B je pa kolikor toliko izdelana pesem, zato smo je uporabili kot podlogo za naše besedilo.

Str. 150. *Al, bratec, mi le veš povedat pravo ...* R7

C Odlomek političnega soneta, ki je izražal protest zoper narodno podložništvo.

Str. 150. *Šandor Ipsilant.* R7

B 3, 5 in 6 (prv.) Ali bolj od njeg'vih reči / še govori krv 'z rane.

C Odlomek priča, da je Vraza zanimala tragična usoda grškega bjevnika za narodno svobodo Aleksandra Ypsilantija, ki je po nesrečenem uporu zoper Turke pretekel na avstrijsko ozemlje in zaprosil azila, ki so mu ga avstrijske oblasti obljubile, nato so pa ranjenega Ypsilantija po Metternichovi naredbi zaprle v trdnjavo. Iz odlomka je čutiti Vrazovo sočutje do junaka in obsodbo do verolomnih avstrijskih oblasti. 2, 5 v naše rakošanske kraje – v avstrijske dežele. Ime Rakošanija, Rakošansko za Avstrijo se po češkem vzgledu včasih uporabljali tudi vzhodnoštajerski pisatelji.

Str. 151. *Stajnko in Jelena.* R1; Č 28, 109–113.

B Poprave v rokopisu so maloštevilne in nepomembne. Večinoma smo jih upoštevali v našem besedilu. Natanko je rokopis ponatisnil Ilešič na omenjenem mestu, kjer se lahko vsakdo pouči o vseh podrobnostih.

C Vsebinsko izvira naš fragment iz Vrazove želje, preiti iz lirskega subjektivizma k epskemu načinu in slogu.

Str. 153. *Morska deklica.* R6; R7, Č 28, 113–116 (Belotinska ljubav).

B Varianta našega odlomka, natisnjene v Č 28, izvira iz R1, toda takrat, ko je urednik naše izdaje pregledoval R1, je ni bilo več na mestu. Ker je za umevanje našega odlomka potrebna, jo navajamo po Č 28. 1, 1–4 Kaj tak toži v Belotinskem gradi, / al to ptica kukavica? / Ni! Na linjah večernem v hladi / toži vdova, gospodinja. 2, 1–4 Pitate me, čemu stara plače, / ki 'ma vsega polne dvore, / za edinka s solz'mi lica zmače, / zove ga, al ga ne dozove. / 3, 1–4 V Pohorji trak zadnji sonca vgasne, / gredo ženkinje zê žita, / pojejo si pesmi miloglasne, / od njih je ena bolj čudovita. 4, 1–4 »Kaj pa, zlata mamka, to za d'vica, / ki tak čudno lepo peje?« / »To ti, sinko, peje grličica / 'z dobrove 'znad suhe veje.« 5 manjka. 6, 1–4 Belotin gre z mamico k počitki, / pesem še mu v post'ljo sleduje: / z grozo od pet do glave skoz litki / glasi smicajo, ko je čuje. 7, 1–4 Ah, s to grozo ... in iz srčnosti zdrave, / da srce ko trstje se trosi, / ni v ti grozi plašljivosti prave, / da oditi v srci ga mika. 8, 1–4 »To se glase ptice grličice. / ----- / »Odkod so te čudovite pesmice, / sam čem videt', sam hočem znati.« 9, 1–4 Petje se prenese, al uzdihi / padajo na srce ko noži, / skoči na noge, gre v noči tihi (plane, če odit' po noči tihi), / ----- / 10, 1–4 ----- / k njim pridruži plač se nemili, / plačni

glas se v grozen joč razleje, / mi ne joče več samo cvili. 11, 1-4 Po njem je; / to čut' vso moč mu zlomi, / materni kip 'z misli odbega, / zdaj ne b' ga splašili vsi gromi, / brž v log teče, teče do brega. 12, 1-4 Teče. Ko ga ni domov do zorje, / ni domov do belega dneva, / mat' ga budit' gre, al najde, gorje! / prazno post'ljo, zgrabi jo reva. 13.-16. kitica manjkajo. Nato se prične 17. kitica, ki soglaša s prvo kitico našega fragmenta (R7). Tu je spet v obeh rokopisih vrzel dveh kitic (18. in 19.), potem pa sta v obeh ohranjeni dve kitici (20-21.). Nadaljnji kitici (22. in 23.) sta pa samo v R6, medtem ko sta v obeh rokopisih še dve skupni kitici (v R1 23. in 24., v R7 pa 24. in 25. kitica). Naslednje, zaključne kitice (26.-31.), beremo lahko samo v R7. R6 je starejši zapis kakor R7 in vsebuje začetek zgodbe o nesrečni ljubezni med morskó deklico in vitezom.

C Iz primerjanja vseh odlomkov zaslutimo vsebino zasnovane pesnitve: ljubezen med belotinskim dedičem in morskó deklico (vodno viló), ki ljubimca potegne k sebi v vodo, njegovi žalostni materi pa podari v uteho svojega sina - njenega vnuka.

Str. 157. *Zastonj - jezik besed nima ...* R1

C Prevod dveh odlomkov Byronove pesnitve *The Bride of Abydos*, in sicer v. 23.-33. XVIII. in v 26.-36. XX. kitice. (Prim. *Byron's Works*, Oxford Edition, 1910, 266). Odlomka bi morali uvrstiti u prihodnje zaglavje, toda urednik je prepozno spoznal njun izvor. - U. 12 Oj, pust v povodenj me, kjer bil očak - V vesoljni potop, s katerim se je boril očak - Noe. - V. 13 ... v kraj, ki je Tatarcu drag - v puščavo ali stepo. Tatarec pomeni tu orientalca sploh, morebiti predvsem Arabca. V. 20 Zulejka - perzijsko žensko ime, opevano tudi v Goethejevi knjigi *West-östlicher Divan* (1819) in v pesmih drugih pesnikov tistega časa.

Str. 159. *Visoka pesem.* R5

C Začetne vrstice Salamonove Visoke pesmi (*Canticum canticorum*). Vraz jih je prevedel 1835. l. po latinskem prevodu.

Str. 159. *Ilijada.* R1

C Prim. XIX spev, 1-7.

Str. 160. *Odiseja.* R1

C Prim. II. spev. 1-34. Prevod je natančen, vendar napisan brez mnoge premišljanja in bolj prozaičen kakor pa ubran v heksametre. Po pisavi bi bilo soditi, da ni Vrazovo delo. Misлити bi bilo na Miklošičevo avtorstvo.

Str. 160. *Georgika.* R1

C *Georgicon liber I.*, 1-30, 43-70. Zgodnji poskus prevoda Vergilijevega Poljedelstva. Gotovo iz 1830. ali 1831. l., kakor pričata dialektični izraz in težki, nerodni slog.

Str. 162. *Eneida.* R1

C: V tisti dobi kakor *Georgika* je Vraz skušal prevajati tudi Vergilijevo *Eneido*. Pričujočih 7 verzov I. knjige epa o Eneju je edini dokaz za to. O jeziku in slogu velja, kar je bilo rečeno o prevodu *Georgik*.

Str. 162. *Na Julija Antonija*. R2

C: 1. kitica 2. ode 3. knjige Horacijevih Od.

Str. 162. *Na Diano*. R2

C: 1. kitica 22. ode 3. knjige.

Str. 163. *Oblega Korinta*. R1, R7

C: Poizkus prevoda 1., 2., 3. in 5. kitice Byronove verzificirane novele *Oblega Korinta* (The Siege of Corinth). Prevodi so iz različnih dob, najstarejši (3. in 5. kitica) je iz 1833. l., ostali dve sta iz 1835. l.

Str. 164. *Chillionski ujetnik*. R7

C: Odlomek prevoda Byronove pesnitve (The Prisoner of Chillon). Odlomek vsebuje 12 stihov (od 18.–29. vrstice) v začetku pesnitve. Vraz je 1847. in 1849. l. vso poemo prevedel na hrvaški jezik. (Dela IV, 181).

Str. 164. *Poroštvo*. R6

C: Odlomki Vrazovih poizkusov iz 1835. l., da prevede za Cvetlice balado *Die Bürgschaft* Friedricha Schillerja (1759–1805). Tisto leto je Vraz poročal Kastelcu, da je poslovenil celo balado.

Str. 165. *Ce roka nam več ne pomore ...* R1

C: 6. kitica iz nabožne pesmi *Sei Lob und Ehr dem höchsten Gut*, ki jo je zložil nemški pesnik Friedrich Gottlieb Klopstock (1724–1803).

Str. 166. *Ibikovi žerjavi*. R7

C: Prvi štirje verzi prevoda Schillerjeve balade *Die Kraniche des Ibykus*. – 1, 1 K agonu pevskem ... – K pevski in dirkalni tekmi – agon iz grške besede ὄϊάγων.

Str. 166. *Pevec v taboru ruskih vojščakov*. R6

C: Prevod od 17.–52. verza rapsodije ruskega pesnika Vasilija Andrejeviča Žukovskega (1783–1852): Pevec vo stanč ruskih vojnov (iz 1812. l.). Vraz je rapsodijo prevajal 1833. l., ko se je ruskega jezika šele učil. Zato je njen naslov napravalno prevedel: Pevec pri vstaji (!) ruskih vojščakov. In ta naslov je prišel potem v literaturo o Vrazu. V R1 so ohranjeni Vrazovi prepisi še treh balad Žukovskega. Pri baladi *Svetlana* so vidni poizkusi prevajanja.

Str. 167. *Aj, tu leži zemlja ta ...* R1

C: Prva stiha Kollárjevega »Predzpeva« v pesnitev *Slávy dcera*.

Str. 167. *Tukaj vrt zaprt bil ...* R1

C Odlomek prevoda 73. soneta v III. spevu Kollárjeve *Slávy dcere*.

Str. 168. *Smrt Cezarjeva*. R6

C: Začetek prevoda neke neznane tragedije. Vraz je začel prevajati delo v »Podčetrtki na dan 16. prosinca 1836. l.« Prevod je hotel posvetiti prijatelju Kočevarju, kakor priča opomba na naslovni strani: »Preložio ino nriporočio Brutus Cerovčan Cassiusu Kočevarju«. – Brutus Cerovčan = Vraz. ki je bil doma iz Cerovca.

Str. 169. *Začetek izvirne povesti*. R7

C Zanimiv, žal nedovršen poizkus zgodovinske povesti v romantično domačjskem slogu z rahlo naslonitvijo na povesti Walterja Scotta. Poizkus kaže tu in tam že rahle realistične prijeme. Dokazano je, da je Vraz v graških letih Scotta ne samo prebiral, temveč tudi kupoval. Odlomek je iz 1835. l. in je najstarejši ohranjeni slovenski izvorni sestavek v pripovedni prozi z umetniškimi nameni.

Str. 171. *Kateri hoče znati ...* R1

C: Zasnova članka Pšenično klasovje.

Str. 172. *Knjige naroda slovenskega.* R1

C: Poizkus prikazati slovenski mladini nacionalno in socialno gibanje po julijski revoluciji (1830) v obliki religiozno-moralizujočega traktata s poudarkom na slovanskem mesijanizmu. Tudi ta odlomek je Vraz zasnoval v mickiewiczewskem duhu in slogu.

Str. 175. *Zibel in smrt.* R6, R7

C: Realistična sličica iz vzhodnoštajerskega kmečkega življenja, ki razodeva natančno opazovanje in dobro psihološko razumevanje duševnosti kmečke matere in kmečkega otroka. Po naslovu sodeč – morebiti – začetek zamisli realističnega življenjepisa slovenskega kmečkega človeka od rojstva do smrti. V R6 prelit v distihe.

Str. 175. *Kritika Ahacljevih Slovenskih pesmi.* R1, Č 27, 42–43.

C O nastanku in pomenu tega osnutka glej v Uvodu str. 34.

Str. 176. *In boj je igra ...* R6

C: Zanimiv odlomek, ki priča o Vrazovem intenzivnem razmišljanju o vojni kot kruti igri vladajočih in posebej še o kosovskem porazu (1389) kot posledici razprtij med srbskimi fevdalci.

Str. 176. *Načrt oglasa narodnih pesmi.* R6

C: Prim. Uvod str. 47.

Str. 178. *Škratec.* R6

C: Poizkus prevoda neznanega teksta najbrž iz kake češke čitanke ali slovnice.

Str. 178. *Megla v Ruskem.* R1

C: Začetek prevoda nekega neznanega sestavka iz omenjene knjige Johanna Heyma: Russisches Lesebuch.

Str. 178. *Rajska ptica.* R6

C: Prevod legende Rajskega ptička iz knjige Johanna Heyma Russische Sprachlehre für Deutsche II. izdaja, Riga 1804, 9–11, ali iz knjige Russisches Lesebuch, Riga 1805, 22.

Str. 179. *Atensko življenje.* R1, R7

C: Prevod Karamzinove slike Afenskega žyznb, ki jo je Vraz našel v omenjeni Heymovi ruski čitanki in deloma prevedel.

Str. 184. *Molitva romarja poljskega.* R6; Č 34, 154.

C Prevod iz Mickiewiczeve knjige: Księgi Naroda Polskiego i Pielgrzymstwa Polskiego (1832). Prevod je točen. Vraz ga je napisal 1834. I. Prim. Ilešičev članek v Časopisu za zgodovino in narodopisje 1934, 154–159.

Str. 185. *Selo.* R2

C Prevod znamenite Karamzinove črtice: Derevnja, ki jo je Vraz našel morebiti v Ivovskem literarnem časopisu Rozmaitości (1826).

Str. 186. *Cerkvica.* R4

C: 1. poglavje Vrazovega prevoda povesti nemškega mladinskega pisatelja Krištofa Schmida (1768–1854). Celotnega ohranjenega prevoda urednik ni vključil v knjigo, ker delo nima niti umetniške vrednosti niti kulturno zgodovinskega pomena. Več o prevodu glej v Uvodu str. 50.

RJEČNIK

A

almoštvo, n. (iz njem.) milostinja
ampak već, nego

B

bagranovati, *bagranujem* (iz rus.) postati purpurne boje
baj m. brbljanje
bajati, *bajam* pričati, pripovijedati; čarati
bandera f. zastava
barati, danas: *vprašati* pitati
basen f. basna
bašti zaista
batica f. bat
bekniti, *beknem* blejati
belno n. i *belmo* očna mrena
besednik m. rječnik
betežen 3 bolestan
betva f. biljčica, stabljika, slamka
bezgoven 3 iz zovine
birič (*b'rič*) m. pandur
bistriti, *bistrim* 1. kao u hrv.; 2. brzo teći (reka bistri, otuda i Bistrica)
bitje n. 1. biće; 2. borba
blagor m. dobro, dobrobit, sreća
blanja f. daska (slednje blanje ili slednja blanja = lijes)
blizota f. blizina
bliža f. blizina
blodnja f. lutanje
boben m. bubanj, doboš
bobrov 3 dabrov
bodikaj nešto slabo
borišče n. bojište
božanje n. milovanje
božen 3. bijedan
bran f. odbrana, branjenje
bran, m. (polj.) oružje
brati, *berem* čitati

brezanj bez njega
brezdno n. bezdan, ponor
brezstrušen 3 neotrovan
brežič m. brežuljak
brglez m. brgljijez
brhek 3 ljepuškast
bridko gorko
brina f. briga
brivati, brivam (dijal.), *briti, brijem* brijati
brizga f. (Vraz) oštar sjeverni vjetar
brizdžeč 3, knj. *brizgejoč* brizgajući
brlužiti, brlužim 1. nezgrapno hodati; 2. slabo svirati
brneti, brnim zujati, brnjati
brnjav 3 poderan
brsati, bršem, knj. *brcati, brcam*, udarati
brst m. mladika, izdanak, grančica
bruno n. brvno, (pars pro toto: kuća)
brž odmah
buća f. glavurina, tvrda glava
budljaj m. pobuda, buditelj
burkljati, burkljam ključati

C

capa f. krpa
celovati, celujem nišaniti, gađati
cep m. mlat
cestnik m. putnik
cink m. zveket
cinketati, (cinkečem) cinketam zvoniti
cip, m. kucanje bilo
citara f., danas: *citre, citer* pl. citra
cmrkati, cmrkam (dijal.) srkati
cuker m. (iz njem.). knjiž.: *sladkor* šećer
cundrati, cundram čupati
cunja f. krpa
curom curkom

Č

čaren 3, knjiž.: *čaroben* čaroban
časno, lagano, sporo; počasno
čeden 3 1. pametan, 2. ljepuškast
čelada f. šljem, kaciga
čelih (dijal., iz njem.), knjiž.: *čeprav, četudi* premda
čestljivec m. častoljubivac

čisliti, čislim (Vraz), knjiž.: *čislati*, tu: brojiti
čoba f. čuba
črčetatati cvrčati
čreda f. stado
črepav 3 koji ima glas razbitoga lonca
črevelj m. 1. cipela, 2. stopa
črka f. slovo, pismo
črnilo n. mastilo, crnilo
črnožolčnost 3 melankoličan
črpek m. = *črepek* prim. *črepav*
črstev 3 (dijal.), knjiž. *čvrst* 3 krepak, jak, snažan
črteti, črtim mrziti
čubiti, čubim, također *čubeti, čubim* čučati
čudež m. čudo
čutek m. čuvstvo, osjećaj
čutljaj m. osjećaj, čut
čutljiv 3 osjetljiv, osjećajan

D

da (dijal.), knjiž. *kdaj* kada
deklica f. 1. djevojka, 2. služavka (obično: *dekla*)
deklič m. djevojka
deno (dijal., iz njem. *dennoch*), knjiž. *vendar* ipak
dere (dijal.) kada
dež m. kiša
dimkast 3 crnocrven
dirkati trčati
dnika f. dubina, ponor
dobiček m. plijen
dobrodjanstvo n., knjiž. *dobrodelnost* f. dobrotvornost, dobročinstvo
dokič (dijal.), knjiž. *dokler* dok
doklej dok
dol m. dolinica
dolgočasen 3 1. dosadan, 2. dugotrajan
dolica f. dolinica
dolom niže niže u dolini
doložek m. dodatak, prilog
dolshajanje (germ.) zahod, zapad
dolže (dijal.) komp. od *dolgo*, knjiž. *dalje*
domaćina f. maternji jezik
domanji 3 domaći
dotihčas (dijal.), knjiž. *dotehdob, dotehmal* dotada, međutim
drapati, drapljem i *drapam* češati, čeprkati, grepsti; *strune drapljem*
 udaram u strune
draven 3 divlji, brz, silovit

dreven 3 drven, ukočen, krut, leden
drobiček 3 (dijal.), knjiž. *drobcen* 3 veoma sitan
drobta, f. mrva
drože f. pl. tant. drožde; z *življenjem gre na drože* život se naginje kraju
drtje n. uzvici, vapaji, deranje
dručiti, *dručim* (dijal.) pritisnuti, udariti
družā f. žena, supruga
družček m. drug
družitelj m. drug
drvnjača f. velika sjekira
drznost f. drskost
duh (*cvetja*) m. miris
duheč = *dušič*, *dišeč* 3 mirisan
duhkokrilen 3 (Vraz) kao krilati duh
dulec m. 1. dulac, 2. pupoljak (kod Vraza)
duri f. pl. tant. vrata
'duren 3. oduran
dvanaesterka f. podne ili ponoć
dverhati, *dverham*, uspor. *kverhati*, *kverham* biti bolešljiv, biti slabunjav

E

enok (dijal.) jedamput

F

fant m. momak
fantitelj m. ubica, osvetnik
far m. župnik
farnešter m. (iz njem.) župnik
fleten 3 (iz njem.) ljepuškast
furtoh m. (iz njem.) pregača

G

ganljiv 3 dirljiv
gingav 3 (dijal.) nejak, nemoćan, slab
glasožejno (Vraz) žedno glasa
gled m. = *pogled* oko
gleštvo n. imanje, imetak
gmeten 3 ljepuškast, pristao
godnjati, *godnjam* gajiti poletarce
gojzdek m. šumica
golč m. govor, riječ

golčati, golčim besjediti
goljufati, goljufam prevariti
golobiti, golobim (Vraz) poljubiti, cjelivati
golt m. grlo, ždrijelo
Gorotani = *Korotani*, pravilno: *Korotan* Koruško
gorna dača dača od vinograda
gostovanje n. gozba
goveja (živina) goveda
gož f. uzica, veza, puto
gračevati, gračujem (dijal. iz njem.) postajati
gramota, f. (rus.) pismo, pisanje
grbačiti, grbačim borati, brazdati, mrštiti
gredem, iti idem, iti; grede = 3. os. sg. stari oblik
grenčiti, grenčim gorčiti
grob 3 1. ljepuškast, 2. grub, sirov
grozesa, grozes n. pl. (Vrazova tvorba prema čudo, čudesa), knjiž. *groza* f.
grozež m. tiranin
grt m. grča, kvrga
guba (gub') bora, katkad zavrtanj u značenju pritisak
guranje n. igranje, igra, od: *gurati se, gвам se* igrati se
gugati se, gugljam se ljuljati se
guzast 3 naboran

H

habiti se = *hretiti se*
hajdina f. heljda
hapiti se (dijal.), knjiž. *lotiti se* početi nešto
helidonka (iz grč.) lasta
henjati, henjam prestati
hinčav 3 nestašan, raskalašan
hipek m. (demin. od *hip*) trenutak
hititi se, hitim se baciti se, hitnuti se
hlapčić m. mali sluga
hlapec m. sluga
hlepenost f. čeznuće
hlepeti, hlepim silno čeznuti
hlipkati, hlipkam tražiti vazduha
hmajnost f. lijenost
hojka f. bor
hosta f. šuma
hram m. kuća
hretiti se, hretim se (dijal.), knjiž. *gnusiti se* gaditi se na što
hrib m. brdo, brijeg
hrupa f. buka, gužva
hubati, hubam, knjiž. *holbati* glodati

I

inači (dijal.), knjiž. *drugače* inače
inam drugamo
inda inače
iskati, *iskam*, pravilno: *iščem* iskati, *ištem*
iskrn 3 = iskren
itaki (dijal.), knjiž. *tudi* također
izčrpiti, *izčrpam* iscrpsti
izliliti se, *izlilim se* izmiljeti, *izići*, *izmigoljiti se*
izmožiti, *izmožim* = *izmozgati* izmožditi, *iznuriti*
izobraznoti ('zobraznot') izobraziti
izognuti se, *izognem se* izbjeći, skrenuti
iztakati, *iztačem* izlivati, prolivati, prosipati
izvir m. izvor

J

jačka f. jamica
jadrno brzo
jagned m. jablan, topola
jakopljenšak m. julij
jarebina f. (iz polj.), slov. *jerebika* divlja oskoruša
jaren 3 (iz češ.) 1. proljetan, 2. zvučan
ječa f. zatvor, tamnica
ječati, *ječim* kukati, jadikovati
jevši = nepravilni particip glagola *jeti*, *jamem*, koji se danas upotre-
 bljava samo u vezi s prijedlozima, kao: *prijeti*, *primem*. etc.
jeza f. gnjev, srdžba, ljutnja
jezerka f. (iz madž.) hiljadarka
joč m. (dijal.), knjiž. *jok* plač
joj m. jauk
južina f. večera

K

kaj (dijal.) da
kako h'te kako hote, kako god
kakšnota f. kakvoća, kvaliteta
kal m. (Vraz), obično: *kal* f. klica
kalen 3 mutan
kamba f. obmana, varka
kara f. kazna
karati, *karam* (kajk.) kazniti
kecmec m. smola na vočki
kimovati, *kimujem*, knjiž.: *kimati*, *kimam* klimati glavom
kin m. odluka
kje kje tu i tamo

kjer koli (kol') gdje god
klada f. sramni stub, okovi
klatiti, klatim kljaštriti
klatiti se, klatim se skitati se
kletka f. krletka
klinček m. karanfil
kljukati, kljukam kucati
klumpast 3 nevaljan
klumpastoča f. nevaljalstvo
kmalo doskora
knez m. 1. knez, 2. seoski knez
knjigar m. knjižar
knjištvo n. književnost
kobača f. krletka, kavez
koča f. koliba
kodik kud
koditi, kodim (Vraz), knjiž. *grajati, kuditi*
koj odmah
kolčet m., obično pl.: *kolčti* (dijal.), knjiž. *kolk* kuk
kol (za relativi) god, na pr. *kdor koli, kolikor koli*
komaj jedva
komen m. kamenit sto kod ognjišta
kondrast (dijal.), knjiž. *kodrast* kudrav
kondrati, kondram kovrčiti, kudrati
korec m. mjerica
koreneti, korenim biti ukorijenjen
korpec m. (dijal. iz njem.) košara, korpa
koruza f. kukuruz
Kosci m. pl. tri zvijezde u Orionu
koš (dijal.) = *ko boš* kad ćeš
košatiti se, košatim se hvalisati se
kotati se, kotam se valjati se, kortljati se
kovaren 3 lukav
'koz = *skozi* kroz
kožuhanje n. guljenje, krunjenje kukuruza
krak m. žabnjak, žabokrečina
krasa f. ljepota
kramlja f. narječje
kramljati, kramljam razgovarati, ćaskati.
krampelj = *krempelj* m. kandža
krapavica f. krastava žaba
krasost f. duhovna ljepota
kredi (adv.) spremno, gotovo
kregati, kregam karati, grditi, psovati
kretilo n. krma
krikati (dijal.), knjiž. *ukati, vriskati* juhukati
Križ Jelenin ime zvijezde
krmljenec m. ugojena svinja

krog krugom, naokolo
krotkost f. pitomost
kroža f. čaša, velika čaša
krožalo n., danas: *šestilo* šestar
krulja f. osakaćenje
kučati, *kučam* čučati
kufrast 3 (iz njem.) bakren
kuljav 3 osakaćen
kur m. pijetao, pijevac
kutina f. dunja
kverhati, *kverham* bolovati, sahnuti
kvišku (*kviški*) nagore, uvis
kvoklja f. kvočka

L

ladati (dijal.), knjiž. *premagati* pobijediti
ladica f. (iz njem.) kovčeg, kutija
ladjati, *ladjam* ploviti
ladjavec m. mornar
laja f. lajanje, lavež
lakomiti, *lakomim*. knjiž. *lakomen biti* žudjeti, žudim
lalavke = *laloke* f. pl. čeljusti
lapuh m. = ločika
las m. vlas
lastnat 3 vlastit
lat m. vlat
le samo
lenuh m. lijenčina
les m. šuma
leskati, *leskam* blistati, svjetlucati se
lest f. lukavstvo
lešče (*lešje*) n. liješće
letavnice f. pl. krila
libkati, *libkam* (iz češ.) cjelovati
limbar m. lijer
lina f. okno na tornju
liška f. kobila s lisom na čelu
litka f. list (na nozi)
ljubeznik m. ljubimac
ljuden 3 ljudski
ljudnat 3 s mnogo ljudi, napučen
ljudski 3 tuđ, mnogobrojan
lopatica (*lopaticice tleska*) f. veslo
lorber m. (iz njem.) lavor

lošč m. gleđa, glazura
loški 3 (iz *loščki* 3) sad šumskog drva
lovčič m. lovac
lupanja f. lupina
luža f. isto kao mlaka

M

madež m. ljaga, mrlja
madjarina f. madžarski jezik
madžar ili *madžarak* (dijal.), knjiž. *močerad* daždevnjak
malčiko (adv.), vrlo malo
malik m. lažni bog, kumir, idol
manjčiko ili *majciko* vrlo malo
marati, *maram* mariti
maren 3 marljiv
marsikak 3 mnogi
macelj m. maljica, mlat
materina f. (Vraz) maternji jezik
mavrin 3 = *mavričen* 3 dugin
maz f., knjiž. *mazilo* n. mast, mazivo
mea (dijal.) = *imel* imao
meciti, *mecim* ili *mecati*, *mecam* omekšavati, razmekšavati
medenilo n. melem, balsam
medleti, *medlim* ginuti, umirati, čeznuti
medloba f. 1. bljedoća boje, 2. iznemoglost
meglen 3 maglen
mehir m. (dijal.), knjiž. *mehur* mjehur
memba f. promjena
mesiti si, *mesim si*, knjiž. *meti si*, *manem si* trljati
meščan m. varošanin, građanin
metelica f. vejavica, mečava
mezeg (mez'g) m. mazgov
mičen 3 1. ljepuškast, dražestan, 2. mekan
midva nas dva
migetati, *migečem* svjetlucati se, treperiti
mikati, *mičem*, *mikam* mamiti, privlačiti
minočnost f., knjiž. *minljivost* prolaznost
mlad m. 1. mlad mesec, 2. potomstvo
mladenštvo n. mladenaštvo
mladica f. djevojka
mladoletje (*mladletje*) n. proljeće
mlajina f. mladunčad
mlajše, *mlajšeta* n. mlado biće
mlaka f. lokva, barica, kaljuža
Modrica f. Muza

moka f. danas: *muka* kao u hrvatskom
molčati, *molčim* šutjeti, čutati, umuknuti
morgetati, *morgečem* (dijal.), knjiž. *žuboreti* žuboriti
morti (dijal.), knjiž. *morebiti* možda
mozeg m. srž, moždina
moževen 3 hrabar
modrijančiti, *modrijančim* mudričiti
mrketati, *mrkečem* i *mrketam* večati, veketati
mrlica f. mrtva žena ili djevojka
mrličen 3 (dijal.), knjiž. *mrliški* mrtvački
muckati, *muckam* gruliti, gukati
muden 3 koji kasni, koji oklijeva, spor
mujanje n. (iz njem.) muka, trud
mutast 3 mutav
muza zgodbenska muza povijesti (Klio)

N

nadelavati (*stezo*) (dijal.) put popravljati
nadloga f. nevolja
nadol nizbrdo
nadrinjak m. steznik
nadro n. obično i knjiž.: *nedro* njedra, grudi
nadut 3 naduven, ohol
nagrožavati se, *nagrožavam se* groziti, zagrožavati
naj! *najte!* (dijal.), knjiž.: *nehaj!* *nehajte!* prestani! prestanite! nemoj!
 nemojte!
naja f. nada
najarmiti si nametnuti si jaram
naju (*naj*) dual nas dva
nakanjenje n. namjera
naklo n. nakovanj
naklonost f. sklonost
namiri adv. mirno
nabahnoti, *nabahnem* razduvati
naplesti, *napletem komu kaj* grdno zakačiti koga
naprežuzetje n. namjera
naproti nasuprot, usuprot
naroče ili *naročje* n. naručje
naročiti, *naročim*, 1. naručiti, 2. uručiti
nasledovati, *nasledujem* naslijediti
nasnovek m. osnutak, zametak, začetak
nastruniti, *nastrunim* (Vraz) strunama opremiti, navući strune
natezovati, *natezujem* natezati
navzoč 3 prisutan
navan 3 nepun

navdati se, navdam se svidjeti se
naskriž adv. unakrst
naznanik m. glasnik
nazočen biti biti na očima, biti prisutan
nazrt (nazrit) natraške, unazad
nažagati, nažagam (dijal.), knjiž.: prižigati, upaliti
nedoskonal 3 (iz polj.) nepotpun
nedostopljiv 3 nepristupačan
negvišen 3 (iz njem.) neizvjestan
nehati, neham (dijal.), knjiž.: *пустiti* napustiti, ostaviti
neizprestan 3 danas: *neprestan* kao u hrvatskom
nekokrat (dijal.) često
nekši 3 (dijal.), knjiž.: *neki* nekakav
nemeti, nemim ćutati, umuknuti
nemil 3 (dijal.), knjiž.: *mil* 3 mio, ljubak, blag
nemost f. nijemost
nemudno (adv.) neodložno
nenaviditi, nenavidim (iz polj.) mrziti
nepreminejoč 3 neprolazan, neumrli, besmrtn
nerodnost f. neumječnost, nespretnost
neskrumost f. nevinost
netilo n. upaljač
neumnež m. glupak
nevaden 3 neizvježban
nevihta f. oluja, nepogoda, bura
nevisten 3 neprijateljski
nevmrtelen 3 nesmrtn
nevoljaš m. bijednik, jadnik
nezgoda f. nesreća
nezgruntan 3 neispitan, nedokučljiv
ničemuren 3 ništavan, tašt, prolazan
nikšen 3 nikakav
njun 3 njihov (kod duala)
'no = ino (staro), sadašnjje: *in* i
norija f. ludorija
noriti, norim (koga) prevariti, obmanuti
norost f. ludost, ludorija

O

občinstvo n. publika, svijet
obimati, obimam (dijal.), također: *obiniti, obinem*, knjiž.: *objemati* grliti, zagrliti
obirati se, obiram se 1. lagano raditi, 2. čistiti krila (kod ptica)
obist f. bubreg
obiti, obidem 1. obići, 2. zahvatiti, 3. posjetiti

objeti, objamem, obuhvatiti, objamiti, zagrliti
obkraj m. ozidan brijeg rijeke
oblačilo n. haljina
obladati, obladam, knjiž.: *premagati* pobijediti
obladavec m. pobjednik
obleč m. odijelo
oblog m. nebeski svod
obraz m. slika
obraznik (dletvar) m. kipar
obraznost f. kultura
obroč m. 1. krug, 2. obruč
obsod m. sudbina
obsodek m. kritika
obstati, obstanem održati se
obvdoviti, obvdovim obudovjeti
ocel m. ocjel
očak m. djed
očali pl. (dial.), knjiž.: *očala* n. pl. naočari
očivesten 2 očigledan, očevidan
oddati, oddam 1. predati, 2. prodati
odeja f. pokrivka, pokrivač
odemiti, odemim osvijestiti
odri, -ov m. (mrtvački) odar
odglas m., knjiž.: *odmev* odjek
odpinjati, odpinjam odapinjati
odrasek m. rasteenje
odriti, odrinem odjedriti
odrodinec m. odrod
odškrniti, odškrnem (dijal.), knjiž.: *odpreti pipo* otvoriti slavinu
odvraćati, odvraćam sprečavati
odžalenje n. utjeha
odžalilo n., knjiž.: *tolažba, uteha* utjeha
odžaliti, odžalim utješiti
odžalnost f. (Vraz) utjeha
odžmikati, odžmikam istisnuti, iscijediti
ofer m. (iz njem.) žrtva
ogon m. lijeha
ograd m. (dijal.), knjiž.: *vrt*
ogradek m. (dijal.), knjiž.: *vrt*
okeca n. pl. očice
okriliti, okrilim zasloniti koga krilima
onadva ('nadva) njih dvoje
onuča f. obujak, krpa
opačen 3 naopak
opas m. opasač
opehati, opeham = *opešati opešam* iznuriti, izmoriti
opešan 3 izmoren, umoren, zamoren
oplot m. ograda, plot

opomoći, opomorem spomoći se
oponašati, oponašam predbacivati
oroslan m. lav
osat (oset) m. čičak, drač
osenik = osinjak = osičnjak osino gnijezdo
osiniti, osinem ozariti
oslasnost f. pohota
osluhi m. pl. slijepo oko
osluhnoti, osluhnem uslišati
osneti, osnem, osnel (Vraz), knjiž.: *ospeti se, ospem se* ili *osuti se, osujem se* kao u hrv.
ostric (stric) m. čičak, drač
osvaditi se, osvadim se posvaditi se
osveščavati, osveščavam posvećivati
oščepiti, oščepim obviti
ovači inače
ovadilica f. potkazivačica
ovčinja 3 ovčji
ovdoviti, ovdovim načiniti udovicom
ožep m. metvica

P

pahljati, pahljam hladiti mahanjem. piriti
pahneč 3 trunući
pajbiček m. momče
pali opet, ponovo
pa (dijal.) = *pa si bom* pa ću
pamet f. 1. razum, 2. spomen
pametek f. spomenik
pantelj m. trak
para f. ubogi đavo, sirota
paradižič m. raj
parteka f. (iz madž.) blago, stoka
pastorka f. pastorče
pavok (dijal.), knjiž.: *pajek* pauk
pazen 3 pažljiv
pečolat m. ili *pačolat* (iz madž.) veo, koprena
pedenj m. pedalj
pejem m. (dijal.), knjiž.: *pojem* pojam
pekel m. pakao
penez m. novac
perot f., knjiž.: *perut* krilo
perotnica f. krilo na kolovratu
pesnat 3 pjeskovit, pješčan
pesnica f. pješčana naslaga

penica f. grmuša
pester 3 šaren, raznolik
pestunja f. djevojka za djecu, dadilja
peščica f. (*peščica*) pesnica, šaka
petelin m. pijetao, pijevec
pevčarija f. poezija, pjesništvo
phati, *pšem* gurati
pihljaj m. ćuh vjetra
pikec m. bolest grožđa, pikac
pikinja f. (dijal.), knjiž.: *pika* točka
pil m.. obično: *pila* f. pila
pišan 3 (iz dječjeg govora) lijep
pirav 3 truo, trošan
pisan 3 šaren
pisar m. pisac, literat
pisavnik m. (Vraz), knjiž.: *pisatelj* pisac
pisečka f. (dijal.) držalje, uvlaka, pero
pisiker m. lonac
plahetati, *plahetam* lepršati se, prhati, lelujati se
planšava f. planina
plantav 3 kriv
plantuckati, *plantuckam* hramati
plat f. strana
plehetati, *plehečem* gl. *plahetati*
plesket m. pljuskanje
plešav 3 ćelav
pleterka f. korpa, kotarica, koš
pletka f. pletenica, vitica
plitev 3 plitak
pobeg m. bijeg
pobit f. bitka
pobiti, *pobijem* (*pobijo solzice*) zaplakati
pobirati se, *poberem se*, *poberi se!* čisti se! otonjati se
pobudek m. poticaj, potstrek
pocestnik m. putnik
počasem (dijal.), knjiž.: *počasi* lagano, sporo
počinoti (dijal.), knjiž.: *počiti*, *počivati* počinuti
počutek m. 1. osjećaj, 2. čulo, ćutilo, razum
počuten 3 osjetljiv, osjećajan
podihavati, *podihati* (*podihavši*) mirisati, njušiti
podmast f. talog, droždina
podproga f. kaiš, potrbušnik
podval m. temelj, osnova
pogled m., *pogleda* (dual) u značenju: oči
pogled kurji kratkovidnost
pogoltati, *pogoltam* popiti
pogum m. smjelost, smionost
pohabiti, *pohabim* pokvariti

pojata f. obično: *koliba*, dij. katkad: velika zgrada, tu: palača
pojdoč na putu
pokati, *pokam* udarati, tući
pokaziti, *pokazim* pokvariti, upropastiti
pokleknoti, *pokleknem* pokleknuti, poklecnuti
polijati, *polijam* (dijal.), knjiž.: *politi* politi
pokveka f. nakaza, čudovište
polk m. (iz češ.), knjiž.: *liudstvo* puk
poluknoti, *holuknem* proviriti
pomalnost f. laganost, sporost
pomanjek m. mana, nedostatak
pomenek m. (Vraz) značenje, značaj
pomišljiv 3 obazriv, promišljen, zamišljen
pomlad m. (Vraz), knjiž. f. proljeće
pomniti, *pomnim* pamtiti
ponadajati, *ponadajam* donadojiti
ponositi se, *ponosim se* šepuriti se
popasti, *popadem* spopasti
popika f. (dijal.) puholjak
popipati, *popihljem* iščupati
poprečki poprijeko
porednost f. nestašnost
poroka f. vjenčanje
poselnica f. poslanica
poslov m., knjiž.: *slovo* oproštaj
poslovenitelj m. prevodilac u slov. jezik
pot m. znoj
bota f. okovi, lanci
potać m. točak, kotač
potakati (se), *potakam* ili *potaćem (se)* koturati (se), kolutati (se), ko-
 trljati (se)
potišiti se, *potišim se* utješiti se
potiti navoditi, sjetiti
potlan (dijal.), knjiž.: *potlej* poslije
poved f. = *zapoved* f. zapovijest, zapovijed
povelja f., knjiž.: *povelje* n. zapovijest
povest f. pripovijetka
povetrom (iz polj.: powietrze) u zraku
poviti, povijem uviti, zaviti
povitica f. uvijen kolač
povleči, *povlečem* povući
povrat (u rečenici nositi na p.) prekomjerno trošiti
praska f. (dijal.) buka, vika
prašati, *prašam*, knjiž.: *vprašati*, pitati
praščati, *praščim* praskati, prštati
prava f. desnica
praviti, *pravim* pričati, pripovijedati

pravljica f. bajka, priča
pravota f. točnost
prè (adv.) tobože
prebrisan 3 razborit, pametan
preča f. poprečna greda
prečeden 3 previše pametan
prečka f. = *preprečka* f. zapreka, prepreka
prečutek m. predosjećanje, predosjećaj
prečutljaj m. predosjećaj
predati, predam izdati
predosti (*predost'*) previše, suviše, odviše
predsodek m. predrasuda
pregadati, pregadam (iz polj.) brbljati, blebetati
preglavica f. bajno žensko biće bez glave (brezglavica)
preiti, preidem, prešel iščeznuti, nestati
prekast 3 poprijeko prugast
prekatati, prekatam tamo i ovamo kotrljati
prekopicav 3 strmoglav
prelaz m. prolaz
preloženje n. prijevod
premajcen 3 premalen, presitan
premeknoti, premeknem knjiž.: *premaknuti* pomaći
premin m. prolaznost
prepad m. ponor, provalija
prepir m. razmirica, razdor, svađa
presti, prejem, knjiž.: *predem* presti
prešeren 3 nestašan, objestan
preštinati, preštinam (iz njem.) spoznati
pretiran 3 1. pretjeran, 2. otjeran
pretiti, pretim 1. prijetiti, 2. protiviti se (kod Vraza)
preudarek m. razmišljanje, premišljanje
preveno dij. uvijek, neprestano
previdnost f. proviđenje
previzati, previžam (iz njem.) uvjeriti
prevrgel 3 (*prevreči, prevržem*) naopak, prevrnut
prevzetan 3 ohol, raskalašan, objestan
prevzetnjača f. objesnica
prevzetnost f. objest, neobuzdanost
prezreti, prezrem, prezrl, kod Vraza: *prezrel* prozreti, progledati
prhati, prham pršiti
prhnet 3 truo
prhniti, prhnem brzo proletjeti
pričina f. uzrok
pričinovati, pričinujem pričiniti, čarati
priden 3 marljiv, 1. vrijedan, radljiv, 2. koristan
prignoti, prignem, knjiž.: *prignuti* saviti, sagnuti
prijat 3 (Vraz), knjiž.: *prijeten* prijatan, drag
prijateljnost f. (staro), danas: *prijateljstvo*

priklad m. (iz polj.) primjer
prignati, priženem dovesti, privesti
priladjariti, priladjarim priploviti
priležen 3 pripijen
prilizaavnost f. (dijal.), knjiž.: *priliznjenost* laskanje, ulagivanje
priljuden 3 ljubazan
pripomožec m. (Vraz) pomagač, pomoćnik
priravnnavati, priravnnavam uporediti
prizoriti se, prizorim se osvanuti
prilizek m. laskanje, umiljavanje
prišlec m. došljak
premarno veoma marljivo
prota f., obično: *prot* m. prut
protiletje n. proljeće
protipostavljenje n. (germ.) zapreka
prsteneti, prstenim trunuti
prt m. stolnjak
prvlje (dijal.), knjiž.: *prej* prije
pšeno n. krupa, krupica, prekrupa
puh 3 (dijal.), knjiž.: *puhel* prazan
puliti, pulim čupati
punčica f. zjenica
psič m. pas
pušča f. (kod Vraza *puša*) pustara, pustinja
puščica f. strelica
pušeljček m. (dijal., iz njem.) kita, struk

R

rab m. rob
radgosten 3 gostoljubiv
rah 3 (dijal.), knjiž.: *rahel* nježan, tanan
rahiček 3 otpušten, nježan
rajati, rajam 1. radati, 2. plesati, igrati
rasten 3 dorastao
rajtinga f. (iz njem.) odgovor, račun
rakušanski 3 (iz češ.) austrijski
ralo n. plug
rano n. jutro
ravnitelj m. odgojitelj
razkrapati, razkrapljem 1. rasprskati, 2. razderati
razločenje n. rastanak
razporek m. prorez, pukotina
razprestreti, razprestrem prostirati, raširiti
razprtija f. razmirica, razdor, svađa
raztočiti, raztočim preliti

razumek m. pojam
razvejati, razvejam razduvati, raspiriti
razžaliti, razžalim uvrijediti
red m. vrsta
rema f. (iz njem.) okvir, ram
resen = *resem* = *res* zaista, doista, istina
resnica f. istina
rešen 3 spašen
reva f. 1. bijeda, nevolja, 2. bijednik
revnost f. 1. siromaštvo, 2. (kod Vraza) sramota
rezbar m. kipar, koji reže kipove iz drva
ribrajtar m. (iz njem.) pandur
rivati, rivam (dijal.: *rivljem*) gurati
rjavina f. rđa
rjuha f. stolnjak
ročka f. krčag s uhom
ročno (adv.) brzo
roditen 3 knjiž.: *rodovit, rodoviten* plodan
roglast 3 knjiž.: *rogljast* rogat
rojenica f. mitološko biće: žena, što djetetu proriče budućnost
rokavci m. pl. ženska košulja
rokovat f. rukovet
rokovati, rokujem rukovati se
romarič m. poklonik, hodočasnik
romariti, romarim hodočastiti
romati, romam putovati u sveta mjesta
ropotati, ropotam lupati, treskati
rota f. (iz češ.) četa
rozga f. loza, čokot
rozgica f. čokot
rožljaj m. (Vraz) rožljanje, zveketanje
ručiti, ručim 1. gurnuti, 2. šumjeti, urlati
ruden 3 metalan, gvozdin, željezan
rumen 3. 1. žut, 2. crven
rumeneti, rumenim 1. žutjeti, 2. crvenjeti se (kod Vraza)
rvati, rujem, rul iščupati, iskopati

S

sadovje n. plodovi
saguren 3 smion, srčan
samočina f. samoća, usamljenost
sedalo n. sjedište ptica
sedi 3 (iz hrv.), knjiž.: *sivi* sijedi
sejem m. (iz polj.) skupština
seljanec m. seljak

sen 3 sanjarski
senčiti, senčim bacati sjenku, sjeniti
senje f. pl. san
ser 3 siv, sijed
serec m. sjedobrad
sestrana f. (dijal.) sestričina
severni lesk sjeverna svjetlost
shajati, shajam silaziti
shramba f. sklonište, spremište
silje n. žito
sionski tožec = Jeremija kao pjesnik tužaljki
skal m. (Vraz), knjiž.: *skala* f. stijena, kamen, krš, hrid
skalje n. kamenje, hridine
skedenj m. hambar, žitnica
skeleč 3 žestok, žarki
skledica f. zdjelica
sramežljivost f. stidljivost
skladitelj m. pjesnik, poet
skladiti, skladim sastaviti, napisati
sklestiti, sklestim skljaštriti
sklizek 3 klizav
skončki (dijal.) 1. na kraju, 2. uspravno
skor', skoro doskora
skorem uskoro, naskoro
skotnoti, skotnem skotrljati se
skriliti, skrilićim okrilatiti
skruniti, skrunim, okaljati, nagrđiti, unakaziti
skubsti, skubem čupati, čerupati
skušnja f. iskustvo, saznanje
skušnjava f. 1. iskušenje, 2. vrag, đavo
slamnjak m. slamnati krov
slap m. 1. = *hlap* m. para, smrdljivi zrak u zatvoru, 2. val, 3. slap
slavič m. (dijal.), knjiž.: *slavec* slavuj
sleden 3 vjerni
sloboščina f. sloboda
slok 3 mršav, suh
Slovenska f. Slovenija
slovesnost f. (iz rus.) literatura
sloviti se, slovim se oprostiti se
slovo n. riječ, rastanak, oproštaj
smaga f. halapljivost
smicalen 3 lukav
smrkav 3 slinav, balav
snežnica f. 1. sniježna pahuljica, 2. mećava
sodec m. sudac, kritik
sojo (dijal. 3. os. pl.), knjiž.: *so* jesu, su
sokrvica f. sukrvica
sončnica f. suncokret

sopec m. teški dah
sosedeč m. mali sin susjeda
souvršek m. uzvisina, brežuljak
spaćiti se, spačim se iskvariti se, nagrđiti se
spaka f. 1. iskrivljeno lice, nakaza, 2. prepreka, nesreća
spakedran 3 pokvaren
spariti, sparim kuhati, variti
speljati se, speljem se izmaći se, izvući se
splahnoti, splahnem upasti
splavot f. plavut, peraja
sploh kod Vraza kao u njegovu dijalektu: uvijek, knjiž.: uopće
spodobiti, spodobim biti nalik
spodobiti se, spodobim se pristojati
sprav f. (dijal.), knjiž.: *sprava* f. sprava
spražiti, sprazim spržiti
spreči, sprežem spregnuti
sprehajati se, sprehajam se šetati
spreminoti, spreminem iščeznuti
spremljati, spremljam pratiti
sprevajati, sprevajam pratiti, provoditi
spričati, spričam posvjedočiti, dokazati
spřvega najprije
spuntariti se, spuntarim se pobuniti se
sraga f. kap
srajca f. (*serajca*) košulja
sram m. 1. stid, 2. sramota
srčnost f. srčanost, odvažnost, hrabrost
srebatl, srebam srkati
srednost f. osrednjost, sredina
srež m. inje
stanek m. stan
stanovja n. pl. stanovi
starši m. pl. roditelji
steber m. stub
stehneti, stehnejem, knjiž.: *stehiniti, stehinim* (o žitu) propasti, nestati, uminuti
steča f. stjecište
stežaj m. baglama, stožer
stiha (adv.) kradomice
stolp m. kula
stopaj m. korak
strahon m. tiranin
strahonja m. tiranin
strahonjka f. krvopija, krvoločna žena
stranjski 3 neprijateljski
stranka f. strana, stranica
stražec m. stražar, čuvar
strelba f. luk

streti, *sterem* (Vraz), knjiž.: *starem*, razbiti. polupati
strežec m. sluga
stric (*stričevka*) češljugar
strmljati, *strmljam*, knjiž.: *strmeti* ukočeno gledati
strop m. tavanica, svod
strositi, *strosim* (dijal.) *stresti*, *stresati*
studenec m. zdenec
stvar f. 1. stvorenje, biće, 2. stvar
stvarica f. što je stvoreno
suknjen 3 gradski; *suknjeni ljudi* ljudi, koji nose gradsko odijelo, ne
 narodno
sulika f. sulica
sušec m. ožujak
svate (iz češ.) svete (jedamput zbog rime)
svatevčan, m. svat
sveder m. svrdao
svisli f. pl. krovni vijenac
svrž f. grana
svržovje n. granje

Š

šajbica f. (iz njem.) prozorsko staklo
ščava f. štava
ščetec m. golicanje, škakljanje
šćenje n. štenac
ščipek m. šipak
šćrbļava f. škrbina, škrbotina
še još
šepetati, *šepetam* šaputati
šereg m. (iz madž.) vrsta
šestoleten 3, koji ima šest godina
šinjak m. šija, zatiljak
šišak m. oklop
školnik m. učitelj
škrampelj m. krempelj, kandža
škratec m. đavolak, vilenjak
šlar m. veo, koprena
špegel m. (iz njem.), knjiž.: *ogledalo* zrcalo
špičkati se, *špičkam se* (dijal.) šaliti se, lakrdijati
šrbekati, *šrbekam* (dijal.) slabo pisati
štapati, *štapam* teško stupati
šterc m. (iz njem.) prosjak
šteti, *štejem* 1. čitati, 2. brojiti, 3. katkad: crpsti
število n. broj
štima f. (iz njem.) glas

štimanje n. ljubav
štric = *vštric* adv. pokraj, pored, uz
štuk m. (iz njem.) top
šutati, *šutam* šunjati se, smucati

T

ta (dijal.), knjiž.: *tja* tamo, onamo
taht m. (iz njem.) stijenj
tamtod tamo, ondje, na onom svijetu
tatek m. (dijal.) tata, otac
tè (dijal.), knjiž.: 1. *nato*: na to, 2. *tedaj*: tada
tečaj m. struga, korito
tehant m. (dijal.) dekan
temoč (dijal.), knjiž.: *temveč*, već, nego
tenja f. sjena
terišče n. bojište
terjati, *terjam* zahtijevati
tesnoba f. neprilika, zabuna
tezaj m. potez
tirati, *tiram* tjerati
tiskarnik m. tiskar
tla n. pl. tle
tlaka f. 1. kao u hrv., 2. nesreća (kod Vraza)
tlesk m. šum vesla u vodi ili kakav sličan šum
to proč! (iz njem.) to je propalo
toča f. tuča, grad
togoten 3 srdit, ljutit
tolažnik m. utješilac, tješitelj
tolčen 3 ugojen, debeo
tolkač m. klipan, zvekan
torilo n. šolja
toti 3 (dijal.) knjiž.: *ta* taj
tovariš m. drug
tožec m. tužilac
trapljiv 3 mučiteljski
trata f. tratina
treska f. trijeska
trigube tripudij
trmeti, *trmim* (dijal.), knjiž.: 1. *štrleti* uzdizati se, 2. *strmeti* ukočenim očima gledati
trobenta f. truba
trop m. jato, četa
trositi se, *trosim se* (dijal.), knjiž.: *tresti se* kao u hrv.
truma f. četa, jato
truplo n. tijelo

trutva (truta) f. krasuljak, belka
tružica f. (iz njem.) mrtvački sandučić
tržec m. prodavač
tujec m. tudinac
tulpa f. tulipan, lala
turn i *turem* m. (iz njem.) toranj, kula
turobnica f. elegija

U

ubogati, ubogam (Vraz: 'bogati) slušati, pokoravati se
učenik m. učitelj
ukamba f. knjiž.: *ukana*, prijevara
umrtelnik m. smrtnik
uren 3 hitar, okretan
utratovalec m. rasipnik
utriš m. udaranje, kucanje

V

vanjkoš m. jastuk, uzglavnik
valiž m. telećak
vanjek, -njka, m. zavojak, okuka
vanjkoma zavojito
varovati, varujem štititi
varuh m. zaštitnik, branilac
včutiti, včutim osvijestiti
vdiljen (vdilj) duž
večernica f. večernja
večno-jaren 3 s vječitim proljećem obdaren
vegati, vegam kreketati
vejičje n. granje
veka f. očni kapak
vekoma(j) vječito, navijek
velblod m. kamila, deva
veleti, velim, kod Vraza *veljejem* zapovijedati
ven (dijal.), knjiž.: *saj* tã
venčiti, venčim, knjiž.: *venčati, venčam* ovjenčati
vendar ipak
veniti, venem, vel (dijal.), *venjen* venuti
veselnost f., danas: *veselost* kao hrv.
veslica f. veslo
vesnica f. (dijal.), knjiž.: *vas* veliko selo
vesnička f. malo selo
vesoljna f. vasiona, svemir
vest f. savjest
vešča f. vještica
vez m. povez

veznoti, veznem (dijal.), knjiž.: *pogrezniti*, potonuti, stropoštati se
vgoditi, vgodim pogoditi
vigred m., obično f. iz koruških dijalekata, knjiž.: *pomlad* proljeće
vihati (nosek), viham prčiti
vihreti, vihrim = *vihrati, vihram* bjesnjeti, jurišati, juriti
vihta f. *nevihta*, oluja
vikši 3 (stari komp. od visok) knjiž.: *višji* viši
vir m. izvor
vitezovati, vitezujem (iz češ.) pobjeđivati
viti, videm, višel (dijal.), knjiž.: *uniti, vnidem, všel* ući, ulaziti
viža f. (iz njem.) 1. napjev, melodija, 2. način
vižati, vižam (iz njem.) voditi
vjarmiti, vjarmim ujarmiti
vkazati se, vkažem se pojaviti se
vkončati, vkončam uništiti
vkresiti, vkresim uskrisiti
vkupen (dijal.), knjiž.: *vkup* skupa
vlast (iz češ.) domovina
vlastensko, -ega n. (iz češ.) domovina, otadžbina
vmah odmah
vmožiti se, vmožim se ohrabiti se, osokoliti se
vnemar (adv.) nemarno
vneti, vnem, knjiž.: *vnети, vnamem* upaliti
vnetnost f. pjesnička vatra, inspiracija
vnožati se dojaditi; *vnoža mi se* to mi je mrsko
voglenje n. (dijal.) knjiž.: *oglje* ugalj
vojka f. 1. krmilo, 2. povodac
volar m. govedar
volga f. vuga; slast (Vraz)
volhek 3 vlažen
voljen 3 slobodan
voznik m. zarobljenik, zatvorenik
vpametiti, vpametim zapamtiti
vpehati, knjiž.: *vpehati se* istrošiti se, zamoriti se
vpeliniti, vpečinim zagorčati
vpotiti se (dijal.), knjiž.: *spomniti se* sjetiti se
vrabel m. vrabac
vrabljincek m. mali vrabac
vračitelj m. (dijal.), knjiž.: *zdravnik* liječnik
vračiti, vračim liječiti
vрати f. pl., knjiž.: *vratje* mjesto kraj njiva, gdje orač obraća plug
vraziti, vrazim zagrepsti, zaparati
vrešča f. krik
vrhonec m. (Vraz), knjiž.: *vrhunec* vrh
vrisk m. 1. klik, 2. ocat
vrnjačiti se, vrnjačim se (*vrnjekati se*) svađati se
vroč m. urok
vrstovnica f. vrsnica, vršnjakinja

vrtanek m. (dijal.), knjiž.: *vrtinec* vrtlog
vsikdar uvijek
vsod (dijal.), knjiž.: *povsod* svuda
vstrupiti, *vstrupim* otrovati
všibavati se, *všibavam se* savijati se
vštric jedan pored drugoga
vtakati, *vtačem* (dijal.), knjiž.: *natakati* točiti
vteći se, *vtečem se* skloniti se, pribjeći
vtepen 3 okaljjen
vtratovalec m. rasipač
vzdih (*'zdih*) m. uzdisaj

Z

zabiti, *zabijem* ubiti, umoriti
zadi pozadi, straga
zadržavanje n. vladanje
zagreziti, *zagrezim* zagnjuriti, potopiti
zahit m. ushit
zahitati, *zahitim* baciti, hitnuti
zajec m. zec
zajutrek m. doručak
zakrožiti, *zakrožim* 1. zakružiti, 2. zapjevati veselu pjesmu
zal 3 krasan
založnik m. nakladnik
zamahnjeno ushićeno
zamarati, *zamaram* (dijal.), knjiž.: *opaziti*, hrv. isto
zametavati, *zametavljem*, knjiž.: *zametavam* zabacivati
zamikavati se, *zamikavljem se*, knjiž.: *zamikavam se* produbljavati se
u misli
zanka f. zamka, petlja, klopka
zamojavati se, *zamojavam se* zapletati se
zapeljati, *zapeljem* zavesti, navesti
započiti se, *započim se* napiti se
zarotiti se, *zarotim se* urotiti se
zastonj uzalud, badava
zaškrebetati, *zaškrebetam* ili *zaškrebčem* zveckati, zveknuti
zatočiti, *zatočim* pokrenuti
zatok m. zaliv
zatolči, *zatolčem*, knjiž.: *ubiti* zatući
zavečen 3 tijesno zatvoren
zavečiti, *zavečim* zaklopiti, zatvoriti. začepiti
zaveržiti, *zaveržim* zatvoriti vrata lancem. zatvoriti razom
zavjetek m. sadržaj
zavjeti, *zavjamem*, *zavjel* 1. zagrliti, 2. napuniti
zavupanje n., knjiž.: *zavupanje* pouzdanje, povjerenje
zavupljivost f. (iz kajk.) povjerljivost, pouzdanost
zazabiti, *zazabim*, knjiž.: *pozabiti*, *pozabim* zaboraviti

zažgan biti (v koga) vruće ljubiti
 zažvrgoleti, zažvrgolim zacvrkutati
 zbirav 3, knjiž.: *izbirčen* probirački, izbirački
 zbrisan = *prebrisan* lukav, prepreden
 zda se mi = *zdi se mi* vidi mi se
 'zdačen 3 izdašan, obilan
 zdajnica f. žena, koja živi u sadašnjem vremenu
 zdanji 3 sadašnji
 zdati, zdam vjenčati
 zdenje n. mnijenje
 zdeti se, zdim se činiti se
 zdolec, m. vjetar od dole
 združniti, združnem razmrskati
 zelenad f. zelenina
 zemeljnik m. zemljan, zemljin sin, čovjek
 zemljorastje n. (Vraz) raslina
 zglodati, zglodam izglodati, razglodati
 zgnesti, zgnetem zgnječiti
 zgodba f. tu: povijest, općenito: pripovijetka
 zgolčati, zgolčim reći
 zgodopis m. povijest
 zgolj adv. 1. samo, 2. zbog, radi (kod Vraza)
 'zgovore: adverb. particip sadašnjeg vremena glagola 'zgovoriti izgovoriti
 zgraja f. živica
 zgrbančen 3 zgrbljen
 ziba f. (dijal.), knjiž.: *zibelka* kolijevka
 zibati, zibljem ljuljati
 zib m. (Vraz) pogled
 zirati, ziram (Vraz), knjiž.: *ozirati se* ogleđati se
 zirkati, zirkam (Vraz), knjiž.: *zreti* gledati
 ziti (uziti), uzidem, Vraz: *zišel*, knjiž.: *uzšel* 1. nići, 2. uzlaziti
 zizek m. sisa
 zjokati se, zjočem se isplakati se
 zlahkotiti se, zlahkotim se olakšati
 zljadrati, zljadram (dijal.) zavesti
 zležišće m. zavičaj
 zlomec m. odlomak, ulomak
 zmakati, zmačem, knjiž.: *namakati* umokriti, uvlažiti
 zmecati, zmecam (dijal.), knjiž.: *omehčati*, *olajšati* omekšati
 zmešava f. zamršavanje, pometnja
 zmirom, knjiž.: *zmerom*, *zmeraj* uvijek
 zmota f. zabluda
 zmrsiti, zmrsim, pokrenuti, odapeti (pušku). pogoditi, ustrijeliti
 znebiti se, znebitim se otrešti se, riješiti se
 zhubelj m. otvor u seljačku peć
 zopet (*špet*) opet
 zorja f. zora
 zrast m. rast

zreti, zrem, zrl, Vraz: *zrel* zreti, zrim
'zruti, 'zrujem 1. izrovati, 2. porušiti ('zruje malikov oltare)
'ztočen 3 preleven
zunaj vani, spolja
zvejan 3 prepreden
zvenčiti, zvenčim vijencem okititi, ovjenčati
zvest 3 vjeran
zvestost f. vjernost
zvezdišće n. zviježđe
zvezdogled m. astronom
zvezdoslov m. astrolog, astronom
zvinoti, zvinem otkloniti
zvižan 3 (iz njem.) iskusan, vješt, vičan
zvolastiti, zvolastim osvojiti
zvolnej draže
zvonček m. sonet
zvun (iz)van, osim

Ž

žarek 3 užežen
ždeti, ždim šćućuriti se, čučati
že već, jur
želenje n. želja
žerjav 3 užaren, usijan
žerjav m. ždral
žgeč 3 (dijal.), knjiž.: *žgoč* vruć
žinja f. struna
žinkati, žinkam (dijal.) žeti
žitek m. život
Živa f. 1. boginja ljubavi, 2. zvijezda Venera
žižen f. (iz rus.), knjiž.: *življenje* život
žlabrav 3 blebetav, brbljav
žlahten 3 plemenit
žlahtno (adv.) plemenito
žmanjgav 3 pun brazgotina, isparan
žmeten 3 (dijal.) težak
žmetno (adv.), teško; komp.: *žmeče* teže
žmikati, žmičem stezati, stisnuti
žnjec m. (dijal.), knjiž.: *žanjec* žetelac
žold m. (iz njem.) vojna služba
žolhek 3 (dijal.), knjiž.: *bridek* gorak, jedak
žolnir m. vojnik
žomolez m. (dijal.), knjiž.: *zimolez* vrsta ive, vrbe
žužaka f. buba, kukac
žveгла (iz njem.), knjiž.: *piščal* svirala
žvegljati, žvegljam svirati

SADRŽAJ

PRIJEVODI UMJETNIH I NARODNIH PJESAMA

Grčke Anakreontove

1. Citram	7
2. Ženskim	7
3. Roži	8
4. Erotu	8
5. Lastovici	9
6. Erotu	9
7. Anakreont sam sebi	10
8. Vse mora piti	10
9. Svoji ljubici	10
10. Svojim ljubeznim	11
11. Pomladi	12
12. Zdravica	13
13. Samemu sebi	13
14. Erotu	14
15. Samemu sebi	14
16. Kori	14
17. Erotuku	15
18. Skržatu	15
19. Lastovici	16
20. Erotovim strelicam	16
21. Julijana Egipčana	17
22. Golobu	17
23. Erot iz voska	18
24. Samemu sebi	19
25. Ljubezenska in plesna pesem	19
26. Samemu sebi	20
27. Brezskrbnemu življenju	20
28. Zmerom bolj in bolj plešava	21
29. Ni meni brat	21
30. Hči Tantal'va	22
31. Zvrtaj, Hefajst ljubljeni	22
32. Erotu	23
Iz Anakreontikov	24
Φεγγουσι μέρμηνα	24

Iz antalogije grške

Žabica	25
Luna brez orožja	25
Volar	25

Latinske

Na cesarja Avgusta	26
Na Munacija Planka	27
Na Aristija Fuska	28
Liciniju	29
Na Venus	30
Torkvatu	30
Elegija	31
Sulpicijina	31
Zdaj karkol' lepih ženskih je	32
Lezbiji	32
Fabulu	33
Aziniču	33
Prijateljci Formianovi	34
Vrabljiniču	34
Lezbiji	34
Ovidijeva	35

Talijanske

Divina commedia I. III, XXXIII	36
Kancona	43
Življenje teče in na hip ne stane	44
Oj mir mi dajte, moje misli nore	45
Oči, ki sem je tak opisal vrelo	45
Na krilih misli dižem se v nebesa	46
O blažen duh, ki name oči jasne	46

Engleske

Komal in Galbina	47
Grobje	48
Byronova	51
Slovo	51
Hebrejske melodije I	53

Njemačke

Jelšnjak	54
V zelenadi ptice glasne	55
Ribič	56
Prelja	57

Mignon	58
Pevec	58
Tri mladenci	60
V duhu pozdravljen je iz daljnih krajev	60

Ruska

Sivi golobček	61
-------------------------	----

Poljske

Pomlad	62
Vrnitev očetova	63
Metulj in gosjenica	66

Češke

Nečem zlata, jestvin, ne napoja	66
Opolnoči, ko celo zemljo skriva	67
Sonet	67
Dekle in škrjanček	68
Beneš Hermanov	68

Prešernove – njemačke

Pevčeva tožba	71
Primeri ljubezni 1–3	73
Zakaj, – ki vredna, da nje hvalo peli	73

Novogrške

Ciprska zibalna pesem	73
Smrt Kicos-Bocarida	74
Romajiški 1–2	75

Španske narodne romance

1. O krasni gospe	76
2. O knezu Arnaldu in mornarju	78
3. O renegatu Bovaliji	79
4. O prekomorski zamorki	80
5. O krščanski sužnji	80
6. Romanca o doñi Aldi	81
7. Romanca od kralja Marsina	83
8. Romanca o Gayferosu	84
9. Romanca o Julianesi	86
10. Gre francoska kraljičica	87
11. Romanca o ljubezni	87

Škiptarske

Narodne 1–12	89
------------------------	----

Srpske narodne pjesme

Srpske narodne pesmi 1-3	89
4. Smrtna bolezen	91
5. Velika rosa	91
6. Znanje	91
7. Cveti roža	92
8. Smilj' Smiljanka	92
9. Da b' nesrečna	93
10. Oj ti, javor	93
11. Oj deklica, duša moja	93
12. Kaj ti, Dunaj	94
13. Sokol leče visoko	95
14. Draga moja, si se omožila?	95
15. Oj deklica, duša moja	95
16. Pod Budimom ovce	96
17. Tri deklice cvetje posejale	96
18. Mraz odhaja	97
19. Ob kolikih je zdaj ponoči?	97
20. Vezir-Sejna	98
21. Rajko praša srebrno danico	98
22. Zidanje grada Skadra	99

Slovačke narodne pjesme

Slovaške narodne 1-10	105
---------------------------------	-----

Poljske narodne

Krakovjaki 1-48	108
---------------------------	-----

Ukrajinske narodne

Kolomyjke. 1-21, 49-50	114
Zorja zakrivala polje	117
Črno polje zaorano	118

Ruske narodne

Grob mladenec	119
Ah, je teško	121
Je ob zarji b'lo	122
Svatevčina	123
Dnjeper, Dnjeper, voda plava	124
Slova dekličja (Po litovskem)	125

IZVORNI KRITIČKI I BELETRISTIČKI SASTAVCI

Predgovor (<i>H knjigi Navuk v peldah</i>)	129
Pridavek	129
Pšenično klasje slovenskim mladencem I–VII	136
Dobrovoljnemu Slovincu (<i>Slovenski predgovor k Narodnim pesmim ilirskim</i>)	141

ODLOMCI

Izvirne pjesme

V noči pod zvezdiščem	147
Tu na tvoj kam'ni obkraj	147
Odlomek	147
Bčelica marna	148
Ribnika na kraju	148
Pravite mi	148
Na bolho	149
Odlomek	149
Ah leti, duh	150
Odlomek	150
Šandor Ipsilanti	150
Stajnko ino Jelena I–II	151
Morska deklica	153
Zastonj – jezik	157
Odlomek rožmarincev	158
Odločitev	158

Prijevodi umjetnih pjesama

Visoka pesem	159
Odlomek iz Ilijade	159
Odiseja	160
Vergilij: Georgik I i II knjiga (odlomci)	160
Vergilij: Eneida	162
Na Julija Antonija	162
Na Diano	162
Oblega Korinta	163
Chillonski ujetnik	164
Poroštvo	164
Odlomek iz Klopstocka	165
Ibikovi žerjavi	166
Pevac v taboru ruskih vojščakov	166
Iz Kollárja	167
Tukaj vrt zaprt bil	167

Početak prijevoda tragedije

Smrt Cezarjeva	168
--------------------------	-----

Izvorna proza

Začetak izvorne povesti	169
Kteri hoće znati I–IV	171
Knjige naroda I–II	172
Zibel in smrt	175
Poskus kritike Ahacljevih slovenskih narodnih pesmi	175
In boj je igra	176
Načrt oglasa narodnih pesmi	176

Prijevodi umjetne proze

Škratec	178
Megla v Ruskem	178
Rajska ptica	178
Atensko življenje	179
Molitva romarja poljskega	184
Selo	185
Cerkvica	186

Primjedbe

1. Gradivo	187
2. Način izdaje	192
3. Kratice	194
4. Opombe k pesmim	
I. knjiga	194
II. knjiga	239

Rječnik

Tehnička redakcija

RADOSLAVA N. HORVATA

Korekturu izvršio

Dr. FR. RAPOTEC

Štampano u tiskari

Izdavačkog zavoda Jugoslavenske akademije

Strojni slog M. ADAMEK, S. DROLC i L. SMREKAR

Prelom MILAN GLOGOVŠEK

Štampali V. ČEPIN i M. MOLINARI

Uvezano u knjigovežnici

Izdavačkog zavoda Jugoslavenske akademije

JUGOSLAVENSKA
AKADEMIJA